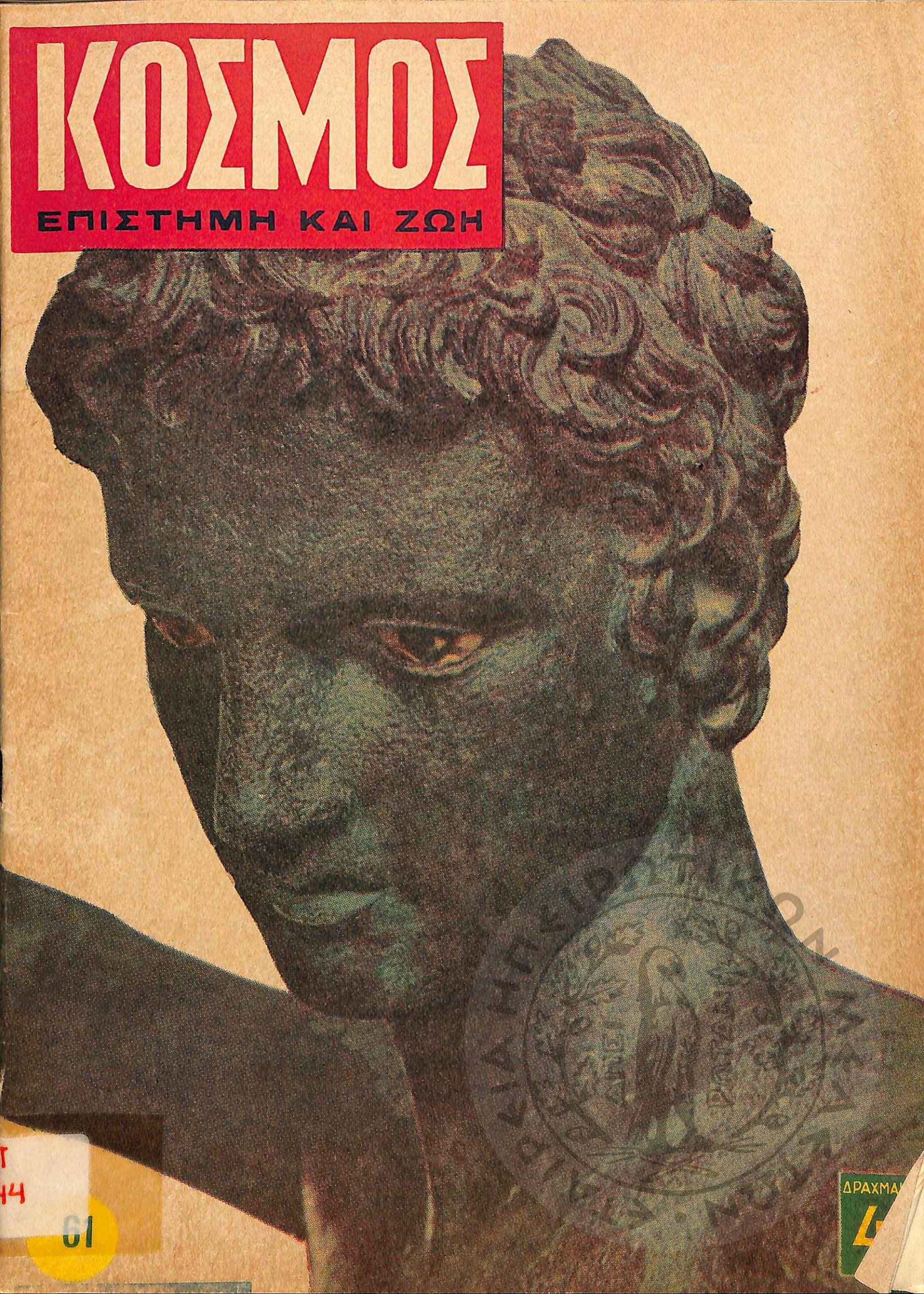

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Τ
44

61

ΔΡΑΧΜΑ

Λ

Μέ το Θερινό

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΥΜΑΡΙ

Σ ΕΝΑΝ ξένο που επισκέπτεται τη χώρα μας, θα φανεί ασφαλώς πολύ παράξενη ή πληροφορία: 'Υπάρχει ένα πλήθος ανθρώπων που ξενιτεύεται, που εγκαταλείπει την 'Ελλάδα και φεύγει, για διάφορους λόγους. Οι διάφοροι αυτοί λόγοι μπορεί να είναι σοβαροί, ώσπου ο ξένος κι' ύστερα από την εξήγηση αυτή, θα μείνει με μία βαθύτατη απορία. Θα μπορούσε να μάς απαντήσει:

— Δεν αμφιβάλλω για τη σοβαρότητα των λόγων που κάνουν αναπότρεπτο έναν έκπατρισμό. 'Εκείνο που δεν μπορώ να καταλάβω, είναι πώς, και παρ' όλους αυτούς τους λόγους, μπορούν οι άνθρωποι και ξεριζώνονται απ' αυτή τη γη. Είναι δυνατό ή κυκλοφορία του φωτός που έχει ζυμωθεί με την ίδια τη φύση τους, να είναι κάτι ανεξάρτητο από την κυκλοφορία του αίματός τους;

Η απορία του ξένου δεν είναι μία ανυπόστατη απορία. Τό ξεριζωμά είναι πραγματικά οδυνηρό γι' αυτούς που το ζουν. 'Υπάρχει ένα είδος φιλολογίας που δεν είδε και δεν θα ιδεί ποτέ ίσως το φως. 'Υπάρχει ένα έργο που οι σελίδες του είναι σκορπισμένες σε διάφορα χέρια, σελίδες αριστουργηματικές που είναι αδύνατο να συλλεχθούν και να συντεθούν σ' ένα σώμα. 'Εγώ ο ίδιος κρατώ στα χέρια μου δείγματα από δυο - τρεις τέτοιες περιπτώσεις. Οι άνθρωποι αυτοί μου έγραψαν κατά καιρούς από την ξένη γη. Τα γράμματά τους μου έδωσαν, πραγματικά, αυτή την εντύπωση: αίσθανονται σαν άκρατη-ριασμένοι. 'Ακριβώς όπως το δέντρο που ξεριζώνεται για να μεταφτευτεί. Τό περνούν οι κομμένες του ρίζες και τα παντός είδους ριζίδια, που τό τροφοδοτούν και τό συγκρατούν στη ζωή. 'Η μεταφύτευση αποτελεί μία απλή μηχανική πράξη, ο έγκληματισμός όμως σ' ένα κλίμα έντελως ξένο, είναι πολύ δύσκολος. Αυτό τό είδος του ανθρώπινου πόνου, είναι ένα είδος από τό πιο σεβαστά.

★

Η τελευταία από τις τρεις περιπτώσεις που αναφέρω, δεν είναι από τις σκληρές, τις πιο αναγκαστικές. Μία νέα γιάτρός, φεύγει για τη μεγάλη πρωτεύουσα μιας ξένης χώρας. Ο ξενιτεμός της είναι προσωρινός. 'Εγκατέλειψε την 'Ελλάδα με μία υποτροφία για ανώτερες σπουδές. Ο άποχωρισμός της από τό πατρίο χώμα θα βαστάξει τρία χρόνια. 'Η ίδια όμως αισθάνεται σαν να πρόκειται να σηκώσει στους ώμους της τό βάρος τριών αιώνων. 'Εγκάρδια φίλη, με βαθύτατη ανθρώπινη αγωγή και σπάνια επιστημονική κατάρτιση, έφυγε χωρίς να μάς αποχαιρετήσει. Πέρασαν έξη μήνες και

δεν μάς έδωσε κανένα σημείο ζωής. Ούτε μία «καλημέρα», ανάμεσα σε πέντε τυπικές λέξεις. Ούτε ένα τυπικό επισκεπτήριο από κείνα που τυπώνει κανείς για τόν πολύ κόσμο, υποχρεωμένος από τη συμβατικότητα της ζωής. Την κατάπτε τό άγνωστο.

Κι' άπάνω στους έξη μήνες ήρθε τό πρώτο της μήνυμα: Ένα άγχώδες πολυσέλιδο γράμμα: «Δεν σάς άποχαιρέτησα, δεν είχα τη δύναμη. Φοβόμουν ως την τελευταία στιγμή, πώς αν σάς έδινα τό χέρι μου, πώς αν σήκωνα τό κεφάλι μου και κυττάζω τόν ήλιο, θα μπορούσα ν' αλλάξω γνώμη. 'Εκανα άπεγνωσμένη προσπάθεια να ξεριζωθώ γι' αυτό τό λίγο διάστημα, ανάγκη που μου τήν υπαγόρευαν, κυρίως, άλλοι οικογενειακοί μου λόγοι... Τώρα καταλαβαίνω περισσότερα πράγματα... υπάρχει ένα είδος αυτόνομης ελληνικής ευτυχίας... 'Αναντικατάστατος... Στείλε μου λίγο θυμάρι από τη Σαλαμίνα...».

Τής έστειλα αυτό τό μεγάλο δώρο, μία ύποψια θυμαριού, που ή μυρουδιά του κλείνει τά πάντα μέσα του. Τόν ελληνικό ήλιο, τήν ελληνική γη, τό ελληνικό βουνό, τήν ελληνική διαύγεια, τήν πατρίδα. Με τήν άπάντησή της εξέφρασε μερικές αμφιβολίες για τόν έαυτό της: «Είμαι ίσως μία άθεράπευτα ρομαντική». 'Εκανε αυτή τη σκέψη, ενώ δεν υπήρχε καμμία περίπτωση να τής καταλογίσει κανείς ένα τέτοιο πράγμα. 'Αντίθετα, ήταν από τη φύση της άνθρωπος, πρακτικός, «επιστημονικός» χωρίς δείγματα εύαισθησίας αυτού του είδους. Συμβάίνει όμως, να τό καταλαβαίνουμε νάχουμε δυθισμένες τις σωματικές μας ρίζες και τις ψυχικές μας κεραίες σε μία γη και σ' ένα κλίμα που τήν άξία τους δεν τήν καταλαβαίνουμε παρά μόνο τη στιγμή που παύουν να μάς τροφοδοτούν. Τότε αισθανόμαστε ένα είδος σωματικής ή ψυχικής δύσπνοιας, που μάς φέρνει δάκρυα.

Στό τελευταίο της γράμμα μου γράφει πώς πήρε τήν κανονική της άδεια, — ένα μήνα — και πώς αν τής ήταν εύκολο νάχε στη διάθεσή της 20 χιλιάδες δραχμές — τά έξοδα του αεροπλάνου — θα περνούσε τις λίγες ελεύθερες μέρες της στην 'Ελλάδα, θάπαρνε μία μεγάλη άναπνοή, θ' άναπλήρωνε τόν «άπολεσθέντα ήλιο» άνοίγοντας τούς πόρους και τήν ψυχή της και παίρνοντας μαζί της ένα φρέσκο κλωνάρι ελληνικού θυμαριού. Θά τό κρατούσε στο χέρι της και δεν θάχε ανάγκη να εξηγήσει σε κανέναν τήν άξία αυτού του ταπεινού πράγματος, που αποτελεί ένα μέρος από τήν άπλη, λιτή και άπείριτη ψυχή της πατρίδας.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

— Γραφείο πληροφοριών;
— Μάλιστα.
— Μπορείτε να με πληροφορήσετε...
ποιός μπορεί να μου δανείσει πέντε χιλιάδικα;

★

Η έρωτευμένη κοπέλλα, λέει σε κάποια στιγμή τρυφερότητας, στόν εκλεκτό της:

— Άχ, αγαπημένε μου, πόσο θά ήθελα να μοιραστώ μαζί σου, τις πίκρες και τις στενοχωρίες σου...

— Μα χουσή μου, παραιτεί έκείνος, ούτε πίκρες έχω ούτε στενοχωρίες.

— Ναί, τό ξέρω, αγάπη μου, αλλά μιλάω γι' αργότερα... όταν θά παντρευθούμε!...

★

Πεθαίνει ή γυναίκα ενός ήθοποιού. Τήν στιγμή που κατεβάζουν τό φέρετρό της στόν τάφο, ο σύζυγός της κλαίει άπαρηγόρητα, χτυπιέται, τραβά τά μαλλιά του και προκαλεί τήν συγκίνηση των φίλων που τήν συνόδευαν στην τελευταία της κατοικία.

Όταν επέστρεψαν στο σπίτι, κάποιος λέει στόν ήθοποιό:

— Δυστυχισμένε άνθρωπε! Δεν ήξερα πώς αγαπούσες τόσο τη γυναίκα σου. 'Εσύ έκανες σαν τρελλός μπουστά στο μνήμα...

— Αυτό δεν ήταν τίποτα, άπάντησε ο ήθοποιός. 'Επρεπε να μ' έβλεπες στην εκκλησία. 'Εκεί... έπαιξα καλύτερα!

★

Διαμαρτύρεται κάποιος στόν γείτονα του:

— Μα τί κατάσταση είναι αυτή; 'Εκάνετε στόν κήπο σας ολόκληρη υπόγειο στοά για να φθάσετε στην καθουναποθήκη μας για να κλέβετε τά κάρβουνά μας;

— Δικά σας είναι;

— Βέβαια δικά μου.

— 'Ω Θεέ μου! Κι' εγώ νόμιζα πως ανακάλυψα άνθρακωρυχείο!

★

Τήν εποχή που ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου ήταν διευθυντής της 'Εθνικής Πινακοθήκης, είχε κυριολεκτικά θρύνει τόν μπελά του με μία φιλολογούσα γεροντοκόρη ή όποια τόν επισκεπτόταν συχνά και τόν ταλαιπωρούσε με τήν φλυαρία της.

Κάποια μέρα ή ενοχλητική αυτή κόρη, τόν ρώτησε:

— Τί ιδέα έχετε για τό Θεό;

— Καλήν! άπάντησε μονολεκτικά ο Παπαντωνίου.

— Τί έννοείτε καλήν;

— 'Εννοώ δεσποινίς, τής είπε ο Ζαχαρίας που είχε χάσει τήν άπαixonή του, ότι τόν εκτιμώ διότι ούτε διηγήματα γράφει, ούτε με άπασχολεί με άσκοπες συζητήσεις. 'Ενώ σεις, που κάνετε και τη θρησκεία, δεν έχετε τό... Θεό σας!

★

— Είχατε σχέσεις ποτέ με καμμία Φιφή; ρωτά ή σύζυγος τόν άντρα της.

— Ναί. Πολλά χρόνια πριν παντρευτούμε, είχα μία συνλίτσα που τήν φώναζα Φιφή.

— 'Ωστε καλά λένε, πως τά σκυλιά δεν λησμονούν...

— Τί θέλεις να πεις;

— Σε ζήτησε σήμερα δυό φορές στο τηλέφωνο!

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 61

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδότης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Έπιμελητής ύλης
ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 63β τηλ. 813.180
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 4
ΑΘΗΝΑΙ

26'Ιουλίου 2 Αύγουστ. 1960

Τ Α στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο ύπουργός της Παιδείας σχετικά με τήν τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση στην 'Ελλάδα, χωρίς να συνθέτουν πλήρη και άπόλυτα ικανοποιητική εικόνα για τό ύπ' αριθ. 1 αυτό ζήτημα της ελληνικής εκπαιδεύσεως, εμπνέουν πάντως γενικότερη αίσιοδοξία σαν θετική και έλπιδοφόρα άπαρχή. Μία ολοκληρωτική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, μία άρμονική προσαρμογή του στις πολιτιστικές και οικονομικές ανάγκες μιας χώρας, που προσπαθεί να οικοδομήσει στερεώτερο μέλλον για τό Λαό, δεν είναι, φυσικά, υπόθεση που μπορεί ν' αντιμετωπισθεί χωρίς ταλαντεύσεις και χωρίς κάποιους πειραματισμούς. 'Αντίθετη άξίωση προδίδει είτε άγνοια του θέματος, είτε διάθεση δημαγωγίας.

★

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ και μάλιστα σε μία υποανάπτυκτη χώρα με ανυπέρβλητο πολιτιστικό παρελθόν, αλλά με έκτεταμένη ανεργία και ύποπασχόληση, είναι από δεκατίες δόκιμες τό μέγα πρόβλημα του τόπου μας. Η εκπαίδευση των 'Ελλήνωνάιδων είναι θέμα που πρέπει να πηγάξει από τά εγκατα της ιστορίας μας, από τά άδύτα της έθνικής μας ψυχής και όφείλει, πρό παντός, να εξυπηρετεί τόν οικονομικό και κοινωνικό μας προσανατολισμό σε μία δεδομένη στιγμή της ιστορικής μας διαδρομής. Ο άρμονικός συνδυασμός των βασικών αυτών παραγόντων προϋποθέτει συστηματική μελέτη, τολμηρή και γόνιμη φαντασία, άγρυπνη παρακολούθηση των προβλημάτων και των εξελί-

ξεων της εποχής μας και θάρρος για μία συνεχή και βελτιωμένη άναπροσαρμογή του όλου προϋποθέσεις θα έξασφαλισθούν μόνο αν θά επιδειχθεί σταθερότητα στην εφαρμογή των αποφάσεων και επάρκεια των οικονομικών μέσων.

★

Α Ν οί πνευματικοί άνθρωποι, οί επιστήμονες και τεχνικοί, με τη δημιουργική φαντασία, τήν ήρεμη και άντικειμενική κρίση και τήν αίσθηση των ιστορικών αναλογιών, δεν καταστήσουν αίσθητή τήν παρουσία τους στην ήγεσία των Λαών, άλλοι μόνο, για τήν ανθρωπότητα! Οί σημερινοί ήγέτες του, πολιτικοί και στρατιωτικοί, όταν δεν είναι άσήμαντοι άνθρωποι, έξουθενωμένοι μέσα στην άνωγνμία και τήν πλήξη του έξευτελιστικού ρόλου των ένουσμένων και των ύποραγών, τότε είναι έξαλλοι και φανατισμένοι πολεμοκάπηλοι, χωρίς τήν ύψηλή εκείνη συνείδηση της εύθύνης, που ύποτίθεται ότι παρακολουθεί τό άξίωμα τους. Τόν τελευταίο καιρό ό ξεπεσμός των ήγετών έφθασε στο σύνορα ενός πρωτόγονου φανατισμού, μέσα στην άνεξιχνίαστη περιοχή της άνευθυνότητας. Οί πνευματικοί άνθρωποι όλου του κόσμου πρέπει ν' άποτινάξουν τή νάρκη τους — ό καθένας όπου μπορεί και ν' αντιδράσουν με τό μέσα και τό κύρος που διαθέτουν.

★

ΟΙ δίκες για τά λεγόμενα έγκλήματα τιμής άποκαλύπτουν άποθέματα ύποκρισίας που επιβάλλονται στη νοσηρά συναισθηματική Κοινή Γνώμη με τήν κατάλληλη άναμόχλευση και τήν επίκληση των ήθων και έθιμων του ελληνικού Λαού. 'Αλλοίμονο σ' ένα Λαό, που μπορεί να δικαιολογήσει τό έγκλημα, τό οποιοδήποτε έγκλημα, για ν' άποκαταστήσει τήν οποιαδήποτε διασάλευση της κοινωνικής ήθικης. Όταν τό αίμα ξεπλύνει τήν τιμή, τότε ή καταπόνηση, ή συγγνώμη, ή δικαιοσύνη και ή αγάπη έξοστρακίζονται και ο νόμος της ζούγκλας, άποκρουστικός και κυρίαρχος, θά ρυθμίσει τη ζωή μας. Αυτός όμως ο κόσμος του ζόφου ποιά σχέση έχει με τήν 'Ελλάδα και τήν ήμερότητα των κατοίκων της;

ΤΟ ΕΞΟΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

«Ο έφηβος του Μαραθώνος», χάλκινο άγαλμα, έξαίσιας τέχνης, έργο 'Αθηναίου χαλκοπλάστη των μέσων του 4ου αιώνα π. Χ. 'Ανασώθηκε τό 1925 από τη θάλασσα του Μαραθώνα, γι' αυτό και ή έπωνυμία του. Μερικοί ύποστηρίζουν ότι παριστάνει τόν 'Ερμή. Σχετικό άρθρο για τήν ανακάλυψη των Μουσείων και τήν άθρόα επίσκεψή των από τό κοινό, κατά 'Ελλάδα, ήτοι από τήν 1η 'Απριλίου 1925, στο σημερινό τεύχος του 'Κόσμου» στη σελίδα 26.

Β ΒΛΙΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ φρ. ΤΣΙΟΒΑ

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 45573

610 ΣΗΜΕΡΙΝΟ

ΠΩΣ ΑΡΧΙΣΕ ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ

Ένα έπιστημονικό άνάγνωσμα, άριστουργηματικό στην πληρότητα της συνδέσεως και τη γλαφυρότητα του ύφους του, που συγκεντρώνει όλες τις ανθρώπινες γνώσεις γύρω από τό μυστήριο της ζωής.

Τήν άξία του έξαιρετικού αυτού άναγνώσματος ύπογραμμίζει στόν πρόλογό του ο μέγας επιστήμων Λάιβους Πώλιγκ (βραβείο Νόμπελ)

★ ★ ★

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

Έπικαιρότητες

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: 'Ελληνικό Θυμάρι Σελ. 2
ΕΙΔΙΚΟΥ: Τόπο στα νιάτα » 4
ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: Ένας περίπατος στις ελληνικές λουτροπόλεις » 7

Επιστήμη και Τεχνική

ΖΑΝ ΡΟΣΤΑΝ: Χειροτερεύει τό ανθρώπινο είδος από τόν πολιτισμό » 15
★ Τό χαλάζι, ένας άνεπιθύμητος επισκέπτης » 16
ΒΙΚΤΩΡ ΜΠΑΖΥΚΙΝ: 'Αστροβοτανική, μία νέα επιστήμη » 19
Σ. ΡΑ-Ι'ΝΧΑΡΝΤ: 'Η στερότης θεραπεύεται » 24
★ Ο ήχος κατά του πόνου » 33
★ Οί καρχαρίες δεν είναι τόσο τρομεροί » 40
★ Τό λίθριον » 47

Ιστορία και Τέχνη

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ: 'Η Βίβλη-κη 'Ιερών » 21
ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: 'Η φτώχεια των συγγραφέων » 22
ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Ο Κούρας της Σεβίλλης » 34
ΖΑΚ ΣΑΣΤΕΝΕ: Λέων Γαμδέπας » 43

Διάφορα όδορα

Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: Μία νεκρή πολιτεία » 18
ΜΑΕ — ΠΟΛ ΛΕΡΕΒΕΓΙΑ: Μή φοβάστε τά μουσεία » 26
Β. ΜΟΥΝ: Γιατί μιλάμε για τόν έαυτό μας » 30

Άναγνώσματα

ΙΡΒΙΓΚ ΑΝΤΛΕΡ: Πώς άρχισε και τί είναι ή ζωή (1. Τά πρώτα πλάσματα) » 11

Μυθιστορήματα

ΑΡΘΟΥΡ ΚΟΝΑΝΤΟ'ΥΛ: Χαμένος Κόσμος » 31
ΠΙΕΡ ΛΑΜΥΡ: Μουλέν Ρούζ » 37
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΡΩΕΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΜΕΡΣΕΤ ΜΩΜ: Ένα κολιέ με χάνδρες » 45

ΕΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΠΟΥ ΠΑΙΡΝΕΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΚΤΑΣΗ

Τὰ συνέδρια τῶν δύο μεγάλων κομμάτων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν — τοῦ Δημοκρατικοῦ καὶ τοῦ Ρεπουμπλικανικοῦ — ὑπέδειξαν τοὺς ὑποψηφίους τοὺς γιὰ τὸ προεδρικό ἀ-
ξίωμα. Καὶ οἱ δύο ὑποψήφιοι, ὁ κ. Γζὼν Κέννεντυ καὶ ὁ κ. Ρίτσαρντ Νίξον, εἶναι νέοι: 43
καὶ 47 χρόνων. Ἡ ἡλικία τοὺς ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στὴν ὑπόδειξή τους: γιατί
οἱ Ἀμερικανοί, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὴν προηγούμενη γενιά, ἐλπίζουν στοὺς νέους.
Καὶ παντοῦ σημειώνεται ἡ ἴδια τάση: Νὰ προβληθεῖ στὸ προσκήνιο ἡ νέα γενιά, αὐ-
τὴ ποὺ εἶναι τὸ παρὸν καὶ προαναγγέλλει τὸ μέλλον. Τὸ φαινόμενο εἶναι γενικό καὶ
ἡ σημασία του εἶναι μεγάλη γιὰ τὸ σημερινὸ κόσμο. Γιατί, ὅμως;

ΤΟΠΟ ΣΤΑ ΝΙΑΤΑ

Ἡ εὐρύτερη σημασία γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ κ. Κέννεντυ

Ἔρευνα τοῦ Εἰδικοῦ

ΤΑ γερατιά κυβερνοῦν σήμερα τὸν
κόσμο. Ὁ Ἀϊζενχάουερ εἶναι 69
χρόνων, ὁ Κρούτσφελτ 66, ὁ Μακ-
μύλλαν 65, ὁ Μάο Τσέ Τούγκ 67, ὁ
Ντὲ Γκὼλ 69, ὁ Ἀντενάουερ 84, ὁ Νε-
χρὺ 70 — γιὰ νὰ περιορισθῶμε στοὺς
πιο γνωστοὺς ἡγέτες. Ἡ παγκόσμια ἡ-
γεσία ἀνήκει στὴν προηγούμενη γενιά
— σὲ μιὰ γενιά ποὺ ἀνατράφηκε καὶ
μεγάλωσε μὲ τὶς προπολεμικὲς ἀντιλή-
ψεις καὶ δυσκολεύεται νὰ προσαρμοθεῖ
στὶς ριζικὲς, τὶς ραγδαίες ἀλλαγές τῆς
μεταπολεμικῆς ἐποχῆς. Ἡ ἡλικία τῶν
ισχυρῶν τοῦ κόσμου εἶναι ὥστε μιὰ ἀπὸ
τὶς αἰτίες τῆς βαθεῖας ἀντινομίας ποὺ
προκαλεῖ τόση σύγχυση καὶ τόση ἀγω-
νία στὴν ἐποχή μας: μιὰς ἀντινομίας
ἀνάμεσα στὶς ξεπερασμένες μεθόδους
καὶ στὸν ἀγὸς ρυθμὸ τοῦ παρελθόντος
(οὗ ἐκφράζονται ἀπὸ τὴν παλιὰ γε-
νιά ποὺ διοικεῖ τὶς μεγαλύτερες χώ-
ρες) καὶ στὸ γοήγορο ρυθμὸ καὶ τὶς
αινούργιες μεθόδους (ποὺ ἐκφορῶν-
ται ἀπὸ τὴ νέα γενιά). Γι' αὐτὸ, τὸ
γεγονὸς ὅτι ὁ αὐριανὸς πρόεδρος τῶν
Ἡν. Πολιτειῶν θὰ ἀνήκει στὴ νέα γε-
νιά — εἴτε ὁ κ. Κέννεντυ θὰ εἶναι, εἴτε
ὁ κ. Νίξον — ξεπερνᾷ τὴ συνηθισμένη
σημασία τῶν ἀμερικανικῶν προεδρικῶν
ἐκλογῶν. Εἶναι ἕνα γεγονός μὲ παγκό-
σμια σημασία: γιατί θὰ φέρει τὴ νέα
γενιά στὴν ἐξουσία στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς
δύο παγκόσμιες Δυνάμεις τῆς Γῆς.

★

Ἡ ὑπόδειξη τοῦ κ. Γζὼν Κέννεντυ
ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ δημοκρατικοῦ
κόμματος γιὰ νὰ διεκδικήσει τὸν
προσενῆ Νοέμβριο τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέ-
δρου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, δὲν ὑπῆρξε ἀπο-
τέλεσμα κοιμιστικῶν ὑπολογισμῶν καὶ
κοιμιστικῶν ἐλιγμῶν: ὁ κ. Κέννεντυ κέρ-
δισε τὸ χρῆσμα τοῦ ὑποψηφίου γιατί κα-

ΦΙΝΤΕΛ ΚΑΣΤΡΟ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς νεωρότερους ἡγέτες
τοῦ καιροῦ μας. Ἡ μεγαλύτερη δύναμή
του εἶναι οἱ φοιτητὲς τῆς Κούβας.

ἦλθε ἡ ὥρα τῆς νέας γενιάς. Κι' ὁ ἀντί-
παλός του, ὁ κ. Νίξον, εἶναι κι' αὐτὸς
νέος. Ἡ ζωτικότητα τους εἶναι μιὰ ὑπό-
σχεση γιὰ ἀποφασιστικὴ δράση, γιὰ και-
νούργιες μεθόδους, γιὰ πρὶν ζωντανὴ καὶ
γρήγορη ἀντιμετώπιση τῶν συνθηκῶν τῆς
σημερινῆς πραγματικότητας ποὺ ἀλλά-
ζουν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή. Ὅποιον κι'
ἂν ἐκλέξουν οἱ Ἀμερικανοὶ πρόεδρο τὸ
Νοέμβριο — τὸν Κέννεντυ ἢ τὸν Νίξον
— θὰ ἐμπιστευθοῦν τὴν τύχη τους στὴ
νέα γενιά.

Οἱ χιλιάδες δημοσιογράφοι, ποὺ παρα-
κολούθησαν τὶς ἐργασίες τοῦ ἐθνικοῦ συνε-
δρίου τοῦ Δημοκρατικοῦ κόμματος στὸ
Λὸς Ἀντζελες, δίνουν ὅλοι πρωταρχικὴ
σημασία στὴν ἐντύπωση ποὺ ἔκανε στὸ
συνέδριο ἡ νεανικὴ ἐμφάνισή τοῦ κ. Κέν-
νεντυ. Ὁ κ. Κέννεντυ ποὺ εἶναι 43 χρό-
νων — γεννήθηκε στὶς 29 Μαΐου 1917
στὴ Μασαχουσέτη — φαίνεται μὲ μίαν τρι-
αντάρης. Ἐχει σχεδὸν παιδικὸ πρόσωπο,
μοιάζει σὰν νᾶναι ἀκόμα φοιτητής. Οἱ
σύνεδροι εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀντί-
κρυζαν τὴν ἀμερικανικὴ νεολαία. Καὶ
μπροστὰ στὴ γοητεία τῆς νεότητος ὑπε-

χώρησαν ὅλα: ἡ κομματικὴ δύναμη τοῦ
κ. Λύντον Τζόνσον, ἡ σεβαστὴ προσωπι-
κότητα τοῦ κ. Ἀντλὰϊ Στήβενσον, οἱ
προσωπικὲς σχέσεις τῶν ἄλλων ἐπίδοξων
ὑποψηφίων.

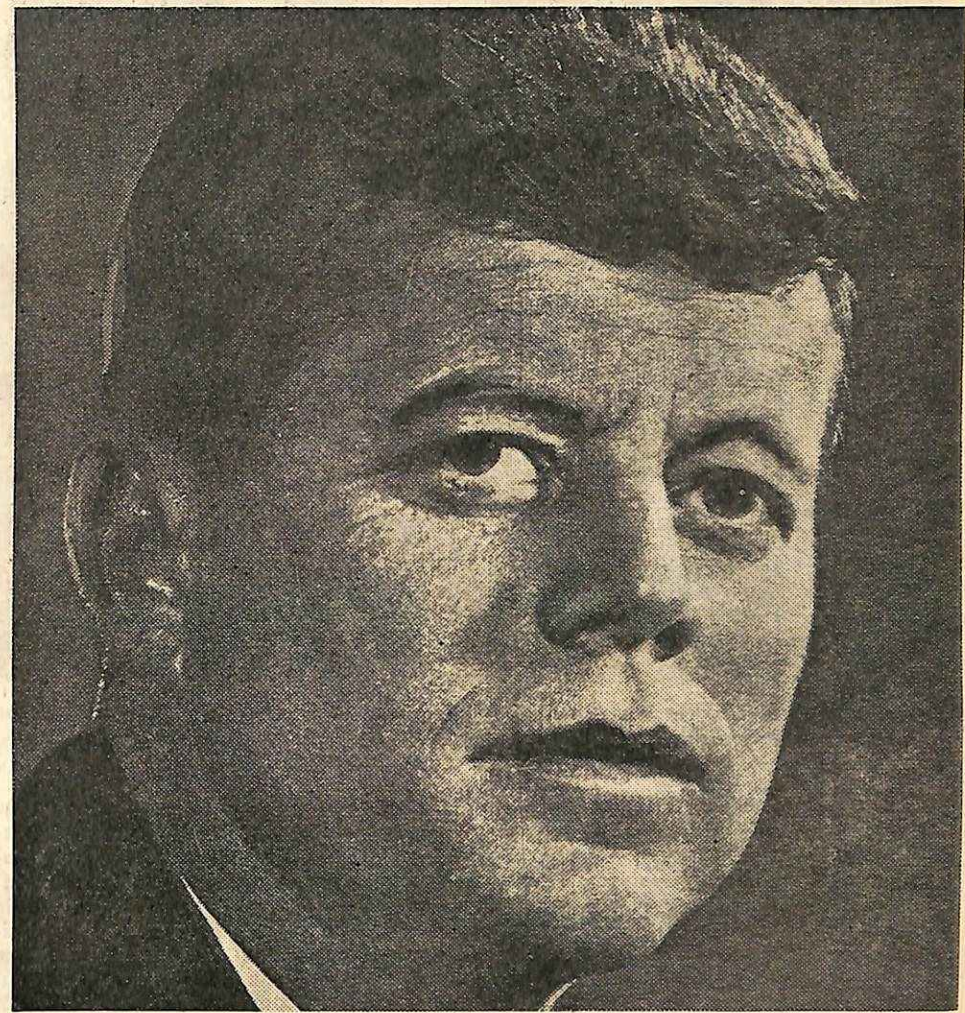
Ἄν ἐκλεγεῖ ὁ κ. Κέννεντυ — ἢ ὁ κ.
Νίξον — πρόεδρος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν,
θὰ εἶναι ὁ μόνος ἀρχηγὸς κράτους ποὺ
ἔχει γεννηθεῖ στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Ὅλοι
οἱ ἄλλοι εἶναι τέκνα τοῦ περασμένου
αἰῶνα — ὅλοι δηλαδὴ ἔχουν περάσει τὰ
ἐξήντα, ὅλοι ἔχουν μπεῖ στὴν τελευταία
φάση τῆς ζωῆς καὶ τῆς δραστηριότητάς
τους. Εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ βρίσκονται σὲ
ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴ νέα
γενιά. Ἡ νέα γενιά καταψήφισε, πρὶν
ἀπὸ λίγα χρόνια, τὸν Τσῶρτσιλ, ὅταν ἦ-
ταν στὸ ζενίθ τῆς δόξας του — ἀλλὰ
καὶ ἕνας γερασμένος πολιτικὸς ποὺ δὲν
μποροῦσε νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὸ παρελ-
θόν. Οἱ φοιτητὲς ἀνέτρεψαν τὸν Σύγκ-
μαν Ρῆ — 85 χρόνων — στὴ Νότιο
Κορέα κι' ἡ γερμανικὴ νεολαία εἶναι ὁ
κύριος ἀντίπαλος τοῦ Ἀντενάουερ. Στὴ
Γαλλία ὁ Ντὲ Γκὼλ, εἰδωλό τοῦ ἐθνους
ὡς χθές, ἀντιμετωπίζει τῶρα τὴν ἐχθρό-
τητα τῆς φοιτητικῆς νεολαίας γιατί δὲν
μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὶς λαχτάρεις, τὰ
ὄνειρα καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς. Παντοῦ,
σ' ὅλες τὶς χώρες, ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐκδη-
λώνεται μιὰ τάση ν' ἀνανεωθεῖ ἡ γερα-
σμένη ἡγεσία.

Ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνανέωση

Ἡ ΤΑΣΗ αὕτη κερδίζει σταθερὰ ἔδα-
φος. Στὴν Ἰαπωνία ἡ νέα κυβέρ-
νηση, μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ κ.
Κίσι — ἡλικιωμένου κι' αὐτοῦ — ἀπο-
τελεῖται ἀπὸ νέους ἢ σχετικὰ νέους. Στὴν
Τουρκία ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν με-
λῶν τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς εἶ-
ναι νέοι, νεῶτατοι ἀξιωματικοί. Στὸ Ἰ-
ράκ, στὴν Ἡνωμένη Ἀραβικὴ Δημοκρα-
τία, στὴν Κούβα — σ' ὅλες τὶς χώρες
ὅπου κάποια ἐπανάσταση ἀνέτρεψε τὸ
ἀμαρτωλὸ παρελθόν — οἱ ἡγέτες εἶναι
νέοι. Στὶς νεογέννητες ἀφρικανικὲς χώ-
ρες ἡ νέα γενιά — αὕτη ποὺ ἀγωνίσθηκε
γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία — ἔχει κα-
ταλάβῃ τὴν ἐξουσία. Ἔτσι στὶς νέες
χώρες, σ' αὐτὲς ὅπου τὸ παρὸν ἔχει ἀπο-
σχιθεῖ ἀπὸ τὸ παρελθόν — ὅπως εἶχε
γίνει ἄλλοτε στὴν Ἀγγλία τοῦ Κρόμβελ,
στὴ Γαλλία τοῦ 1789 καὶ στὴ Ρωσία
τοῦ 1917 — ἡ νέα γενιά ἔχει ἐπωμισθεῖ
ὅλες τὶς εὐθύνες. Μόνο στὶς μεγάλες
χώρες — ποὺ ὡστόσο κυβερνοῦν τὸν
κόσμο — σ' αὐτὲς ποὺ συνεχίζουν ἕνα
μακρὸ παρελθόν, τὰ γερατιά ἐξακολου-
θοῦν νὰ διευθύνουν. Καὶ ὁ κόσμος μένει
ἀπροσάρμοστος στὶς νέες συνθήκες.

Εἶναι, λοιπόν, φυσικὸ νὰ δίνεται τόση
σημασία στὶς ἀμερικανικὲς προεδρικὲς
ἐκλογές ποὺ θ' ἀνανεώσουν τὴν ἡγεσία
τῆς ἰσχυρότερης χώρας τοῦ δυτικοῦ κό-
σμου. «Οἱ ἐκλογὲς αὐτές — λέει ὁ κ.
Κέννεντυ — θὰ εἶναι οἱ σημαντικότερες
στὴν ἱστορία τῶν Ἡν. Πολιτειῶν». Καὶ
δὲν ἔχει ἄδικο. Γιατί θὰ φέρουν καινούρ-
γιο αἷμα. Καὶ θὰ εἶναι, μὲ τὸ ἀποτέλε-
σμά τους, ἡ ἐπισημότατη ἀναγνώριση
ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἀνανεωθεῖ σ' ὅλους
τοὺς τομεῖς τῆς ἡ ἀνθρώπινη δραστη-
ριότητα.

Ἡ ἀνανέωση αὕτη ἔχει ἀρχίσει. Κανέ-
νας, βέβαια, δὲν ἀρνείται ὅτι ἡ παλιὰ
γενιά δὲν ἀγωνίσθηκε, δὲν πρόσφερε, δὲν

ΤΖΩΝ ΚΕ ΝΝΕΝΤΥ

Τὰ νιάτα του ἔχουν γοητεύσει τοὺς Ἀμερικανούς.

καπίασε. Οἱ γερασμένοι σήμερα ἡγέτες
ὑπῆρξαν, σὰ νιάτα τους, οἱ εκπρόσωποι
τῆς γενιάς τους καὶ τῆς ἐποχῆς τους.
Ἐπαιξαν τὸ ρόλο τους ὅταν ἦσαν κα-
τάλληλοι γι' αὐτόν. Ὁ κόσμος τοὺς χρω-
στὰ πολλά — ἀλλὰ ὁ κόσμος ἐξελίσσε-
ται καὶ χρειάζεται κάθε στιγμή νέες δι-
νάμεις, νέες, πρὶν ζωτικά, πρόσωπα, και-
νούργια, προσαρμοσμένα στὶς συνθήκες,
ἡγεσία. Σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

Αὐτὸ τὸ βλέπουμε ὅχι μόνο στὴν πο-
λιτικὴ, ἀλλὰ παντοῦ ἄλλου. Ὅταν ἄρχισε
ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ἡ γε-
ρασμένη στρατιωτικὴ ἡγεσία ὅλων τῶν
κρατῶν ἀπέτυχε τραγικὰ καὶ χρειάσθηκε
μιὰ νέα γενιά, νεώτερων ἀξιωματικῶν,
γιὰ νὰ ἐφαρμοθεῖ ἡ νέα στρατηγικὴ ποὺ
ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ τὴ νέα πραγματι-
κότητα. Μετὰ τὸν πόλεμο, οἱ ἡλικιωμένοι
οἰκονομολόγοι, ποὺ εἶχαν τὶς ρίζες τους
στὴν προπολεμικὴ ἐποχὴ, ἀναγκάσθηκαν
νὰ παραχωρήσουν τὴ θέση τους σὲ νέους
συναδέλφους τους γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος
ἀπὸ οἰκονομικὴ καταστροφή. Στὶς τέ-
χνες, στὶς ἐπιστῆμες, στὴν τεχνικὴ, σὰ
Γράμματα οἱ νέοι ἔδωσαν μιὰν ὥθηση
ποὺ ἀλλάξε τὴ μορφή τοῦ κόσμου. Ἡ
πυρηνικὴ φυσικὴ, εἶναι δημιούργημα μιᾶς
ὁμάδας νέων. Ἡ ἀστροναυτικὴ τὸ ἴδιο.

Ἡ βιολογία καὶ ἡ ἱατρικὴ ἔχουν κάνει
θαύματα τὰ τελευταῖα χρόνια, χάρις στὶς
ἔρευνες καὶ τὶς ἐργασίες τῆς νέας ἐπι-
στημονικῆς γενιάς.

Α ἦταν κουραστικὸ ν' ἀναφερθοῦν
ὀνόματα καὶ ἡλικίες. Ἐκεῖνο ποὺ ἔ-
χει σημασία, εἶναι ὅτι εκπαιδεύεται
σήμερα μιὰ νέα γενιά ποὺ ἔχει ἀπαρ-
ρίψει ἀπὸ τὸ παρελθόν ὅ,τι εἶναι ξεπε-
ρασμένο καὶ ἀχρηστο, κρατώντας μὴ-
νᾶχα ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ δια-
τηρηθεῖ μιὰ ἱστορικὴ συνέχεια καὶ ποὺ
βλέπει τὸ παρὸν σὰν προετοιμασία ἐνὸς
πιο θαυμαστοῦ μέλλοντος. Γιατί τὸ κύριο
— καὶ τὸ ὠραιότερο — γνώρισμα τῆς
νεότητος, εἶναι ὅτι ἀτενίζει τὸ μέλλον.
Ἐνῶ τὰ γερατιά μένουν ἱκανοποιημένα
ἀπὸ ὅ,τι ἔκαναν, πιστεύουν ὅτι ἔχουν ἐκ-
πληρώσει τὴν ἀποστολή τους καὶ εἶναι
γεμάτα μὲ τὴ νοσταλγία τοῦ παρελθόν-
τος — ὁ Ντὲ Γκὼλ ἔχει σταματήσει στὶς
18 Ἰουνίου 1940, ὁ Τσῶρτσιλ στὸ V τῆς
νίκης, ὁ Ἀϊζενχάουερ στὸν θρίαμβο τοῦ
1945 — τὰ νιάτα τῶρα ξεκινοῦν καὶ
βλέπουν μπροστὰ, ποτὲ πίσω. Μποροῦ-
νὰ κοροϊδεύουμε τὴν ἀφηρημένη ζωγρα-
φικὴ, τὴ δωδεκάφθογγη μουσικὴ, τὶς ση-
μερινὲς τάσεις τῆς ποιήσεως, τοῦ θεά-
τρου ἢ τοῦ μυθιστορήματος, ἀλλὰ δὲν
μποροῦμε ν' ἀρνηθῶμε ὅτι εἶναι κινή-
ματα ποὺ προετοιμαzoῦν τὸ μέλλον. Ἀπὸ
τὴν ἀποψη αὕτη εἶναι μιὰ αὐτοθυσία,
μιὰ ἀνιδιοτελὴς προσφορά. Εἶναι ἡ ζωτι-
κότητα τῆς νεότητος.

Οἱ ἐπιστημονικὲς θεωρίες ποὺ διατυ-
πώνονται ἀπὸ νέους ἐπιστήμονες εἶναι
συχνὰ τόσο παράλογες, τόσο ἐπαναστα-
τικὲς, ποὺ προκαλοῦν τὰ εἰρηνικὰ σχό-

Το γέλιο δέν μπορεί νά κρύψει τήν ήλικία. Είναι κι' οί δυό κουρασμένοι καί άνήκουν στο παρελθόν. 'Ο πρόεδρος 'Αϊζενχάουερ κι' ο καγκελλάριος 'Αντρέου σε μιιά τελευταία συνάντησή τους.

λια τών γεροντότερών. Πολλές φορές, οί θεωρίες αυτές δέν επιζούν. Άλλες φορές είναι απλώς μιιά νύξη γιά περαιτέρω έρευνα. Κάποτε, όμως, ανοίγουν καινούργιους ορίζοντες, πού θά έμεναν πάντοτε κλειστοί άν δέν υπήρχε ή τόλμη τής νεότητος. 'Η εξέορμηση στο Διάστημα θά έμενε ρωμαντικό όνειρο άν δέν τήν είχαν πάρει στα σοβαρά καί δέν τήν είχαν κάνει υπόθεσή τους μερικοί νεαροί επιστήμονες.

'Η τάση αυτή απλώνεται τώρα καί στην πολιτική καί ή περίπτωση Κέννεντυ είναι ή πιό χαρακτηριστική. 'Ο Κέννεντυ ήταν σχεδόν άγνωστος πρίν από τέσσερα χρόνια. Μέσα στο ελάχιστο αυτό χρονικό διάστημα βγήκε από τήν αφάνεια στο προσκήνιο. Τόν βοήθησε, βέβαια, ή μεγάλη περιουσία του, αλλά ή βοήθειά τής δέν υπήρξε ή αποφασιστικός παράγοντας τής επιτυχίας του. Καί άλλοι 'Αμερικανοί πολιτικοί με μεγάλη περιουσία — δέν πρέπει νά ξεχνούμε ότι στις 'Ην. Πολιτείες ή πολιτική είναι κατά μεγάλο μέρος επάγγελμα τών εκατομμυριούχων — όπως ο Χάρριμαν, ο Λότζ, ο Νέλσον Ροκφέλλερ καί τόσοι άλλοι — αγωνίσθηκαν νά προβληθούν, αλλά δέν άνέβηκαν πιό πάνω από ένα ώρισιμένο επίπεδο. Μόνο ο Κέννεντυ τό πέτυχε, γιατί αντιπροσωπεύει γιά τούς 'Αμερικανούς τά νιάτα.

★

ΚΑΙ έχει συγκεντρώσει γύρω του ένα έπιτελείο από νέους — οικονομολόγους, διεθνολόγους, κοινωνιολόγους, νομομαθείς, δημοσιογράφους — πού ενσαρκώνουν τούς πόθους, τά όνειρα καί τīs λαχτάρες τής νέας αμερικανικής γενιάς. Τό έπιτελείο αυτό, άν εκλεγεί ο Κέννεντυ — καί υπάρχει αντίστοιχο έπιτελείο νέων γύρω από τόν Νίξον — θά είναι μιιά έγγυση ότι οί 'Ην. Πολιτείες θά δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στα προβλήματα πού από τή λύση τους εξαρτάται όχι μόνο ένα καλύτερο παρόν, αλλά καί ή προετοιμασία ενός άκόμα καλύτερου μέλλοντος.

ΣΥΓΚΜΑΝ ΡΗ

Τό γερασμένο παρελθόν. 85 χρόνων. 'Η νέα γενιά, οί φοιτητές, τόν ανάγκασαν νά παραιτηθεί.

κρατούσε σ' απόσταση, γιατί τόν φοβόταν. Τά νιάτα έχουν τόλμη. Τά συνήματα του Κέννεντυ, όσο κι' άν είναι μετριοπαθή, φαίνονται επαναστατικά στην 'Αμερική του 'Αϊζενχάουερ. Είναι ένα ολόκληρο πρόγραμμα πού αντιμετώπιζει βαρραλέες λύσεις. 'Από τόν καιρό του Ρούζβελτ του «Νιού Ντάρλ» — του Ρούζβελτ πού ήταν άκόμα νέος — έχει ν' ακούσει ή 'Αμερική τόσο ριζοσπαστικό πρόγραμμα. Τό άκούει τώρα από ένα νέο.

Θά μπορούσε νά πεί κανένας ότι ο Κέννεντυ αντιπροσωπεύει τούς 'Αμερικανούς φοιτητές — τήν τεράστια αυτή πνευματική καί κοινωνική δύναμη πού είναι τó μέλλον τής 'Αμερικής. Πάντοτε οί φοιτητές ήταν τó παρόν καί προετοίμαζαν τó μέλλον. Τό 1830, τó 1848 υπήρξαν έργα τών φοιτητών. Σήμερα οί φοιτητές έχουν πρωτοστατήσει σ' όλες τīs έκδηλώσεις εναντίον τής τυραννίας: στην Τουρκία, στη Νότιο Κορέα, στην 'Ιαπωνία, στην 'Ισπανία, στις λατινοαμερικανικές δικτατορίες. Στη Γαλλία ή 'Εθνική Φοιτητική 'Ομοσπονδία ζητά νά δοθεί τέλος στον πόλεμο τής 'Αλγερίας καί στην 'Αγγλία οί φοιτητές κινούν τή σταυροφορία εναντίον τών πυρηνικών δοκιμών. Οί φοιτητές σ' όλες τīs χώρες διεκδικούν μεταρρυθμίσεις. Οί φοιτητές είναι ή έλπιδα τών νεογέννητων κρατών πού, τώρα γνωρίζονται με τόν πολιτισμό. Οί φοιτητές είναι ή πνευματική δύναμή τους.

★

ΔΕΝ θά ήταν υπερβολή νά είπωθεί ότι ή μεταπολεμική εποχή μπαίνει σέ καινούργια περίοδο με τήν εμφάνιση τής νέας γενιάς στο πολιτικό προσκήνιο. Οί ίδιοι οί γερασμένοι ήγέτες ξέρουν ότι σέ λίγο θά τούς απομακρύνει από τήν εξουσία ή κούραση, ή φθορά ή ο θάνατος. Στη Γερμανία αναζητούν από τώρα τó διάδοχο του 'Αντενάουερ, στη Σ. 'Ενωση οί ίδιοι ο Κρούσταφ μιλά γιά τή διαδοχή του, στη Γαλλία ο Ντε Γκώλ λέει σέ κάθε λόγο του «δταν δέν θά υπάρχω», στην 'Αμερική ο 'Αϊζενχάουερ αποστρατεύεται όριστικά. Οί διάδοχοί τους θά είναι παντού νέοι — γιατί ταντού ή παλιά γενιά έχει δώσει ό,τι είχε νά δώσει καί δέν έχει πλέον αποθέματα. Τό παρελθόν απομακρύνεται κι' αφήνει ελεύθερο τó παρόν. 'Ετσι ή νέα πραγματικότητα — ή πυρηνική εποχή, ή εξέορμηση στο διάστημα, οί τολμηρές επισημονικές έρευνες καί θεωρίες, οί νέες τάσεις τής Τέχνης, τά νεογέννητα κράτη, ή νέα μορφή τής 'Αφρικής, οί ανάγκες τών υποανάπτυκτων χωρών, ή αυτοματοποίηση τής εργασίας, ο υπερπληθυσμός, ή αξιοποίηση παρθένων έδαφών, οί νέες ιδέες, τόσα άλλα — θά παρουσιάσει τά επείγοντα καί δύσκολα προβλήματα τής όχι σέ κουρασμένα επιδιώματα του παρελθόντος, αλλά σέ ζωντανούς παράγοντες του παρόντος: στη νέα γενιά. 'Από τήν άποψη αυτή ή θριαμβευτική επικράτηση του Κέννεντυ στο συνέδριο του δημοκρατικού κόμματος αποκτά παγκόσμια σημασία: γιατί είναι ή πρώτη νίκη τής νεότητος σέ μιιά χώρα πού ήταν τόν τελευταίο καιρό φέουδο τών γερατιών. 'Αν ή νέα γενιά νικήσει όριστικά στις 'Ην. Πολιτείες, ο αντίκτυπος τής νίκης τής θά είναι τόσο μεγάλος σ' ολόκληρο τόν δυτικό κόσμο, ώστε ή εποχή μας θά μπορέσει νά βρεί τó δρόμο πού χρόνια τώρα τόν αναζητά.

ΕΙΔΙΚΟΣ

Τά Λουτρά Καϊάφα στα δυτικά παράλια του Νομού 'Ηλείας. Βρίσκονται σέ μυστηριώδη σπηλιά, πού σύμφωνα με τή μυθολογία, ήταν τó άντρο τών 'Ανυγρίδων Νυμφών.

“Ενας περίπατος στις έλληνικές λουτροπόλεις

Λουτράκι, Μέθανα, Αϊδηψός, Κυλλήνη, Καϊάφα, Σμόκοβο, Καρμένα Βούρλα, 'Υπάτη, Κύνδος, Σάριζα 'Ανδρου, Θερμοπύλες.

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Του ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ

ΥΠΟΛΟΓΙΖΕΤΑΙ ότι 750 περίπου ιαματικές πηγές αναβλύζουν στην ήπειρωτική καί νησιωτική 'Ελλάδα. Βέβαια, ελάχιστες ώργανώθηκαν κι' έξυπηρετούν θεραπευτικά τīs χιλιάδες ντόπιους καί ξένους πού επισκέπτονται κάθε καλοκαίρι τή χώρα μας. 'Οστόσο, με τήν επιστημονική έποπτεία καί τīs παραγωγικές επενδύσεις του 'Οργανισμού Τουρισμού αξιοποιήθηκαν στα τελευταία είκοσι χρόνια οί κυριότερες θερμότητες τής 'Ελλάδος, πού είναι προικισμένες μ' εξαιρετικά φυσιολατρικά πλεονεκτήματα καί πλαισιώνονται από φωτεινά καταπράσινα τοπία, δροσερές όασεις άναψυχής, περισυλλογής καί παραθεριστικής άναπαύσεως. 'Ορισμένες ιαματικές πηγές σέ γνωστές λουτροπόλεις, όπως ή Κυλλήνη, του Καϊάφα, τής Αϊδηψού, τής 'Υπάτης, τά Καρμένα Βούρλα κλπ., βρίσκονται σέ δασωμένα τοπία με πλατάνια, καρυδιές, κι' εύκαλύπτους κι' άλλες όπως ή 'Ικαρία, τά Μέθανα,

ή Σάριζα τής 'Ανδρου, ή Νίσυρος, ή Κώ, ή Μυτιλήνη κι' ή Ρόδος δίπλα σέ γραμμένα νησιώτικα παράλια με χρυσές άμμουδιές καί κρουσταλλένια νερά.

Τό Λουτράκι, ή γνωστή κοσμική λουτροπόλη με τά 110 τουριστικά τής ξενόδοχεια κοιμάται καί ξυπνάει με τήν ήμερη άνάσα του Κορινθιακού, τά Μέθανα χαίρονται τīs θαλασσινές δροσούλες του 'Αργολικού, ή Κυλλήνη περιζώνεται από τó μοναδικό δάσος εύκαλύπτων πού δίνει τήν έντύπωση μεσαιωνικού μυστηρίου, ή Σάριζα τής 'Ανδρου στη βουκολική ρεματιά τής με τά πλατάνια καί τά μοσχοβολημένα άγιοκλήματα, συνθέτει τó ποίημα τής ειδυλλιακής όμορφιάς στη νησιώτική τής σελίδα. Στην ανατολική Ρούμελη καί στην Εύβοια, ή Αϊδηψός κι' ή 'Υπάτη προσφέρουν τή διπλή φυσιολατρική τους μαγεία, του στερηανού καί θαλασσινού τοπίου σέ Ιδανικό ύμέναιο πρσίονου, σ' όλες τīs φωτεινές αποχρώσεις του καί του σπ-

‘Ιστορία, παραδόσεις καί θεραπευτική άγωγή τών Θερμοπηγών τής 'Ελλάδος, πού είναι μοναδικές σ' ολόκληρο τόν κόσμο.

φείρου τής θάλασσας σ' όλες τīs χρωματικές του έναλλαγές με ήλιο, με συννεφιά καί φεγγάρι. Τά νησιώτικα ιαματικά λουτρά στη Μυτιλήνη, στην Κώ, στη Νίσυρο, στην 'Ικαρία, στη Ρόδο κλπ., είναι μοναδικά τοπία σωματικής καί ψυχικής άναπαύσεως, δροσερά καταφύγια πού γλυκαίνουν τόν πόνο, ίλαρύνουν τó σύγχρονο άγχος, μπαλσαμώνουν τήν ψυχή καί τó πνεύμα. Ποτιστικά προϊόντα κι' άναδενδράδες, όμηρικά μαγγάνια, βιβλικό έλαιώνες καί δεητικά κυπαρίσσια, χαριτωμένοι λόφοι πού ξεδιπλώνουν τīs μυριστικές τους σελίδες ίσαμε τά βραχώδη κι' άμμουδερά κατάγιαλα, στρωτές άμμουδιές πίνουν τ' άρχαιο παράπονο τών κυμάτων του πόντου, ποιμένες καί άγγελιοι χτυπάνε τīs καμπάνες του 'Εσπερινού καί του 'Ορθρου στα παραλιακά ενοκλήσια πού διγλίζουν τή θάλασσα. Στό τοπίο τής Κύνδου, όπου τά ιαματικά λουτρά τών Θερμιών, ο άρρωστος ξεχνάει με τή γλυκύτατη ήσυχία πού διακόπτει μονάχα τó τζίτζικι στο φύλλο τ' άρθριτικά ή τούς ρευματισμούς του καί γεύεται με ψυχική άγαλλίαση τó σταρένιο ψαμί, τó ώριμο σύκο, τόν γλυκόχυμο κορπό τ' άμπελιού, τīs λαχταριστές πέρες καί τά χοντρά πετρώσασα πού είναι ή... «οπεσιαστέ» του νησιού.

★

Η ΙΣΤΟΡΙΑ τών ιαματικών πηγών καί λουτρών τής 'Ελλάδος είναι συνυφασμένη με τόν πολιτισμό καί τīs παραδόσεις μας, άρχαίες, μεσαιωνικές καί νεώτερες. 'Από τή μυθική εποχή αναφέρεται ή πηγή τών Θερμοπηγών πού αφιερώθηκε στον ήμίθεο 'Ηρακλή γι' αυτό καί τά λουτρά στο θρυλικό τοπίο τής θυσίας τών τριακσίων λέγονται «'Ηράκλειας». 'Ο άρχαίος μύθος λέει πως ο 'Ηρακλής παρεκάλεσε τήν 'Αθηνά νά δημιουργήσει εκεί θερμότητα γιά νά λουμυργήσει καί νά ξεκουράξει τó ταλαιπωρημένο κορμί του. 'Η 'Αθηνά πρόσθεσε στην πηγή τó δώρο νά δίνουν τά ιαματικά τής νερά καινούργιες σωματικές δυνάμεις στον ήμίθεο. Καί δέν είναι άπίθανο ή

άντοχη και το πολεμικό μένος των τριακοσίων του Λεωνίδα και των 700 Θεσπιέων, που κράτησαν την περσική στρατιά σωστά τρία μερόνυχτα στο στενό να τη χρωστούν στη θαυματουργή ιδιότητα των θερμοληπών του ιστορικού τοπίου. Οι θερμοληπές των Θερμοπυλών χρησιμοποιούνται και στα κλασικά χρόνια, αφού κι' ο 'Ηρόδοτος τις αναφέρει και τις αποκαλεί «Χύτρους».

Εκεί όπου έπλεναν οι Κένταυροι της πληγής των

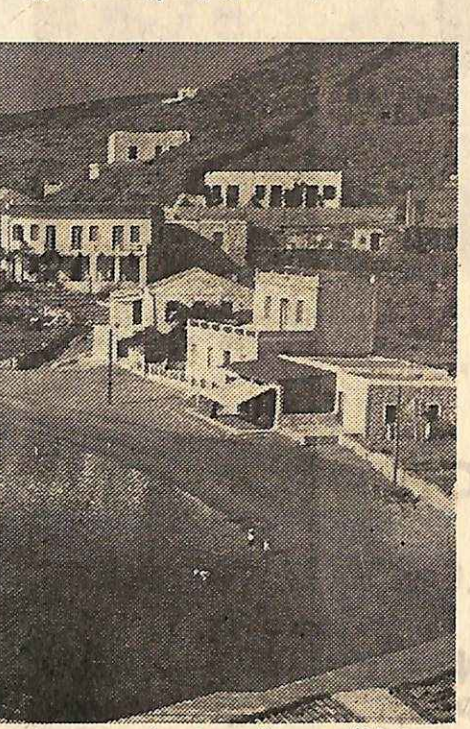
ΤΑ λουτρά του Καϊάφα, στη δυτική ακτή της Πελοποννήσου, σχετίζονται με τον αρχαίο και τον βιβλικό μύθο.

Η γραφική παραλία της Κύθνου, όπου τα λουτρά των Θερμιών, κατάλληλα για θεραπεία των χρόνιων ρευματισμών, διαφόρων παθήσεων των νεύρων (όσφυαλγίες, ισχιαλγίες κλπ.) και ποικίλων γυναικολογικών παθήσεων.

Εδώ λένε πως ήταν το άντρο των 'Ανυγρίδων Νυμφών και στα νερά της σπηλιάς έπλεναν οι Κένταυροι τις λαβωματιάς τους, ύστερα από τις σκληρές μάχες που έδιναν με τους Λάπιθες, τον 'Ηρακλή και τους 'Ολύμπιους θεούς. Κι' ή φοβερή δυσσομία των νερών που μυρίζουν, σαν κλούβιο αυγό, αποδίδεται σ' ένα λούσιμο των Κενταύρων που χτυπήθηκαν από τα δουτηγμένα στο μαύρο, σκοτωμένο αίμα της Λερναίας 'Υδρας φαρμακερά βέλη του 'Ηρακλή. Οι λαβωματιές τους, που μυρίζανε φοβερά, μεταδύσανε τη δυσσομία τους στα νερά κι' έτσι δημιουργήθηκε ο θρύλος. Μιά άκρη παράδοση αναφέρει πως η δυσσομία των νερών του Καϊάφα, οφείλεται στο λουτρό του 'Ιουδαίου αρχιερέα ο οποίος ταξιδεύοντας από την Παλαιστίνη στη Ρώμη να δώσει αναφορά στον Καίσαρα για τη θανατική ποινή του Χριστού ναυάγησε στα Μωραϊτικά κατάγιαλα κι' έτσι, λαβωμένος κι' άξιοθρήνητος, λούστηκε στη σπηλιά των 'Ανυγρίδων Νυμφών κι' έβρωμησε με τη δυσωδία του κορμιού και της ψυχής του τα Ιαματικά της νερά. Τα λουτρά του Σμοκόβου, που θεραπεύουν τις παθήσεις του αναπνευστικού συστή-

ματος, τις φαρυγγίτιδες, τις βρογχίτιδες, τους χρόνιους ρευματισμούς κλπ. συνδέονται με τον μύθο του 'Ασκληπιού εν Τρίκκοις που, περνώντας από το εξαίσιο αυτό τοπίο στο παρθενικό δάσος με τις καστανιές και τα έλατα, ζήτησε να λουστεί και να ξεπλύνει από το κορμί του τη σκόνη και τον ιδρώτα. Πουθενά όμως δεν έβλεπε μήτε πηγή, μήτε ρέμα. Την ίδια στιγμή κάποιον φίδι (το συμβολικό έρπετο του θεού της 'Ιατρικής) στάθηκε κάτω από το βράχο κι' έγλυφε με τη γλώσσα του το πυρωμένο χώμα. 'Ο 'Ασκληπιός, που αντέληφθη άμέσως το νόημα, χτύπησε με το ραβδί του το βράχο κι' άμέσως ανάβλυσε η βρυσημόνα της Ιαματικής πηγής του Σμοκόβου...

Οι αρχαίοι βλέπανε στις σιδηρούχες πηγές νεράδες σαν κατακόκκινες φλόγες να χορεύουν στα νερά που άχνιζανε και στα ραδιούχα νερά φαντάζονταν πως κατοικούνε τα πνεύματα του κεραυνού, του ανέμου και της θύελλας. 'Από τον 16ο αιώνα οι Μυκηναϊκοί λαοί χρησιμοποιούν για θεραπευτικούς σκοπούς τα Ιαματικά και θαλασσινά νερά, όπως πιστοποιείται από τα θαυμαστά λουτρά των Μυκηνών, της Πύλου, του 'Ορχομενού και της Τίρυνθας. Το λουτρό κατά την εποχή αυτή ήταν σχεδόν απαραίτητο σε κάθε πτέρυγα του Μινωικού ή Μυκηναϊκού ανακτόρου. 'Αργότερα από τον 6ο π.Χ. αιώνα κτίζονται τα δημόσια λουτρά, τα ξακουστά «θαλανεία» που έξε- λίχθηκαν, κατά τη ρωμαϊκή εποχή, σε κοσμικά κέντρα ή λέσχες συγκεντρώσεως των πατρικίων. 'Ο Στράβων αναφέρει ότι ο Ρωμαίος στρατηγός Σύλλας, που κατέκτησε τον Πειραιά και την 'Αθήνα (83 π.Χ.), έπαθε «άλγλημα ναρκώδες μετά θάρους, ποδάργας, ψελισμόν» και θεραπεύτηκε στα περίφημα κατά τους 'Αλεξανδρινούς χρόνους λουτρά της Αϊδηψού. «Διαπλεύσας ούν ές Αϊδηψόν, έ- χρεϊτο τοίς θερμοίς ύδασι». Διάσημοι 'Ελληνες γιατροί κατά την αρχαιότητα, δ-

πως ο 'Αγαθινός, ο 'Ηρόδοτος, ο Γαληνός, ο 'Ορειβάτης κλπ., συμβουλεύουν τη χρήση των Ιαματικών λουτρών και διδάσκουν τη λουτροθεραπεία σε συνδυασμό με ήλιοθεραπεία, γυμναστική και ψυχαγωγία, ακριβώς όπως εφαρμόζονταν ή θεραπευτική άγωγή στο 'Ασκληπιείο της 'Επιδαύρου και της Κώ. Παράλληλα, οι αρχαίοι συγγραφείς 'Ηρόδοτος, Πλούταρχος, Πασανίας, Ξενοφών, Στράβων κλπ. έγκωμιάζουν τις Ιαματικές πηγές της 'Ελλάδος και υπογραμμίζουν την Ιαματική σημασία τους. 'Η πηγή της 'Υπάτης, όπως αναφέρουν, δημιουργήθηκε ύστερα από φοβερό σεισμό του 425 π.Χ. κι' οι θερμοληπές των Μεθάνων, ύστερα από την έκρηξη του ήφαιστείου της χερσονήσου, το 250 π.Χ. Οι Ιαματικές πηγές αφιερώνονταν σε θεούς και ήμιθεους που προστάτευαν όσα ιερά χιζόνταν κοντά ή βοηθούσαν στη γρήγορη θεραπεία των ικετών και άρρώστων.

Οι πρώτες προσπάθειες μετά την απελευθέρωση

Η ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ οργάνωση των δύο - τριών γνωστότερων Ιαματικών πηγών Θερμοπυλών, Κύθνου κλπ. αρχίζει από το 1830, όποτε η κυβέρνηση Καποδίστρια έστειλε στην Κύθνο επίτροπη να προβεί σε ανάλυση των θερμοληπών του Κακάβου και των 'Αγίων 'Αναργύρων. Το 1833 έγινε καινούργια χημική ανάλυση από τον άπεσταλμένο του 'Οθωνα γιατρό - φαρμακοποιό Λάντερερ κι' ύστερότερα το 1836 και 1859 έγιναν αναλύσεις των Ιαματικών νερών της 'Υπάτης, της Αϊδηψού, της Μήλου, των Μεθάνων, της 'Ερμιονης. Στις αρχές του αιώνα μας ανέλυσαν τα νερά 27 λουτροπόλεων της χώρας οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών Δαμβέργης, Χρηστομάνος και Μακρής και γνωμοδότησαν πως είναι προικισμένες με μοναδικά πλεονεκτήματα από φυσικοχημική και θεραπευτική πλευρά, μοναδικές στον κόσμο.

Τα μεγαλεπήβολα σχέδια του τουρισμού

ΣΥΜΦΩΝΑ με τα στατιστικά δεδομένα του ΕΟΤ, στον οποίο ανήκουν οι κυριώτερες Ιαματικές πηγές της χώρας, κατά την περσινή τουριστική περίοδο εύεργετήθηκαν από τα θεραπευτικά νάματα των ελληνικών λουτροπόλεων 116.000 άτομα σε 1.492.000 λούσεις. Το προβάδισμα σε κίνηση είχε και διατηρεί σχεδόν πάντοτε η Αϊδηψός με 12.000 λουόμενους. 'Ακολουθούν τα Καμένα Βούρλα με 8.000, το Λουτράκι με 7.500, τα Μέθανα με 9.000, το Σμόκοβο με 6.500, η 'Υπάτη με 5.000, η 'Ικαρία με 4.500 κλπ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία χρόνια η κίνηση στις εύρωπαικές λουτροπόλεις μειώθηκε σημαντικά, ύστερα από τη νέα Ιατρική δεοντολογία ότι τα ψυχρά θαλασσινά λουτρά σε συνδυασμό με την ήλιοθεραπεία, το μασσάζ και την άεροθεραπεία προσφέρουν θετικότερες κι' άποτελεσματικότερες θεραπευτικές υπηρεσίες στους ρευματικούς, άσθματικούς, νευροπαθείς, άρθρροσκληρωτικούς κλπ. από τα λουτρά στις Ιαματικές πηγές. 'Ο 'Οργανισμός Τουρισμού για ν' αντιδράσει στις νέες έπιστημονικές δοξασίες που κατακυβερνούν έξωφρος στη Δύση, με άποτέλεσμα να έρημωθούν οι ξακουστές λου-

τροπόλεις του Μπάντεν - Μπάντεν, του Αϊξ κλπ., πήρε την απόφαση να ανασυγκροτήσει και να αναδιοργανώσει τις 16 βασικότερες λουτροπόλεις μας με σύστημα διπλής ή διπτυχης θεραπευτικής και παραθεριστικής προβολής.

Δηλαδή σχεδιάζει να οργάνώσει τις λουτροπόλεις Μεθάνων, Κυλλήνης, Λουτροκίου, Αϊδηψού, 'Ικαρίας, 'Υπάτης κλπ. με τέτοιο τρόπο, ώστε ο ντόπιος κι' ο ξένος να έχουν «μ' ένα συμπάρο δυο τρυγόνια». 'Ηγουν, το ένα τρυγόني θ' αντιπροσωπεύει τη λουτροθεραπεία και το άλλο τη φυσιολατρεία, τον παραθερισμό, τη ψυχαγωγία, το ψάρεμα και την καλοκαιρινή αγκαλλίαση κάτω από τη βελουδένια σκιά ή δίπλα στο μουσικό φλοίσβο του κύματος. Κι' αρχή της νέας αυτής τακτικής θα γίνει στη λουτροπόλη της Κυλλήνης, που συνδυάζει όλες τις όμορφιες και τα θέληγτρα του στεριανού και του θαλασσινού τοπίου.

Σύμφωνα με το σχέδιο του ΕΟΤ θα διατεθούν για τη μετατροπή της Κυλλήνης (δυτικές ακτές του Μωριά) 350 εκατομμύρια δραχμές σε κλιμακωτά στάδια κατά τη διάρκεια των πέντε προσεχών ετών 1961 — 1965. Στο πρώτο στάδιο, που αναφέρεται στο πεντάχρονο σχέδιο της τουριστικής ανάπτυξεως της χώρας, θα ιδρυθούν στο παραλιακό τοπίο που πλαισιώνει το ξακουστό δάσος των εύκαλύπτων ψυχαγωγικά κέντρα και εγκαταστάσεις φτηνής διαμονής. (Ξενοδοχεία Β' κατηγορίας, νέο ύδροθεραπευτήριο, ξενώνες κλπ.). Στο δεύτερο στάδιο θα γίνουν πολυτελείς εγκαταστάσεις, ξενοδοχεία, παραθεριστικά περίπτερα (στο στυλ της Γλυφάδας), ψυχαγωγεία, συγχρονισμένα θαλάσσια λουτρά, γήπεδα άθλοπαιδιών κλπ. και στο τρίτο στάδιο θα ολοκληρωθούν τα παραγωγικά αυτά έργα με ιδρύματα προσελκύσεως των τουριστών του μεσαίου και μεγάλου εισοδήματος. Προβλέπεται λ.χ. να ιδρυθούν δύο κολυμβητήρια, έστιατόρια, καζίνα, πελώρια πλάζ κλπ.

Από τον περασμένο Μάρτη άρχισαν κιόλας τα προκαταρκτικά έργα του πρώτου σταδίου στους τομείς της δοδοποιίας, ανάπτυξεως του πράσινου, έξωραϊσμού του χώρου και δρομολογήσεως πορθμείου ανάμεσα Κυλλήνης και Ζακύνθου. 'Η φιλοδοξία του 'Οργανισμού Τουρισμού είναι να «καταστήσει» το Λουτράκι μοναδική κι' άπαράμιλλη λουτρόπολη σ' όλοκληρη τη Μεσόγειο, προικίζοντάς το με τουριστικά έργα μεγάλης πνοής. Οι σχετικές όμως προσπάθειες ανακόπτονται ή βρίσκουν την αντίδραση των ξενοδόχων και των ιδιοκτητών ώρισμένων πηγών. 'Ωστόσο, με τον καιρό, θα πεισθούν όλοι στο Λουτράκι, στα Μέθανα, στην Αϊδηψό, στην 'Υπάτη πως η τουριστική αξιοποίηση των ελληνικών λουτροπόλεων θα διογκώσει τόσο πολύ το παραθεριστικό και λουτροθεραπευτικό κύμα προς την 'Ελλάδα, ώστε να μην υπάρχει πιά ξενοδοχείο να τους προσφέρει στέγη και... ύδροθεραπεία!

Το τελειότερο ύδροθεραπευτήριο

Η ΚΥΛΛΗΝΗ θεωρείται και είναι το τελειότερο ελληνικό ύδροθεραπευτήριο με διπλή Ιαματική προσφορά: Λουτροθεραπεία και εισπνοές σε ειδικούς θαλάμους έκνεφάσεως του Ιαματικού νερού, που θεραπεύει ριζικά τις παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος, βρογχίτιδες, άσθμα, φαρυγγίτιδες κλπ.). 'Η

Η λουτρόπολη των Μεθάνων, σε γραφικό κόλπο της Τροιζηνιακής χερσονήσου, αντίκρυ στην Αίγινα. Οι στρωτές άμμουδιές της, τα Ιαματικά της νερά, το θαλασσινό της τοπίο, 2½ μονάχα ώρες από το λιμάνι του Πειραιά, «καθιστούν» τα Μέθανα ιδανικό κέντρο παραθερισμού και αναπαύσεως.

Κυλλήνη αναφέρεται από τους αρχαίους συγγραφείς Θουκυδίδη, Στράβωνα, Πασανία κλπ. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του τελευταίου η Κυλλήνη, που απέχει μισή ώρα από τα λουτρά, διατηρούσε ναό του 'Ασκληπιού και ιερό της 'Αφροδίτης, με άγαλμα του πολιούχου 'Ερμή. Στα μεσαιωνικά χρόνια η Κυλλήνη, φραγκικά Κλαρέντζα, είδε πρωτοφανή άκμή και οικονομική άνεση, μια κι' ήταν το σπουδαιότερο λιμάνι του Μωριά. 'Ο Γοδεφρίδος Βιλλαρδουίνος την έκανε επίκει της 'Ανδραβίδας κι' έκτισε δίπλα το ξακουστό κάστρο Χλεμούτσι, άκρόπολη της μεσαιωνικής Κλαρέντζας.

Τα καράδια της φραγκικής αυτής πολιτείας, αντίκρυ στο 'Ιόνιο, άλωνίζανε τις ελληνικές θάλασσες κι' όλη τη Μεσόγειο, με τακτικό πράτιγο για την 'Αγκώνα, τη Φλωρεντία, τη Τζένεβα. Από το 1250 η ξακουστή Κλαρέντζα (Κυλλήνη) διατηρούσε δικό της νομισματοκομείο κι' ο κόσμος ευημερούσε με διοτικό επίπεδο ψηλότερο κι' από τα πιο πολιτισμένα κράτη της Δύσεως. Λένε, πως λειτουργούσαν στην Κλαρέντζα υποκαταστήματα των μεγάλων τραπεζών της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, όπως η Τράπεζα των Φλωρεντινών, 'Ατζαγιολών κλπ.

Οι σημερινές λουτρικές εγκαταστάσεις της Κυλλήνης βρίσκονται στην καρδιά του εξαίσιου δάσους των εύκαλύπτων που συνθέτουν κατανυκτική μουσική τη νύχτα, όταν φυσούν στα δροσινά τους φυλλώματα οι στεριανοί και θαλασσινοί άνεμοι. 'Η άμμουδιά της έξ' άλλου, είναι τόσο άπαλη και θεραπευτική, ώστε ξεχνιούνται εκεί κάτω οι λουόμενοι και

δνειρεύονται ξύπνιοι με άνοιχτά τα μάτια μπροστά στο 'Ιόνιο πέλαγος.

Κοινόν οίκητήριο της 'Ελλάδος

Η ΑΙΔΗΨΟΣ στον Ευβοϊκό κόλπο ύμνολογείται από τους αρχαίους συγγραφείς. 'Ο Πλούταρχος την ονομάζει «Κοινόν οίκητήριο αναδεδείκται της 'Ελλάδος», δηλαδή Πρωτανείο της 'Ελλάδος, για την όμορφή και τα Ιαματικά της πλεονεκτήματα. Οι αρχαίοι κατέκλυζαν την Αϊδηψό (όπως και την 'Επίδαυρο για τ' 'Ασκληπιείο) για το έλκεκτό της ψάρι, το μωσχάτο κρασί της και τα ζουμερά της φρούτα. Τα Ιαματικά νερά της Αϊδηψού χρησιμοποιούνται και για τη φιλοτέχνηση ιδιότυπων πέτρινων σταυρών που θυμίζουν στολαχτίτες.

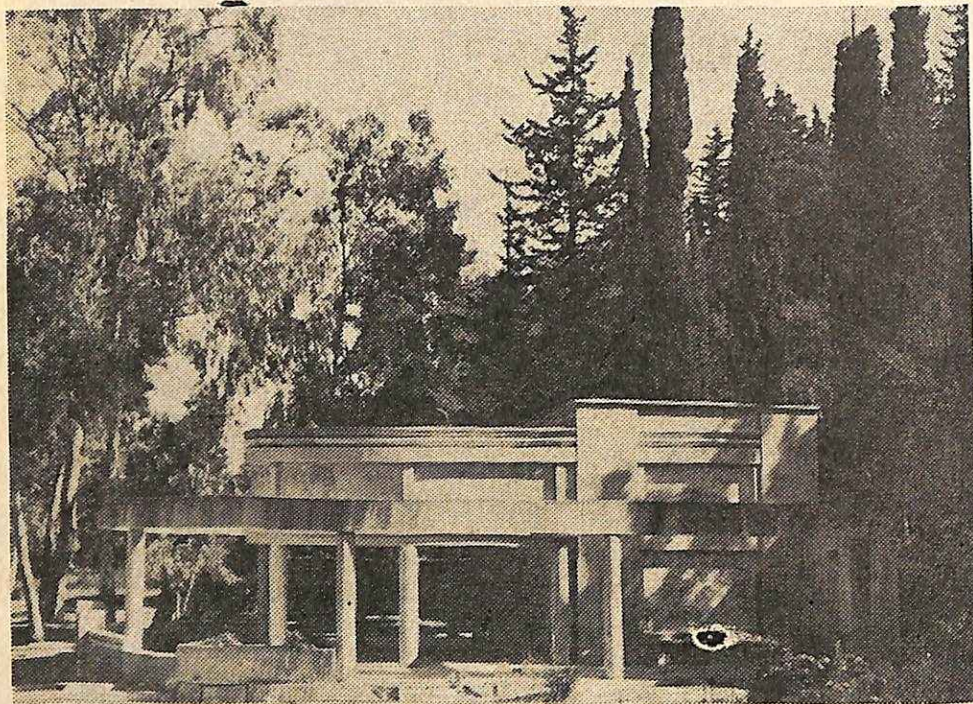
Οι τεχνίτες των τουριστικών αυτών αναμνηστικών της Αϊδηψού πλέκουν σταυρούς με χοντρό σύρμα, καρφώνουν στις άκρες κελύφη βελανιδιών και τα θυμίζουν στα Ιαματικά νερά κοντά στις πηγές τους. Σε λίγες μέρες ο σκελετός αυτός σκεπαζεται από τα στερεά συστατικά των νερών και το σχέδιο παρουσιάζει ιδιότυπο σταυρό με κεντίδα και άφρώδη άραβουργήματα. Κάτι παρόμοιο γίνεται και στην Ιαματική πηγή του Ρουαγιαλά, στη Γαλλία, όπου οι ζωόφιλοι δουτούν τα πεθαμένα γατιά ή σκυλιά τους στα θεραπευτικά νερά και σε λίγες μέρες τα βλέπουν ταριχευμένα με ποχύτατο στρώμα από τ' άλκαλικά και

λοιπά συστατικά των νερών που πε-
τρώνουν.

★

ΤΑ λουτρά της Ίκαρίας είναι τα
μοναδικά ραδιούχα νερά της Έλλά-
δος κι' ίσως σ' όλο τον κόσμο.
Δυστυχώς οι πέντε πηγές της 'Απόλ-
λωνας, Κράτσας, Παμφίλης, Σπηλιάς και

Άνδρου που συνδυάζουν τη λουτροθε-
ραπεία με τον παραθερισμό. 'Η Ρόδος,
φυσικά, είναι ωλολοκληρωμένη τουριστικά
με άνετα και επιβλητικά ξενοδοχεία και
ξένους. 'Ωστόσο, τα υπόλοιπα νησιώτικα
λουτρά δεν έχουν ξενοδοχεία και
οι δρόμοι «προσπελάσιμα» στα λουτρά
δεν είναι κατάλληλοι.

Τα οργανωμένα λουτρά της Κυλλήνης στο μοναδικό δάσος εύκαλύπτων της
'Ελλάδος, που καταλαμβάνει έκταση 800 στρεμμάτων. 'Η Κυλλήνη, στα
δυτικά παράλια της Πελοποννήσου, συγκεντρώνει κάθε χρόνο χιλιάδες λουμέ-
νων κι' άρρώστων, που υποβάλλονται σε είσπνοες στον ειδικό θάλαμο έκ-
νεφώσεως του ιαματικού νερού.

Μουσταφά (ή τελευταία αυτή δρίσκεται
στον Άγιο Κήρυκο, ενώ οι άλλες στα
κοντινά, Θέρμα) είναι ιδιαιτερές και του
Δήμου κι' έτσι ο 'Οργανισμός Τουρισμού
δεν είναι δυνατό να τις συγχρονίσει και
να τις αξιοποιήσει. Οι ιαματικές αυτές
πηγές θεραπεύουν τις αρθρίτιδες, ρευμα-
τισμούς, νευρίτιδες, παραπληγίες, ήμι-
πληγίες, άμνησες, αρθριτισμούς, δερ-
ματοπάθειες, νευρώσεις, ήμικρανίες κλπ.

Τα Καμμένα Βούρλα, παρ' όλο που
είναι η νεώτερη ελληνική λουτρόπολη,
ωστόσο συγκεντρώνουν κάθε χρόνο χι-
λιάδες ντόπιους και ξένους παραθεριστές
που βρίσκουν μοναδικό το παραλιακό της
τοπίο και το κοντινό δάσος των κωνο-
φόρων. Σύμφωνα με τις ιατρικές διαπι-
στάσεις τα ιαματικά νερά των Καμμένων
Βούρλων θεραπεύουν τις σπονδυλαρθρίτι-
δες, την κακή λειτουργία των ενδοκρινών
αδένων και τις παραμορφωτικές αρθρί-
τιδες.

Από το τοπίο αυτό οι παραθεριστές
διοργανώνουν γραφικές εκδρομές στο βυ-
ζαντινό μοναστήρι του Σωτήρη στο 'Ασ-
προνέρι, στο Πλατύστομο και μακρύτερα
προς το Δωρικό Καρπενήσι ανάμεσα από
το άγριο και παρθενικό δάσος της καστα-
νιάς, του σφενδάμνου και του ελάτου, που
αρχίζει από το ύψος 600 και φτά-
νει μέχρι τα 1.600 μέτρα. 'Αξιόλογα
ακόμα είναι τα λουτρά της Νισύρου, της
Λέσβου, της Κω, της Ρόδου και της

Για ν' αξιοποιηθούν και να οργανω-
θούν σε γερές βάσεις οι λουτροπηγές
της Ελλάδος, θα απαιτηθούν κολοσσιαία
ποσά, που δεν είναι δυνατό να διαπε-
θούν σήμερα, γιατί πρώτα θα προηγηθούν
τα παραγωγικά τουριστικά έργα στην
Κυλλήνη, το Λουτράκι, την Αϊδηψό και
τα Μέθανα.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ο Γρηγόριος Ξενοπούλος διηγόταν ο-
τι την ημέρα που διώριστηκε Γραμματέ-
ας στο Πανεπιστήμιο ο Κωστής Παλαμάς,
ό τότε πρύτανης τον έκάλεσε και του εί-
πε σοβαρώτατα.

— 'Ελπίζω κύριε Παλαμά, ότι τώρα
που έχετε μια αξιοπρεπή θέση, θα παύσε-
τε να γράφετε ποιήματα.

★

Βρά αδελφέ, δεν μπορεί κανείς να
συζητήσει μαζί σου. Δεν αντιλαμβάνεσαι
άμεσως τα πράγματα.

— Σ' αυτό έχεις δίκιο. Μια ώρα τώρα
μού μιλάς και μόλις τώρα κατάλαβα
πώς λες ανοησίες.

ΤΟ ΕΛΙΞΗΡΙΟ ΤΗΣ ΣΙΒΗΡΙΑΣ

Το θαυματουργό αλ-
μα του ζαρκαδιού

Η σοβιετική κυβέρνηση προσπα-
θεί να περισώσει τη γλωρίδα και
την πανίδα της Σιβηρίας που, έπει-
τα από πολλούς αιώνες συστηματι-
κής αποψλώσεως και κυνηγιού,
κινδυνεύει να εξαφανισθεί. Σ' ένα
σιβηρικό κρατικό αγρόκτημα ανα-
τρέφονται με πολλή στοργή άρκ-
τες εκατοντάδες ζαρκαδιών που,
όταν μεγαλώσουν, μοιράζονται στα
πάρκα και τους ζωολογικούς κή-
πους όλης της Ρωσίας. Ένας
Ρώσος, ανταποκριτής ταξιδιωτι-
κού περιοδικού, επισκέφθηκε πρό-
σφατα αυτό το αγρόκτημα και ά-
φηγείται τα εξής καταπληκτικά:

Μια φορά το χρόνο, οι εργά-
τες του αγροκτήματος κόβουν τα
κέρτα των ζαρκαδιών. 'Η μέθο-
δος της «έγχειρσεως» είναι ά-
πλη: 'Το ζαρκαδί σπρώχνεται σ' έ-
να στενό διάδρομο, μια καταπακτή
ανοίγει, και βρίσκεται παγιδευμένο
στο τραπέζι της έγχειρσεως.
του δένουν τα μάτια μ' έναν επί-
δεσμο και ο κτηνίατρος προονίζει
τα κέρτα μ' ένα ασφάλινο πριό-
νι. 'Η πληγή απολυμαίνεται με το
κατάλληλο φάρμακο.

Ός έδω τίποτα το παράξενο.
'Αλλά ο Ρώσος ανταποκριτής,
παρακολουθώντας την έγχειρση,
διαπίστωσε με φρίκη πως οι βοή-
θοι του κτηνίατρο μάζευαν σ' έ-
να φλυτζάνι το ζεστό αίμα που
έτρεχε από τις πληγές του ζώ-
ου και το κατέπιναν με απόλαυ-
ση! Του πρόσφεραν ένα φλυτζάνι.
Στην αρχή άρνήθηκε, αλλά τον
έβεβαίωσαν ότι το αίμα αυτό έχει
εκπληκτικές ιδιότητες. 'Η δημοσιο-
γραφική περιέργεια υπερίσχυσε
και ο ανταποκριτής δέχθηκε να
πιεί μισό φλυτζάνι.

Ανυό ώρες αργότερα αισθάνθη-
κε την ανάγκη να κοιμηθεί. Εά-
πλωσε στο κρεβάτι του και δεν
ξανασηκώθηκε παρά το άλλο πρωί.

Αισθανόταν έντελως μεταμορφωμέ-
νος: Ξεκούραστος, ελαφρός, άπί-
στευτα ελαφρός, σ' ένα ζώσε σ'
έναν κόσμο με μειωμένη βαρύ-
τητα. Ένας ρευματικός πόνος
που ένοιωθε από χρόνια στο γόνα-
το είχε εξαφανισθεί. Του φαινό-
ταν ότι τα πλεονία του απορρο-
φούσαν περισσότερο οξυγόνο, έ-
λες οι αισθήσεις του είχαν δειν-
θεί, άκουγε καλύτερα, έβλεπε μα-
κρύτερα. 'Η μέθη αυτή κράτησε
όλη την ημέρα...

ΠΟΣ ΑΡΧΙΣΕ Η ΖΩΗ

Η σειρά των άρθρων του 'Ιρβιγκ Άντλερ που αρχίζουμε να δημοσιεύουμε από το
τεύχος αυτό, αφηγείται τη συναρπαστική ιστορία, πώς άρχισε η ζωή στη Γη πριν ά-
πό δυόμιση δισεκατομμύρια χρόνια. Με άπλη εύκολονόητη γλώσσα, ο συγγραφέας
περιγράφει τις χημικές αλλαγές και ενώσεις που συνετέλεσαν ώστε η εξέλιξη να
πάρει το σημερινό δρόμο της. Έξηγει τι πίστευαν οι πρωτόγονοι άνθρωποι για
τη φύση της ζωής και δείχνει πώς τα πειράματα άλλαξαν τη σκέψη του ανθρώπου.
'Απαντά, με σαφήνεια και γλαφυρότητα στα έρωτήματα που απασχολούν κάθε άν-
θρωπο. Τι είναι η ζωή; Πώς άρχισε η ζωή; Υπάρχει ζωή σε άλλους πλανήτες; Τα άρ-
θρα του στηρίζονται στις τελευταίες έρευνες και συνοψίζουν όλες τις έπιστημονι-
κές γνώσεις για το μυστήριο της ζωής.

1. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΛΑΣΜΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Τά ζωντανά και τά νεκρά

ΤΙ είναι η ζωή; Είναι ένα ένδια-
φέρον έρώτημα, ένα μεγάλο έρώ-
τημα. Τι είναι αυτό που ξεχωρίζει
έναν ζωντανό οργανισμό, όπως έναν άν-
θρωπο, κάποιο άλλο ζώο, ένα φυτό, από
ένα άψυχο αντικείμενο, όπως ένα κομ-
μάτι πέτρας; Αναγνωρίζουμε ότι το φυ-
τό ή το ζώο έχει άρκετες ιδιότητες που
δεν τής έχει η πέτρα. Το φυτό ή το ζώο
έχει, γενικά, τη δύναμη της αναπαρα-
γωγής — τη δύναμη ν' αποκτή άπογό-
νους που είναι άρκετά όμοιοι μ' αυτό,
ώστε να χαρακτηρίζονται ότι ανήκουν
στα ίδια είδη ζωντανών οργανισμών.
'Ενα φυτό ή ένα ζώο γενικά έχει την
ικανότητα να παίρνει τροφή, να την
υποβάλλει σε χημικές αντιδράσεις που
γενικά συνεπάγονται την αποδέσμευση
ενέργειας και να εκκρίνει μερικά από
τα προϊόντα της αντιδράσεως.

Όλες αυτές οι δραστηριότητες των
ζωντανών οργανισμών είναι χημικής φύ-
σεως. Για να τις καταλάβουμε, πρέπει
να καταλάβουμε τις ουσίες, πώς απο-
τελούνται από μόρια, πώς τα μόρια
αποτελούνται από άτομα.

Με το έρώτημα για τη φύση της ζωής
συνδέεται στενά το έρώτημα για τη
γέννηση της ζωής. Ξέρουμε ότι η ζωή
άρχισε στη γη πριν από δύο περίπου
δισεκατομμύρια χρόνια. Δεν ξέρουμε ά-
κόμα με βεβαιότητα πώς άρχισε. Το
πρόβλημα της γεννήσεως της ζωής είναι
ένα από τα μεγάλα προβλήματα που
εξάπτουν τη διανοητική περιέργεια του
ανθρώπου.

Πολλοί έπιστήμονες έχουν άναρωτηθεί
για τους δυνατούς τρόπους που τα ά-
τομα θα μπορούσαν ν' άλλαξουν ενεργή-
σουν μεταξύ τους ώστε να δημιουργή-
σουν την πρώτη σπιθαμή ζωής — ένα
μόριο με τη δύναμη ν' αυτοαναπαρα-
χθεί.

Στα άρθρα του αυτά ο 'Ιρβιγκ Άντ-
λερ συζητεί τα έρωτήματα για τη φύση
της ζωής και για τη γέννηση της ζωής,
με έξαιρετικά ενδιαφέροντα τρόπο. Πα-
ρουσιάζει σε άπλο, αλλά και έμπερι-
στατωμένο τρόπο τις ιδέες που είχαν
οι έπιστήμονες για τη φύση και τη
γέννηση της ζωής.

Είμαι βέβαιος ότι οι άναγνώστες των
άρθρων αυτών θα τα βρουν ενδιαφέ-
ροντα και διαφωτιστικά και ότι, δια-
βάζοντάς τα, θα μωρέσουν να κατα-
λάβουν πολύ καλύτερα τον κόσμο που
ζούμε.

Dr. LINUS PAULING

ΕΝΑ σκυλάκι γαυγίζει και κυνηγά
μια πέτρα που κυλά σαν να ήταν
ένα άλλο ζώο. Ένα παιδάκι δέρνει
μια καρέκλα όπου χτύπησε, σαν να έ-
δερνε ένα άλλο παιδί. Στα ζώα και τα
παιδιά φαίνεται σαν όλα τα πράγματα
να είναι ζωντανά. Πριν εκατοντάδες χι-
λιάδες χρόνια, όταν η άνωποτήτητα βρι-
σκόταν στη νηπιακή ηλικία της και έ-
μοιαζε περισσότερο με τα ζώα στον τρό-
πο ζωής της, έβλεπε τον κόσμο, όπως τον
βλέπουν τα ζώα και τα παιδιά. Το ξέ-
ρουμε αυτό, επειδή η αντίληψη του πρω-
τόγονου ανθρώπου για τον κόσμο δια-
τηρείται σε παλιές ιστορίες που έχουν
μεταδοθεί από γενιά σε γενιά. Στους
παλιούς αυτούς μύθους και θρύλους ο
άνθρωπος μιλούσε για τον άνεμο και
τα δένδρα, για το νερό, τα ψάρια, τη
φωτιά και τα πουλιά σαν να ήταν όλα
ζωντανά πράγματα. Έπειτα όμως από
χιλιάδων χρόνων πείρα, οι άνθρωποι
αντέληφθαν ότι μερικά πράγματα, τα
ζώα και τα φυτά, διαφέρουν από άλλα,
όπως τα βράχια, το ξύλο, ή τα πηλίνα
άγγεια ή οι μεταλλικοί σκεύηδες, σ' ένα
σημαντικό τρόπο. Τα ζώα και τα φυτά
είναι ζωντανά ή έ μ ψ υ χ α. Τα άλλα
πράγματα είναι νεκρά ή ά ψ υ χ α. Τα
νεκρά πράγματα περιλαμβάνουν φυτά και
ζώα που ήταν ζωντανά αλλά δεν είναι
πλέον και πράγματα, όπως βράχια και
μετάλλα, που ποτέ δεν υπήρξαν ζών-
ταν.

Η ννοή της ζωής

Ο άνθρωπος, αφού είδαν ότι τα ζώα
και τα φυτά διέφεραν από τα άψυχα
πράγματα, προσπάθησαν να κατα-
λάβουν τι ήταν αυτό που τα έκανε να
διαφέρουν. Μάζεψαν γεγονότα για τα
ζωντανά πράγματα και δοκίμασαν να
συνάμολογήσουν τα γεγονότα σε θεω-
ρίες για το τι είναι η ζωή και πώς
άρχισε. Μια από τις πρώτες θεωρίες
εγνήθηκε από ένα πολύ απλό γεγο-
νός που παρατήρησαν οι άνθρωποι πολύ

νωρίς. Έβλεπαν ότι οι άνθρωποι άνα-
πνέουν όσο είναι ζωντανοί, άλλ' ότι η
άναπνοή τους έγκαταλείπει όταν πεθαί-
νουν. Έτσι άποφάνθηκαν ότι η ζωή ήταν
το ίδιο με την άναπνοή.

Η παλιά αυτή πίστη κρύβεται στη
λέξη πνεύμα - πνοή. Ο πρωτόγονος άν-
θρωπος θεωρούσε τη ζωή ή το πνεύμα
ή την πνοή ενός ζώου σαν ένα ειδικό
π ρ α γ μ α, που ήταν χωριστό από το
σώμα. Το σώμα ήταν απλώς ένα σπίτι,
όπου το πνεύμα έμενε για λίγον καιρό.
'Η σύγχρονη έπιστήμη μάρ δίνει διαφο-
ρετική άποψη για τη φύση της ζωής.
Ξέρουμε τώρα ότι η άναπνοή παίζει ένα
ρόλο στη διατήρηση των φυτών και των
ζώων ζωντανών. Η άναπνοή, όμως, δεν
είναι η ζωή. Είναι απλώς μια ροή από
αέρα, που φέρνει μερικά άέρια στο φυτό
ή το ζώο και άπορρίπτει άλλα άέρια.
Κατά την άποψη της σύγχρονης έπιστή-
μης, η ζωή δεν είναι ένα π ρ α γ μ α
χωριστό από το σώμα. Είναι ένα «προ-
τό» — μια διαδικασία που άποτελείται
άπ' όλες τις κινήσεις και τις δραστη-
ριότητες των υλικών μέσα στο σώμα.
'Η β ι ο γ ι α, ή έπιστήμη των
ζωντανών πραγμάτων, μελετά τη διαδι-
κασία αυτή.

Η άποψη ενός άγγειοπλάστη για τη ζωή

ΠΩΣ έγινε να υπάρχουν τα ζωντανά
πράγματα; Η άπάντηση του άν-
θρώπου στην έρώτηση αυτή άλλαξε
και αλλάζει όσο μεγαλώνουν οι γνώσεις
του. Η πρώτη άπάντηση, που δόθηκε
άπό τον πρωτόγονο άνθρωπο, βασίζόταν
στη δική του περιορισμένη πείρα.

Ο πρωτόγονος άνθρωπος, όπως ο σύγ-
χρονος, ήταν κατασκευαστής πραγμά-
των. Έφτιαχνε δέλη, καλάβια, κύπελλα,
καλύδες, σκάφη και πολλά άλλα χρή-
σιμα αντικείμενα.

Κυττάζοντας τα προϊόντα του δικού
του μόχθου, νόμιζε ότι έβλεπε μιάν εξέ-
γηση του πώς έγινε να υπάρχουν τα
ζωντανά πράγματα. Όπως τα κύπελλα
και τα σκάφη υπήρχαν γιατί αυτές τα
έφτιασε, σκέφθηκε ότι τα φυτά και τα
ζώα υπήρχαν, γιατί τα είχε φτιάσει κά-

Τη Θεοκρατική αντίληψη αναφορικά με τη γένεση του Σύμπαντος και, ειδικώτερα, των ζωντανών πλασμάτων, διαδέχεται ή έπιστημονική, όπου τα ζωντανά πράγματα αντιμετωπίζονται σαν προϊόντα μις διαδικασίας αναπτύξεως.

ποιος άλλος. 'Ανέπτυξε έτσι τη θεωρία ότι τα ζωντανά πράγματα πλάσθηκαν από θεούς. 'Ο δικός του μόχθος, μάλιστα, χρησίμευσε σαν πρότυπο για την εικόνα του περί της δημιουργίας. "Ήξερε ότι ένας άγγειοπλάστης μπορεί να πλάθει τον πηλό σ' οποιαδήποτε σχήματα — ότι μπορεί να φτιάξει όχι μόνο κύπελλα και κανάτια, αλλά και αγαλματάκια, σέ σχήμα ζώων ή ανθρώπων. "Έτσι σκέφθηκε ότι κι' οι θεοί θα έπλασαν ασφαλώς ζώα και ανθρώπους από πηλό και κατόπιν τους έδωσαν ζωή, φυσώντας πνοή σ' αυτούς. Βρίσκουμε την πίστη αυτή στους θρύλους πρωτόγονων λαών σ' όλο τον κόσμο. Μιά ιστορία που τη λένε οι ιθαγενείς της Αυστραλίας αναφέρει ότι ο Πούντ - Τζέλ, ο δημιουργός, έφτιασε ανθρώπους από πηλό κι' έπειτα φύσηξε την αναπνοή του στα στόματα, στα ρουθούνια και στους όμφαλούς τους. "Ένας θρύλος των Μαορί της Νέας Ζηλανδίας, λέει πως ο θεός Τίκι έπλασε τον άνθρωπο από πηλό ανακατωμένο με αίμα και έπειτα φύσηξε την πνοή της ζωής σ' αυ-

τόν. Παρόμοιες ιστορίες λένε οι Έσκιμώοι της 'Αλάσκας, οι Έρυθρόδερμοι της Καλιφόρνιας, όπως κι' οι αρχαίοι Έλληνες, Αίγύπτιοι, Βαβυλώνιοι και Έβραίοι. "Όταν ο πρωτόγονος άνθρωπος έφτιαχνε ένα χρήσιμο αντικείμενο, το κατασκεύαζε σύμφωνα μ' ένα σχέδιο, δίνοντας στα μέρη σχήματα, ώστε να προσαρμόζονται στους σκοπούς για τους οποίους θα έχρησιμοποιούντο. "Έτσι του ήταν φυσικό να σκέπτεται ότι κι' οι θεοί κατασκεύαζαν σύμφωνα μ' ένα σχέδιο και τα έφτιαχναν όλα ώστε να προσαρμόζονται σ' ένα σκοπό. Συνδύασε τη θεωρία ότι τα ζωντανά πράγματα είχαν φτιαχθεί από έναν δημιουργό, με τη θεωρία ότι τα μέρη τους ήταν σχεδιασμένα και κατασκευασμένα για να υπηρετούν ένα σκοπό.

'Από τις ημέρες που διαμορφώθηκαν οι πρώτες αυτές αντιλήψεις, ο άνθρωπος έχει συλλέξει έναν τρομακτικό όγκο γεγονότων για τα ζωντανά πράγματα. Τα γεγονότα αυτά έχουν οδηγήσει τους

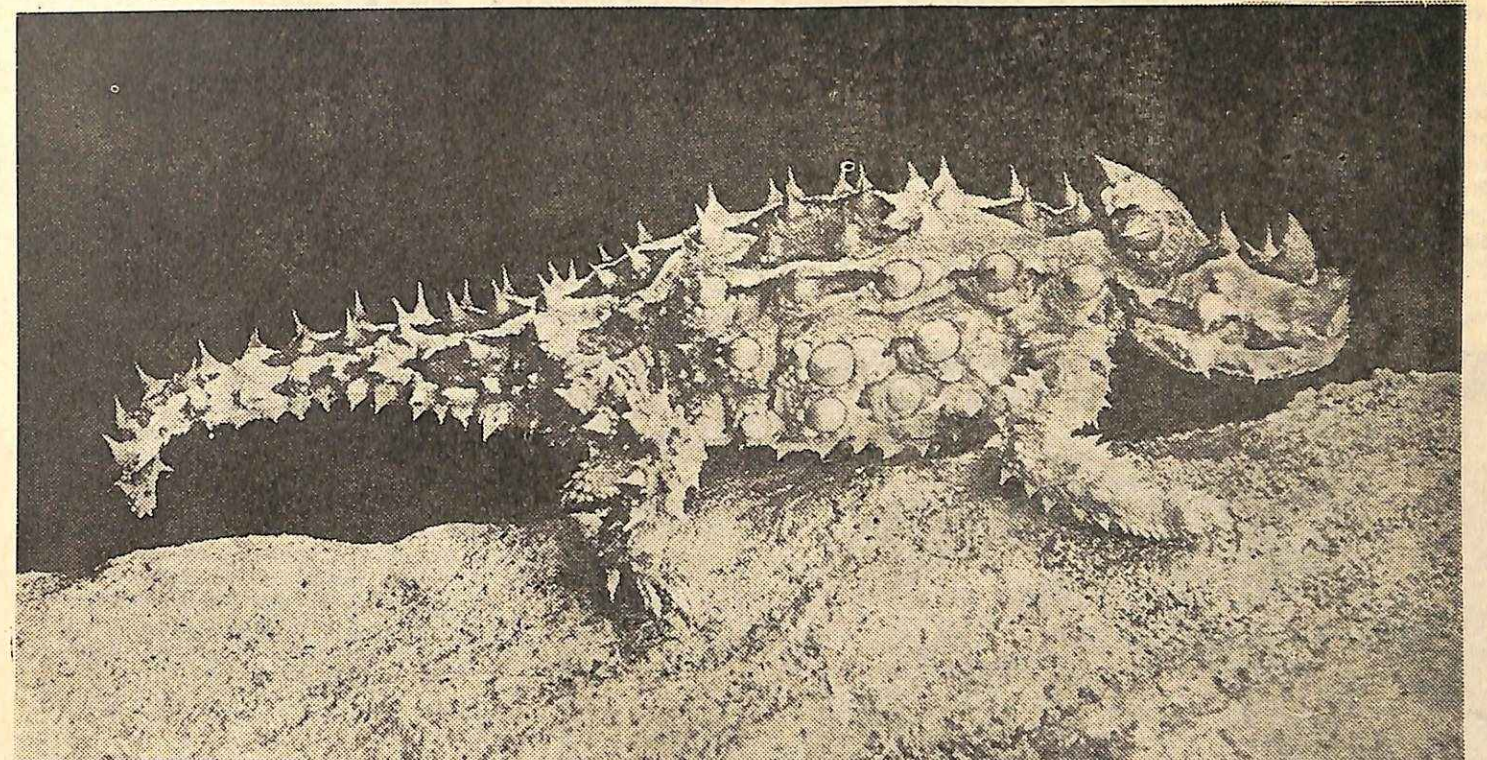
έπιστήμονες ν' απορρίψουν τη θεωρία ότι τα ζωντανά πράγματα πλάσθηκαν σύμφωνα μ' ένα σχέδιο. Οι αποδείξεις οδηγούν σ' ένα νέο τύπο θεωρίας, όπου τα ζωντανά πράγματα αντιμετωπίζονται σαν προϊόντα μις διαδικασίας ανάπτυξεως. Για να εξηγήσει τη διαδικασία, την πορεία αυτή, ή σύγχρονη έπιστήμη δεν αναζητά ένα δημιουργό πού, όπως ο άνθρωπος, κατασκευάζει πράγματα μ' ένα σκοπό. 'Αντίθετα, ή έπιστήμη αναζητεί φυσικούς νόμους, που δείχνουν πως οι αιτίες οδηγούν σ' αποτελέσματά τους. Μ' αυτό τον τρόπο ή έπιστήμη βρίσκει πως κάθε βήμα στην πορεία, στη διαδικασία ανάπτυξεως, οδηγεί στο έπόμενο βήμα.

Η αντίληψη ενός γεωργού για τη ζωή

ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ χιλιάδες χρόνια ο άνθρωπος αποκτούσε την τροφή του κυνηγώντας ζώα και συλλέγοντας τους καρπούς, τους σπόρους και τις ρίζες άγριων φυτών. 'Ενώ όμως ήταν απασχολημένος με τη συλλογή τροφής, έκανε μια μεγάλη ανακάλυψη. Βρήκε ότι οι σπόροι, όταν φυτεύονταν στο χώμα, φύτρωναν και γίνονταν φυτά σαν αυτά από τα οποία είχε μαζέψει τους σπόρους. 'Η ανακάλυψη αυτή του επέτρεψε να καλλιεργεί την τροφή του, αντί να την κυνηγά. Πριν από 7.000 χρόνια περίπου έβαλε σε ενέργεια την καινούργια αυτή γνώση του και έγινε γεωργός. Την ίδια περίπου εποχή άρχισε επίσης να τρέφει ζώα. Το έργο του σαν γεωργού και σαν βοσκού τον έκανε να προσέξει ένα σημαντικό γεγονός σχετικά με τα ζωντανά πράγματα: Τα φυτά και τα ζώα παράγουν σπόρους ή αυγά, απ' όπου αρχίζουν ν' αναπτύσσονται κι' άλλα φυτά ή ζώα σαν αυτά. 'Η ζωή έρχεται από τη ζωή και κάθε ζωντανό πράγμα παράγει το δικό του είδος.

Οι πρώτοι γεωργοί «καλλιεργούσαν» γνώσεις, όπως φυτά και ζώα. 'Η εργασία τους με τα φυτά και τα ζώα τους

Οι βιολόγοι και οι γιατροί έρευνούν το μυστήριο της ζωής με τα σύγχρονα μέσα, που τους παρέχει ή τελειοποιημένη τεχνική. 'Ελπίζουν να προχωρήσουν σημαντικά στην προσπάθειά τους έρευνώντας τις διάφορες λειτουργίες και τις αντιδράσεις των ζωντανών όντων.

Η έπιστήμη αγωνίζεται να ανακαλύψει πως γεννήθηκε ή ζωή στη γή, πως πρωτοεμφανίσθηκε και πως εξελίχθηκε. Πως από τους πρώτους μικροοργανισμούς αναπτύχθηκαν, με το πέρασμα του χρόνου, τέοατα σαν αυτή την άγκαθωτή σαύρα της Αυστραλίας και πως έπειτα, ή μυστηριώδης εξέλιξη δημιούργησε άνωτερα ζώα και τελικά τον άνθρωπο.

έδινε ένα απόθεμα πληροφοριών για το πως αναπτύσσονται τα ζωντανά πράγματα, πως τρέφονται κλπ. Οι πρώτοι έπιστήμονες του αρχαίου κόσμου χρησιμοποίησαν αυτές τις γνώσεις για θεμέλιο όπου άρχισαν να οικοδομούν την έπιστήμη της βιολογίας.

Σκουλήκια, βατράχια, ποντίκια

ΟΙ γνώσεις των αρχαίων έπιστημόνων περιωρίζονταν από την άδυναμία του ανθρώπινου ματιού. 'Ήσαν ίκανοί να παρατηρούν πράγματα που ήταν αρκετά μεγάλα, ώστε να διακρίνονται με γυμνό μάτι. "Όπου, όμως, τα πράγματα ήταν πολύ μικρά και δεν διακρίνονταν με γυμνό μάτι, οι αρχαίοι έπιστήμονες δεν ήξεραν καν την ύπαρξή τους. Οι γνώσεις τους περιωρίζονταν έπίσης από τον άποσπασματικό τους χαρακτήρα. 'Είχαν ψίχουλα και κομματάκια πληροφοριών, που τα είχαν συλλέξει από τυχαία παρατήρηση. Δεν έκαναν πλήρη, συστηματικά πειράματα όπως κάνουν οι έπιστήμονες σήμερα. Οι γνώσεις τους ήταν ανακατωμένες με μεγάλες ποσότητες άμύθειας. Τα κενά στις γνώσεις τους έδωσαν σοβαρά λάθη στις θεωρίες τους.

Οι αρχαίοι έπιστήμονες ήξεραν από την κοινή πείρα των γεωργών και των βοσκών ότι ή ζωή παράγει ζωή κι' ότι κάθε ζώο και φυτό παράγει το δικό του είδος. "Έβλεπαν, όμως, κάτι που φαινόταν να είναι ένδειξη ότι ή ζωή μπορούσε να παραχθεί έπίσης κι' από νεκρή ύλη. "Έβλεπαν σκουλήκια να βγαίνουν από το χώμα και βατράχια να ξεπροβάλλουν από τη γλίτσα στην επιφάνεια ενός βάλτου. "Έβλεπαν ποντίκια να εμφανίζονται ξαφνικά σαν από την ανυπαρξία σε κελάρια όπου ήταν αποθηκευμένο στάρι. "Έβλεπαν πως ένα κομμάτι κρέας που είχε αποσυντεθεί, σκεπαζόταν γρήγορα με άσπρα σκουληκάκια. Δεν ήξεραν ότι

τα σκουλήκια βγαίνουν από μικροσκοπικά αυγά που τα είχαν γεννήσει άλλα σκουληκία. Νόμιζαν, έτσι, ότι τα ζωντανά σκουληκία είχαν παραχθεί από το νεκρό χώμα. Δεν ήξεραν ότι τα βατράχια βγαίνουν από αυγά που είχαν γεννήσει οι γονείς στην επιφάνεια του νερού. Νόμιζαν έτσι ότι τα βατράχια παράγονταν από τη λάσπη, από τη γλίτσα, που μπορούσαν να βλέπουν. Δεν είχαν ιδεί πως τα ποντίκια εισέβαλλαν στο κελλάρι με το στάρι αναζητώντας τροφή και νόμιζαν έτσι ότι το στάρι είχε παραγάγει τα ποντίκια. Δεν ήξεραν ότι τα άσπρα σκουληκάκια βγαίνουν από μικροσκοπικά αυγά που τα είχαν γεννήσει μύγες και ότι τα άσπρα αυτά σκουληκάκια θα μεγάλωναν και θα γίνονταν μύγες. Νόμιζαν έτσι ότι τα άσπρα σκουληκάκια είχαν παραχθεί από το χαλασμένο κρέας. "Ό,τι έβλεπαν, ήταν ένα μόνο μέρος απ' ό,τι συνέβαινε πραγματικά. 'Η άτελης εικόνα που έδλεπαν τους ώδηγοϋσε στη σφαλερή θεωρία για την ανάπτυξη γέννησης. Στη θεωρία ότι ή ζωή προέρχεται πάντοτε από τη νεκρή ύλη, πλάι στη ζωή που παράγεται στους σπόρους των ζωντανών πραγμάτων. 'Η θεωρία αυτή έγινε γνωστή από τον μεγάλο "Έλληνα φιλόσοφο κι' έπιστήμονα 'Αριστοτέλη, πριν από 2.300 χρόνια περίπου. Τετροκόσια χρόνια αργότερα, οι έπιστήμονες της Ευρώπης μελετούσαν και πίστευαν τις άποψεις του 'Αριστοτέλη.

"Όχι σκουλήκια χωρίς αυγά

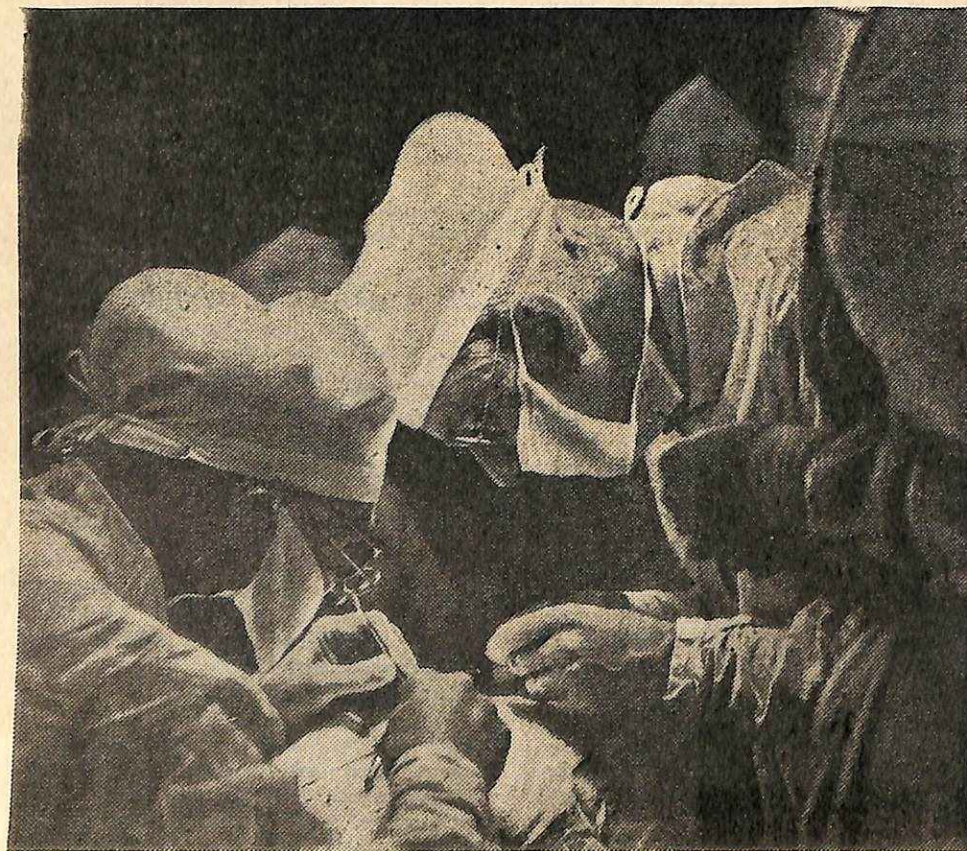
ΤΟ 1668 ένας 'Ιταλός φυσικός που λεγόταν Ρέντι, σκέπασε ένα κομμάτι κρέας με μουσελίνα και κατόπιν το παρατηρούσε για να ιδεί αν θα εμφανίζονταν άσπρα σκουληκάκια. 'Είδε μύγες να πετούν γύρω από τη μουσελίνα. Παρατήρησε πως οι μύγες γεν-

νούσαν τα αυγά τους επάνω στη μουσελίνα. "Έπειτα ανέκαλύψε ότι άσπρα σκουληκάκια εμφανίζονταν μόνο αν τα αυγά είχαν πέσει επάνω στο κρέας. "Όσο οι μύγες κρατιόνταν μακριά από το κρέας, δεν εμφανίζονταν σ' αυτό άσπρα σκουληκάκια. Αυτή ήταν ή πρώτη σε μιá σειρά από αποδείξεις ότι ή θεωρία για την αυτόματη γέννηση ήταν λανθασμένη. 'Η απόδειξη από πειράματα σαν του Ρέντι και οι αυξανόμενες γνώσεις για το πόσο πολύπλοκα είναι πραγματικά τα ζωντανά πράγματα, άρχισαν να πείθουν όλοένα περισσότερους έπιστήμονες ότι τα ζωντανά πράγματα δεν μπορούν να εμφανισθούν ξαφνικά στη νεκρή ύλη.

Σπέρματα στο ζουμι

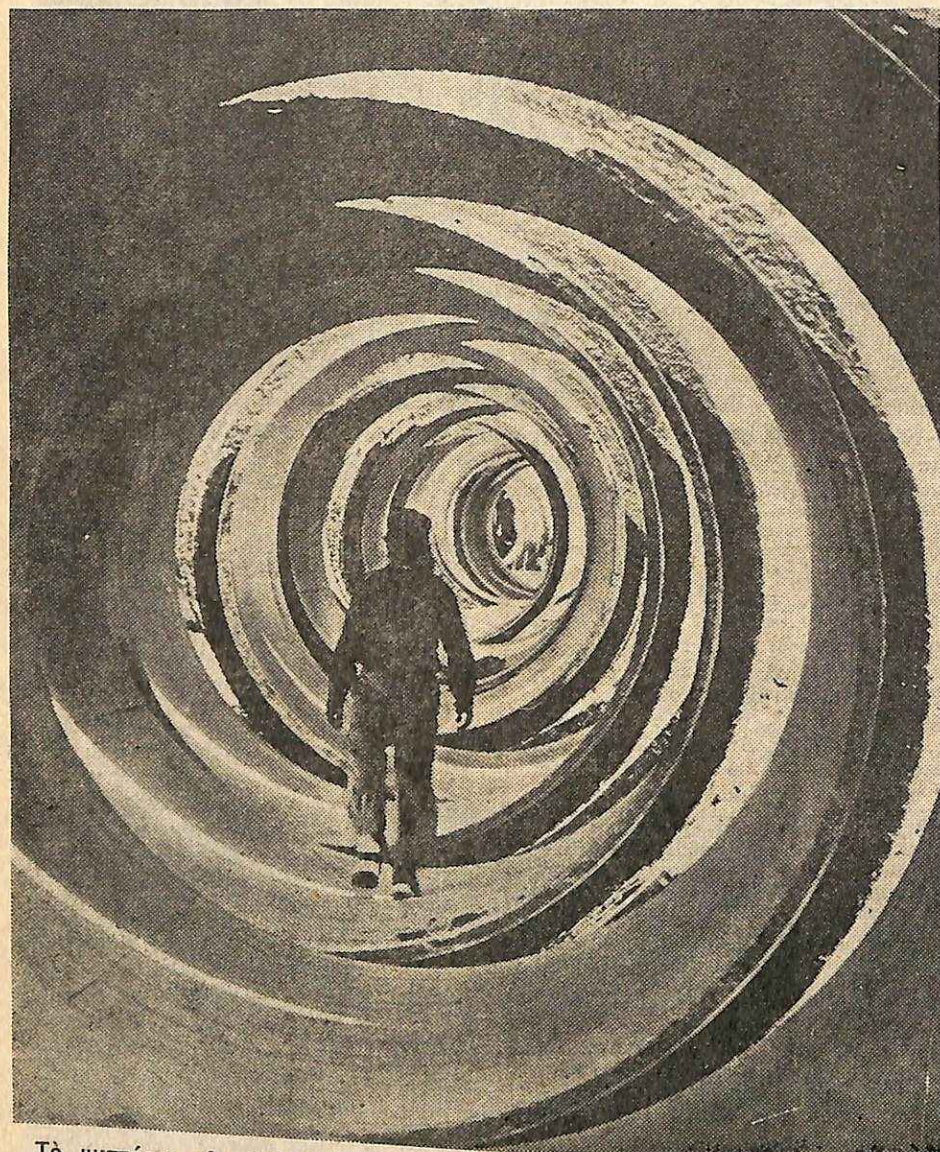
ΕΝΩ ο Ρέντι έκανε τα πειράματά του στην 'Ιταλία, μια μεγάλη ανακάλυψη γινόταν στην 'Ολλανδία. 'Ο Λεουβενχόκ, χρησιμοποιώντας το μικροσκόπιο που είχε εφεύρει, άνοιξε ένα παράθυρο σ' ένα καινούργιο κόσμο που δεν τον είχε ιδεί κανένας πριν — τον κόσμο πραγμάτων τόσο μικρών, ώστε να μη διακρίνονται με γυμνό μάτι. Στον κόσμο αυτό βρήκε μικροσκοπικά ζώα και φυτά. "Ονομάζονται μικροσκοπικά ζωντανά πράγματα. Οι μικροοργανισμοί αποκαλούνται καμιά φορά και σπέρματα.

'Ο Λεουβενχόκ έστρεψε το μικροσκόπιο του σε κάθε τι που μπορούσε να βρει μπροστά του. 'Ανάμεσα στα πράγματα που παρατήρησε, ήταν μέρη φυτών ή ζώων και πράγματα κατωμένα από αυτά. Τα υλικά σ' αυτά τα πράγματα λεγόταν ο γ α ν ι κ ά, γιατί προέρχονταν από ζωντανούς οργανισμούς. "Όλοι ήξεραν ότι οργανικά υλικά που αφήνονται να μένουν, αρχίζουν να χαλάνε. Σαπίζουν, αποσυνθέονται ή πα-

θαίνουν ζυμώσεις. 'Ο Λεοβενχόκ εξέτασε πράγματα που είχαν αρχίσει να χαλάνε και βρήκε ότι όσο περισσότερο προχωρούσε ή αποσύνθεσή τους, τόσο αφθονώτεροι μικροοργανισμοί εμφανίζονταν. Χαλασμένο βοδινό ζουμί, λ.χ. γέμιζε πολύ γρήγορα σπέρματα, που κολυμπούσαν σαν ψάρια σε ένυδραιο. 'Η ανακάλυψη αυτή πρόσφερε νέο στήριγμα στη θεωρία για την αυτόματη γέννηση. Φαίνονταν να δείχνει ότι αποσυντεθειμένη ή με ζυμώσεις ύλη δημιουργούσε ζωντανά πράγματα εκεί που δεν υπήρχαν καθόλου πριν.

κε τελικά από τον μεγάλο Γάλλο επιστήμονα Παστέρ. Με μια σειρά από προσεκτικά πειράματα, ο Παστέρ απέδειξε ότι υπάρχουν σπέρματα που πετούν στον αέρα και ότι κατακαθίζουν σ' ό,τιδήποτε γύρω μας. 'Ο Παστέρ έδειξε ότι η ύλη που βρίσκεται σ' αποσύνθεση δεν παράγει σπέρματα. 'Αντίθετα, τα σπέρματα είναι εκεί να ποσύνθεση της οργάνωσης της ύλης. 'Αν η οργανική ύλη απομονωθεί από τα σπέρματα, θα μείνει άνεπαφη επ' άπειρον. Οί μελέτες

Το μυστήριο της ζωής είναι ένας λαβύρινθος, όπου η επιστήμη δεν έχει βρει ακόμα το δρόμο της. Είναι σαν μια σήραγγα που φωτίζεται, που και πού, αλλά είναι αλλού σκοτεινή κι' όπου ο άνθρωπος προσπαθεί να προχωρήσει.

ΕΝΩ μερικοί επιστήμονες φρονούσαν ότι τα σπέρματα, οι μικροοργανισμοί, παράγονταν από ύλη σε αποσύνθεση, άλλοι επέμεναν ότι τα σπέρματα προέρχονταν στην πραγματικότητα από άλλα σπέρματα που είχαν πέσει από τον αέρα. 'Η διαφωνία αυτή ωδήγησε σε μια μάχη πειραμάτων. Μερικά πειράματα φαινόταν να δείχνουν ότι δεν εμφανιζόταν κανένα σπέρμα αν η οργανική ύλη ήταν απομονωμένη από τον αέρα. 'Αλλα πειράματα δείχνουν ότι σπέρματα εμφανίζονταν οπωσδήποτε. 'Η μάχη κράτησε με λύσσα διακόσια περίπου χρόνια, ώσπου το ζήτημα ξεκαθαρίστη-

προηγούμενων έρευνών είχαν αποδείξει ότι σκουλήκια, βατράχια, ποντίκια δεν παράγονταν με αυτόματη γέννηση από νεκρή ύλη. Τα πειράματα του Παστέρ έδειξαν ότι ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τους μικροοργανισμούς. Είναι νά ο νόμος της ζωής ότι ζωντανά πράγματα προέρχονται μόνον από ζωντανά πράγματα και ότι δμοια παράγουν δμοια.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Μια μεγάλη οικογένεια — 'Αποδείξεις για την εξέλιξη — 'Η φύση συλλέγει κι' επιλέγει.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

Σε μια κλινική των Κοινωνικών 'Ασφαλίσεων της Ισπανικής πόλεως Σέουτα, ένας αδέσποτος σκύλος περιμενε ύπομονητικά μεταξὺ των αρρώστων που ἐπρόκειτο νά ἐξετασθούν.

'Όταν ο δρ Μπαλλοστέρος, προϊστάμενος του χειρουργικού τμήματος, άνοιξε την πόρτα του χειρουργείου ο σκύλος μπήκε στην αίθουσα, πήδηξε στο χειρουργικό τραπέζι και άρχισε νά γανγίζει παραπονιάρικα. 'Εκπληκτος, ο γιατρός εξέτασε το σκυλί και άνεκάλυψε ένα κάταγμα του μπροστινού ποδιού. Μ' όλο που το ζώο δεν ήταν. ασφαλισμένο στο Ισπανικό ΙΚΑ, ο γιατρός περιποιήθηκε το πόδι του και ο σκύλος, προφανώς ικανοποιημένος, έφυγε διακριτικά όπως είχε έρθει! (Αυτά γράφουν οι Ισπανικές εφημερίδες, άλλ' όμολογούμε ότι δυσκολευόμαστε νά τις πιστέψουμε).

★

'Επαναλαμβάνονται τα πειράματα των Ρώσων επιστημόνων. Οί Νοτιοαφρικανοί χειρουργοί πέτυχαν νά μεταμοσχεύσουν ένα δεύτερο κεφάλι σ' ένα σκύλο. Εικοσιτέσσερις ώρες μετά την εγχείρηση ο δικέφαλος σκύλος ρουφούσε τó γάλα του κι' από τα δύο του στόματα.

★

Σ' έναν ούρανοξύστη που χτίζεται στις Βρυξέλλες πρόκειται νά τοποθετηθεί ο «ταχύτερος άνελευστίρας της Εύρώπης». Με ταχύτητα 66 χιλιομέτρων κατά δευτερόλεπτο, ο άνελευστήρας αυτός δ' άνεβάσει τους επισκέπτες, χωρίς ενδιάμεσο σταθμό, στο 29ο πάτωμα, όπου θα βρίσκεται τó εστιατόριο του κτιρίου.

★

Σύμφωνα με τους ύπολογισμούς ενός 'Αγγλου επιστήμονος — του δρος Μ. Γουόλφσον του πανεπιστημίου του Μάντσεστερ — τó ήλιακό σύστημα δημιουργήθηκε σε δώδεκα ώρες. Τα πράγματα συνέβησαν περίπου ως εξής κατά τόν δρο Γουόλφσον: Στην αρχή ήταν ο 'Ηλιος, μόνος κι' έρημος σε μιά απόμνηρη γειτονιά του Γαλαξία. Κατόπιν έφτασε ένα άστέρι εκατό φορές μεγαλύτερο από τόν 'Ηλιο. Ταξίδευε με ταχύτητα τών 3. 800.000 χιλιομέτρων τήν ώρα και πέρασε τόσο κοντά από τόν 'Ηλιο ώστε τόν διέσπασε. 'Ενα κομμάτι του 'Ηλιου σχημάτισε τόν πλανήτη Πλούτωνα. 'Αλλα κομμάτια ξεπετάχθηκαν σε διάφορες αποστάσεις και σχημάτισαν τόν Ποσειδώνα, τόν Ουρανό, τόν Κρόνο και τόν Δία. Τέλος, σχηματίστηκαν ο 'Αρης, η Γη ή 'Αφροδίτη. 'Όλα αυτά σε δώδεκα ώρες...

ΟΙ ΕΠΙΚΤΗΤΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΕΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΝΤΑΙ

'Ο Γάλλος άκαδημαϊκός και μέγας βιολόγος Ζάν Ροστάν δημοσίευσε πρόσφατα σε κάποιο ειδικό περιοδικό ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο πάνω στο θέμα της κληρονομικότητας. Τό κύρος του συγγραφέως κι' ή πραγματικά βαδυστόχαστη γλώσσα που χρησιμοποιεί, προσδίδουν στο άρθρο αυτό μια ιδιαίτερη αξία.

ΟΙ οί βιολόγοι — γράφει ο Ροστάν — παραδέχονται όμόφωνα ότι τó περιβάλλον επιδρά διαφοροποιητικά στον ανθρώπινο οργανισμό, δημιουργώντας μέσα του ένα σωρό μεταβολές. Γεννιέται, λοιπόν, άμέσως τó ερώτημα: ο μηχανισμός της κληρονομικότητας μεταδίνει αυτές τις διαφοροποιήσεις, εν όλω ή έστω εν μέρει, στους απογόνους; 'Ας πάρουμε δυο παραδείγματα: 'Ενα άτομο, χάρη στη μεθοδική σωματική άσκηση ή εξ αίτίας των συνθηκών της ζωής του, έχει άνεπτυγμένους σε εξαιρετικό βαθμό τούς μύς τών κνημών του. Τα παιδιά που θα γεννηθούν από τó άτομο αυτό, θα έχουν ισχυρότερες από τó κανονικό κνήμες ή τούλάχιστον πιο ίκανές νά καταστούν ισχυρότερες; 'Ενα άλλο άτομο, έχοντας άνατραπεψεί μέσα στις πιο εύνοικες συνθήκες, έφτασε στο άνωτατο επίπεδο διανοητικής άναπτυξέως, που τού επέτρεπε ή ίδιουσγκρασία του. Τα παιδιά του θα γεννηθούν με πιο εύκίνητη διάνοια ή τούλάχιστον πιο ίκανή ν' άποθησαυρίζει τή μόρφωση;».

Τό πρόβλημα που οί μελετητές του θέματος αυτού θέτουν επί τάπητος είναι τó εξής: αν οί επικτήτες ιδιότητες του ατόμου αφήνουν ίχνη στα γονίδια. Τό πρόβλημα, λοιπόν, αυτό δεν έχει βρει ακόμα τήν όριστική λύση του. Οί περισσότεροι,

Αυτές οί ιδέες, δυστυχώς, δεν έχουν βάση στη σύγχρονη βιολογία, με τά δεδομένα που υπάρχουν στη διάθεσή της. «Δεν υπάρχει καμμία εξακριβωμένη παρατήρηση — λέει ο Ροστάν — πού νά δεβαιώνει τέτοιο πράγμα. Οί διαφοροποιήσεις που προκαλούνται από τó περιβάλλον κι' από τις περιστάσεις (μόρφωση, κοινωνική επίδραση, ιατρικές «επιδιορθώσεις» κλπ.) δεν μεταδίδονται από τούς γονείς στα παιδιά. Τα χρωμοσώματα τών κυττάρων της γονιμότητας είναι αδιάφορα μπροστά σ' αυτές τις προϋποθέσεις κι' έντελώς άνεπηρέαστα. 'Ο καθένας μας μεταδίδει στους απογόνους του μόνάχα ό,τι κληρονόμησε από τούς προγόνους του».

'Απ' αυτή τήν επιστημονική διαπίστωση, άπορρέουν, όπως εύκολα καταλαβαίνει κανείς, συνέπειες πολύ μεγάλης σπουδαιότητας.

«Μια και δεν υπάρχει κληρονομική μετάδοση τών επίκτητων ιδιοτήτων — συνεχίζει ο κορυφαίος βιολόγος — πρέπει νά παραιτηθούμε άπ' αυτή τήν κοινωνιολογική αίσιοδοξία. 'Από έναν τέτοιο δρόμο, δεν μπορούμε νά περιμένουμε καμμία οργανική βελτίωση του ανθρώπινου ζώου».

★

ΥΤΟ, όμως, δεν σημαίνει ότι τά γονίδια είναι άποκλεισμένα από κάθε ένδεχόμενο διαφοροποίησης.

«'Από καιρό σε καιρό — λέει ο Ροστάν — στην κληρονομική καταβολή του ανθρώπου, όπως κάθε ζωικό είδος» συμβαίνουν τυχαίες διαφοροποιήσεις, στερημένες από κάθε άμεση σχέση με τις εξωτερικές συνθήκες της ζωής.

'Η άλλαγή μπορεί νά άφορά ένα μόνο γονίδιο ή τις αντίστοιχες αναλογίες μεταξύ τών γονιδίων ή τόν αριθμό χρωμοσωμάτων. 'Ετσι εμφανίζονται, από γονίδια κατ' αρχήν όμοιά, τά γονίδια του δαλτωνισμού, της αιμοφιλίας, της τυφλότητας, της κωφασίας. 'Ετσι εμφανίζεται, επίσης, ο μογγολισμός, όφειλόμενος στην παρουσία 47 αντί 46 χρωμοσωμάτων.

Τώρα, με τήν ανθρωπιστικότερη κοινωνική διάρθρωση και με τις προόδους της ιατρικής και της υγιεινής, τά άτομα αυτά επιδιώνουν και προλαμβάνουν ν' αφήσουν απογόνους.

«'Ετσι — παρατηρεί ο Ροστάν — ο πολιτισμός όχι μόνο δεν βελτιώνει τήν κληρονομική καταβολή, αλλά και τήν εκφυλίζει. Γιατί, άπλούστατα, αφήνει νά κάνει τή δουλειά του, χωρίς έμπειρία, ένα κακό γενετικό υλικό. 'Ο πολιτισμός, ενώ αυξάνει αδιάκοπα τήν «ποσότητα» της ανθρώπινης ζωής, μειώνει τόν βαθμό της βιολογικής της ποιότητας».

Φυσικά, δεν μπορεί νά γίνει τó σοβαρό λόγος για μιά έπιπλορη στην άμειλικτη φυσική έπιλογή τών παιδιών καιρών. 'Ο σεβασμός προς τή ζωή είναι ένα ιδανικό, που κανείς δεν έχει τήν πρόθεση νά γκρεμίσει. Πρέπει, όμως, νά έχουμε ξεκαθαρισμένες ιδέες ως προς τις βιολογικές συνέπειες τών προόδων της κοινωνικής ζωής. 'Η προόδος αυτή συμπληρώθηκε τώρα τελευταία και με έναν άλλο όλέρριο παράγοντα: τά ραδιενεργά στοιχεία.

★

ΤΑ ύποπλοϊόντα τών θερμοπυρηνικών εκρήξεων και της ειρηνικής χρησιμοποίησης της ατομικής ενέργειας προκαλούν μιά αδιάκοπη «μόλυνση» τών φυτών και κατ' συνέπεια τών φυτοφάγων ζώων, από τά όποια τρεφόμεσθε. 'Ετσι, οί περισσότερες προφές που εισάγουμε στον οργανισμό μας, έστω και σε έλάχιστη ποσότητα, είναι μολυσμένες. Αυτή ή διαχυτή, λοιπόν, ραδιενέργεια που προστέθηκε στη φυσική, τήν ανέκαθεν υπάρχουσα ποσότητα, δεν προκαλεί μόνο τόν καρκίνο και τή λευχαιμία. Χωρίς αμφιβολία αυξάνει και τή συχνότητα τών γενετικών παραλλαγών.

«'Ως τήν ώρα που μιλάμε — καταλήγει ο Ροστάν — τó κακό που έχει προξενηθεί από τή χρησιμοποίηση της ατομικής ενέργειας, δεν είναι άσημαντό. 'Ακόμα κι' αν σταματούσε ή χρησιμοποίηση αυτή έντελώς, μέσα σε δυο ή τρεις γενεές θα γεννηθούν όπωσδήποτε μερικές δεκάδες χιλιάδων έλαττωματικών ανθρώπων ύπάρξεων».

Χειροτερεύει τó ανθρώπινο είδος από τόν πολιτισμό...

"Άρθρο του ΖΑΝ ΡΟΣΤΑΝ

ώστόσο, ειδικοί δεν πιστεύουν σ' αυτό τó είδος κληρονομικής μεταδόσεως.

'Ο Ροστάν κάνει πλατύ λόγο για τήν πίστη αυτή, που άντικατοπτρίζεται από αιώνες πριν στα κείμενα πολλών φιλοσόφων, ακόμα και άπλών λογοτεχνών. 'Ενας μεγάλος συγγραφέας, όπως ο Σαίντ - Μπέβ, που πάντα ενδιαφερόταν για τή φυσιολογία, ήταν απόλυτα πεπεισμένος ότι άφειλε τó λογοτεχνικό του ταλέντο στην κληρονομικότητα. 'Ετσι, έγραφε: «'Η αγάπη στο διάβασμα και στη μόρφωση κι' ή ροπή προς τή λογοτεχνία, που υπήρχαν μέσα μου από τά πρώτα χρόνια της παιδικής μου ηλικίας, σε συνδυασμό με μιά άκατανίκητη τάση προς τó όνειροπόλημα, είναι ιδιότητες που όφειλω στον πατέρα μου. Δεν τόν γνώρισα ποτέ, γιατί πέθανε πριν νά γεννηθώ. Ξέρω, ωστόσο, ότι είχε κάνει λαμπρές σπουδές κι' ότι άνάμεσα στα καθήκοντα που είχε σαν άνώτερος υπάλληλος τού κράτους, έκμεταλλευόταν και τó τελευταίο δευτερόλεπτο για νά καλλιεργεί τά γράμματα με άπληστο πάθος... 'Ήταν πάνω από πενήντα χρόνων όταν παντρεύθηκε τή μητέρα μου και μπόρεσε νά μεταβιβάσει στο γιό του τή φινέτσα της σκέμewς του και τή γονιμότητα της φαντασίας, πράγματα δηλαδή που χρωστούσε όχι άπλώς στη φύση του, αλλά και στο διαρκή συγχρωτισμό του με τά γράμματα. Τό σημείο στο όποίο είχε φθάσει ή διάνοιά του, τυπώθηκε μέσα στον οργανισμό μου από τή στιγμή που άρχισα νά ζω σαν έμβριο μέσα στην κοιλιά της μητέρας μου».

★

ΡΟΣΤΑΝ, σχολιάζοντας αυτό τó έδάφιο, παρατηρεί ότι κανείς σοβαρός βιολόγος σήμερα δεν μπορεί νά παραδεχθεί ότι είναι δυνατό νά αλλοιωθούν τά κύτταρα τών γονιδίων με τó διάβασμα του Βιργιλίου ή τού Γκαίτε κι' ότι υπάρχει έστω και μιά δόση αλήθειας στη διαβεβαίωση του Σαίντ - Μπέβ. 'Ο φιλόσοφος Χέρμπερτ Σπένσερ υποστήριζε ότι ή άσκηση της άρετής γίνεται, με τó πέρασμα τού καιρού, μιά μεταδόσιμη κληρονομική έξη κι' ότι άκριβώς αυτή ή έξη προς τó αγαθό, μεταβιβαζόμενη από γενεά σε γενεά, θα μπόρoυσε νά όδηγήσει τήν ανθρωπότητα σε μιά καπώταση φυσικής ήθικης. 'Αλλά κι' αυτό άποδείχθηκε σήμερα ότι δεν είναι πορά μιά πλάνη.

Σ' όλες τις χώρες του κόσμου το χαλάζι προκαλεί ζημιές 200 εκατομμυρίων δολ-
λαρίων το χρόνο. Οι χωρικοί πληρώνουν συνήθως τὰ σπασμένα μιὰς χαλαζοθύελ-
λας. Από μιὰ καταστρεπτική ιδιοτροπία της φύσεως, το χολάζι πέφτει συνήθως
την εποχή που αναπτύσσονται τὰ φυτά. Έγιναν πολλές επιστημονικές ή ψευτοε-
πιστημονικές προσπάθειες για ν' αποτραπεί ο κίνδυνος. Όλες ύπῆρξαν μάταιες.

"Ένας άνεπιθύμητος ἐπισκέπτης: τὸ χαλάζι

ΟΤΑΝ ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΛΙΘΟΒΟ- ΛΟΥΝ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

ΠΡΙΝ από χρόνια, ένας χωρικός της Νεμπράσκα που βρέθηκε στο ύπαιθρο κατά τη διάρκεια μιὰς καταιγίδας, έπεσε αναίσθητος από τὰ χτυπήματα των γιγαντιαίων χαλαζόλι-
θων. Όταν συνήλθε, τὸ χαλάζι είχε σταματήσει ἀλλὰ τὸ ένα χέρι του ήταν σπασμένο καὶ τὸ σώμα του ήταν ματω-
μένο ἀπ' τὰ χτυπήματα.

— "Ενοιώθα πὼς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς είχε ἀρχίσει νὰ ρίχνει πέτρες ἐπάνω μου! εἶπε ὁ ἄτυχος χωρικός στὴ γυναίκα του... Τὸ ἴδιο αὐτὸ χαλάζι είχε σπάσει τὶς ραχοκοκκαλιές πολλῶν ἀγελάδων καὶ προβάτων, είχε σκοτώσει ἄλογα καὶ κότ-
τες, είχε ἀπογυμνώσει τὰ δέντρα ἀπὸ τοὺς καρπούς καὶ τὰ φύλλα τους, είχε ἱσοπεδώσει τὰ τρυφερά βλαστάρια τοῦ σταριού σὲ χιλιάδες στρέμματα γῆς. Παρασυρμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμο μὲ ταχύ-
τητα ὀδίδας, τὰ χοντρά κομμάτια τοῦ πάγου είχαν συντρίψει τὰ τζάμια ὄλων τῶν σπιτιῶν τῆς περιοχῆς, είχαν τρυ-
πήσει στέγες, είχαν τραυματίσει ἀν-
θρώπους τοῦ προσπαθοῦσαν νὰ μαζέψουν τὰ ζῶα τους ἀπ' τὰ λειβάδια.

Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ χαλαζοθύελλα συνέβη στὶς 20 Ἰουνίου 1881 καὶ, ὥπως συμ-
βαίνει συνήθως σ' αὐτές τις θύελλες, δὲν κράτησε παρὰ μόνο ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας. Ἀλλὰ δεκαπέντε λεπτά ήταν ἄρ-
κετά για νὰ προκαλέσουν ζημιές ἑκα-
τομμυρίων δολλαρίων. Καὶ ἡ φοδερὴ αὐτὴ χαλαζοθύελλα δὲν ήταν οὔτε ἡ πρώτη, οὔτε ἡ τελευταία...

ΟΙ γεωργοὶ πληρώνουν συνήθως τὰ... σπασμένα μιὰς καταιγίδας με χαλάζι. Από μιὰ καταστρε-
πτικὴ ιδιοτροπία τῆς φύσεως, τὸ χα-
λάζι πέφτει συνήθως τὴν ἐποχὴ πὸν ἀναπτύσσονται τὰ φυτά. Ἀρχίζει τὴν ἀνοιξή, ἀπὸ τὸ Μάρτιο, καὶ συνεχίζε-
ται ὡς τὸν Αὐγούστο, ἂν καὶ ὁ Ἰού-
νιος εἶναι ὁ μήνας μὲ τὶς συχνότερες χαλαζοπτώσεις. Ἐντυχῶς, τὶς περισσό-
τερες φορές τὸ χαλάζι εἶναι μικρὸ, ἀλ-
λὰ καὶ τὸ χαλάζι πὸν μπορεί νὰ σπά-
σει ἕνα τζάμι δὲν εἶναι σπάνιο. Τὸ 1951, στὴν Ὀκλαχόμα, τὸ χαλάζι συν-
έτριψε τὴν πόρτα μιὰς ἐκκλησίας!

θρονοί. Σχεδὸν ἐξ ἴσου καταστρεπτικὴ ήταν ἡ χαλαζοθύελλα τοῦ Ἰουνίου 1932 στὴ δυτικὴ Κίνα, κατὰ τὴν ὁ-
ποία 200 ἄνθρωποι βόηξαν τὸ θάνατο. Καὶ τὸ 1934, στὴ Νότιο Ἀφρική, 19 ἄνθρωποι σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ πετροβολη-
τὸ τ' οὐρανοῦ.

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ἢ λιγώτερο συ-
χνά, τὸ χαλάζι μπορεί νὰ πέσει σ' ὅλες τις χώρες τοῦ κόσμου. Ἀλ-
λὰ συνήθως εἶναι πολὺ τυπικὸ στὶς... ὥρες ἐπισκέψεων: Σπανίως πέφτει πρὶν ἀπὸ τὶς δυὸ τὸ ἀπόγευμα καὶ μετὰ τὶς ἑννιά τὸ βράδυ. Πέφτει πολὺ συχνό-
τερα στὶς εὐκρατές ζώνες καὶ σπανίω-
τερα στὶς περιοχὲς τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν Πόλων.

Τὸ χαλάζι «ἐπαύζεται» στὶς ἱσχυ-
ρὲς καταιγίδες. Τὰ μεγαλύτερα κομμάτια πάγου σχηματίζονται στὰ σύννεφα αὐτῶν τῶν καταιγίδων καὶ μεταφέρονται ἀπὸ τοὺς ἀνεμοστρόβι-
λους μὲ ταχύτητα 250 χιλιομέτρων τὴν ὥρα. Μιὰ καταιγίδα μὲ κεραυνούς καὶ ἀστραπὲς δημιουργεῖται συνήθως ὅταν ἕνα στρώμα θερμοῦ καὶ ὑγροῦ ἀέρα κα-
λυφθεῖ ἀπὸ ἕνα στρώμα ψυχροῦ καὶ στεγνοῦ ἀέρα. Ὅσο πὺθ θερμὴ εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα κοντὰ στὸ ἔδαφος τόσο περισσότερες πιθανότητες ὑπάρχουν νὰ δημιουργηθεῖ καταιγίδα γιατί ὁ θερμὸς ἀέρας, ἐλαφρότερος, θὰ ἔχει τὴν τάση ν' ἀνυψωθεῖ, καὶ ἔτσι δημιουργοῦνται οἱ ἀνεμοστρόβιλοι καὶ οἱ κυκλώνες. Ὅ-
λες οἱ καταιγίδες σχηματίζουν χαλάζι,

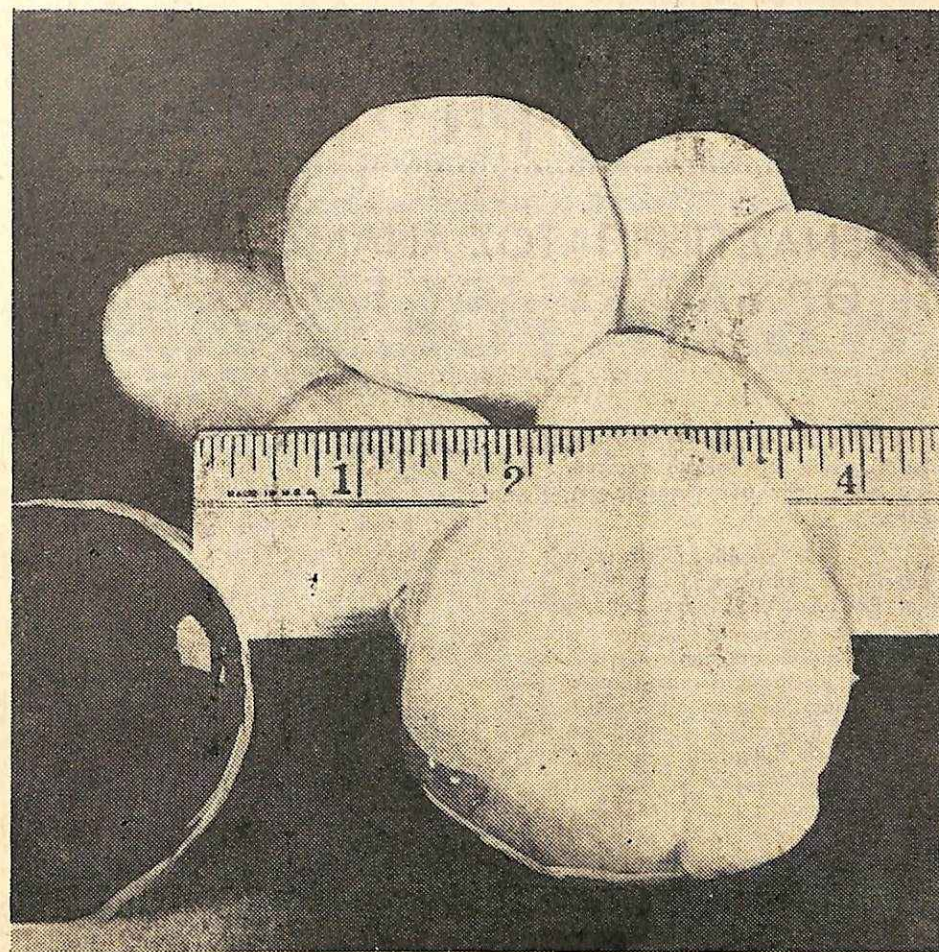
Τὸ νερὸ πὸν πίνουμε καὶ οἱ καρδιοπάθειες

Οἱ πιθανότητες νὰ προσβληθοῦμε ἀπὸ ἀσθένειες τῆς καρδιάς — ἰδιαί-
τερα ἀπὸ θρόμβωση τῶν στεφανιαίων — ἐξαρτῶνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ νεροῦ πὸν πίνουμε. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνησυχητικὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο κατέληξαν οἱ ἐρευνητές ἑνὸς Ἀμερικανοῦ φυσιολογικοῦ.

Στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, τὸ ποσοστὸ θανάτων ἀπὸ καρδιοπάθειες διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ πολιτεία σὲ πολιτεία. Ὁ δρ Χένρυ Σρέντερ, τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βέρμοντ, προσπάθησε ν' ἀνακαλύψει τὴν αἰτία.

Ἡ διαφορά στὸ ποσοστὸ θνησιμότητος δὲν μπορούσε νὰ ἐξηγηθεῖ ἀπὸ παράγοντες οὔτε φυλετικούς, οὔτε ἐπαγγελματικούς οὔτε διαιτητικούς. Ἀλ-
λὰ, παραδόξως, ὁ δρ Σρέντερ ἀνεκάλυψε μιὰ σχέση ἀνάμεσα στὰ χημι-
κὰ συστατικὰ (ὁρυκτὰ στοιχεῖα) τοῦ νεροῦ καὶ στὸ ποσοστὸ τῆς θνησιμό-
τητος ἀπὸ καρδιοπάθειες τῶν ἀνθρώπων πὸν ζοῦν σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ. Ὅπου ὑπῆρχε «σκληρὸ» νερὸ — ἐκεῖνο τὸ νερὸ πὸν γλυφίζει ἐλαφρὰ καὶ δυσκολεύει τὴν μπουγάδα καὶ δὲν ἐπιτρέπει στὸ σαποῦν ν' ἀφρίσει κανονι-
κὰ — οἱ καρδιοπάθειες ήταν λιγώτερο συχνὲς παρὰ στὶς περιοχὲς ὅπου τὸ νε-
ρὸ δὲν περιείχε μεταλλικὰ στοιχεῖα.

Πρὸς τὸ παρόν, καμμὶ ἐξήγηση δὲν μπορεί νὰ δοθεῖ στὶς στατιστικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις. Τὸ «σκληρὸ νερὸ» πὸν βρίσκεται σχεδὸν πάντα σ' ὅλα τὰ πηγάδια καὶ στὶς φυσικὲς πηγές, περιέχει περισσότερο ἀσβέστιο καὶ μαγνή-
σιο ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς πὸν συγκεντρώνεται στὰ ὑδραγωγεία τῶν πόλεων. Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς, ἐξ ἄλλου, περνώντας ἀπὸ τοὺς μεταλλικούς σωλῆνες τοῦ συστήματος ὑδρεύσεως, συγκεντρώνει περισσότερο σίδηρο, ψευ-
δάργυρο, κάδμιο καὶ χαλκὸ ἀπὸ τὸ «σκληρὸ» νερὸ. Ἀλλὰ δὲν ξέροντες ἀκό-
μα ποῖα ἐπίδραση μπορούν νὰ ἔχουν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα στὶς ἀσθένειες τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος.

Τὸ χαλάζι αὐτὸ, μὲ διάμετρο σχεδὸν τριῶν Ἴντσων, ἔπεσε στὴν Ὀκλαχόμα πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια.

ἀλλὰ τὶς περισσότερες φορές εἶναι πολὺ πλὴλ καὶ λιώνει σὲ βροχὴ προτοῦ φτά-
σει στὸ ἔδαφος. Μόνο μιὰ καταιγίδα στὶς δέκα δημιουργεῖ χαλάζι ἀρκετὰ χοντρὸ ὥστε νὰ φτάσει στὸ ἔδαφος.

ΥΠΑΡΧΟΤΝ δυὸ θεωρίες γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ χαλαζιοῦ. Καὶ οἱ δυὸ συμφωνοῦν ὅτι τὰ σφαιρίδια τοῦ πάγου ἀρχίζουν νὰ σχηματίζονται γύρω ἀπὸ ἕνα μικρὸ πυρῆνα συμπυκνω-
μένου χιονιοῦ ἢ ἀπὸ μιὰ παγωμένη στα-
γόνα βροχῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ δυὸ θεωρίες διαφέρουν: Ἡ πα-
λιότερη καὶ πὺθ διαδεδομένη ἐξήγηση τοῦ φαινομένου εἶναι ἡ ἐξῆς: Ὁ μι-
κρὸς παγωμένος πυρῆνας ἔρριμο τῶν ἀνέ-
μων ἀνεβαίνει σὲ διάφορα στρώματα τῆς ἀτμόσφαιρας. Πρῶτα ἀνυψώνεται στὰ στρώματα τοῦ χιονιοῦ, κατόπιν πέ-
φτει στὰ στρώματα τῆς ψυχρῆς βροχῆς, κατόπιν ἀνεβαίνει καὶ πάλι καί, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ ἀνεβοκατεβάσματα κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ὁ ὄγκος του αὐ-
ξάνεται συνεχῶς ἀπὸ διαδοχικὰ στρώμα-
τα χιονιοῦ καὶ πάγου, γίνεται ἀρκετὰ βαρὺ ὥστε νὰ μὴν μπορεί πὺθ νὰ συγ-
κρατηθεῖ ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Τότε, τὸ χαλά-
ζι εἶναι ἀρκετὰ «ῥοιμο» γιὰ νὰ πέσει στὴ γῆ. Σύμφωνα μὲ τὴ δευτέρη θεω-
ρία, τὸ χαλάζι πέφτει κάθετα χωρὶς ἀ-
νεβοκατεβάσματα, μ' ὅλο πὸν συχνὰ ἡ δύναμη τοῦ ἀνέμου μπορεί νὰ τὸ πα-
ρασύρει ὀριζόντια γιὰ λίγα λεπτά. Κα-
τὰ τὴν πώση του, ὁ μικρὸς πυρῆνας,

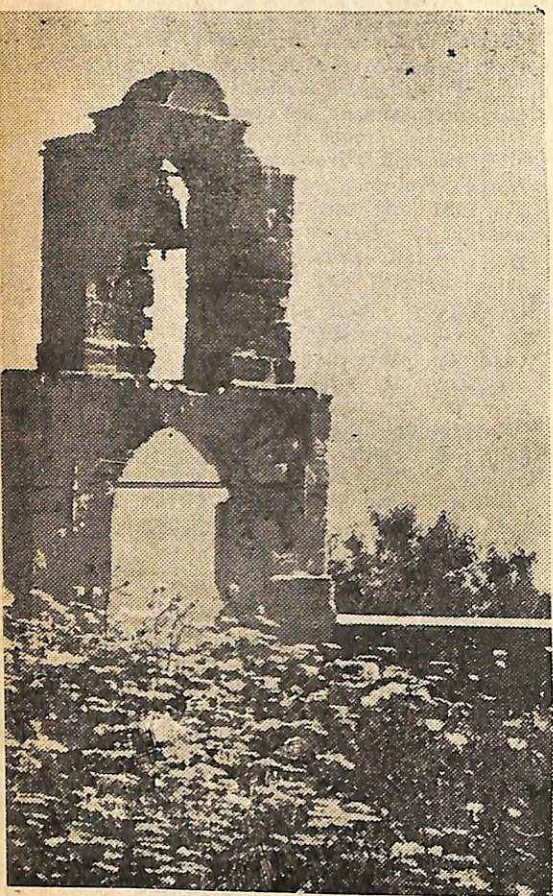
θῶν. Μπορεῖ νὰ γίνει μικρὸ σὰ ρε-
θύθι ἢ μεγάλο σὰν πορτοκάλι. Συνήθως εἶναι σφαιρικὸ καὶ λεῖο, ἀλλ' ἔχει σχῆμα βέλους... Οἱ χαλαζοθύελλες σπάνια διαρ-
κοῦν περισσότερο ἀπὸ δεκαπέντε λεπτά — συνήθως πολὺ λιγώτερο — ἀλλ' ἡ ποσότητα τοῦ πάγου πὸν πέφτει στὸ ἔ-
δαφος εἶναι μερικὲς φορές ἐκπληκτικὴ. Τὸ 1951, στὸ Κάνσας, τὸ ἔδαφος κα-
λύφθηκε μ' ἕνα στρώμα χαλαζιοῦ πά-
χους τριάντα ἐκατοστῶν!.. Στὶς χώρες πὸν ὑποφέρουν ἀπὸ τὸ χαλάζι, ὅπως οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες, οἱ μετεωρολογι-
κὲς ὑπηρεσίες μποροῦν ν' ἀναγνωρίσουν (ἀλλ' ὄχι μὲ μεγάλη ἀκρίβεια) τοὺς με-
τεωρολογικούς παράγοντες πὸν προκα-
λοῦν μιὰ καταιγίδα μὲ χαλάζι. Ἀλλ' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, τὸ μόνο πὸν μπο-
ροῦν νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι εἶναι νὰ προσευχηθοῦν. Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως κανένας τρόπος γιὰ ν' ἀποφύγουμε μιὰ χαλαζοθύελλα.

ΣΤΑ πρωτόγονα χρόνια οἱ ἄνθρω-
ποὶ χρησιμοποιοῦσαν μαγικὲς ἱερο-
τελεσιές καὶ ἐροῦσαν βέλη πρὸς τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ τὸν... τρομάξουν. Ἀργότερα, μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστή-
μης, ἀναγνώρισαν πὼς τὸ χαλάζι ὀφεί-
λεται στὶς καταιγίδες καὶ ὄχι στὰ κακο-
ποιὰ πνεύματα. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα πίστευαν πὼς ὁ ἠλεκτρισμὸς τῆς ἀτμοσφαιρας δημιουργεῖ τὸ χαλάζι. Ἔ-
τσι, σὲ πολλὲς εὐρωπαϊκὲς χώρες, οἱ χωρικοὶ ἄρχισαν νὰ στήνουν στὰ χωρά-
φια τους ψηλοὺς μεταλλικούς στύλους γιὰ νὰ διοχετεύσουν τὸν ἠλεκτρισμὸ στὴ γῆ. Ἀλλὰ τὸ χαλάζι ἐξακολούθησε νὰ πέφτει καὶ καμμὶ φορὰ νὰ γκρεμίζει καὶ τοὺς στύλους. Ἀπὸ τότε ἔγιναν πολ-
λὲς ἐπιστημονικὲς — ψευτοεπιστημονικὲς προσπάθειες γιὰ ν' ἀποτραπεί ὁ κίνδυ-
νος τοῦ χαλαζιοῦ. Γύρω στὸ 1890 π. χ. οἱ Γάλλοι ἄρχισαν νὰ βομβαρδίζουν τὰ σύννεφα μὲ δόμβες ἀστευλίνης. Ἀλ-
λὰ ὅλες εὐτὲς οἱ προσπάθειες ἀποδεί-
χθηκαν μάταιες. Τὸ χαλάζι ἐξακολούθει νὰ προκαλεῖ ζημιές 200 εκατομμυρίων δολλαρίων τὸ χρόνο σ' ὅλες τις χώρες τοῦ κόσμου.

"Ένας ἀπατημένος σὺζυγος στὸ στερέωμα

Ένας ἀστεροειδὴς πὸν παρατηρήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1957, βαφτί-
σθηκε πρὸ ἡμερῶν ἐπίσημα μὲ τ' ὄνομα τοῦ διασημοῦ ἀπατημένου συ-
ζύγου τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας τοῦ Μενελάου, βασιλῆ τῆς Σπάρτης καὶ σὺζυγὸ τῆς Ὁραίας Ἑλένης. Ὁ ἀστεροειδὴς, πὸν μὲρσι σήμερα ήταν γνω-
στὸς ὑπὸ τὸ στοιχεῖο «1957 MK» ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ ἀ-
στρονόμο Σ. Νικόλσον, τοῦ ἀστεροσκοπεῖου τοῦ θρόου Ὁυλσον (Καλιφόρνια). Σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμο πὸν ἐπικρατεῖ, ὁ ἀστρονόμος πὸν ἀνακαλύπτει ἕναν ἀστεροειδὴ ἔχει δικαίωμα καὶ νὰ τὸν βαφτίσει.

Στὴν ἐγκύκλιο πὸν ἀπέστειλε τὸ ἀστεροσκοπεῖο τοῦ Σινσινάτι πρὸς ὅ-
λα τὰ ἀστεροσκοπεῖα τοῦ κόσμου γιὰ νὰ γνωστοποιήσει τὴν ὀνοματοθεσία, ὁ δρ Νικόλσον ἀναφέρει ὅτι διάλεξε τὸ ὄνομα τοῦ Μενελάου «γιὰ νὰ ἐπιτρέ-
ψει σ' ἕναν ἄλλο διάσημο "Ἕλληνα νὰ πάρει μιὰ θέση ἀνάμεσα στοὺς συμ-
πατριῶτες του στὸ στερέωμα"» (Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἑννέα μεγάλους πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, καὶ ἄλλοι 1152 μικροὶ πὸν οἱ τροχιοὺς τους περιέχονται μεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διὸς. Οἱ πλανῆτες αὐτοὶ λέγονται «πληροσκοπικοὶ» ἢ «ἀστεροειδεῖς» πλανῆτες).

Ένα έρειπωμένο καμπαναριό

Το τραγούδι που μās τὸ μάθαιναν
σάν εἰμασταν μικροί, τῆλεγε:
«Τὸ Γαλαξίδι ναι μικρὸ
μᾶλιν πολλὰ καράβια
ἔχει κορίτσια ἑμοῖφα
καὶ ναῦτες παλληκάρια».

Στάθηκε στ' ἀλήθεια καιρὸς πού τὸ
Γαλαξίδι μετροῦσε 500 σημαίες καραβι-
ῶν κι' εἶχε ψυχὲς πάνω ἀπὸ ἑξή χιλιά-
δες.

Τώρα, εἶναι μιὰ πολιτεία νεκρή.. Τὰ
μεγάλα ἀρχοντοῦστα σὲ κυτάνε ξαφνια-
σμένα, σάν τοὺς ταραξίς τὸ λήθαργο,
περνώντας — ἀγιάρευτος νοσταλγὸς —
τὰ ἔρημα καλντερίμια, πὺλ πὺλ μέσα στ'
ὄνειρο, παρὰ στὴν ἀλήθεια..

Καὶ τοῦτο τὸνειρο, θὰ σοὺ σηκώσει τὸ
νοῦ τὴν πρώτη κιόλας ὥρα, πὺλ θὰ σερ-
γιανίσεις στὸ Γαλαξίδι. Καὶ θὰ σὲ πᾶει
πίσω, σ' ἄλλες ἐποχὲς, μὲ τὸ λιμάνι φί-
σκα ἀπὸ πλεούμενα κάθε λογῆς — σκού-
νες, μπρατσέρες, τρεχαντήρια. Κι' ἐσὺ ἀ-
νέτοιμος κι' ἀπραγὸς ἀπ' τὰ τέτοια, θὰ
μαρκάρεις ἄξαφνα μὲ καπετάνιο σου τὸ
Νοῦ καὶ μὲ τὴν Καρδιά σου, σκαρὶ και-
νοῦργιο, μὲ τὰ πανιά δλάνοιχα, γιὰ
λιμάνια ἄγνωστα. Γιὰ τὴ Γῆ τῶν ξεχα-
σμένων παλιῶν θρόνων, καὶ τῶν παρά-
ξενων τραγουδιῶν.. ὥσπου, νὰ σὲ βρεῖ ἡ
μπουνάτσα, νὰ σὲ καρφώσει μεσοπέλαγα,
ὥρες κι' ὥρες, καὶ τότε νὰ ξεσπάσεις:

Πουλιὰ τῆς Μαύρης Θάλασσας
σὺρτε στὸ Γαλαξίδι
καὶ πέστε στὴν ἀγάπη μου
δὲν κάνω ἄλλο ταξίδι.

Κι' ὅστερα, θὰ γυρίσει τὸνειρο, καὶ

Μιὰ νεκρὴ πολιτεία

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ
ΘΡΥΛΟΥΣ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ

Τῆς Κ. Μητροπούλου

θὰ καρτερᾷς κι' ἐσὺ τὸ γυρισμό. Τὴν
πὺλ καλή, τὴν πὺλ γλυκεῖα στιγμή ἀπ'
ὅλες.

.. Κάθε καράβι ποῦφτανε στὸ Γα-
λαξίδι τὸ Φθινόπωρο, ξεχειμώνιαζε κει
καὶ ξεκινούσε πάλι κοντὰ τὶς ἀποκρῆς.
Δέκα μὲ δεκαπέντε καράβια χάνονταν
κάθε χειμῶνα στὸ μπουγάζι τῆς πόλης
σαράντα μὲ πενήντα στίβια μαυροφου-
σαν μεμιάς. Σμίγανε τὰ γέλια μὲ τὰ
κλάματα, ἡ λύπη μὲ τὴ χαρά, τὰ μοιρο-
λόγια μὲ τὰ τραγούδια — αὐτὸ ἦταν τὸ
ριζικὸ τοῦ Γαλαξειδίου..

★

ΑΝ τύχει καὶ μείνεις πάνω ἀπὸ δυὸ
καὶ τρεῖς μέρες στὸ Γαλαξίδι τ'
ὄνειρο σὲ παίρνει μαζί του καὶ σὲ
πᾶει πίσω πολὺ, χρόνια καὶ καιροὺς,
καὶ σὲ κάνει ἄξιο καὶ σένα νὰ διαβάξεις
πάνω στὶς πέτρες τῶν γκρεμιμένων
ἀρχοντικῶν, τὴν ἱστορία τοῦ τόπου. Ὁ-
μορφὴ καὶ μαζί πικρὴ τούτη ἡ ἱστορία,
σάν παραμῦθι πὺλ πολὺ, παρὰ σάν ἀλή-
θεια καὶ σάν Ζωή..

Στὰ 1833 ξαναχτίστηκε τὸ Γαλαξίδι,
κι' οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου πήγανε ἀν-
τίκρυ στὸ Μωριά κι' ἄρχισαν νὰ φτιά-
νουνε σκαριά. Ἔτσι, στὰ 1848 ἀρι-
θυμούσανε ἑκατὸ σκαριά, σκούνες, μπρα-
τσέρες καὶ μπρίκια. Στὰ 1867, πρωτο-
ρίχτηκε καράβι μὲ τὴν πρῆμη, γιὰτὶ ὥς
τότε τᾶρριχναν μὲ τὴν πλώρη.

Πλουτὴ καὶ χαρὲς καὶ κίνηση στὸ
Γαλαξίδι κείνα τὰ χρόνια, ὥς τὰ ἐ-
νεήντα πὺλ ἀρχίζει ὁ ξεπεσμός: Ὁ
καίρος, μὲ τᾶγαρμα, παράξενα σκαριά,
πὺλ γιόμιζαν τὸν ἀέρα μαῦρο, πηχτὸ
καπνὸ, σκέπασε τὰ περὶφανα ἱστιοφόρα,
πὺλ σιγά — σιγά, ἔξαφανίστηκαν.

★

ΔΕΝ γίνεται νὰ μὴ διηγηθοῦνε οἱ
Γαλαξειδιῶτες γιὰ τὴν τελευταία
φορὰ πὺλ ῥίχτηκε στὴ θάλασσα
σκαρὶ μεγάλο — τὴ θυμάτανε οἱ πὺλ
παλιοὶ μὲ νοσταλγία κείνη τὴ μέρα.
Γίνθηκε, λέγε μεγάλη γιορτὴ, ὅπως γινό-
τανε πάντα σάν ἔφευτε στὴ θάλασσα
καινούργιο πλεούμενο. Πεςκέσια, γιορ-
τὲς καὶ τραγούδια στὸ στίβι τοῦ καπε-
τάνιου κείνη τὴ μέρα. Καὶ κάτω, στὸ
σκέρὸ (νᾶπηγεῖο) κάνανε τὰ τελευταία
μαστορέματα στὸ καινούργιο, ὁμορφὸ κα-
ραβόσκαρο μὲ τὴν περὶφανη πλώρη. Κι'
ἄξαφνα, ὁ πρωτομάστορας φώναξε:

Νέτα! Κι' οἱ ναυτικοί, σάν ἀντίπαλος
κι' αὐτοί: Νέτα..

Ἔστερα, γίνθηκε ὁ ἁγιασμός, ὅπως
πάντα. Ὅμως ἐκείνη τὴ φορὰ, εἶχε καὶ
μιὰ πίκρα τούτη ἡ στιγμή: Σὰ νὰ τῶ-
ξεραν, λέει, πὺλ ἦταν ἡ τελευταία φο-
ρὰ, πὺλ θᾶφενγε καράβι καινούργιο ἀπ'
τὸν τόπο τους. Κι' εἶπαν νὰ τοῦ φορ-
τώσουνε οἱ Γαλαξειδιῶτες ὅλα τους τὰ
θνεῖρα γιὰ ταξίδια. Καὶ τὶς εὐχὲς
τους γιὰ ὅλα τὰ καράβια πὺλ δὲν
θὰ ταξίδευαν ποτέ, ἀφημένα γιὰ πάν-
τα ἐκεῖ δά, στοὺς σκέλους, σχέδια πὺλ
δὲν θὰ πραγματοποιηθοῦν ποτέ.

— Καλοτάξιδο.. Καλορίζικο.. Μὲ τὸ
καλό.. καὶ δάκρυζαν.

Ἔστερα πιά, μήτε πὺλ ξαναῤῥώτησαν
οἱ πὺλ νέοι, «πότε» καὶ ἀν' ξαναγύρισε
τοῦτο τὸ τελευταῖο καράβι. Τᾶψσαν
μέσα στ' ὄνειρο καὶ στὰ λόγια τῶν πα-
λιῶν, σάν παραμῦθι πὺλ πολὺ, σὰ σύμβο-
λο καὶ σὰ σημάδι κάποιας ὁμορφῆς, πα-
λιᾶς ἐποχῆς, πὺλ δὲν θὰ ξανάρθε ποτέ..

★

ΜΠΟΡΕΙ, νὰ σοὺ ἱστορήσανε χίλιες
δυὸ ἀπὸ κείνες τὶς παλιές, ὁμορ-
φες ἱστορίες τοῦ τόπου τους οἱ
Γαλαξειδιῶτες. Μπορεῖ καὶ νὰ σοὺ ἔδει-
ξαν μονάχα ἀμίλητοι καὶ μακρνοὶ, τὰ
καράβια τους, ἕνα — ἕνα, ἀκίνητα μέ-
σα στὸ μικρὸ τους Ναυτικὸ μουσεῖο, κι'
ἐσὺ νὰ τὰ ὀνειρεύτηκες μὲ τὰ πανιά τους,
ἀπλωμένα στοὺς ἀνέμους, περὶφανα καὶ
ζωντανά. Μπορεῖ.. Ὅμως ἐκεῖνο πὺλ ἐσὺ
τώρα θὰ πάρεις μαζί σου, φεύγοντας ἀ-
πὸ τοῦτο τὸν τόπο, θάναυ μιὰ εἰκόνα μὲ
ἀκίνητη θάλασσα ἄδεια δλότελα ἀπὸ κί-
νηση καὶ ζωὴ, μιὰ θάλασσα ἀφημένη
στὴν τύχη τῆς, νὰ κυλάει, μέρα καὶ
νύχτα, χωρὶς τελειωμὸ στὰ πόδια μιᾶς
νεκρῆς πολιτείας. Θὰ τὴν κυτᾶξεις τού-
τῃ τὴν εἰκόνα ὅστερα, καὶ θὰ ψάχνεις
νὰ βρεῖς τὴν ἀλήθεια τῆς: Νᾶξησης, στ'
ἀλήθεια, πίσω ἀπ' αὐτὴν χρόνια καὶ
καιροὺς, νᾶξησης μιᾶς πολιτείας ὁμορφῆς,
πλοῦσια καὶ περὶφανῃ, πὺλ τὸνὸμά τῆς
ἦταν ὁμοῖο μὲ τούτης τῆς σιωπηλῆς ἑ-
ρημῆς πολιτείας: Ἡ, μήπως, ἕνα χειμω-
νιάτικο βράδυ, ἐδῶ στὴν ἄκρη τοῦ ἥσου-
χου λιμανιοῦ, ἕνας γεροκαπετάνιος σοῦξε
πεῖ μιὰν ἀλλόκοτη ἱστορία, πὺλ δὲν τὴν
καλοθυμᾶσαι: Μιὰν ἱστορία, πὺλ τὸ τα-
ξιδιαρικό μυαλό του, πρέπει νὰ τὴν ἔ-
φτιασε ὅσο γινότανε πὺλ ὁμορφῆς, σὰ
νὰ τὴν ἔφευγε τὸνειρο καὶ νὰ τὴν χάρισε
τῆς ἀλήθειας; Μήπως;

Ἡ ἀστροβοτανικὴ εἶναι μιὰ πολὺ νεαρὴ ἐπιστῆμη. Δὲν ἔχει ἀκόμα συμπληρώσει
οὔτε τοὺς εἴκοσι... Μαῖους τῆς. Ὡστόσο οἱ ἐπιτυχίες πὺλ σημείωσε, εἶναι κιόλας
καταπληκτικές. Μὲ ραγδαῖο ρυθμὸ παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, κατῶρδωσε
πλέον νὰ ἐπιδείξει ὅτι στὸν Ἄρη ὑπάρχει φυτικὴ ζωὴ καὶ ρίχνει τώρα τὶς πρῶ-
τες ἀκτίνες τῶν ἐρευνῶν τῆς, μὲ εὐόϊωνα προκαταρκτικὰ ἀποτελέσματα, στοὺς
πὺλ ἀπομακρυσμένους πλανῆτες, ὅπως ὁ Δίας καὶ ὁ Κρόνος.

ΑΣΤΡΟΒΟΤΑΝΙΚΗ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Ἄρθρο τοῦ ΒΙΚΤΩΡ ΜΠΑΖΥΚΙΝ
Διευθυντοῦ τοῦ «Πλανητορίου» τῆς Μόσχας

ΠΙΝ ἀπὸ δέκα πέντε χρόνια, ὁ Ρῶ-
σος ἀστρονόμος Γαβρίηλ Τύχωφ ἔ-
κανε ἐνῶπιον τοῦ παρατήρηματος
τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν,
στὴν Ἄλμα Ἄτα τοῦ Καζακστάν, μιὰν
εἰσήγηση σχετικὴ μὲ τὰ πορίσματα τῶν
πολλοστῶν παρατηρήσεων του πάνω στὴν
ἐπιφάνεια τοῦ πλανῆτη Ἄρη. Στὴν εἰσῆ-
γηση αὐτὴ ὑπῆρχε καὶ μιὰ νεόκοπη λέ-
ξη: ἡ λέξη Ἀστροβοτανικὴ. Μὲ τὸν ὅρο
αὐτὸ, παρμένον αὐτοῦσια, ὅπως συνήθως,
ἀπὸ τὴ δικὴ μας γλώσσα, βαφτίσθηκε
μιὰ ἀρτιγέννητη ἐπιστῆμη: ὁ κλάδος
τῆς Ἀστροφυσικῆς, πὺλ ἀσχολεῖται μὲ
τὴ χλωρίδα τῶν πλανητῶν καὶ γενικὰ τῶν
ἐτερόφωτων ἄστρον.

★

ΑΠΟ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, οἱ
ἀστρονόμοι πὺλ παρατηροῦσαν τὸν
Ἄρη μὲ τὸ τηλεσκόπιο, εἶχαν δια-
κρίνει πάνω στὴν ἐρυθρὴ ἐπιφάνειά
του ὁρισμένες σκιές, σὲ ἀπόχρωση
γκριζογάλανη, πὺλ τὶς ἀποκάλεσαν ἐθά-
λασσες. Τὸν ἐπόμενον, ὅμως, αἰῶνα,
διατυπώθηκε ἡ εἰσαία ὅτι αὐτὲς οἱ «θά-
λασσες» δὲν ἦταν στὴν πραγματικότητα
παρὰ ἀπέραντες ζῶνες σκεπασμένες ἀπὸ
βλάστηση. Εἶχε παρατηρηθεῖ, ὅτι ὁ χρο-
ματισμὸς τους παρᾶλλαξε, ἀνάλογα μὲ τὴ
διαδοχὴ τῶν ἀριανῶν ἐποχῶν. Αὐτὲς οἱ
ἐποχικὲς παρᾶλλαγὲς ἔμοιαζαν μ' ἐκεῖ-
νες πὺλ σημειώνονται πάνω στὴ Γῆ. Ὡ-
στόσο δὲν ἀποτελοῦσαν ἕνα φαινόμενο ἰκα-
νὸ ν' ἀποδείξει τὴν ὑπαρξὴ χλωρίδος πάνω
στὸν Ἄρη. Πραγματικὰ, οἱ διασῶτες
τῆς θεωρίας αὐτῆς προσέκρουσαν γρή-
γορα σὲ δυσκολίες πρῶτου μεγέθους καὶ
μπλέχτηκαν σ' ἕνα σωρὸ ἀντιφάσεων.

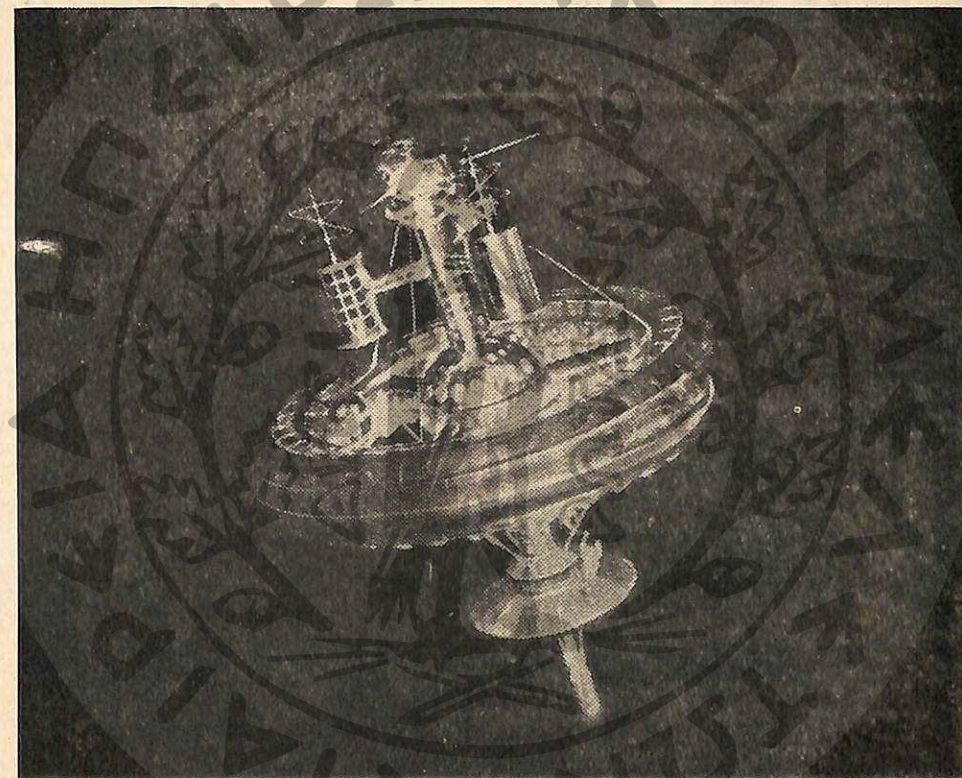
Γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς συνθέσεως ἐ-
νὸς μακρνοῦ οὐρανίου σώματος, οἱ ἀ-
στρονόμοι στηρίζονται ἰδίως στὴ μελέτη
τοῦ ἡλιακοῦ ἀντικατοπτρισμοῦ πάνω στὰ
διάφορα μέρη τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἔ-
τσι παίρνουν τὰ δεδομένα, πὺλ τοὺς ἐ-
πιτρέπουν νὰ κάνουν συγκρίσεις ὁπι-
κῆς φύσεως μὲ τὰ στοιχεῖα, πὺλ συν-
θέτουν τὴν εἰκόνα τῆς γῆινης ἐπιφά-
νειας. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶ-
ναι κι' ἡ βλάστηση, πὺλ γνωρίζουμε τὸ
χρῶμα τῆς καὶ τὴν ἰδιότητά τῆς ν' ἀντα-
νακλᾷ τὰ διάφορα εἶδη ἀκτίνων, ἰδιαί-
ρα δὲ τῶν ὑπερῶρων.

τοὺς εἶναι σὲ ἀσθητὴ συνάρτηση πρὸς
κάθε χημικὸ στοιχεῖο ἡ σύνθεσή.

Ἀρκεῖ, λοιπόν, νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη
τὸ φάσμα μιᾶς βλῆς γιὰ νὰ μπορούμε
νὰ ἐξακριβώσουμε τὴ σύνθεσή τῆς. Ἔ-
τσι, τὸ φάσμα τοῦ πράσινου φυτοῦ ἔχει
στὴν κόκκινη περιοχὴ ὁρισμένες σκι-
ερὲς γραμμὲς, πὺλ μαρτυροῦν ἀπορρό-
φηση ἀπὸ τὴ χλωροφύλλη. Οἱ ἀστρο-
νόμοι, ὅπως ἦταν ἐπόμενον, ἔκαναν τὸν ἐ-
ξῆς συλλογισμό: ἀν οἱ σκιερὲς κηλίδες
τοῦ Ἄρη ἀντιπροσώπευαν ζῶνες βλα-
στήσεως θὰ ἔπρεπε στὸ φάσμα τοῦ οὐρά-
νιου αὐτοῦ σώματος νὰ ἐμφανίζονται οἱ
γραμμὲς πὺλ προδίδουν τὴν ὑπαρξὴ χλω-
ροφύλλης. Ἀλλὰ οἱ διεξονυχιστικὲς παρα-
τηρήσεις, πὺλ ἔγιναν, δὲν ὡδήγησαν
στὴν ἀνακάλυψη τέτοιων γραμμῶν.

ΣΤΗ συγκριτικὴ αὐτὴ μελέτη, παί-
ζει πρωτεύοντα ρόλο ἡ φασματοσκο-
πικὴ ἀνάλυση. Τὸ ἡλιακὸ φῶς, περ-
νώντας ἀπὸ ἕνα τριγωνικὸ πρίσμα, ἀπο-
συντίθεται καὶ σχηματίζει τὴ γνωστὴ
βεντάλια τῆς ἰριδος, πὺλ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ
κόκκινο χρῶμα καὶ καταλήγει στὸ βιο-
λετί. Πέρα, ὅμως, ἀπὸ τὸ ὁρατὸ κόκ-
κινο, ὑπάρχουν οἱ λεγόμενες ὑπερῶρες
ἀκτίνες, πὺλ εἶναι ἀόρατες καὶ φέρνουν
τὴ θερμοτῆτα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, πέ-
ρα ἀπὸ τὸ βιολετί, βρίσκεται ἡ περιοχὴ τῶν
ὑπεριώδων ἀκτίνων, πὺλ κι' αὐτὲς εἶναι
ἀθέατες μὲ γυμνὸ ὀφθαλμό. Ὅταν δια-
περνοῦν μιὰ διάφανη οὐσία, οἱ ἡλιακὲς
ἀκτίνες ἀπορροφῶνται κατὰ ἕνα μέρος.
Βλέπουμε τότε νὰ ἐμφανίζονται μέσα
στὸ συνεχὲς φάσμα σκιές, πὺλ ἡ θέση

Τὸ κλίμα τοῦ Ἄρη εἶναι ἐξαιρετι-

Ὁμοῖωμα ἀμερικανικοῦ σταθμοῦ τοῦ Διαστήματος

κά δομὴ κι' ἡ ἀτμόσφαιρά του πολὺ ἀραιή. Ἡ θερμοκρασία, πάντα του, κάνει πηδήματα κατὰ τὴ διαδοχὴ τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὴ νύχτα καὶ τὸ ἀντίθετο. Δὲν ὑπάρχουν ὑδάτινες ἐκτάσεις πάνω στὸν πλανήτη αὐτὸν κι' ὁ ἀέρας ποὺ τὸν περιτυλίγει ἔχει πολὺ λιγώτερο ὀξυγόνο κι' ὁδρατμοὺς ἀπὸ τὸν γῆινο. Ὅλες αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις, φαινόνταν στοὺς ἀστρονόμους ὅτι δὲν εἰκοφόσαν καθόλου τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς.

Μία προοδευτικὴ προσαρμογὴ

ΑΛΛΑ τὸ 1945, ὁ Τύχωφ ἔκανε μιὰ ἀπλὴ σκέψη. Δὲν ἀποκλείονταν, ἡ χλωρίδα τοῦ Ἀρη, κατὰ τὴ διάρκειά μιᾶς μακρᾶς ἐξελίξεως, νὰ εἶχε προσαρμοσθεῖ βαθμιαία στὶς σπασματικές συνθήκες, ποὺ ὑφίστανται σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη. Ἄν εἶχε συμβεῖ κατὰ τέτοιο, τότε οἱ ὀπτικές ιδιότητες τῶν φυτῶν τοῦ Ἀρη θὰ εἶχαν ἀλλάξει. Γιὰ νὰ ἐπαληθεύσει τὴ θεωρία του, ὁ Τύχωφ κι' οἱ συνεργάτες του ἐξετέλεσαν μιὰ σειρά ἀποστολῶν, κατὰ διάφορες ἐποχὲς τοῦ ἔτους, σὲ ψηλὰ βουνά, στὴν πολιτικὴ τούνηρα καὶ στὶς στέπες. Ἀπέδειξαν, λοιπόν, ὅτι οἱ ὀπτικές ιδιότητες εἶναι δυνατόν νὰ διαφοροποιοῦνται κατὰ ἀπὸ ὁρισμένες συνθήκες. Στὶς χαμηλὲς θερμοκρασίες, λόγου χάρη, τὰ φυτὰ ἀπορροποῦν τὴν ἡλιακὴ ἐνέργεια ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ μέρος τῶν ὑπερῶδων ἀκτίνων, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὸ κόκκινο, ἀκόμα δὲ κι' ἀπὸ τὸ πράσινο μέρος τοῦ φάσματος.

Τὰ φυτὰ τοῦ Ἀρη, ἐπομένως, ἀπορροποῦν ὅλες τὶς ἀκτίνες, ἀλλὰ δὲν ἀνακαλύπτουν παρὰ μόνον τὶς ἰώδεις καὶ τὶς κυανέες. Αὐτὸ τὸν λόγο οἱ ἐθάλσας τοῦ ἔχουν γκριζογάλαζα ἀπόχρωση. Μ' ἄλλα λόγια, ἡ χλωρίδα τοῦ Ἀρη δὲν ἔχει τὴν πολυτέλεια τοῦ ζωοῦ πράσινο χρώματος. Ἐτοῖς ἐξηγεῖται, γιὰτὶ ἡ σκερὴ γοαμὴ τῆς χλωροφύλλης εἶναι πὶς πλατεῖα καὶ λιγώτερο εὐδιάκριτη στὸ φάσμα τῶν ἐθάλσας τοῦ Ἀρη καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθεῖ μὲ βεβαιότητα.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐρευνες ἀπετέλεσαν τὸν θεμέλιο λίθο τῆς Ἀστροβοτανικῆς. Ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ ὠδήγησε ἐξ ἄλλου στὴν ἀνακάλυψη ἀγνώστων ὡς τώρα ὀπτικῶν ιδιοτήτων τῆς γῆινης χλωρίδος κι' ἐπέτρεψε τὴν καλύτερη ἀντίληψη τῆς φύσεως ὁρισμένων φυτικών εἰδῶν. Ὁ Τύχωφ κι' οἱ μαθητὲς του ἀπέδειξαν περικρατὰ τὴν ὁμοιότητα ἀνάμεσα στὴν ἀνακατασκευὴ τῶν ὁριζώνων γῆινων φυτῶν καὶ τῶν ἀριανῶν ἐθάλσας. Διαπίστωσαν, λόγου χάρη, κατὰ ἀναμφισβήτητο τρόπο, ὅτι τὸ ἐμπλὲ ἔλατος τοῦ Καναδά ἔχει φασματοσκοπικὲς ιδιότητες πανομοιότυπες μ' ἐκείνες ποὺ παρατηροῦνται στὸ φάσμα τοῦ Ἀρη. Ἐδὼ βασίζεται κι' ἡ ὑπόθεση, ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν στὸν ἐρυθρὸ πλανήτη φυτὰ ποὺ τὸ φύλλωμά τους διατηρεῖται πάντα πράσινο, ὅπως καὶ φυτὰ ποὺ τὰ φύλλα τους ἀλλάζουν χρῶμα ἀνάμεσα στὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ φθινόπωρο.

Ἡ ἐξελίξις τοῦ κλίματος

ΟΙ Ρῶσοι ἀστροβοτανικοὶ ἔχουν ἐπίσης ἐξαγάγει πορίσματα ποὺ ἀφοροῦν τὸ «προϊστορικὸ» κλίμα τοῦ Ἀρη. Στὴν ἀρχὴ τῆς Ἀνοίξεως (Ἀπρίλιος κι' ἀρχὲς Μαΐου) στὰ μεσαῖα γεωγραφικὰ πλάτη τῆς ΕΣΣΑ οἱ ἄρμνοι ἔχουν

μιὰ ἀπόχρωση κοκκινωπὴ, ὁδινὴ ἢ σκουροκόκκινη. Ὑπακούοντας στὸν γενικὸ νόμο τῆς βιολογίας, κάθε ζωντανὸν δὲν ἐπαναλαμβάνει στὴν ἐξελίξις του τὴν ἐξελίξις τοῦ εἴδους του καὶ τοῦ γένους του. Τὰ γῆινα φυτὰ, ἔτσι, ἀναπαράγουν τὸ χρῶμα τῶν μακρυνῶν προγόνων τους, ποὺ ζοῦσαν ἐκατοντάδες ἑκατομμύρια χρόνια πρὶν ὅταν τὸ κλίμα τῆς Γῆς ἦταν πολὺ πὺς θερμὸ. Δοιπόν, στὸν Ἀρη, παρατηρεῖται ἕνα φαινόμενο ἀρκετὰ ὅμοιο. Ὅταν οἱ πολικοὶ «σκούφοι» τοῦ πλανήτη λυθῶν καὶ μακραίνουν ἐμφανίζεται στὸ περιγύρὸ τους μιὰ μπουνοῦρα σκουροκόκκινη. Καὶ καθὼς προχωρεῖ τὸ καλοκαίρι παρουσιάζονται κηλίδες πρασινωπές. Οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες, λοιπόν, κάνουν τὸν συλλογισμό ὅτι πολλοὶ θλαστοὶ ἔχουν τὸ σκουροκόκκινο χρῶμα τῶν μακρυνῶν προγόνων τους κι' ὅτι, κατὰ συνέπεια τὸ κλίμα τοῦ πλανήτη ἦταν λιγώτερο ὀρεμὸ ἐδῶ κι' ἑκατομμύρια χρόνια. Χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ ζωὴ ἐμφανίσθηκε στὸν Ἀρη ἐκείνη τὴν πανάρχαια ἐποχὴ καὶ προσαρμοσθῆκε κατόπιν στὶς ἀσθηρὲς συνθήκες τοῦ σύγχρονου κλίματος.

Ἀλλωστε, ἡ ἐννοία τῆς «ερμύτητος» τοῦ κλίματος εἶναι πολὺ σχετικὴ. Ὁρισμένα γῆινα φυτὰ εἶδη εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑπομένουν ἀτόμιες μεταβολὲς τῆς θερμοκρασίας, νὰ ἀρκοῦνται σὲ ἐλάχιστο νερὸ καὶ νὰ ζοῦν σχεδὸν χωρὶς ὀξυγόνο. Οἱ λειχήνες καὶ τὰ βρύα μποροῦν νὰ ἀντέξουν στοὺς 190 βαθμοὺς κάτω ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ μερικοὶ σπόροι βακτηρίων ἢ φτεροῦς σὲ ἀκόμη πὺς χαμηλὲς θερμοκρασίες. Τώρα τελευταία, βρέθηκαν βρύα καὶ λειχήνες πάνω στὸ παγωμένο ἔδαφος τῆς Ἀνταρκτικῆς. Ἐπίσης, σὲ ὁρισμένες περιοχές, ἰδιαίτερα ἀφύδρωτες, τῆς Σαχάρας, ὅπου ὁ ἀέρας προσλαμβάνει θερμοκρασία 50 βαθμῶν πάνω ἀπὸ τὸ μηδὲν, ζοῦν ἑκατὸ χιλιάδες μικροβία μέσα σ' ἕνα γραμμικὸ ἄμμο. Τέλος, φυτὰ ποὺ ἀπαντῶνται στὸ Δαμίρ καὶ στὸ Θιβέτ, ὅπου ὁ ἀέρας εἶναι 60 φορές λιγώτερο ὑγρὸς ἀπ' ὅτι σ' ἕνα συννηθισμένο διαμέρισμα, ὑπομένουν εὐκόλα ὅχι μόνον τὴ μεγάλη ἀτμοσφαιρική ξηρότητα, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀτόμιες μεταβολὲς τῆς θερμοκρασίας.

Τὸ κόκκινο χρῶμα τῶν «ερμύων» τοῦ Ἀρη δίνει λαθὴ στοὺς ἀστροβοτανικοὺς νὰ ὑποθέσουν ὅτι ἡ ἄμμος ἐκεῖ πέρα περιλαμβάνει μεγάλη ποσότητα ὀξυγόνου. Πιστεύουν δηλαδὴ ὅτι φαινόμενα ὀξειδωσῶς ἔχουν σημειωθεῖ σὲ πλατεῖα κλίμακα πάνω στὸν Ἀρη κι' ἴσως σημειώνονται ἀκόμα. Ὁ μετασχηματισμὸς

Κ Ο Σ Μ Ο Σ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ἐγκυκλοπαιδικὴ
Ἐδομαδαία Ἐπιμέλωση

Ἐπεύθυνος ἐκδότης
ΛΟΤΚΗΣ ΑΚΡΙΑΣ
Λεωφόρος Ἀγ. Φιλοθέης 24
ΦΙΛΟΘΕΗ — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου
ΕΤΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
Ὁδὸς Μενεμένης 2
ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Ἐβδόμη καὶ ἑπταεταῖ ἐπ' ὀνόματι Λουκῆ Ἀκρίτα, ὁδὸς Πατησίων 638, Ἀθήναι.

τῶν πολιτικῶν «σκούφων» τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ καλοκαίρι εἶναι μιὰ ἐνδειξὴ ὅτι ἔπαρχει νερὸ.

Ἀλλὰ κι' ἡ χαμηλὴ πίεση, κατὰ τὸν Τύχωφ, δὲν εἶναι λόγος ποὺ νὰ ἐμποδίζει τὴ ζωὴ στὸν Ἀρη. Πειράματα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ Ρῶσους ἐπιστήμονες, ἀπέδειξαν, πράγματι, ὅτι σπόροι ἀραιοσιτιοῦ, ποὺ ὑποβλήθηκαν σὲ συνθήκες ὁμοιες μὲ κείνες ποὺ ἐπικρατοῦν στὸν πλανήτη αὐτόν, φύτρωναν κι' ἔβγαζαν φύλλα.

Ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, ἕνας Ὀυκρανὸς ἀστρονόμος, ὁ Κουβάλσκυ, ἐπιδόθηκε σὲ μιὰ νέα μελέτῃ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἀρη, βασισμένη στὴν ἀντανάκλαση τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Διεπίστωσε, ὅτι οἱ «ἡπειροὶ» τοῦ Ἀρη εἶναι πράγματι ξεχωριστὲς ἐπιφανείες ἀπὸ τὶς «θάλασσες». Ἀὐτὴ ἡ ἀνακάλυψη ἐνέχει μεγάλῃ σπουδαιότητα, γιὰτὶ ὡς τώρα πιστεύονταν ὅτι τὰ δὺ ἀὐτὰ ὀπτικά τμήματα ἀριανῆς ἐπιφανείας ἀποτελοῦσαν μιὰ καὶ μὴν ἐπιφάνεια, πρᾶγμα ποὺ ἔδινε ἕνα σοβαρὸ ἐπιχειρήμα σὲ ὅσους δὲν παραδέχονταν τὴν ὑπαρξὴ φυτικῆς ζωῆς στὸν πλανήτη αὐτόν.

Ἐξ ἄλλου, τὸ 1958, ὁ Ἀμερικανὸς ἀστροφυσικὸς Σίντος κατόρθωσε ν' ἀποδείξει ὅτι ἡ ὑπερύψηλη περιοχή στὸ φάσμα τῶν ἐθάλσας τοῦ Ἀρη χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ σκεπτικὴ «κορδέλλα», ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὸ φάσμα τῶν γῆινων φυτῶν. Ἡ σκεπτικὴ, λοιπόν, αὐτὴ μαρτυρεῖ τὴν παρουσία ὁργανικῶν ὀλῶν, δηλαδὴ τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς. Ἐτοῖς, μιὰ ἀκόμα ἀνακάλυψη προστέθηκε μαζί μὲ τόσες ἄλλες στὸν φάκελλο τῆς θεωρίας ὅτι στὸν Ἀρη ὑπάρχουν φυτὰ.

Δὲν ἀποκλείονται ὁ Δίας κι' ὁ Κρόνος

ΟΤΤΩΝ σκεφτόταν ὅτι ἡ ὑπαρξὴ ζωῆς ἦταν πιθανὴ ὅχι μόνον στὸν Ἀρη καὶ τὴν Ἀφροδίτῃ, ἀλλὰ ὡς ἕνα σημεῖο ἀκόμα καὶ στὸν Δία καὶ τὸν Κρόνο. Αὐτοὶ οἱ μακρυνοὶ πλανῆτες δέχονται λίγη ἡλιακὴ θερμότητα. Ἡ θερμοκρασία κατεβαίνει ὡς τοὺς 140 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδὲν στὰ ἐξώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας τους, ποὺ περιέχει πολλὴ ἄμμιονία, μεθάνιο σὲ ἀερόδη κατάσταση κι' ὁδρογόνο. Τὸ μεθάνιο κι' ἡ ἄμμιονία σχηματίζονται στὴ Γῆ μὲ τὴ ζύμωση πολλῶν ὁργανικῶν ὀλῶν, μποροῦν ὅμως νὰ ἔχουν κι' ἀνόργανη προέλευση. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὰ φάσματα τοῦ μεθανίου καὶ τῆς ἄμμιονίας, στὴν πρώτη καὶ στὴ δεύτερη περίπτωση προελεύσεως, διαφέρουν ὀλοφάνερα. Συγκρίνοντας τὰ φάσματα τοῦ ὁργανικοῦ μεθανίου τῆς Γῆς καὶ τοῦ μεθανίου τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου, ὁ Τύχωφ διαπίστωσε ὅτι ἔμοιαζαν. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, ποὺ συνέβηκε στὶς 25 τοῦ περασμένου Γενάρου, εἶχε διαπιστώσει τὴν ὑπόθεση ὅτι ὑπάρχουν μικροοργανισμοὶ σ' αὐτοὺς τοὺς πλανῆτες.

Ἡ θεωρία αὐτὴ, βέβαια, χρειάζεται ἀκόμα πολλὰ δεδομένα, γιὰ νὰ ἐκικυρωθεῖ. Ἡ Ἀστροβοτανικὴ εἶναι μιὰ πολὺ νεαρὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ, μὲ τὴν κοινὴ προσπάθεια τῶν θεραπόντων της σὲ διάφορες χώρες, προσέδωσε ἀρκετὰ. Καί, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐτοιμάζεται νὰ πηδήσει στὸ Διάστημα καὶ νὰ ἐπισκεφθεῖ τοὺς πλανῆτες, ἡ προοπτικὴ της εἶναι ἀληθινὰ μεγαλειώδης.

ΒΙΚΤΟΡ ΜΠΑΣΤΚΙΝ

ΜΙΑ ΠΟΛΗ - ΜΑΘΟΥΣΑΛΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

Η ΒΙΒΛΙΚΗ ΙΕΡΙΧΩ

Ἡ μαρτυρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Ἱερικῶς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυ- ῆ προσεπικυρώνεται ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές.

Τοῦ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Η ΙΕΡΙΧΩ εἶναι μιὰ πόλη — Μαθουσάλας. Λίγες ἄλλες, στὴν ἀρχαϊότητα, μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μαζί της σὲ μῆκος βίου. Χάρη σὲ συστηματικὲς ἀνασκαφές, ποὺ ἔγιναν ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ γέννησις τῆς ἀνήκει στὴ νεολιθικὴ περίοδο, δηλαδὴ ἀπέχει ἀπὸ τὶς μέρες τοῦ Χριστοῦ, κάπου ὀχτὼ χιλιετηρίδες.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἀρχισε τὸ ἀποκαλυπτικὸ ἔργο της στὰ εἰρεῖα τῆς πόλεως αὐτῆς τὸ 1908. Οἱ Γερμανοὶ ἔρποντ Ζέλλιν καὶ Κάρλ Βάτςινγκερ ἐνήργησαν ἀνασκαφές ἐπὶ δὺς χρόνια. Ἀρκετὰ ἀργότερα, ὁ καθηγητὴς στὸ ἀνέπιστημο τοῦ Λίβερπουλ Τζῶν Γκάροττανγκ τὶς συνέχισε ἀπὸ τὸ 1930 ὡς τὸ 1936. Τέλος, τὸ 1952 ὡς πέρυσι, διενεργήθηκαν οἱ πὺς καρποφόρες ἀνασκαφές ἀπὸ τὶς δὺς ἀμερικανικὲς σχολὲς ἀνατολικῶν ἐρευνῶν καὶ τὴν ὁρετανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ, κάτω ἀπὸ τὴν διεύθυνση τῆς δόκτορος Κάθλιν Κέννον. Στὴν τρίτη αὐτῆς φάση, βγήκαν τὰ πὺς σπουδαῖα πορίσματα σχετικὰ μὲ τὸ παρελθὸν τῆς Ἱερικῶς καὶ ἀναθεωρήθηκαν μερικὰ τῶν προηγουμένων φάσεων, ποὺ ὑπῆρξαν λανθασμένα.

★

ΣΤΟΝ πολὺ κόσμο, ἡ Ἱερικὴ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴ βίβλο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ποὺ διηγεῖται τὴν ἄλωση τῆς ἀπὸ τοὺς Ἑβραῖους, ὅταν ἔγιναν ἐξουθεῖ στὴ γῆ Χαναάν, προσερχόμενοι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Τὸ γεγονός αὐτό, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀρχαιολόγου Ὁλμπρόιτ, ποὺ τοὺς διακρίνει μεγάλῃ θετικότης στὰ λαμβανόμενα ὅτι ὅταν δεδομένα, πρέπει νὰ συνέβηκε γύρω στὰ 1350 π. Χ. Ἡ περιτελισμὸς τῆς πόλεως, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, εἶχε ἀρκετὰ μικρὴ διάμετρο, πρᾶγμα ποὺ ἐξηγεῖ τὴν φαινομενικὰ ἀπίθανη πληροφορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔφεραν γύρω τὴν Ἱερικὴν ἐφτὰ φορές μέσα σὲ μιὰ μέρα.

Πρὶν παρθεῖ ἀπὸ τὸν περιοῦσιο λαό, ἡ πόλη αὐτὴ εἶχε ἕνα βίον τῶν ἐξήντα πέντε ἀλόνων καὶ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι, στὴν πραγματικότητα, αὐτὸ ποὺ λέμε ἱστορικὴ τῆς περιόδου, δὲν ὑπῆρξε παρὰ τὸ σούρουπο τῆς διαδρομῆς τῆς κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον.

ΟΙ δοκιμὲς ποὺ ἔγιναν μὲ ραδιενεργὸ ἄνθρακα, ὠδήγησαν στὴ διαπίστωση ὅτι τὰ ἀρχαῖα τεῖχη τῆς Ἱερικῶς, ὅταν πλέον ἀπὸ ἀπλὸς οἰκισμὸς εἶχε γίνῃ πόλη, οἰκοδομήθηκαν γύρω στὸ 7000. π. Χ. Τὰ πρῶτα, ὅμως, πορίσματα ποὺ δημοσιεύθηκαν ἐξέτος ἀπὸ τὴν δόκτορα Κέννον, δὲν μᾶς πληροφοροῦν παρὰ γιὰ μιὰ πολὺ μεταγενέστερη περίοδο, τὴν ὀρειχάκινη, ποὺ περιλαμβάνεται στὴν 4η καὶ στὴν 3η χιλιετηρίδα π. Χ., ὅπως ἀντικατοπτρίζεται μέσα στὰ εὐρήματα τῶν ἐξερευνηθέντων τάφων.

Στὴν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς περιόδου, ἡ Ἱερικὴ κι' ἡ γύρω περιοχή εἶχαν κατοικηθεῖ ἀπὸ μιὰ νομαδικὴ φυλὴ, ποὺ ἔθαβε τοὺς νεκροὺς της σὲ χωριστοὺς τάφους καὶ μετὰ τὸ λυσιμὸ τους τοποθετοῦσε τὰ κόκκαλά τους σὲ κοινὰ ὀστεοφυλάκια.

Τὴ φυλὴ ἐκείνη τὴ διαδέχθηκε ἕνας ἄλλος λαός, κατὰ τὰ μέσα τῆς 3ης χιλιετηρίδος, ποὺ ἐνταφίσε τοὺς νεκροὺς του ἀπ' εὐθείας σὲ ὀμαδικὸς τάφους. Αὐτὴ τὴ φορά, τὰ κτερίσματα δὲν εἶναι ἄλλα χοντροκαμωμένα ἀγγεῖα, ἐργαλεῖα κι' ὅπλα, ἀλλὰ καὶ κοσμήματα ἀπὸ χαλκὸ, ἀλάβαστρο καὶ πολυτίμητα πετράδια.

Ἡ Ἱερικὴ ὑπῆρξε μιὰ πόλη, ποὺ... περπατοῦσε. Ἐχοντας καταστραφεῖ ἐπα-

— Ὁ καινούργιος βοηθὸς ποὺ πήραμε, δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ κοιμάται ὅλη μέρα. Δὲν θὰ μπορούσατε νὰ τὸν ἀντικαταστήσετε σεις;

— Ἀσφαλῶς. Στὴν ἀνάγκη παίρνω καὶ κανένα ὀπνωτικό!

★

Στὸ ταμεῖο τοῦ θεάτρου τῆς Ὀπερας. Μιὰ νεόπλουτη κυρία, λέει στὸν ταμῆα.

— Μοῦ δίνετε, σὰς παρακαλῶ, δὺς εἰσιτήρια γιὰ τὴν Τρίτη τὸ βράδυ;

— Γιὰ τὴν «Κυρία Ματερφλάυ»;

— Ὁχι. Γιὰ μένα καὶ γιὰ τὸν ἄνδρα μου...

νευλημένα ἀπὸ ἐπιδρομὲς καὶ σεισμοὺς, χιτῶσαν κάθε φορὰ λίγο παρακάτω, σὰν νὰ ἀναζητοῦσε μιὰ πὺς τυχερὴ τοποθεσία.

Μιὰ τέτοια ἱσπεδωσὴ τῆς ἔγινε ὅταν ἐπέδραμε ἐναντίον τῆς ἕνας ποιμενικὸς λαὸς ἀπὸ τὴ βόρειο Συρία, ποὺ διαδέχθηκε τὸν προηγούμενο καὶ διακρινόταν ἀπ' αὐτὸν σὲ ὅτι ἔθαβε τοὺς νεκροὺς του σὲ ξεχωριστοὺς τάφους.

Ἡ πόλη ξαναχτίσθηκε μερικὸς αἰῶνες ἀργότερα, ἀπὸ ἕνα ἄλλο λαό, ποὺ ἔδωξε τοὺς νομάδες αὐτοὺς.

★

Η ΔΟΚΤΩΡ Κέννον μιὰ κατόπιν γιὰ τὴν τελευταία κατηγορία τάφων τῆς ὀρειχάκινης ἐποχῆς. Οἱ τάφοι αὐτοὶ ἀναγόνται στὴ δεύτερη χιλιετηρίδα καὶ τὸ περιεχόμενό τους δέχεται μιὰ καθαρά ἀστικὴ πολυτέλεια. Πραγματικὰ, βρέθηκαν σ' αὐτοὺς πολλὰ δημοφιλῆ ἀγγεῖα, ξύλινα σκαλισμένα ξιπίλα, κουτιά μὲ σύνεργα τῆς τουαλέτας, καθὼς καὶ κοσμήματα ποὺ τὸν ἴδιο καιρὸ ἦταν τῆς μόδας στὴν Αἴγυπτο.

Νὰ τί γράφει ἡ Ἀγγλίδα ἀρχαιολόγος γιὰ τὰ εὐρήματα ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τάφους αὐτοὺς, τοῦ ὅπ' ἀρ. H18:

«Ὁ θάλαμος αὐτὸς παρουσιάζει τὸ πὺς συναρπαστικὸ θέαμα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, ποὺ εἶχαμε ἀνασκαφὴ κατὰ τὰ τρία πρῶτα χρόνια. Στὴ μέση, ἦταν ξαπλωμένος ὁ νεκρὸς πάνω σὲ μακρὸ, ξύλινο κλινάρι. Πλάι του, θοισκόμενα ἕνα φαρδὺ τραπέζι, ποὺ πάνω του ἦταν σωριασμένα λογιῶς — λογιῶς τρόφιμα. Ἀλλὰ ὁ ἐνοικὸς τοῦ θαλάμου δὲν ἦταν ἕνας. Διαπιστώθηκε ἡ ὑπαρξὴ κι' ἄλλων δώδεκα λευφάνων, ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἦταν ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐπίσημο τοποθετημένου στὴ μέση νεκροῦ, δηλαδὴ ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Πλάι στὸ τραπέζι, ὑπῆρχε ἕνα κλινάρι καὶ μέσα σ' αὐτὸ μιὰ ξύλινη κασσετίνα γιὰ καλλυντικὰ εἶδη. Τὰ κτερίσματα τῆς συζύγου ἦταν μιὰ φιδίλη ἀπὸ φαγιάνη, μιὰ μικρὴ γαβάθα ἀπὸ ἀλάβαστρο κι' ἐννιά χτένια. Βρέθηκαν ἐπίσης κι' ἕνα μῖας περρούκας της. Στὴ λεκάνη τοῦ σκελετοῦ της, ὑπῆρχε ἕνα μικρὸ κρανίον καὶ λίγα κόκαλα, πρᾶγμα ποὺ σήμαινε ὅτι ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶχε πεθάνει ἔγκυος.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κι' ἄλλες ἀνακωλύσεις, ποὺ τὰ δημοσιεύουν προσεχῶς, θὰ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντες. Θὰ πείσει ἔτσι περισσότερο φῶς στὸ μυστήριον ποὺ σκεπάζει τὴ ζωὴ τῆς Ἱερικῶς, τῆς πόλεως ποὺ τὰ εἰρεῖα της, ἐρχόμενα σὲ φῶς ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, ἔχουν τόσα νὰ διηγηθοῦν. Ἀλλὰ ὁσο μέγας κι' ἂν εἶναι ὁ ἄθλος, ποὺ οἱ Ἀμερικανοὶ κι' οἱ Ἀγγλοὶ ἐπιστήμονες ἐπέτελεσαν κατὰ τὰ ἐφτὰ ἀπὸ τὰ χρόνια, πολλὰ ἀκόμα ἀπομένουν γιὰ τὴν ἀποκατονογράφηση τοῦ ἀνιμωτικοῦ παρελθόντος τῆς ὀρειχάκινης πόλεως. Θὰ χρειασθεῖ, σὲ μέλλον, πολλαπλάσιος κόπος καὶ πολὺ ἐκτενέστερο χρονικὸ διάστημα, γιὰ νὰ μάθουμε ὠρισμένα πράγματα γιὰ τὴ νεανικὴ ἡλικία της, ποὺ βρίσκεται μπροστὰ ἀπὸ τὴν 4η χιλιετηρίδα ποὺ εἶναι συνηθισμένη μέσα στὴν ἀκλὴ τῆς προϊστορίας.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΤΟ ΔΡΙΜΥΤΑΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΕΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗ

ΟΙ αναγνώστες που παρακολουθούσαν τις στήλες αυτές στις οποίες σκιαγραφήθηκαν οι κυριώτεροι εκπρόσωποι των γραμμάτων μας, θάβγαλαν μόνοι τους, ωρισμένα συμπεράσματα. Έκείνο που κυρίως πρέπει να τους έκανε εντύπωση, είναι ο δύσκολος αγώνας της επιβιώσεώς τους, κι' ο δυσκολώτερος — κάτω από τέτοιες συνθήκες — αγώνας της δημιουργίας τους. Ένας αγώνας που, βέβαια, στις καλύτερες περιπτώσεις είναι απλώς, δύσκολος, ενώ στις περισσότερες είναι αυτό-χρημα τραγικός. Θα μπορούσαμε, άδισταχτα να είπουμε, ότι ο πολιτισμός μας οικοδομείται από μάρτυρες

Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

‘Η δραματική μοίρα των πνευματικών ανθρώπων στην Ελλάδα.

ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

ΠΛΗΣΙΑΖΕΙ να κλείσει ένας αιώνας και μισός από τότε που η ‘Ελληνική ‘Επανάσταση χάρισε στον τόπο αυτό τον καρπό της ελευθερίας. Ο καιρός αυτός ήταν άφοβος για να γεφυρωθούν στο μεταξύ ωρισμένες χτυπητές αντιφάσεις. Μια τέτοια αντίφαση που χωρίζει την ψυχή και το πνεύμα του πανέξυπνου και ωραίου ελληνικού λαού από την ψυχή κι' από το πνεύμα της πολιτικής ηγεσίας του. Αυτή η πολιτική ηγεσία παρουσιάζεται κάθε φορά στερημένη από κάθε πνευματικότητα, άνικανη να κατανοήσει τους φορείς του πνευματικού πολιτισμού της χώρας, κατώτερη δηλαδή της εθνικής ψυχής και του εθνικού πνεύματος. Όλα τα πράγματα τα βλέπει κατά κανόνα μέσα στα πλαίσια του έφημερου πολιτικού της συμφέροντος, δεν παρουσιάζεται νάχει καμιά εθνική προοπτική έξω από τα όρια της προσωρινής θητείας της.

Αυτές οι αντιφάσεις παρουσιάζονται από τις πρώτες κιόλας στιγμές που γίνεται ανεξάρτητο κράτος. Μπορούμε να θυμηθούμε τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα. Το ένα είναι του Σολωμού. Μετά την άπελευθέρωση της χώρας απόγονοι των αγωνιστών της διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων, απεσορήθη στη Κέρκυρα, τβόριζε στο ποίτι και πέθανε εκεί βαθύτατα άπελπισμένος. Το άλλο παράδειγμα είναι του Κάλβου. ‘Αφού άποθέωσε κι' αυτός, όπως κι' ο Σολωμός, την αγωνιστική άρετή του λαού και την ψυχική του άνάταση κατέθηκε στα 1826 στην τότε πρωτεύουσα της Ελλάδος, το Ναύπλιο, να πολεμήσει σαν ένας στρατιώτης για την ολοκλήρωση της εθνικής μας άπελευθερώσεως. Παρ' όλο που ήταν ένας μεγάλος ποιητής, ντροπένταν μπροστά στη λαϊκή αδη μέγαλωση, και ήθελε να δώσει ακόμη και το αίμα του να φανεί αντίξιος της. Το άποτέλεσμα τή ξέρουμε. Νωθώντας εθνική ντροπή, έφυγε άπογοητευμένος για την Κέρκυρα. Ήταν 34 χρονών τότε, δεν είχε καν φτάσει στην πλήρη πνευματική του ώριμότητα κι' όμως έκλεισε από πικρία τα χείλη του. Δεν ξανατραγούδησε πιά. Το μεγαλειώδες δράμα της ελληνικής ψυχής που αναγεννιόταν γκρεμίστηκε στην ψυχή του

άνεπανόρθωτα. Το τρίτο παράδειγμα — άν θυμάται ο αναγνώστης μου, — είναι του ‘Αθανάσιου Χριστόπουλου. ‘Οπως ο Κάλβος, το ίδιο κι' αυτός κατέβηκε στην Ελλάδα να δουλέψει μ' όλο του τον ένθουσιασμό για την πνευματική της αναμόρφωση. Είδε όμως ότι δεν κυβερνούσε η ελληνική ψυχή που υπόσχονταν τα πάντα, ή εδφής και γενναία ελληνική ψυχή. ‘Εφυγε κι' αυτός για να πεθάνει, με κομμένα τα φτερά, πάνω στη Βλαχία.

ΩΣΤΟΣΟ, από τότε ως τα σήμερα, πέρασαν πολλά χρόνια. Μέσα σ' αυτό το διάστημα έπρεπε νάχουν αλλάξει πολλά. Κι' όμως δεν άλλαξε τίποτα. Οι άνθρωποι λοιπόν αυτοί των γραμμάτων και των τεχνών, εργάζονται μόνοι τους, άγνοημένοι, έκτος από τις περιπτώσεις που οι πνευματικοί άνθρωποι δίνουν γήν και ύδωρ στην πολιτική έφημερότητα, όπως οι έμποροι και οι έπαγγελματίες, δέχονται δηλαδή την πλήρη τους ήθικη άπαλλοτρίωση. Άλλά οι περιπτώσεις αυτές άφορούν αξιόλογους δημιουργούς και το Κράτος δεν τους σέβεται και δεν τους προστατεύει σαν διανοούμενους ή σαν δημιουργούς, αλλά σαν πολιτικούς κομματάδες. Μια άπόδειξη ότι σ' όλο το μεταξύ διάστημα — από την ‘Επανάσταση ως τα σήμερα — δεν άλλαξε τίποτα — είναι και η περίπτωση της μετακομίδης των όστων του Κάλβου.

Πέρασαν ένενήντα τόσα δλόκληρα χρόνια, και το Κράτος δεν θυμήθηκε ότι είχε άποχρέωση να μεταφέρει τα όσα του δημιουργού των περιφημών εθνικών όδων στη γλυκειά πατρίδα τους γή. Το έκαμε όποτε από έναν αιώνα σχεδόν, όχι από δική του πρωτοβουλία, αλλά όποτε από έξακολοθητική πείση των πνευματικών παραγόντων και των ποικιλώνυμων σωματοειών τους. ‘Ο αναγνώστης μου δεν θα πρέπει να έκπλαγεί ότι ακόμη και στην Τουρκία οι σκαπανείς του πνευματικού πολιτι-

σμού τυχαίνουν έντελώς ίδιας της χειρίσεως από το Κράτος. ‘Αντίθετα έδώ στην Ελλάδα κατηλενόμεστε την καταγωγή μας και τις παραδόσεις μας, μιλάμε γι' αυτές παντού, φουσκώνουμε σαν βάτραχοι, όρκιζόμαστε επ' όνέματί τους, ενώ τη στάση μας άνέναντι στο πολιτιστικό μας παρόν, δε ρά μπορούσε να την χαρακτηρίσει παρά μόνον ή λέξη άναξίστητα.

ΜΙΑ άναδρομή σε πρόσωπα και πράγματα δεν θα μās έδινε την ένκαιρία να διαπιστώσουμε ένθαρογνικά «επταργμένα» στο θνεργητικό της πολιτείας. Καλοπροαίρετοι άνθρωποι και άτομικές πρωτοβουλίες μονάχα γλύκαναν κατά καιρούς τον άπεγνωσμένο άγώνα των πνευματικών μας ανθρώπων. Το Κράτος τελευταίο πληροφορείται όρισμένα πράγματα. Πάσχει από χρόνια βαρηχία κι' ό,τι άκούει το άκούει πολύ άργά. ‘Ετσι πολύ άργά έμαθε ότι ο Κάλβος Κροστάλλης διαβρώθηκε από τις έγγραφές των όπουργών και πέθανε φυματικός μόλις 24 χρονών. Πώς ο Καρυωτάκης με το τσακισμένο ψυχονευρικό σύστημα άυτοκτόνησε τριάντα έπτά χρονών άποκαμωμένος από τις μεταθέσεις στις έπαρχίες σαν να μην ήταν ένας πνευματικός άνθρωπος που τιμούσε το έθνος του, αλλά ένας σάκκος υπό διαρκή διαμετακόμηση.

Βέβαια το Κράτος μας είδε τι γίνεται στα πολιτισμένα κράτη της Εδρώτης και θέλησε να εδθυγαμμίσει. Να εδθυγαμμίσει την έπιφάνεια του βέβαια και όχι την ούσία του. Πώς μπορεί να έννοηθεί πολιτισμένο Κράτος χωρίς ‘Ακαδημία. ‘Ιδρυσε λοιπόν και ‘Ακαδημία για να περιλάβει σ' αυτή τους «άθανάτους». Άλλά με ποιά κριτήρια θάκανε τη διαλογή του; Πώς θα ξεχώριζε τους «άθανάτους» από τους θνητούς; Τι θνητός, τι άθάνατος. Θνητός ο Σωτήρης Σκίτης, έγινε ‘Ακαδημαϊκός. ‘Αθάνατοι οι Σικελανός και Καζαντζάκης δεν

‘Η διαλογή άνάμεσα στις εθνικές αξίες της χώρας γίνεται με το ίδιο μέτρο που γίνεται και ή διαλογή, μεταξύ των άποφοίτων γυμνασίου, προκειμένου να διοριστούν ως γραφείς. ‘Ο πολιτικός κατοχυρώνει το πολιτικό του συμφέρον. Τη διαλογή διέπουν τα άνταλλάγματα της Κουτσοπολιτικής. ‘Ο Μυριβήλης είδε κι' έπαθε να γίνει ‘Ακαδημαϊκός, γιατί είχε γράψει ένα άντιπολεμικό μυθιστόρημα το «Η ζωή έν τάφω». ‘Ασέβησε δηλαδή προς τον πόλεμο, προς την καταστροφή, προς τον βαρβαρισμό, και δεν του ταίριαζε να γίνει ‘Ακαδημαϊκός. Και πραγματικά δεν του ταίριαζε. ‘Οπως κατάντησε αυτή ή ‘Ακαδημία, ένα πρώτο πνευματικό άνάστημα, μικραίνει μπαίνοντας σ' αυτή την ‘Ακαδημία με την πολύ χαμηλή πόρτα.

ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΟ παράγοντα δημιουργίας για έναν πνευματικό άνθρωπο, άποτελεί ή άδέσμευτη κίνηση της σκέψης του, ή πνευματική του ελευθερία. Άλλά ό όρος ελευθερία, έχει ύποστεί πολλές παραμορφώσεις στα χρόνια μας. Αυτό που έννοούν ελευθερία, είναι ένα άκατανόητο ιδεόγραμμα. Είσαι ελεύθερος, αλλά να μη μιλάς για τα κακώς κείμενα, να δεχέσαι κάθε είδους άθλιότητα σαν ιστορική άναγκαιότητα, να μη βλέπεις και να μην άκούς κι' όταν βλέπεις να μη λές τι βλέπεις κι' όταν άκούς να μη λές τι άκούς. ‘Η ταύτιση της προσωπικής σου αντίληψης με μια τέτοια έννοια ελευθερίας, σημαίνει φυσικά προσωπική άναξιοπρεπεία, καταπάτηση του χρέους που έχεις προς το έθνος, προς την ανθρωπότητα, προς την ιστορία. Κι' είναι άναμφισήτητο ότι το χρεος ένός άληθινού πνευματικού ανθρώπου, είναι χρεος προς την ιστορία.

Αυτού του είδους οι πνευματικοί άνθρωποι, δεν έχουν να περιμενουν κανέναν είδους κατανόηση. ‘Ιους μένει ή μοναξιά κι' ό προσωπικός τους άγώνας. ‘Αγώνας για την εξασφάλιση της ζωής τους κι' αγώνας δημιουργικός. ‘Αν τυχόν πεθάνουν όπως ο Κάλβος εις την «ξένην» μετά πολλά ή λίγα χρόνια θα τους μεταφέρουν τα όσα τους στην Ελλάδα. Αυτοί που θα άναγνωρίσουν τότε το «έθνικό λάθος», βεβαίως δεν θα εδδύνονται. Άλλά το Κράτος ζει κάτω από την έπιδραση του πολιτιστικού κινήματος που αναπτύσσεται σ' όλο τον κόσμο. ‘Ετσι κάτω απ' αυτή την πείση, όρισκεται ύποχρεωμένο να δείξει κι' αυτό τη δραστηριότητά του την κατανόησή του προς αυτή την κατεύθυνση. Μια πρώτη χειρονομία του — και τελευταία ίσως γιατί πάνε πέντε χρόνια από τότε — ύπήρξε ή καθιέρωση των έπίσημων κρατικών λογοτεχνικών βραβείων. Ένας άναγνωρισμένος λογοτέχνης έχει δικαίωμα, βραβεύσεως, μιά φορά στα δέκα χρόνια. ‘Η όλική άμοιβή είναι 20 ως 25 χιλιάδες δραχμές και σημασία έχει όπως καταλαβαίνει ο άναγνώστης ή ήθικη άμοιβή, έφ' όσον ή έπιτροπή που τα άπονέμει άποτελείται από ανθρώπους με πνευματικό κύρος κι' όχι από κρατικούς υπαλλήλους. Πάντως ή ούσία του προβλήματος παραμένει. ‘Ο λογοτέχνης δεν λύνει το βιοτικό του πρόβλημα. Οι προσπάθειες των λογοτεχνικών σωματοειών να πετύχουν για τα μέλη τους μια πενιχρή άσφάλιση, παρά τις ύποσχέσεις και τις άλλεπάλληλες συσκέψεις δεν άντιμετωπίστηκαν σοβαρά. ‘Ετσι δεν έχουν

πετύχει ούτε έστω και κάτι λιγώτερο απ' ότι έχουν πετύχει οι έκδορείς. Όύτε σύνταξη για τα γηρατειά τους, ούτε ίστροφαρμακευτική αερίδαλψη.

Το Κράτος εδθυγαμμίζεται με τα χοντροκομμένα γούστα των νεόπλουτων. ‘Ετσι βλέπουμε να διατίθενται βραβεία 50 χιλιάδων δραχμών για το καλύτερο λαϊκό λιανοτρογούδο που δεν ρά έπιζήσει του χρόνου της βραβεύσεως του, χειρονομία που άποτελεί πρόκληση για τον πνευματικό άνθρωπο που για έκατοντάδες χρόνια θά στηρίζει την τιμή της χώρας του — τη μόνη πραγματική τιμή, γιατί τίποτε άλλο απ' όσα γίνονται δεν πρόκειται να μείνει. Οι λογοτεχνικές έκπομπές των ραδιοφωνικών μας σταθμών, περιορίστηκαν στο μηδέν. Καταργήθηκαν και τα έλάχιστα τέταρτα που είχαν παραχωρηθεί για τη φωνή του πνευματικού μας κόσμου, ενώ αύξηθηκαν οι ώρες των «στασά» και των μπουζουκιών.

ΕΤΣΙ οι πραγματικοί σκαπανείς της εθνικής μας λαμπρότητας, διασπαινίζανε τις δυνάμεις τους σ' έναν άνισο άγώνα, δίνον άναγκαστικά ένα μέρος από κείνο που μπορούν να δώσουν, κι' αυτό ματωμένο, πικραμένο, τρόπαιο μαρτυρίου και θυσίας. ‘Η προσπάθεια ενός λογοτέχνη ν' άποζήσει από την πέννα του, άποτελεί άυτοκαταστροφή. ‘Η θά βουλιάζει μέσα στην έφημερότητα της δημοσιογραφίας ή θά νοθεύει τη δημιουργία του πλατυάζοντας και σταλαδουτώντας σε έτερόκλητα θέματα, διασκορπίζοντας έτσι άσκοπα το δημιουργικό του υπέδαφος.

Θά περιοριστούμε σε τρία μόνον παραδείγματα. ‘Τό ένα είναι του Δημόστρη Βουτυρά, που μās άπασχόλησε στο προηγούμενο τεύχος. Δεν έκανε τίποτε άλλο μέρα και νύχτα, παρά να γράφει διηγήματα — έμπορευμα προς πώληση σε περιοδικά και εφημερίδες για ένα κομμάτι ψωμί. ‘Ο ύιος άποκαλεί αυτό του είδους το έπάγγελμα, «μαρτύριο». Στην κατοχή όποτε από πολλές μεσολαβήσεις του χορήγησε ο Δήμος ‘Αθηναίων μια μικρή τιμητική σύνταξη. Μετά την κατοχή όμως του την έκοψαν κι' όλα τα διαβήματα που ακολουθήσαν έγιναν μάταια. ‘Τό ποσό της μικρής τιμητικής συντάξεως θά δόθηκε σε κάποιον από τις έκατοντάδες των άγορμίστων που συνήθως κατατρώγουν — ιδίως εκείνη την εποχή — αυτού του είδους τους οργανισμούς. ‘Ο συγγραφέας των «Αλανάδων» άρρωστος, κατάνοτος μηνες δεν είδε να του στέλνει ένα γιαιτό το έπίσημο Κράτος.

Μιά άλλη περίπτωση είναι ή περίπτωση του Ιεργούλου Ξενοπούλου που ή μορφή του θα μās άπασχολήσει σε άλλο τεύχος. ‘Ο Ξενοπούλος υπήρξε ένας από τους έλάχιστους ιδιαίτερα ιδιοφυείς της λογοτεχνίας μας. Έναν δεύτερο καινούριο σαν αυτόν, δεν θα συναντήσουμε στα γράμμάτα μας. ‘Τπήρξε ο άναγεωτής του θεάτρου και του μυθιστορήματος. Άλλά ή ζωή του πέρασε στη σοφία της όδοι Ευκρίδου, να γράφει διαρκώς μυθιστορήματα για τις εφημερίδες, καταξοδεύοντας και σπαταλώντας έτσι το άνεκτίμητο δάρο του Θεού — το ταλέντο του. Ποιά θά ήταν το έργο του Ξενοπούλου, άν έγραφε μόνον από δημιουργική κι' όχι από οικονομική άνάγκη;

‘Αν μπορούσε να μās μιλήσει ο άγιος Σκιαθίτης, ο Παπαδιαμάντης, ή

Ο ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

φωνή του θά ήταν πολύ πικρή. Να θεωρείται μεγάλος, να θαυμάζεται και να παλεύει με τον πιο άκαρό τρόπο για ν' άντιμετωπίσει το πρόβλημα του να υπάρχει και άθριο. Τριάνταπέντε όλόκληρες μέρες πάλευε άγιατρος στη Σκιαθο. Κι' άπάνω στην ώρα το Κράτος — έρχεται την τελευταία ώρα πάντοτε, θαρρείς και έπιβραβεύει το θάνατο των δημιουργών του — του άπένεψε το λογοτεχνικό παράσημο. Πολύ συμπεράσματα θγαίνον από το χρονικό του θανάτου του μεγάλου αυτού έγκαταλειμμένου, όπως μās το δίνει στην περιουσία μελέτη του ο Γιώργος Βαλέτας:

«... Είς τās 2 ‘Ιανουαρίου, Κυριακή, ήλθαν και του είπαν διά τον Σταυρόν (το λογοτεχνικό παράσημο) και μετά 9 ώρας, μία μετά το μεσονύκτιον έσηκώθη και είπε να πάγη εις του Ζωμού γειτονικόν παντοπωλείον, και έπειδή εκλονίζετο, τον καθίσαιεν εις την καρέκλαν και άρχισε να κλαίει σά μωρό παιδί. Τόν βάλαμε δίπλα και μετά πέντε λεπτά έξέπνευσε. ‘Εκείνος μόνος τή μάτια χωρίς να τή πιάσει άλλος. (‘Η άφήρηση είναι των αδελφών του). Λίγες ώρες πριν, όταν άκουσε άτάραχος κι' άδιάφορος και με συγκαταβατικό χαμόγελο την παρασημοφορία του (Σταυρός του Σωτήρος). ‘Εκώς παραγορητικό τώρα πιά...» ψιθύρισε. Με αυτό το «τώρα πιά...» τί ήθελε να πεί και πώς το είπε το καταλαβαίνουμε. ‘Ανάψτε μου ένα κηρί...» είπε όποτε, εφέρετε μου ένα βιβλίον...» (εκκλησιαστικόν). Μά δεν βάσταξε. ‘Αποκαμωμένα έγειρε το κεφάλι...»

Παρά την άδιαφορία του έπίσημου Κράτους, ό,τι λαμπρότερο έχει να δείξει στο έξωτερικό σήμερα ή Ελλάδα, είναι ή λογοτεχνία της. ‘Εδώ στην πατρίδα μας, ή ψυχή του έθνους εργάζεται μόνη της σ' όλους τους δημιουργικούς τομείς. ‘Αγρομένη, τραυματισμένη, εργάζεται. Είναι ακριβώς αυτό που λένε πώς εδέν πεθαίνει. Κατά τα άλλα, ή πολιτική και κοινωνική φαυλοκρατία, έρχονται και παρέχονται. Και καταλαβαίνουν τόσο λίγα πράγματα, που δεν αισθάνονται ούτε καν εθνικές ψυχές.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΣΥΧΝΟΤΕΡΑ ΣΤΟΥΣ ΆΝΔΡΕΣ ΔΥΣΚΟΛΩΤΕΡΑ ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Μιά οικογενειακή έστία, χωρίς παιδιά, είναι ένα άτελές κοινωνικό κύτταρο, ένας τόπος όπου η συζυγική ευτυχία δεν είναι πλήρης. Η στειρότης, όμως, σήμερα δεν είναι ένας ακαταμάχητος από την επιστήμη έχθρος. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ή ιατρική την εξουδετερώνει κι' επαναφέρει την ικανότητα της γονιμοποίησης. Πιο εύκολοι είναι οι θρίαμβοι στην ανδρική στειρότητα. Άλλα και στη γυναίκα, τὰ εμπόδια μπορούν να παραμερισθούν, αφού εξιχνιασθούν οι αιτίες με μια εξονυχιστική διάγνωση.

Η ΣΤΕΙΡΟΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΥΕΤΑΙ

Παρά τὸ γεγονός ὅτι ἡ διάγνωση στὴν περίπτωση τῶν γυναικῶν εἶναι δύσκολη, ὡστόσο ἡ θεραπεία ἐπιτυγχάνεται τὶς περισσότερες φορές.

Τοῦ διασήμευ Γερμανοῦ γυναικολόγου δρος Σ. ΡΑΪΝΧΑΡΝΤ

ΣΤΟΥΣ παλιούς καιρούς, ἡ στειρότητα πιστευόταν ὡς ἀποκλειστικὸ ἐλάττωμα τῆς γυναίκας. Στὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ μεσαίωνα, οἱ στειρές ἢ οἱ ὑποτιθέμενες στειρές — μιὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες δὲν γίνονταν λόγος — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ βαρεῖα ντροπὴ. Ἔτσι, γιὰ ν' ἀποσείσουν αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ ὄνειδος ποὺ ἔπεφτε πάνω τους, κατέφευγαν στὶς «θαυματουργικὲς» πηγές καὶ στὰ προσκυνήματα, με τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὕρισκαν ἀπὸ τὴ φύση ἢ ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ γιαιτρεία τους.

Σήμερα, βέβαια, ἡ ἐπιστήμη ἔχει ρίξει ἄπλετο φῶς σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση καὶ τὸ ἀσθενὲς φύλο δὲν ἀδικεῖται.

Ἡ στειρότητα ἐνὸς ζεύγους εἶναι ἓνα γεγονός με πιθανῶς ἀσχημες συνέπειες γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν δύο συζύγων. Ἀλλ' εὐτυχῶς, στὶς περισσότερες περιπτώσεις, ἡ στειρότητα θεραπεύεται, ἀρκεῖ νὰ θεθοῦν σ' ἐφαρμογὴ τὰ μέσα ποὺ προσφέρει ἡ σύγχρονη ἱατρική. Τὶς δύο φορές στὶς τρεῖς, ἡ αἰτία γιὰ τὴν μὴ ὑπαρξὴ ἀπογόνων εἶναι ἡ γυναίκα. Οἱ λόγοι, ὅμως, ποὺ προκαλοῦν αὐτὴ τὴ γενετικὴ ἀδυναμία, εἶναι πολλοὶ καὶ ποικίλοι. Ἔτσι, ἀπαιτοῦνται συχνὰ μακρὲς καὶ λεπτεῖς ἐξετάσεις γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ μιὰ ἀκριβὲς διάγνωση. Μιὰ φορά στὶς τρεῖς ἡ αἰτία εἶναι ὁ ἄνδρας. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ἡ διαπίστωση εἶναι πιὸ εύκολη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὅταν ἓνα ζεύγος προσέρχεται στὸ γιαιτρό γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς στειρότητας, αὐτὸς ἀρχίζει κατὰ κανόνα με τὴν ἐξέταση τοῦ συζύγου πρὶν προχωρήσει στὴ γυναικολογικὴ ἐξέταση.

★

ΟΨΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ἀριθμὸς τῶν σπερματοζωαρίων εἶναι ἀνάμεσα στὰ 60 καὶ τὰ 100 ἑκατομμύρια κατὰ κυβικὸ ἑκατοστόμετρο σπέρματος. Ἄν ἡ πυκνότης τοῦ σπέρματος σὲ σπερματοζωάρια εἶναι κάτω τοῦ ὁρίου αὐτοῦ, μιλάμε τότε γιὰ ὀλιγοσπερμία ποὺ ὀφείλεται σὲ ἀνεπάρκεια τῆς λειτουργίας τῶν ὀρχεων. Μπορεῖ, ὅμως, νὰ μὴν ὑφίσταται αὐτὴ ἡ ἀνεπάρκεια κι' ὡστόσο νὰ ἔχουμε περίπτωση στειρότητας. Αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν τὰ σπερματοζωάρια, ἐξεταζόμενα κάτω ἀπὸ τὸ μικροσκόπιο, παρουσιάζουν ἐλαττωματικὴ κινητικότη.

τα, δηλαδὴ ἔλλειψη φυσιολογικῆς ζωτικότητας. Τέλος, μιὰ τρίτη περίπτωση, εἶναι ἡ παντελὴς ἔλλειψη σπερματοζωαρίων, ποὺ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐξ αἰτίας κάποιας ἀνατομικῆς ἀνωμαλίας ἡ τραυματισμοῦ τὰ σωματίδια αὐτὰ δὲν καταλήγουν ἀπὸ τοὺς παραγωγικοὺς ἀδένες στὸν προορισμὸ τους.

Οἱ αἰτίες ποὺ προκαλοῦν στειρότητα στὸν ἄνδρα

ΔΕΣ οἱ περιπτώσεις ὑψηλοῦ καὶ παρατεταμένου πυρετοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἀλλοιώσουν, εὐτυχῶς ὅμως με παροδικὸ χαρακτῆρα, τὴν ποιότητα τοῦ σπέρματος. Δὲν πρέπει, λοιπόν, ν' ἀποδοθεῖ ὀριστικὴ σημασία σὲ μιὰ δυσμενὴ ἐξέταση, ποὺ ἔγινε κατὰ τὶς τελευταῖες μέρες μιᾶς μολυσματικῆς ἀρρώστειας, ἔστω κι' ἂν πρόκειται γιὰ ἀπλὴ γρίπη. Πρέπει νὰ ξαναγίνει ἐξέταση ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἐξάμηνο καὶ νὰ συγκριθοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο ἐξετάσεων.

Μετὰ τὴν ἐφηβεία, παρουσιάζεται ὅχι σπάνια μιὰ μολυσματικὴ ἀντανάκλαση τῆς παρωτίτιδος ὡς πάθηση τῶν ὀρχεων, ἡ ὀρχίτις. Ἡ πάθηση αὐτὴ, τὶς περισσότερες φορές, παρέχεται χωρὶς ν' ἀφήνει τὴν παραμικρὴ διαταραχὴ ἢ ἀτέλεια. Καμμιά φορά, ὅμως, ὁ ἓνας ἢ ἕξ ὀλοκληροῦν τὴ σπερμοπαραγωγικὴ τους ἱκανότητα. Ἄν ἡ παρωτίτις αὐτὴ, συμβεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐφηβεία, ὁ κίνδυνος τῆς ἐπιλοκῆς ἐξουδετερώνεται.

Ἡ φυματίωση εἶναι μιὰ πάθηση γενικῆς φύσεως, ποὺ προτιμᾷ ἰδιαίτερα τοὺς πνεύμονες. Μπορεῖ ὅμως, νὰ ἐντοπισθεῖ ἐπίσης στὸ σπέρμα καὶ

τὸ γεννητικὸ σύστημα. Ἡ φυματίωση τῶν ὀρχεων μιὰ μορφή ἐπιδιδυμίδος, μπορεῖ νὰ ἀνακόψει τὴ δίοδο τῶν σπερματοζωαρίων.

Οἱ τοξικομανεῖς, ἀπὸ τὸ ὕπιο, τὴ μορφίνη, τὴν ἡρωίνη, τὴν κοκαΐνη κ. λ.π., ἐπενεργοῦν κατὰ δύο διαφορετικοὺς τρόπους στὴ γονιμότητα: διαταράσσουν τὸ νευρικὸ σύστημα καὶ προκαλοῦν γενικὰ τὴν ἀνικανότητα. Ἀκόμα κι' ὅταν δὲν ὑφίσταται ἀνικανότης, συνεπιφέρουν τὴ στειρότητα, ἐπιβραδύνοντας ἢ ἀνακόποντας ἐντελῶς τὶς ἐκκρίσεις τῶν ὀρχεων. Σὲ λιγώτερο βαθμὸ, ὀδηγεῖ σὲ παρόμοια ἀποτελέσματα ἡ κατάχρηση τοῦ ἀλκοὸλ καὶ τοῦ καπνοῦ.

Ἐπάρχει, τέλος, μιὰ διάχυτη γνώμη ὅτι ἡ γονιμότης ἀναστέλλεται κι' ἀπὸ τὸν ὑποσιτισμὸ. Αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι καὶ τόσο ἀληθινὸ. Οἱ ὑποσιτιστικοὶ πληθυσμοὶ εἶναι παράλληλα ἐξαιρετικὰ γόνιμοι. Μονάχα παθήσεις τῆς θρόμβωσης, ὅπως ὁ διαβήτης καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένους, ἔχουν κάποιο δυσμενὴ ἀντίκτυπο στὴ λειτουργία τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Οἱ τοπικὲς παθήσεις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τοῦ ἄρρενος

ΚΑΤΑ τὴν περίοδο τῆς ἐμβρυακῆς ζωῆς, πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση, οἱ ὀρχεες δὲν ἔχουν ἀκόμα κατεβεῖ σποδὸς θυλάκους καὶ μένουν μέσα στὸ περιτόναιο. Καμμιά φορά, λοιπόν, συμβαίνει νὰ μὴ πραγματοποιεῖται αὐτὴ ἡ κάθοδος. Ἡ ἀνωμαλία ἀντιμετωπίζεται ἀποτελεσματικὰ με ὁρμονικὴ ἀγωγή πρὶν ἀπὸ τὴν ἐφηβεία ἢ με μιὰ ἀπλὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση, ἀρκεῖ νὰ γίνουν αὐτὰ ἔγκαιρα, γιὰ τὴ καθυστέρηση ἐπιφέρει

ἀνεπανόρθωτη ἀτροφία τῶν σπερμοπαραγωγῶν ἀδένων.

Ἡ στειρότης στὸν ἄνδρα

ΠΡΩΤΗ φάση αὐτῆς τῆς ἐξετάσεως εἶναι μιὰ γενικὴ καὶ πλήρης ἱατρικὴ ἐρευνα στὸν σύζυγο. Ἰδίως ὅμως δύο στάδια στὴν περαιτέρω ἐπὶ μέρους ἐξέταση εἶναι τὰ ἀποκαλυπτικώτερα.

α) Ἡ μικροσκοπικὴ καταμέτρηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπερματοζωαρίων κι' ἡ ἐκτίμηση τῆς κινητικότητός τους.

β) Ἡ βιοψία τῶν ὀρχεων, ποὺ φανερώνει τὴν κατάσταση τῶν ἀδένων.

Πάντως, ἡ ὁρμονικὴ ἀγωγή ἢ καὶ τὸ νυστέρι ἀρκοῦν στὶς περισσότερες περιπτώσεις νὰ θελτιώσουν τὴν κατάσταση καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὴ γονιμότητα.

Ἡ στειρότης τῆς γυναίκας

ΤΑΝ ὁ σύζυγος ὑποβληθεῖ σ' αὐτὲς τὶς ἐξετάσεις, ποὺ δύο φορές στὶς τρεῖς θὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν ὑπατιότητα, ἀντιμετωπίζεται τὸ ἀρκετὰ δύσκολο πρόβλημα τῆς γυναικείας στειρότητας.

Ὁ γιαιτρός θὰ κατευθύνει τὶς ἐρευνὲς του σὲ δύο κατηγορίες πιθανοτήτων:

α) Ἐπάρχει μιὰ ἀνωμαλία, μιὰ ἀλλοίωση ἢ μιὰ πάθηση τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ποὺ ἐμποδίζει τὴ συνάντηση τῶν ὠαρίων με τὰ σπερματοζωάρια;

β) Ἡ μήπως ὑφίσταται κάποια διαταραχὴ στὴν ἰσορροπία τῶν ὁρμονικῶν ἐκκρίσεων, ποὺ ἀναστέλλει τὴ φυσιολογικὴ λειτουργία τῶν γεννητικῶν ὀργάνων;

Γιὰ νὰ πραγματοποιεῖται ἡ ἀναπαραγωγή, σὲ περίπτωση ποὺ οἱ ὠοθῆκες εἶναι σὲ καλὴ κατάσταση κι' ὁ ἄρρην «σύντροφος» ἐπίσης ὑγιής, πρέπει ἡ πορεία τοῦ σπερματοζωαρίου καὶ τοῦ ὠαρίου πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐνὸς με τὸ ἄλλο νὰ μὴ ἀναχαιτισθεῖ ἀπὸ καμμιά ἀνατομικὴ δυσμορφία ἢ φλόγωση τοῦ γυναικείου γεννητικοῦ συστήματος. Τὸ σπερματοζωάριο καταλήγει, ὡς γνωστόν, στὴ μήτρα, δηλαδὴ σὲ μιὰ μυκτικὴ κοιλότητα, ὅπου θ' ἀναπτυχθεῖ κατόπιν τὸ ἔμβρυον. Ἡ γονιμοποίηση, ὅμως, δὲν γίνεται στὴ μήτρα, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δύο σάλπιγγες. Οἱ σάλπιγγες εἶναι ἀγωγοὶ ποὺ συνδέουν τὶς ὠοθῆκες με τὴ μήτρα. Ὅταν ἡ ὠοθήκη «γεννᾷ» ἓνα ὠάριο, πρῶτα ποὺ γίνεται καθε μῆνα, τὸ ὠάριο αὐτὸ πέφτει στὴν ἀκρὴ τῆς σάλπιγγος καὶ κατεβαίνει πρὸς τὴ μήτρα. Στὴν πορεία τοῦ ἀκριβοῦς αὐτοῦ, διὰ μέσου τῆς σάλπιγγος, συναντιέται με τὸ σπερματοζωάριο. Ἔτσι πραγματοποιεῖται ἡ γονιμοποίηση καὶ τὸ γονιμοποιημένο ὠάριο πέφτει στὴ μήτρα, ὅπου θὰ ἀναπτυχθεῖ τὸ ἔμβρυον. Ἄν τὸ ὠάριο δὲν προλάβει νὰ κατεβεῖ καὶ μεγαλώσει μέσα στὴ σάλπιγγα, ἔχουμε τότε τὴ λεγόμενη «ἐξωμήτριο κύηση», ποὺ εἶναι ἀρκετὰ ἐπιζήρηνη, γιὰ τὴ δίνει λαβὴ σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη ἐσωτερικὴ αἱμορραγία.

Τὰ εμπόδια, λοιπόν, γιὰ τὴ γονιμοποίηση, κατὰ τὴ διαδικασία ποὺ ἀναφέραμε παρὰ πάνω, μπορεῖ νὰ εἶναι πολλὰ, προκαλούμενα ἀπὸ κακὴ ἀνατομικὴ κατασκευὴ τῶν διόδων καὶ τῶν χώρων ἀπ' ὅπου περνοῦν τὰ ὠάρια καὶ τὰ σπερματοζωάρια, καθὼς κι' ἀπὸ ἐρεθισμοὺς, φλογώσεις καὶ λοιπὲς παθολογικὲς καταστάσεις.

Σὲ πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς περιπτώ-

σεις, εὐτυχῶς, ἡ ἐπιστήμη ἔχει πρὸ ἀποτελεσματικὸς τρόπους γιὰ νὰ ἐπεμβαίνει καὶ νὰ ἐξασφαλίζει τὴ γονιμότητα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὶς διαταραχὲς τῆς ἰσορροπίας τῶν ὁρμονικῶν ἐκκρίσεων, οἱ εἰδικοὶ παραδέχονται ὅτι ἀντιπροσωπεύουν ἓνα περίπου 15% ὑπατιότητας στὶς περιπτώσεις τῆς γυναικείας στειρότητας. Ἡ ἀνισορροπία αὐτὴ στὶς ὠοθῆκες ἢ στὴν ὑπόφυση, τὸν ἀδὲνα δηλαδὴ ποὺ ἐλέγχει καὶ ρυθμίζει ἀπὸ ἀπόσταση τὴ λειτουργία τῶν ὠοθῆκων, μπορεῖ ν' ἀνακόψει τὴν παραγωγὴ ὠαρίων καὶ νὰ ἐξαλείψει τὴ γονιμότητα, παρ' ὅλοι ὅτι τὰ ὄργανα τῆς συλλήψεως καὶ τῆς κύσεως ἀποδείχθηκαν με τὴν ἐξέταση ὅτι εἶναι σὲ ἀρίστη κατάσταση.

Πὼς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀκριβὲς διάγνωση

ΕἶΝΑΙ, ὅπως εἴπαμε, σχετικὰ ἀπλὸ τὸ νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀνδρικὴ στειρότης, νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ αἰτίες καὶ νὰ καθορισθεῖ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ποὺ ἐμπέτει. Τὰ πράγματα, ὅμως, εἶναι ἀπείρως πολυπλοκώτερα στὴ γυναίκα κι' ἀπαιτεῖται κατ' ἀρχὴν πολλὴ ὑπομονή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθαρὰ γυναικολογικὴ διερεύνηση, εἶναι ἀπαραίτητη καὶ μιὰ θεώρηση τοῦ ὁργανισμοῦ σὲ σύνολό του. Ἄν δὲν ἀνακαλυφθεῖ με βεβαιότητα μιὰ παθολογικὴ αἰτία, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπακολουθηθεῖ μιὰ ἐξονυχιστικὴ ἐρευνα, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀκόλουθες ἀπόψεις:

α) Ἐξέταση τοῦ θλαεννογόνου τοῦ γεννητικοῦ συστήματος καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος του πάνω στὰ σπερματοζωάρια.

β) Μελέτη τῆς ὁρμονικῆς ἰσορροπίας με βιοψία. Ἐξ ἄλλου, ἡ πρῶνὴ θερμοκρασία, λαμβανόμενη πρὶν ἀπὸ κάθε κίνηση, γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες, δίνει πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ὠοθῆκων.

γ) Ἐξέταση τῶν σαλπίγγων, ποὺ πρέπει ν' ἀφήνουν νὰ περνοῦν ἀνετα τὸ ὠάριο καὶ τὸ σπερματοζωάριο. Ἡ ἀκτινογραφία τῆς μήτρας καὶ τῶν σαλπίγγων μιὰ κάποτε πολὺ εὐχλωττα. Ἡ κοιλιοσκοπία, ἐξ ἄλλου, ποὺ συνίσταται στὴν εἰσαγωγή ἐνὸς λεπτοῦ σωλήνα με φῶς κι' ἐπιτρύχει τὴν ἀπ' εὐθείας ῥέα, εἶναι μιὰ καινούργια μέθοδος, ποὺ ὑπόσχεται πολλὰ, γιὰ τὴν ἀνακάλυψη αἰτίες στειρότητας ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνιχνευθοῦν με τὶς κλασικὲς μεθόδους.

Οἱ τρόποι θεραπευτικῆς ἀγωγῆς

ΕἶΝΑΙ, φυσικά, δυνατόν νὰ ἀπαριθμήσουμε τοὺς πολλαπλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους, ποὺ ὀδηγοῦν στὴ θεραπεία τῆς στειρότητας, τόσο στὸ ἄνδρα ὅσο καὶ στὴ γυναίκα. Οὔτε, πολὺ λιγώτερο, μποροῦμε νὰ συστήσουμε τὸν τάδε ἢ τὸν δεῖνα ἐλαφρὰ τὴ καρδιά, γιὰ τὴν οἱ εἰδικοὶ ἀκόμα σκέφθηκαν πολὺ, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύγχεση διάγνωση, ποὺς ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ πραγματικὰ πιὸ κατάλληλος καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὸς. Ἡ πιὸ μακρὰ φάση, ἡ πιὸ ἀσχετὴ καὶ κοπιαστικὴ, ἀλλὰ σύγχρονα κι' ἡ πιὸ ὀφελύμη εἶναι ἀκριβὲς αὐτὴ ἡ ἐξονυχιστικὴ ἐρευνα, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ἀκριβὴ διάγνωση. Εἶναι μιὰ ἐρευνα, ποὺ γιὰ τὴν ὀριστικὴ τῆς ἐπι-

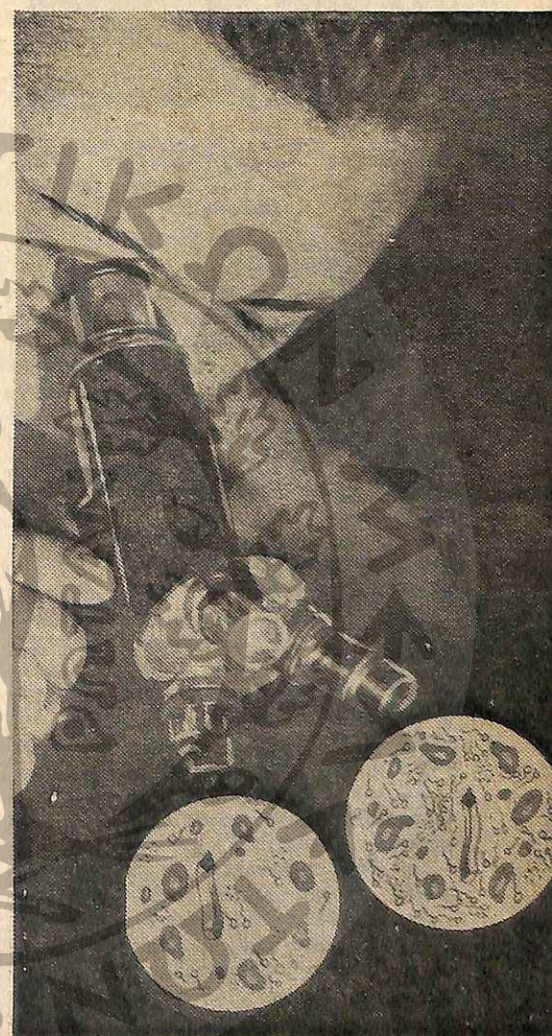
τυχία ἀπαιτεῖται ἓνας ὀλόκληρος θύλος εἰδικῶν: τοῦ παθολόγου, τοῦ γυναικολόγου, τοῦ ἀκτινολόγου καὶ τοῦ μικροβιολόγου.

Ἡ ἀντιμετώπιση γίνεται με φάρμακα, ἰδίως ἀντιβιοτικὰ κι' ὁρμονικὰ, ἀνάλογα με τὸν ἐπιδιδυμώμενο συγκεκριμένο σκοπὸ. Τὸν λόγο συχνὰ ἔχει κι' ἡ χειρουργικὴ, γιὰ τὴν ἀρση κάποιου ἀνατομιοπαθολογικοῦ ἐμποδίου. Μὴ ξεχνοῦμε ἐπίσης, ὅτι ἡ θεραπεία τῶν γενικῶν παθήσεων, ἡ ψυχονευρικὴ ἀγωγή, κι' ὁ καθορισμὸς ὑγιεινότερων συνθηκῶν ζωῆς ἀρκοῦν πολλὰς φορές γιὰ τὴν θεραπεία τῆς στειρότητας, πρὸ παντὸς σὲ ἀνδρικό φύλο.

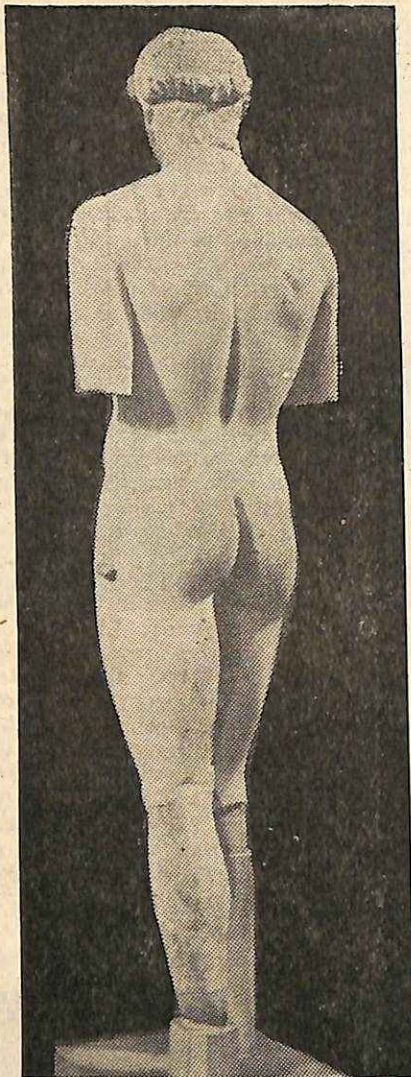
Ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση, ποὺ σήμερα, γιὰ προφανεῖς λόγους ἠθικῆς τάξεως, δὲν εἶναι παραδεχτὴ παρὰ στὴν περίπτωση μόνο ποὺ σπερμοδότης εἶναι ὁ σύζυγος, ἐπιτρέπει μερικὲς φορές νὰ ἐπιτυγχάνεται τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἡ φύση δὲν τὸ παραχωροῦσε.

Ἄν, ὅμως, ὅλες οἱ ἐξετάσεις ποὺ ἀναφέρουμε ἢ ὑπαινωθήκαμε ἀπλῶς, δὲν καταλήξουν σὲ διάγνωση; Ἄν ἡ θεραπεία δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τῆς τῆς αἰτίας; Πρέπει, τότε, τὸ ζεῦγος ν' ἐγκαταλείψει τὴ βαθεῖα αὐτὴ ψυχικὴ ἀνάγκη ποὺ νοιώθει καθε ἄνδρας καὶ καθε γυναίκα νὰ ἔχουν παιδιά; Ὁχι. Ἐπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη λύση, ποὺ ὅχι ἀπλῶς τὴ συνιστᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιβάλλει ἡ λογικὴ, ἂν αὐτὸς ὁ ἄνδρας κι' αὐτὴ ἡ γυναίκα θέλουν νὰ δοκιμάσουν τὴν εὐτυχία νὰ εἶναι ὅχι μόνο σύζυγοι, ἀλλὰ καὶ πατέρας καὶ μητέρα. Αὐτὴ ἡ λύση εἶναι ἡ υἱοθεσία.

ΔΡ. Σ. ΡΑΪΝΧΑΡΝΤ

Τὸ ἀνθρώπινο σπέρμα, ὅπως φαίνεται στὸ μικροσκόπιο

Μαρμάρινος Κούρος «Κριτίου παῖς». Μουσείο Ἀκροπόλεως (προσωρινά στο Ἀρχαιολογικό).

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ τεχνοκρίτης Μπερανσόν, που πέθανε πρόσφατα στη Φλωρεντία, σὲ ἡλικία 96 ἐτῶν, ἀναφέρει κάπου αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ ἀνέκδοτο: Ὁ Ἑρνεστ Χερμινγούε καὶ χήθηκε μιά μέρα ὅτι ἔζησε πάνω ἀπὸ ἕνα χρόνο στὴν Ἰταλία χωρὶς νὰ πατήσει τὸ πόδι του οὔτε μιά φορά σὲ μουσεῖο. Ὁ Μπερανσόν τὸν ρώτησε γιατί.

— Δὲν πηγαίνει κανεὶς ἀπὸ εὐχαρίστηση σ' ἕνα νεκροταφεῖο! ἀπάντησε ὁ Χερμινγούε.

Ἐπίσης, ὁ Πῶλ Βαλερύ, ὅταν παρακλήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Πνευματικῆς Συνεργασίας (μιά προπολεμικὴ ὀργάνωση ποὺ ἀντιστοιχοῦσε μὲ τὴ σημερινὴ Οὐνέσκο) νὰ λάβει μέρος σὲ μιά ἐπιτροπὴ ἐπιθεωρήσεως τῶν γαλλικῶν μουσείων, ἀπάντησε μὲ ἀγανάκτηση:

— Μὰ τί κακὸ ἔκανα γιὰ νὰ καταδικασθῶ σὲ πέντε χρόνια κάθειρξη σ' ἕνα μουσεῖο;

Πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη, τὰ πρακτορεῖα ταξιδίων ποὺ εἶχαν ἀναλάβει τὴν ὀργάνωση ταφιστικῶν ἐκδρομῶν, ἀναγκάστηκαν νὰ περιορίσουν ἢ νὰ καταργήσουν ἐντελῶς τὶς ἐπισκέψεις στὰ μουσεῖα. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστους εἰδικούς καὶ μερικούς ἐξ ἐπαγγέλ-

Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τὰ μουσεῖα φαινόταντοσαν καταδικασμένα σὲ θάνατο ἀπὸ μαρασμό. Οἱ καλλιτέχνες καὶ κριτικοὶ ἔρριχναν τὶς εὐθύνες στὸ κοινὸ, κατηγοροῦσαν τοὺς σύγχρονους ἀνθρώπους γιὰ φιλισταϊσμό καὶ ἡμιμάθεια. Ὡστόσο, τὸ ἔργο τέχνης δὲν εἶχε χάσει τίποτα ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς γοητείας του. Μόνο ποὺ τὸ κοινὸ δὲν μποροῦσε πιά ν' ἀνεχθεῖ τὴ θλιβερὴ ἀτμόσφαιρα τῶν «νεκροταφείων τῆς τέχνης»... Σήμερα ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἀλλάξει. Ἐνα εὐρύτατο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων ἐφαρμόζεται στὰ μουσεῖα ὅλου τοῦ κόσμου, ἀκόμα καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἡ τέχνη προσιτὴ κι' ἐλκυστικὴ στὸ κοινὸ, συναγωνίζεται τὰ ὑπόλοιπα «θεάματα»

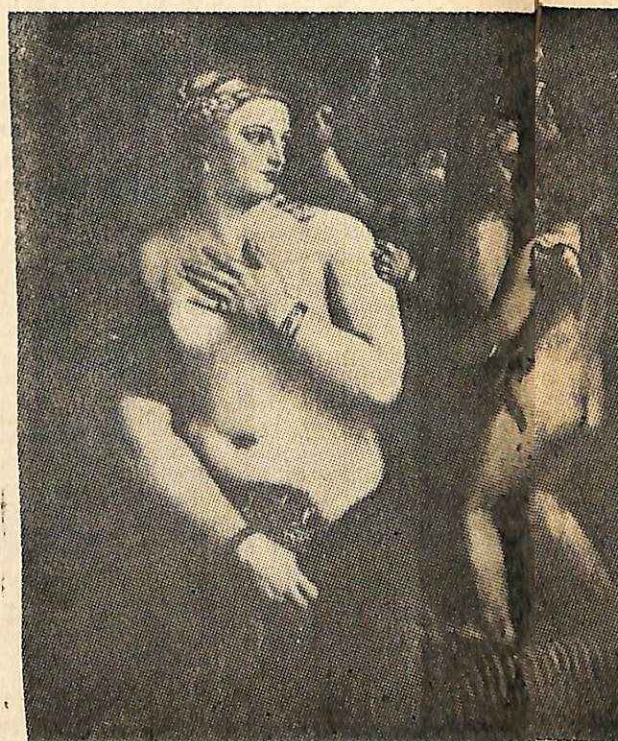
Μὴ φοβάστε ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

ματος τεχνοκρίτους, τὰ μουσεῖα δὲν ἐθλεπαν παρὰ κατσοφιασμένους καὶ πειθαρχικούς ἐπισκέπτες, ποὺ ἀκολουθοῦσαν χωρὶς ἐνθουσιασμό τὶς ὁδηγίες τοῦ Μπαίντεκερ. Μόνο σποραδικὰ συνέβαινε νὰ ζυγνήσει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου κοινοῦ γιὰ ἕνα μουσεῖο, συνήθως ἐξ αἰτίας ἐνὸς σκανδάλου: Τὸ 1930 ἡ πελατεία τοῦ Παλάτσο Οὐφίτσι στὴ Φλωρεντία διπλασιάσθηκε, γιὰ ἕνα νεαρὸς Γερμανὸς εἶχε αὐτοκτονήσει στὴν αἴθουσα τῶν ἔργων τοῦ Μποτιτσέλλι, μπροστὰ σὲ μίαν Ἀφροδίτη, ποὺ φαίνεται πὼς τὴν εἶχε... ἐρωτευθεῖ. (Τὸ πτώμα του, ἄλλωστε, ἀνακαλύφθηκε 48 ὥρες μετὰ τὴν αὐτοκτονία γιὰτὶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα κανένας ἐπισκέπτης δὲν εἶχε πατήσει στὴν αἴθουσα τῶν ἔργων τοῦ Μποτιτσέλλι!). Τὴν ἴδια παροδικὴ δόξα γνώρισε καὶ τὸ μουσεῖο τοῦ Λούβρου τὸ 1911, μετὰ τὴν κλοπὴ τῆς Τζοκόνδας.

Ἐλλείπει πελατείας, οἱ φύλακες τῶν μουσείων εἶχαν συνηθίσει νὰ κλειδώνουν τὶς αἰθουσες πρὶν ἀπὸ τὴν καθωρισμένη ὥρα. Ἐνῶ οἱ περιοδικὲς ἐκθέσεις, ὅπως τὸ «φθινοπωρινὸ σαλὸν» τοῦ Παρισιῦ ἢ ἡ «Μπιεννάλ» τῆς Βενετίας συγκέντρωναν πλῆθος ἐπισκεπτῶν, πολλὰ εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα ὑποχρεώθηκαν, ἀπὸ ἑλλειψη πόρων, νὰ κλείσουν τὶς πύλες τους. Αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη τοῦ Βασιλικοῦ Μουσείου τῆς Κοπεγχάγης, τοῦ περίφημου μουσείου Ἐλ Γκρέκο τοῦ Τολέδο καὶ πολλῶν ἄλλων. Τὰ μουσεῖα φαίνονταν καταδικασμένα σὲ θάνατο ἀπὸ μαρασμό. Οἱ ἀρμόδιες ἀρχὲς καὶ οἱ συντηρητὲς τῶν μουσείων εἶχαν χάσει κάθε ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ συναγωνισθοῦν τὴν διαρκῶς αὐξανόμενη σαγήνη τοῦ κινηματογράφου καὶ τὶς χαρὲς τοῦ ὑπαιθροῦ. Ἐρριχναν τὶς εὐθύνες στὸ κοινὸ, κατηγοροῦσαν τοὺς σύγχρονους ἀνθρώπους γιὰ φιλισταϊσμό, ἡμιμάθεια καὶ ἀποκτὴνωση.

Ὡστόσο, ὑπῆρχαν ὀρισμένες ἐνδείξεις ποὺ διέψευδαν αὐτὴ τὴν ἀποψη...

Οἱ σποραδικὲς προσπάθειες ἀνανεώσεως» στὴν παρουσίαση τῶν ἔργων τέχνης εἶχαν ἀμεση ἀπήχηση στὸ κοινὸ. Ἡ κατὰλληλὴ φωταγώγηση τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων στὸ Λούβρο, πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, τράβηξαν δυὸ φορές περισσότερους ἐπισκέπτες τὸ θράδυ παρὰ τὴν ἡμέρα. Οἱ ἀρμόδιοι ἀρχισαν ν' ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὸ ἔργο τέχνης δὲν εἶχε χάσει τίποτα ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς γοητείας του. Μόνο τὸ γούστο εἶχε ἐξελιχθεῖ καὶ τὸ κοινὸ δὲν μπορούσε πιά ν' ἀνεχθεῖ τὴ θλιβερὴ ἀτμόσφαιρα τῶν «νεκροταφείων τῆς τέχνης». Ἐπειτα ἀπὸ κάθε περίοδο κινδύνου, ἀβεβαιότητος καὶ συμφορᾶς οἱ ἀνθρώποι νοιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ στρα-

φοῦν καὶ πάλι πρὸς τὶς αἰώνιες ἀξίες τῆς ὁμορφίᾶς ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς κλυδωνισμοὺς τῆς ἱστορίας. (Ἡ μεγάλη Ἀναγέννηση ποὺ ἀκολούθησε, τὸν 15ο αἰῶνα, τοὺς κοσαστρεπτικούς πολέμους τῆς Ἰταλίας, εἶναι τὸ πιὸ χτυπητὸ παράδειγμα).

Τὴν ἐπαύριο τοῦ τελευταίου πολέμου σημειώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον μιά ἐκπληκτικὴ ἀναζωπύρωση τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὴν τέχνη. Μερικοὶ αἰσιόδοξοι τεχνοκρίτες ἔφτασαν ὥς τὸ σημεῖο νὰ μιλήσουν γιὰ μιά «δεύτερη ἀναγέννηση».

Τὸ 1936, ὅσο ἀπίστευτο κι' ἂν φαίνεται, μιά μοναδικὴ λάμπα πενήντα κερῶν φώτιζε τὴν αἴθουσα τῶν ἑλληνιστικῶν γλυπτῶν, μήκους 80 μέτρων, στὸ Λούβρο. Καὶ στὸ Μπρέρα τοῦ Μιλάνου, τὸ 1935, ἕνας πίνακας τοῦ Τισιανοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὸ σάπιο κάδρο του στὸ δάπεδο. Γιὰ νὰ συγκινήσει τοὺς ἀρμόδιους ὁ Ἰταλὸς ἱστορικὸς τῆς τέχνης Γεώργιος Φάλλι ἐξέθεσε σὲ μιά διτρίνα ἕνα σάκκο σκόνης, ποὺ τὴν εἶχε μαζέψει ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν Καρπάτιο τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βενετίας!

Ἄλλ' ἀπὸ τὸ 1945 πολλὰ πράγματα ἔχουν ἀρχίσει νὰ μεταβάλλονται. Τὰ μουσεῖα ὄχι μόνο δὲν ἔχουν πεθάνει, ἀλλὰ πολλαπλασιάζονται μὲ ταχύτατο ρυθμό. Καινούργιες πινακοθήκες, γλυπτοθήκες, ἰδιωτικὲς συλλογὲς συγκροτοῦνται παντοῦ. Ἡ χαλκογραφικὴ ἀνατύπωση ζωγραφικῶν ἔργων καὶ ἡ ἐκδοσιὲς εἰκονογραφημένων βιβλίων τέχνης γίνεται μιά ἐπιχειρήσιμη. Ἐνῶς Ἰταλὸς ἐκδότης δὴς ἐπιχείρησε, ἕνας ἑκατομμύριο ἀντίτυπα τὸν περίφημο πίνακα «Γκουερνίκ» τοῦ Πिकासό — καὶ ἔγιναν ὅλα ἀνάγκαστα. Μόνο στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, πάνω ἀπὸ 700 μουσεῖα σύγχρονης τέχνης ἰδρύθηκαν ἀπὸ τὸ 1944 ὥς τὸ 1950 κι' ἕνα κοινὸ διψαλέο γιὰ αἰσθητικὴς συγκινήσεις τὰ συντηρεῖ μὲ τὸν ὀβολό του. Τὸ 1948, στὸ

Τισιανοῦ: Καλωπισμὸς τῆς Ἀφροδίτης.

Σὰν Πάολο τῆς Βραζιλίας, χιλιάδες ἀνθρώποι συγκεντρώθηκαν αὐθόρμητα σὲ μιά συγκινητικὴ πομπὴ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴ μεταφορὰ ἐνὸς ἔργου τοῦ Σεζάν, ποὺ δωρήθηκε στὸ τοπικὸ μουσεῖο σύγχρονης τέχνης ἀπὸ ἕνα πλούσιο Μαϊκήνα.

Ἐπανάσταση στὰ μουσεῖα

ΣΤΗΝ Εὐρώπη, ἡ πραγματοποίηση τοῦ προγράμματος ἀνανεώσεως τῶν μουσείων ὑπῆρξε κάπως βραδύτερη γιὰτὶ, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἡ ἀνασυγκρότηση εἶχε τὴν προτεραιότητα. Τὰ ἔργα τέχνης, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, εἶχαν ταφεῖ σὲ βαθεῖς ὑπόγειες κρύπτες καὶ ἡ ἐπανεγκατάστασή τους ἀπαιτοῦσε πολλοὺς κόπους καὶ ὑπέρογκες δαπάνες. Ὡστόσο, ὑπὸ τὴν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης, ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα διάσθηκαν νὰ ἐκθέσουν καὶ πάλι τοὺς θησαυροὺς τους. (Μόνο στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἀκόμα «θαμμένα» ἔργα τέχνης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου).

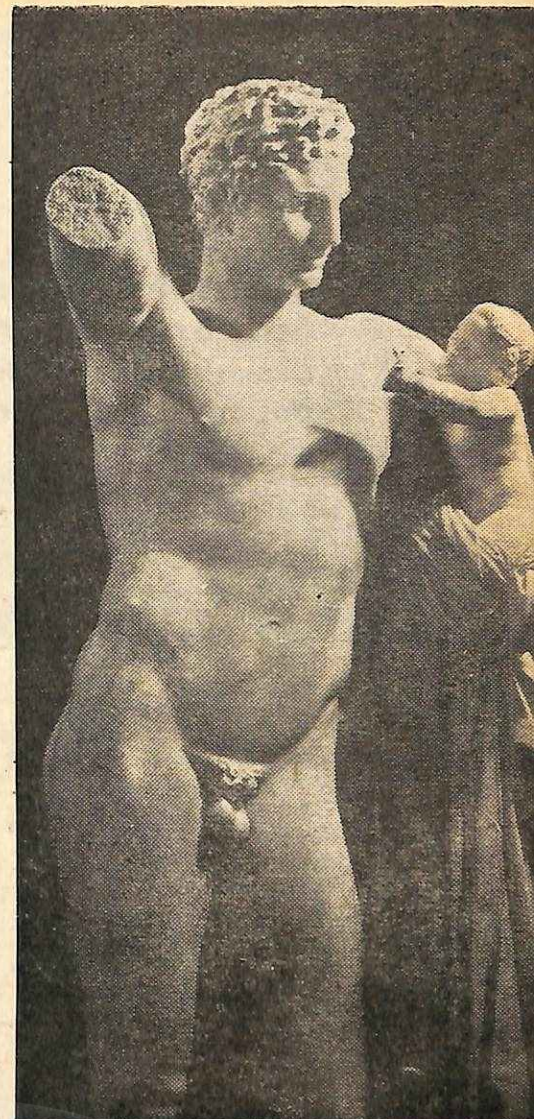
Ἡ μεταπολεμικὴ «ἐπανάσταση» στὴ μουσειακὴ τεχνικὴ ἀρχισε ἀπὸ τὶς χώρες ποὺ εἶχαν θιγεί λιγώτερο ἀπὸ τὸν πόλεμο.

Στὴ Στοκχόλμη, ἐδῶ καὶ μισὸ αἰῶνα, εἶχε ἰδρυθεῖ ἕνα μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης καὶ λαογραφίας. Ἦταν ἐγκατεστημένο σ' ἕνα παλιὸ πύργο στὰ περίχωρα τῆς πόλεως. Ἐλάχιστοι γνώριζαν τὴν ὑπαρξὴ του, τὸ μουσεῖο ἦταν ἀπλῶς μιά ἀντιπαραγωγικὴ ἐπιβάρυνση στὸν προϋπολογισμό τοῦ δήμου τῆς Στοκχόλμης. Τότε, κάποιος εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ μεταφέρει τὰ ἐκθέματα τοῦ μουσείου σ' ἕνα παρκο τῆς πόλεως: ὁ δῆμος ἔχτισε, ἀνάμεσα στὰ δέντρα καὶ τὰ λουλούδια, περίπτερα σὲ ρυθμὸ λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ποὺ ἀντιπροσώπευαν τὴν τέχνη καὶ τὶς παραδόσεις κάθε ἐπαρχίας τῆς χώρας. Ἦταν ἡ πρώτη ἀπόπειρα δημιουργίας ἐνὸς ὑπαίθριου μουσείου. Ἡ ἀντίδραση τοῦ κοινοῦ ἦταν ἀμεση καὶ σήμερα τὸ Σκάνσεν, ὅπως λέγεται τὸ μουσεῖο αὐτό, προσελκύει κάθε μέρα πλήθος ἐπισκεπτῶν ἀπὸ τὴ σουηδικὴ πρωτεύουσα.

Λίγο ἀργότερα, στὴ Δανία, ἕνας πλούσιος ζυθοδιομήχανος ἔθεσε σ' ἐφαρμογὴ μιά ἀκόμα πιὸ τολμηρὴ ἰδέα: τὸ μουσεῖο — μωτέλ. Λέγεται «Λουξιάνα» καὶ βρίσκεται στὴν ἐξοχὴ, στὸ μεγάλο δρόμο ἀπὸ τὴν Κοπεγχάγη στὸ Ἐλσινὸρ, τὸν πύργο τοῦ Ἀμλέτου. Μοντέρνα γλυπτικά καὶ ζωγραφικὰ ἔργα ὑποδέχονται τοὺς πελάτες τοῦ μωτέλ, ποὺ ἔχουν στὴ διάθεσή τους καὶ μιά αἴθουσα συναυλιῶν, ἕνα μικρὸ θέατρο, ἀφθονο γρασίδι γιὰ τὴν ξάπλα καὶ τὴν ἡλιοθεραπεία, δίπλα στοὺς μεγάλους ἐξώστες τοῦ μουσείου ποὺ φθάνουν ὥς τὴν ἀκρογιαλιά... Τὸ ἐπιτυχημένο αὐτὸ πείραμα ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀποψη ὅτι ἀρκεῖ νὰ κάνουμε τὸ μουσεῖο προσιτὸ καὶ ἐλκυστικὸ στὸ μεγάλο κοινὸ, καὶ τότε ἡ τέχνη δὲν θὰ δυσκολευτεῖ νὰ συναγωνισθεῖ τὰ ὑπόλοιπα θεάματα.

Ἡ ἀντίδραση τοῦ κοινοῦ

ΣΤΗΝ Ὁλλανδία ἡ διεύθυνση τῶν μεγάλων ἐργοστασίων Φίλιπς ἀποφάσισε νὰ διαθέσει ἕνα ποσὸ γιὰ τὴν ψυχαγωγία τῶν ἐργατῶν. Οἱ ἐργά-

Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους. Μουσείο Ὁλυμπίας.

τες ἐρωτήθηκαν τί προτιμοῦσαν: Ἐνα θέατρο ἢ ἕνα μουσεῖο; Ἐγινε δημοψήφισμα καὶ οἱ ἐργάτες, κατὰ μεγάλη πλειοψηφία, διάλεξαν τὸ μουσεῖο! Εἶναι τὸ μουσεῖο Βὰν Ἀμπτε ποὺ, σὲ λιγώτερο ἀπὸ δέκα χρόνια, ἔγινε μιά ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες συλλογὲς σύγχρονης τέχνης στὴν Εὐρώπη — τὸ πρῶτο μουσεῖο τοῦ κόσμου ποὺ ἰδρύθηκε μ' ἕνα ἐργατικὸ δημοψήφισμα. Ἡ περίπτωσή αὐτὴ ἀποδεικνύει πὼς ἡ σύγχρονη πόλη, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονται οἱ προοδευτικοὶ ἀρχιτέκτονες, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἔργα τέχνης, ὅπως ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεάματα, ὕδρευση καὶ φωτισμό. Στὴν Μπραζιλία, τὴ νέα πρωτεύουσα τῆς Βραζιλίας, ποὺ οἰκοδομήθηκε στὴν καρδιά τῆς ζούγκλας, τὸ μουσεῖο ἔχει χτισθεῖ ἀκριβῶς στὸ γεωγραφικὸ κέντρο τῆς πόλεως, στὴν περιφέρεια πλατεῖα τῶν Τριῶν Ἐξουσιῶν.

Ἀλλὰ κανένας καλὸπιστος ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ νὰ ρίξει ἀδίκω στὸ κοινὸ ποὺ ἀποφεύγει τὰ μουχλιασμένα μουσεῖα — νεκροταφεῖα. Εὐτυχῶς ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ κατάσταση ἔχει ἀλλάξει ριζικά. Στὴν ἀρχὴ δειλὰ, κατόπιν ἀποφασιστικῶν, ἕνα εὐρύτατο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐφαρμόζεται στὰ μουσεῖα ὅλου τοῦ κόσμου. Στὸ Σερέ, ἕνα χωριουδάκι τῶν Πυρηναίων, ὅπου ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο οἱ κυριώτεροι ἐκ-

Η διεθνής έκστρατεία υπέρ των μουσείων που ώργάνωσε η Ούνεσκο απέδειξε ότι τα Ευρωπαϊκά Μουσεία στο σύνολό τους έχουν ανακαινισθεί, ώστε να προσελκύουν κάθε χρόνο χιλιάδες επισκέπτες, που τα θεωρούσαν άλλοτε «Νεκροταφεία της Τέχνης» και τ' απέφευγαν συστηματικά.

πρόσωποι του κυβισμού, ο Μπράκ, ο Λεζέ, ο Πικασσό, ο Ζουάν Γκρι και άλλοι, οι πίνακες που άφησαν εκεί ως ενέχειρα για τους απλήρωτους λογαριασμούς τους έχουν συγκεντρωθεί σε μιά αιθουσα του δημαρχείου. Τα έργα αυτά, που αξίζουν σήμερα εκατομμύρια φράγκα, παρουσιάζονται στο φυσικό τους πλαίσιο, ανάμεσα στους ανθρώπους που τα είδαν να δημιουργούνται, προσελκύουν πολλούς επισκέπτες. Στην Ιταλία σημειώθηκε ένας αληθινός όργασμος για τον εκσυγχρονισμό των άραχνιασμένων μουσείων. Οι άρχιτέκτονες άνοιγαν παντού μεγάλα παράθυρα, οι συντηρητές αποσυμφορούσαν τις αιθουσες από τα συνωστισμένα εκθέματα, οι διακοσμητές δημιουργούσαν καινούργια αισθητικά «έφε». Στο επίσημο και σκυθρωπό Παλάτσο Ούφισι της Φλωρεντίας εγκαταστάθηκε για πρώτη φορά μια «καφετερία» για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών — πράγμα που θεωρήθηκε «αβέβηλο» από τους φιλότεχνους της παλιάς σχολής. (Υπάρχουν ακόμα μερικοί που έχουν τη γνώμη ότι ο επισκέπτης ενός μουσείου πρέπει να διψάει, να πεινάει και να ξεπαγιάζει για χάρη της τέχνης). Στη Ρώμη το παλιό μουσείο ετρουσκικής τέχνης ανακαινίσθηκε από τη στέγη ως τα θεμέλια. Και καμιά άπ-

αυτές τις προσπάθειες δεν πήγε χαμένη. Σε κάθε περίπτωση ο αριθμός των επισκεπτών αυξήθηκε, για ν' αποδειχθεί άλλη μια φορά ότι το κοινό δεν περίμενε παρά ένα σύνθημα για να ξαναβρεί το δρόμο των μουσείων.

Κούρα ξανιώνματος

ΜΙΑ πρόσφατη έρευνα της Ούνεσκο, που ώργάνωσε, εδώ και λίγα χρόνια, με την ευκαιρία της 10ης επέτειου της ίδρύσεώς της, μια «διεθνή έκστρατεία υπέρ των μουσείων», απέδειξε ότι τα ευρωπαϊκά μουσεία, σχεδόν στο σύνολό τους, έχουν υποστεί μια γενική «κούρα ξανιώνματος». 'Αλλ' ένα σημαντικό ποσοστό των τουριστών άγνοεί τις προσπάθειες που έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση κι' εξακολουθεί να θεωρεί τα μουσεία ως τόπους θλιβερούς και άθυγιεινούς, ως νεκροταφεία της τέχνης.

Ένας ταξιδιώτης από την Ιταλία δήλωσε στους έρευνήτες της Ούνεσκο ότι δεν επισκέπτεται τα μουσεία γιατί του προξενούν φόβο. Μέσα στην άπειρία των εκθεμάτων δεν ήξερε τι πρέπει να ιδεί και να θαυμάσει, οι γνώσεις του δεν του επέτρεπαν ν' αξιολογήσει τα έργα τέ-

χνης. 'Αλλά σήμερα η άποψη αυτή δεν ευσταθεί. Όλα σχεδόν τα μουσεία (έκτος από τα ελληνικά) διαθέτουν φθηνούς εκλαϊκευτικούς καταλόγους που οδηγούν ακόμα και τον πιο άνιδο επισκέπτη. 'Ετσι δεν κινδυνεύει κανείς να υποστεί την περιπέτεια του 'Αγγλου εκείνου τουρίστα που είδε στη Φλωρεντία τρεις «γνήσιους» Δαυίδ του Μιχαηλάγγελου και όταν άπευθύνθηκε στο Βρετανικό Μουσείο για να φωτισθεί του έδειξαν έναν τέταρτο «γνήσιο» Δαυίδ!

Να και μια άλλη απάντηση που καταγράφηκε από την Ούνεσκο:

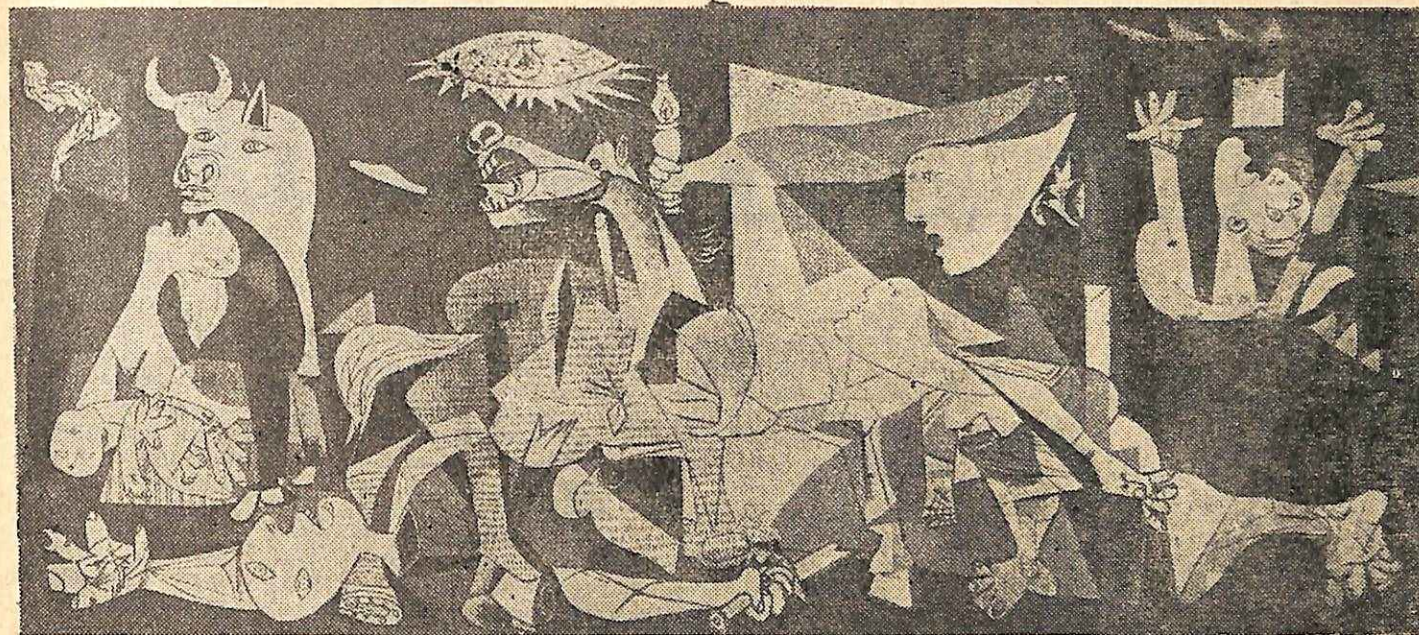
— Το μουσείο είναι ασάλευτο και ζοφερό. 'Εγώ αγαπώ τα σπόρ.

'Αλλά το ένα δεν αποκλείει το άλλο. 'Η τέχνη είναι κι' αυτή ένα «θέαμα» και σαν θέαμα πρέπει να την προσεγγίζουμε. Ένα μεγάλο γλυπτικό ή ζωγραφικό έργο, ένα μνημείο, άφηγούνται μια ιστορία που είναι συχνά πιο συναρπαστική από ένα μέτριο θεατρικό έργο. Πολλά μουσεία, άλλωστε, αλλάζουν τακτικά «πρόγραμμα» (αυτό έχει εν μέρει επιβληθεί από την αποσυμφόρηση των αϊθουσών, που δεν επιτρέπει την παρουσίαση όλων μαζί των θησαυρών του μουσείου). Γίνονται διαρκώς καινούργιες διευθετήσεις, το νεκρό και ο φωτισμός αλλάζουν. Στο μουσείο του Βατικανού, από τη μια εποχή στην άλλη, οι διτρίνες ποικίλλουν σύμφωνα με τις επιθυμίες του πάπα 'Ιωάννη. 'Εφέτος για πρώτη φορά ο πάπας διάταξε να βγούν από τ' αρχεία οι αυτόγραφες επιστολές του Λουθήρου.

Ούτε ως μονότονα και άψυχα μπορούν να σύγχρονά μουσεία. Για να δελτιώσει την αισθητική παρουσίαση μιάς συλλογής μεσαιωνικών ταπήτων, ένα μουσείο της Νέας 'Υόρκης έστειλε επί πέντε χρόνια στην Ευρώπη μια ομάδα βοτανολόγων, με μο-

.....

Ρούμπενς: 'Η κρίση του Πάριδος.

Πάμπλο Πικασσό: «Γκουερνίκ», Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Νέα 'Υόρκη.

ναδική αποστολή τη συγκέντρωση όλων των φυτών που είναι κεντημένα στους τάπητες. Αυτά τα φυτά στολίζουν σήμερα τους κήπους του μουσείου.

Μερικοί από τους άπλους ανθρώπους που άπάντησαν στην έρευνα της Ούνεσκο, δήλωσαν ότι δεν επισκέπτονται τα μουσεία, γιατί ο κινηματογράφος άπασχολεί όλες τις έλεύθερες ώρες τους.

Από καιρό οι άρμόδιοι για τα καλλιτεχνικά ζητήματα είχαν διαπιστώσει κάτι το άνεξηγτο: Τα καλλιτεχνικά «ντοκουμανταίρ» του κινηματογράφου είχαν επιτυχία, την εποχή ακριβώς που το κοινό περιφρονούσε τα μουσεία. Θά έλεγε κανείς πως οι άνθρωποι δεν αγαπούσαν την τέχνη παρά μόνο στη φωτογραφία, στον κινηματογράφο. 'Αλλ' η έξηγηση δεν άρχισε ν' ανακαλυφθεί: 'Η τέχνη πρέπει να είναι ζωντανή για ν' άρέσει στο κοινό. Αυτό τουλάχιστον άπέδειξαν τα θεάματα «'Ηχος και Φώς», που κάνουν τα μνημεία να ξαναζούν και να συναγωνίζονται τον κινηματογράφο και το θέατρο σε αριθμό εισιτηρίων. Κάτι άνάλογο χρειαζόταν και για το έσωτερικό των μουσείων: ο φωτισμός βελτιώθηκε παντού, ενώ στις αιθουσες πολλών μουσείων οργανώνονταν συναυλίες. 'Εκτός αυτού, οι διευθυντές των μουσείων κατάλαβαν ότι λίγη διαφήμιση δεν ύποτιμά την τέχνη. 'Ετσι, στους ύπόγειους σταθμούς του «μετρό» των Παρισίων βλέπουμε σήμερα καλλιτεχνικές διτρίνες που διαφημίζουν τα γαλλικά μουσεία — δίπλα στα κάλλη της Μπριζίτ Μπαρντό!

Η έπαφή με την τέχνη

ΤΟ σοβαρότερο πρόβλημα τίθεται από μια παρατήρηση που σημειώθηκε από τους έρευνήτες της Ούνεσκο:

— Τα μουσεία δεν μ' ενδιαφέρουν, γιατί δεν καταλαβαίνω τίποτα από τέχνη.

Η απάντηση μπορεί να διατυπωθεί με τέσσερις λέξεις: Είναι ζήτημα καλής θελήσεως. 'Η τέχνη δεν είναι... πυρηνική φυσική, ούτε τριγωνομετρία. Κάθε άνθρωπος μπορεί να γίνει εύαισθητος στα

έργα τέχνης. Αυτό δεν έχει καμιά σχέση με την εκπαίδευση, το κοινωνικό περιβάλλον και το διοικητικό επίπεδο. Οι παράγοντες αυτοί επιδρούν στην εύαισθησία μας, αλλά δεν είναι περιοριστικοί — ο καθένας μπορεί, αν θέλει, να ύψωθεί πάνω απ' αυτούς. Είναι εκπληκτικό πόσο γρήγορα εξελίσσεται το γούστο μας, άρκει να κάνουμε τον κόπο να ύποβληθούμε σε μια μικρή αισθητική γυμναστική. Στην άρχή θα χρειασθεί κάποια προσπάθεια, ίσως, άλλ' έστω κι' αν ώρισμένα έργα δεν έχουν καμιά άπήχηση μέσα μας, δεν πρέπει ν' αποθαρρυνθούμε. Αυτός ο μικρός άγώνας κατά της πνευματικής άδράνειας θ' άποδώσει άργότερα πλούσιους καρπούς: 'Ισως ολόκληρος ο έσωτερικός μας κόσμος θα ύποστεί μια ριζική μεταβολή.

'Αλλά κι' από πρακτικότερη άποψη, η έπαφή με την τέχνη είναι πάντα άφελιμη: 'Από ένα μουσείο μπορεί κανείς ν' άντλήσει ιδέες για τη διακόσμηση ενός σπιτιού, ενός μαγαζιού. 'Αν είναι έρασιτέχνης φωτογράφος, θα έχει την ευκαιρία να τραβήξει φωτογραφίες ποιότητας. Ένας μεγάλος Παρισινός ράφτης δημιούργησε μια συλλογή μοντέλων, έμπνευσμένων από τα εκθέματα ενός λαογραφικού μουσείου της 'Ισπανίας. Πέρσι, ένας Παρισινός έπιπλοποιός έγινε πλούσιος, γιατί είχε την έμπνευση ν' αντιγράψει μια κορδέλα

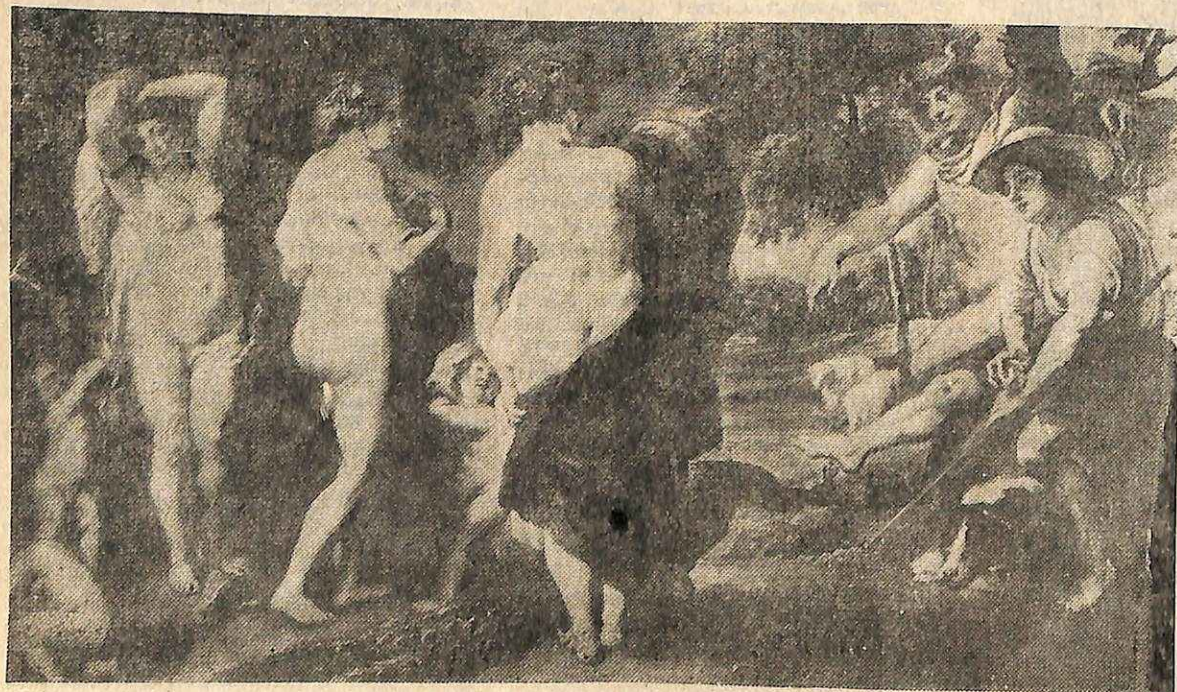
σικελιανού ρυθμού από ένα μουσείο στο οποίο μπήκε κατά τύχη.

Όποιοσδήποτε άνθρωπος προικισμένος με την αίσθηση της όράσεως μπορεί, με ελάχιστη προσπάθεια, ν' αγαπήσει τη ζωγραφική και τη γλυπτική. Κανένας δεν άποτυγχάνει σ' αυτό το πεδίο κι' ένας άνδρας ή μια γυναίκα που αγάπησε μια φορά την τέχνη έχει όριστικά κατακτηθεί, για όλη του τη ζωή.

MAX — POL LEREVEIL

για από τις πιο παλιές άπεικονίσεις άρχαίας ελληνικής τραγωδίας σ' ένα άγγείο του 5ου π.Χ. αιώνα, που βρέθηκε στη Σπίνα της 'Ιταλίας τον Μάιο του 1957 κι' άποτελεί άντικείμενο μελέτης της Κας Τζιουλιάνα Ρικκόνι, του πανεπιστημίου της Βολωνίας, με τη βοήθεια του μεγάλου άγγειολόγου 'Αγγελου καθηγητή κ. Μπήζλεϋ. Στο άγγείο εικονίζεται ένας Κορυφαίος της τραγωδίας κι' ένα μέλος του χορού.

‘Ακόμα κι’ όταν μιλάμε πρόθυμα για τα προσωπικά μας ζητήματα δεν αποκαλύπτουμε ολόκληρο τον εαυτό μας. Από τη μιά μεριά, υπάρχουν πράγματα που δεν μπορούμε ή δε θέλουμε ν’ αποκαλύψουμε. Από την άλλη, νοιώδουμε την ακατανίκητη ανάγκη να ξεσκεπάσουμε τον εαυτό μας. Πού όφειλονται αυτές οι αντιφατικές παρορμήσεις;

ΑΠ’ όλα τα ζώα της φύσεως μονάχα ο άνθρωπος ντρέπεται και υποκρίνεται. Έπάρχουν πράγματα που δεν μπορεί ή δε θέλει ν’ αποκαλύψει ακόμα και στους πιο κοντινούς συγγενείς του, τη μητέρα του, τον αδελφό του, τα παιδιά του. Για τον υπόλοιπο κόσμο, αποκαλύπτει ακόμα λιγότερο τον εαυτό του κι’ εξαντλεί κάθε τέχνασμα για να φανεί διαφορετικός απ’ ό,τι είναι. Κάθε τι που σκέπτεται, νοιώθει, πιστεύει και θυμάται, το θεωρεί απαραίτητη ατομική ιδιοκτησία του.

‘Αλλά κατέχεται κι’ από μιαν άλλη αντιφατική παρόρμηση, να ξεσκεπάσει τον εαυτό του. Με υπαινιγμούς, με μισόλογα, ή με ανοιχτές εκμυστηρεύσεις, με καυχησιολογίες ή με παθητικές εξομολογήσεις, αποκαλύπτει λίγο — λίγο την ψυχή του. Τρέμει, προ πάντων, να μην ‘απαρξηγηθεί’, να μην ‘ελληφθεί σαν άλλος’ απ’ ό,τι πραγματικά είναι...

★
ΠΟΤ όφειλονται αυτές οι αντιφατικές παρορμήσεις; Τι κρύβουν και τι αποκαλύπτουν οι άνθρωποι για τον εαυτό τους; Σε ποιόν εξομολογούνται και από ποιόν προσπαθούν να κρυφθούν; Οι περισσότεροι ούτε καν αντιλαμβάνονται πως υπάρχει μια εσωτερική αντίφαση. Μόνο σε ώριμες στιγμές αισθάνονται μια παροδική ‘εκπληξη’: ‘Γιατί τ’ είπα αυτό;’ ‘Ήταν ανάγκη να πω την αλήθεια;’ ή, αντίθετα: ‘Πώς μου ήρθε να πω αυτό το ψέμα;’ Και δεν αποκλείεται να νοιώσουν κάποια αποστροφή για το συνομιλητή τους στον όποιον είπαν μιαν αλήθεια που δεν έπρεπε να πουν, ή ένα ψέμα που δεν ήταν αναγκαίο.

‘Από την εποχή του Φρόυδ, οι μελετητές της ανθρώπινης ψυχής έχουν πειστεί πως οι συνήθειες μας να υποκρινόμαστε ή να ξεσκεπάσουμε τον εαυτό μας έχουν ζωτική σημασία. Η κλασική ψυχολογία στηρίζεται στη θεωρία πως οι ψυχοδυναμικές διαταραχές έχουν τη ρίζα τους σ’ αυτό που κρατάμε απόκρυφο και πως η θεραπεία συνίσταται στην αποκάλυψή του.

ΟΙ ψυχολόγοι αναγνωρίζουν τρεις παρορμήσεις που ώδουν τον άνθρωπο να μιλάει για τον εαυτό του. Πρώτη είναι η ανάγκη της ‘καθάρσεως’ αυτό το συναίσθημα της λυτρώσεως και της ανακουφίσεως που ακολου-

ένα συνομιλητή τους, ή, τι αποκαλύπτουν στον άλλο. Ένας άνδρας θα μιλήσει για τη συγκίνηση που του προκαλούν οι γάμπες της νέας δακτυλογράφου με τους συναδέλφους του στο γραφείο, αλλά δε θα πει λέξει στη γυναίκα του. Θα πει στη γυναίκα του πολλά πράγματα για τη φοιτητική του ζωή που δε θα τα έλεγε ποτέ στη μητέρα του. Θ’ αποκαλύψει στους γονείς του ότι βρίσκεται στην ανάγκη να δανεισθεί χρήματα, αλλά θα καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να μη το μάθουν οι φίλοι του. Θ’ αφηγηθεί τις ερωτικές του περιπέτειες στους συναδέλφους του, αλλά όχι στο γιό του. Και θα ομολογήσει στο γιό του πως ή μουσική και η ποίηση τον συγκινούν, αλλά θα φροντίσει να μη το μάθουν οι υπάλληλοι του στους οποίους θέλει να φαίνεται ‘σεκλήρης άνδρας’.

★
ΟΙ ψυχολόγοι αναγνωρίζουν τρεις παρορμήσεις που ώδουν τον άνθρωπο να μιλάει για τον εαυτό του. Πρώτη είναι η ανάγκη της ‘καθάρσεως’ αυτό το συναίσθημα της λυτρώσεως και της ανακουφίσεως που ακολου-

θεί την εξομολόγηση μιας κακής πράξεως. Για πολλούς ανθρώπους η κρυφή ενοχή είναι κάτι το αφόρητο και ομολογούν τα εγκλήματά τους ‘εστω κι’ αν κανείς δεν τους υποχρεώνει να το κάνουν.

Η δεύτερη παρόρμηση μπορεί να ονομασθεί ‘επιδειξιομανία’ ή απλώς ματαιοδοξία. Είναι η ανάγκη που νοιώδουμε να μάς προσέξουν, ν’ αποκηρύξουν τη συμπάθεια, την αγάπη και την εκτίμηση των άλλων ή ‘εστω αν αυτά είναι αδύνατα, το μίσος και την περιφρόνηση των άλλων. Το μόνο που δεν μπο-

ρούν ν’ ανεχθούν ώριμοι άνθρωποι είναι η αφάνεια. Είναι πρόθυμοι να ομολογήσουν ότι διέπραξαν κάτι το απηγορευμένο, ‘εστω και με κίνδυνο να τιμωρηθούν. Οι περισσότεροι δὲν ζουν υπό τον φόβο αυτής της κατηγορίας: Οι έρωτικές κατακτήσεις δεν έχουν αξία γι’ αυτούς παρά μονάχα όταν μπορούν να τις διαφημίσουν.

Η τρίτη παρόρμηση είναι η αυτοκατανόηση: ‘Όταν αυτό που αισθανόμαστε διατυπώνεται σε λόγια, ή σκέψη μας γίνεται πιο ξεκάθαρη, πιο λογική. Ένα αίσθημα που μάς τρομάζει γίνεται λιγότερο τρομακτικό, αρκεί να το εκφράσουμε. Οι αντιδράσεις το βοηθούν να γίνει πιο καθαρό. Οι έρωτικές μας θα μάς βοηθήσουν σ’ αυτό: ‘Αν δείξει πως ή εξομολόγηση δεν του έκανε εντύπωση, πως αυτό που άκουσε το θεωρεί φυσικό, τότε και ο άνθρωπος που εξομολογείται θα αισθανθεί πιο ήσυχος, πιο βέβαιος για τον εαυτό του.

★
Η ΜΑΤΑΙΟΔΟΞΙΑ που μάς κάνει να μιλάμε μάς κάνει επίσης και να κρυ-

βόμαστε. Δε δίνουμε ποτέ πληροφορίες για τον εαυτό μας, όταν οι πληροφορίες αυτές δε συμβάλλουν στο γόητρό μας. Έτσι εξηγείται η γενική εχέμυθια που επικρατεί γύρω στα οικονομικά ζητήματα. Στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων δεν είναι ο φόβος του έθνους που κάνει τους ανθρώπους να κρύβουν το εισόδημά τους είναι ο φόβος ότι το εισόδημά τους θ’ αποδειχθεί πολύ μικρότερο από το γείτονα — πράγμα φοβερά υποτιμητικό. Έτσι, μεταξύ των καθώς πρέπει ανθρώπων, μπορεί να είπωθούν τα πιο άπιαστα πράγματα αλλά τα προσωπικά οικονομικά ζητήματα θεωρούνται ‘ε α μ π ο υ’. Και είναι το άκρον άωτον της κακής συμπεριφοράς το να ρωτήσει κανείς ένα άνθρωπο: ‘Τι εισόδημα έχετε;’.

Όρισμένα επεισόδια του παρελθόντος, που μάς έχουν προκαλέσει ζωηρή συγκίνηση, ντροπή, φόβο, αποστροφή, δεν τ’ αποκαλύπτουμε ποτέ ή τουλάχιστον αποφεύγουμε να μιλήσουμε γι’ αυτά. Οι στρατιώτες που έζησαν δραματικές περιπέτειες στον πόλεμο, συνήθως δεν τις συζητάνε. ‘Όταν ακούμε έναν άνθρωπο ν’ αφηγείται τα πολεμικά του κατορθώματα, μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι υπερβάλλει.

Το τι πρέπει και τι δεν πρέπει να λέμε αρχίζουμε να το μαθαίνουμε από την παιδική μας ηλικία. ‘Ανάλογα με τις αντιδράσεις των μελών, το παιδί θ’ αποκτήσει αντίληψη των ορίων του επιτρεπτού και του απαγορευμένου. ‘Αν ή μαμά θυμώσει για κάτι που άκουσε, ο μικρός θα καταλάβει πως είναι φρονιμώτερο να μην αποκαλύπτει ώριμες πράξεις του, π. χ. ότι έσπασε ένα ποτήρι ή ότι τράβηξε την ουρά της γάτας. Θα μάθει επίσης πως ώριμες λέξεις υπάρχουν, αλλά δε λέγονται, αλλά δεν πράγματα γίνονται, αλλά δεν αναφέρονται...

BARBARA MOON

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

‘Ο καθηγητής Γεώργιος Έδουάρδος Τσάλλεντζερ, διάσημος ζωολόγος, ταξίδεψε πριν από δυο χρόνια στη Νότιο ‘Αμερική και, όπως ισχυρίζεται, ανακάλυψε μια περιοχή του ‘Αμαζονίου γεμάτη προϊστορικά megafossils. Μετά την επιστροφή του στο Λονδίνο, κανείς δεν θύει να τον πιστέψει, εκτός από το νεαρό συντάκτη της ‘Ημερησίας’ Έδουάρδο Μαλόουν, ο οποίος, μαζί με το λόρδο Ρόξτον και τον καθηγητή Σάμμερλεϊ, προσφέρεται να λάβει μέρος σε μια επιστημονική αποστολή που ξεκινάει για τη Νότιο ‘Αμερική, με σκοπό την επιβεβαίωση των ανακαλύψεων του Τσάλλεντζερ. Με τον Τσάλλεντζερ επί κεφαλής, από το Μανός της Βραζιλίας ή αποστολή φτάνει στην απρόσιτη περιοχή που περιβάλλεται από ένα ψηλό τείχος βασαντικών βράχων. ‘Αλλά το τείχος είναι κάθετο και λείο και δεν προσφέρεται στην αναρρίχηση. ‘Επειτα από πολλές άκαρπες προσπάθειες ή αποστολή αποφασίζει να χρησιμοποιήσει ως γέφυρα ένα μεγάλο δέντρο που ύψωνεται στην κορφή ενός βράχου απέναντι στο βασαντικό τείχος. ‘Η προσπάθεια πετυχαίνει και ή αποστολή περνάει απέναντι. ‘Αλλά δυο μισγάδες οδηγοί, για να εκδικηθούν το λόρδο Ρόξτον, γκρεμίζουν τη γέφυρα και οι τέσσερις άνδρες βρίσκονται παγιδευμένοι στον άγνωστο κι’ έχθρικό Χαμένο Κόσμο...

9ον

ΟΙ δυο προδότες τιμωρήθηκαν όπως τους άξιζε, αλλά το κακό που είχαν κάνει ήταν ανεπανόρθωτο. Δεν είχαμε απολύτως κανένα μέσο στη διάθεσή μας για να ξαναπεράσουμε στον απομονωμένο βράχο και να κατεβούμε. ‘Ανάμεσα στο Χαμένο Κόσμο και τον υπόλοιπο κόσμο δεν διήρχε καμιά δύναμη ή επικοινωνία. Μπροστά μας απλωνόταν ή πεδιάδα, πιο πέρα ήταν ο κρυφός παραπόταμος που ώδηγούσε στον πολιτισμένο κόσμο και κάπου ανάμεσα στους θάμνους ήταν κρυμμένα τα πλοιάριά μας και σε μάς διήρχε ένα χάσμα, ένα χάσμα λίγων μέτρων που καμιά ανθρώπινη δύναμη, υπό τις συνθήκες που βρισκόμαστε, δε θα μπορούσε να το γεφυρώσει. Μια σύντομη στιγμή σιγή σιωπής είχε αλλάξει ριζικά την κατάσταση μας.

‘Αλλ’ ακριβώς στις λίγες στιγμές που ακολουθήσαν μου δόθηκε ή ευκαιρία να καταλάβω από τι όλικο ήτανε φτιαγμένοι οι σύντροφοί μου: Σοβαροί και σκεπτικοί, αλλ’ εκπληκτικά γαλήνιοι, χαλάρωναν χαλαρά τις πόδια τους. Ρωξός το παρόν, δεν είχαμε τίποτα άλλο να κάνουμε παρά να καθίσουμε ή υπομονητικά ανάμεσα στους θάμνους και να περιμένουμε ν’ ανέβει ο Ζάμπο στον απομονωμένο βράχο απέναντί μας. Το μαύρο του πρόσωπο, γεμάτο πίστη και ελκιστικότητα, δεν άργησε να φανεί από την άκρη του βράχου. ‘Ωρθωσε το ή-ράκλειο κορμί του μπροστά μας και φώναξε:

— Τι πρέπει να κάνω τώρα; Πέστε μου τι θέλετε και θα το κάνω. ‘Ο πιστός νέγρος περίμενε οδηγίες. ‘Αλλά μήπως έμεις ξέραμε τι έρεπε να κάνουμε; Για ένα μονάχα είμαστε βέβαιοι: ‘Ο Ζάμπο ήταν ο μοναδικός δεσμός με τον έξω κόσμο που μάς απέμενε. ‘Επρεπε με κάθε τρόπο να τον κρατήσουμε. Του φωνάξαμε ότι δεν πρέπει να μάς εγκαταλείψει.

— ‘Οχι, όχι! μάς απάντησε ο Ζά-

μπο. Δε θα φύγω ποτέ. ‘Ο,τι και να γίνει, θα με βρείτε πάντα εδώ, στη ρίζα του βράχου. ‘Αλλά δε θα μπορούσω να κρατήσω τους ‘Ερυθρόδερμους. Είναι φοβισμένοι και θέλουν να φύγουν. Λένε ότι το κακό πνεύμα Κουρουπούρι προκαλέσει τη συμφορά. Τώρα που λέπετε σεις δε θα μπορούσω να τους κρατήσω εδώ.

— Κράτησε τους ως αύριο το πρωί, Ζάμπο! φώναξα. Θέλω να τους δώσω ένα γράμμα για το Μανός.

— Έν τάξει, αφεντικό! Μπορώ να τους κρατήσω ως αύριο. ‘Αλλά τί να κάνω τώρα για σεις;

‘Εξέτελεσε τις οδηγίες μας με συγκινητική αφοσίωση. Πρώτα απ’ όλα του είπαμε να λύσει το σχοινί που κρεμόταν από την άκρη του απομονωμένου βράχου και να μάς ρίξει. Δεν ήταν πιο χονδρό από ένα σχοινί μπουγάδας, αλλ’ ήταν πολύ γερό και μ’ όλο που δε θα μπορούσαμε να φτιάξουμε μια γέφυρα μ’ αυτό, θα μάς χρησίμευε ίσως στην εξερεύνηση του οροπεδίου. ‘Ο Ζάμπο έδεσε στη μιαν άκρη του σχοινιού το δέμα με τα λίγα εφόδια που είχαμε ανεβάσει στο βράχο και τα τραβήξαμε προς το μέρος μας. Με τα τρόφιμα αυτά θα μπορούσαμε να ζήσουμε τουλάχιστον μια βδομάδα, ‘εστω κι’ αν δε βρίσκαμε τίποτα άλλο να φάμε. Κατόπιν ο Ζάμπο ξανακατέβηκε και μάς έφερε άλλα δυο δέματα με διάφορα πράγματα από την κατασκήνωση, φυσιγγία για τα τουφέκια μας, είδη ρουχισμού κλπ. που τα τραβήξαμε προς το μέρος μας με τον ίδιο τρόπο. Είχε κιάλια βραδύτητα ο Ζάμπο μάς αποκατέθηκε με μια τελευταία διαβεβαίωση ότι θα κρατούσε τους ‘Ερυθρόδερμους οδηγούς ως αύριο το πρωί.

Δειπνήσαμε και κοιμηθήκαμε πολύ κοντά στο χείλος του γκρεμού. Σβόσαμε τη δίψα μας με δυο μπουκάλια κρασί που βρήκαμε στο δέμα των τροφίμων. Δεν διήρχε νερό εκεί κοντά και κανένας από μάς δεν ήταν πρόθυμος να εισηγηθεί βαθύτερα στον άγνωστο κόσμο, τουλάχιστον όχι άμεσα. ‘Ακόμα και

ο Ρόξτον φαινόταν κουρασμένος από τις αναποδιές αυτής της ημέρας. ‘Αποφύγαμε ν’ ανάψουμε φωτιά για να μην κάνουμε αισθητή την παρουσία μας.

Αύριο (ή μάλλον σήμερα, γιατί αυτή τη στιγμή που γράφω έχει αρχίσει να ξημερώνει) θα ξεκινήσουμε για τη πρώτη μας εξερεύνηση του παράξενου αυτού κόσμου. Δεν ξέρω ποτέ θα ξαναγράψω — ή αν θα μου δοθεί ποτέ ή ευκαιρία να ξαναγράψω. Στο μεταξύ, βλέπω κάτω στην κατασκήνωση πως οι ‘Ερυθρόδερμοι βρίσκονται ακόμα στις θέσεις τους. ‘Ο Ζάμπο κράτησε το λόγο του και είμαι βέβαιος πως οι ‘Ερυθρόδερμοι θα παραλάβουν το γράμμα μου. ‘Αλλ’ αν θα φτάσει ποτέ στο Μανός, αυτό δεν το ξέρω.

Και όσο περισσότερο σκέπτομαι, τόσο πιο απελπιστική μου φαίνεται ή κατάσταση. ‘Αν υπήρχε ένα ψηλό δέντρο κοντά στο χείλος του γκρεμού θα μπορούσαμε ίσως να το ριζούμε για να φτιάξουμε μια γέφυρα προς τον απέναντι βράχο. ‘Αλλά τα ψηλά δέντρα βρίσκονται αρκετά βαθιά στ’ οροπέδιο και θα ήταν αδύνατον να τα μεταφέρουμε. Το σχοινί μας είναι πολύ κοντό ανάλογα με το ύψος του βασαντικού τείχους... Ναι, ή θέση μας είναι απελπιστική.

★
ΑΠΟΚΟΙΜΗΘΗΚΑ τα ξημερώματα, με ξύπνησαν όμως οι πρώτες ακτίνες του ήλιου που έπεσαν στο πρόσωπό μου. Το πρώτο περιστατικό που μου συνέβη δεν ήταν και πολύ ευχάριστο. ‘Ανοίγοντας τα μάτια μου είδα κάτι πολύ παράξενο στο πόδι μου: Το παντελόνι μου είχε φρασηκωθεί στον βίο, αποκαλύπτοντας ένα κομμάτι δέρματος πάνω απ’ την κάλτσα. Στο δέμα μου ήταν κολλημένο ένα μεγάλο κοκκινοπότο πράγμα που έμοιαζε με ρώγα σταφυλιού. Σαφηνάμενος, έσκυψα για να το πιάσω, αλλά ή ρώγα έσκαψε ανάμεσα στα δάχτυλά μου ραντίζοντας τα ρούχα και το πρόσωπό μου με αίμα. Δεν πρόρεσα να συγχράσω μια κανονική φοίτηση. Οι δυο καθηγητές έτρεξαν κοντά μου.

— Πολύ ενδιαφέρον, είπε ο Σάμμερλεϊ σκύβοντας πάνω απ’ το πόδι μου. Είναι ένα γιγαντιαίο τοιμπούρι, άγνωστο μέχρι σήμερα στην εντομολογία.

— Οι πρώτοι καρποί των κόπων μας! πρόσθεσε με κομική σοβαρότητα ο Τσάλλεντζερ. Και αφού ο κ. Μαλόουν είναι το πρώτο ανθρώπινο πλάσμα που τιμήθηκε απ’ αυτό το ζωόφιο πρέπει να τ’ ονομάσουμε ‘τοιμπούρι του Μαλόουν’. (IXODES MALONI) στα λατινικά: ‘Ετσι, νεαρό μου φίλε, χάρις σ’ ένα ασήμαντο τοιμπούρι, κέρδισες τηνθανάσια και τ’ όνομά σου θα μείνει για πάντα γραμμένο στις γουές δέλτους της ζωολογίας. ‘Αλλά δεν έπρεπε να σκοτώσεις αυτό το άστικο ζωόφιο την ώρα που έπαιρνε το πρόγευμά του. Μεγάλη αχαριστία εκ μέρους σου!

— Βορραρό σκουλήκι! φώναξα γεμά-

τος άηδία.

Ο καθηγητής Τσάλλεντσερ ύψωσε τὰ πυκνά του φρύδια, έβγαλε τὸ χέρι του στὸν ώμο μου καὶ εἶπε σὲ τόνο πατριχῆς αὐστηρότητας:

— Πρέπει ν' ἀποκτήσεις ἐπιστημονική ματιά καὶ ν' ἀντιμετωπίζεις τὰ πράγματα μὲ ἀπεριόριστο ἐπιστημονικὸ πνεύμα. Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο μὲ φιλοσοφική ιδιοσυγκρασία, ὅπως ἐγώ, αὐτὸ τὸ τοιμ-ποῦρι μὲ τὴν ἀξιοθαύμαστη μυτερή προδοσιδα του καὶ τὸ ἐλαστικὸ του στομάχι εἶναι ἕνα ἀριστούργημα τῆς φύσεως. Ἐξ ἴσου ὁμορφο μ' ἕνα παγώνι, ἢ ἀκόμα καὶ μὲ τὸ βόρειο σέλας. Μοῦ προκαλεῖ θλίψη ἡ ἀδιαφορία σου γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Τέλος πάντων.. Ἀς ἐλπίσουμε ὅτι θὰ βροῦμε κάπου ἕνα δεύτερο δείγμα αὐτοῦ τοῦ ἀξιοθαύμαστου ἐντόμου.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ βροῦμε, εἶπε μὲ ἀπάθεια ὁ καθηγητής Σάμμερλη. Εἶδα ἕνα πρὶν ἀπὸ λίγο.

— Ποῦ τὸ εἶδατε; ρώτησε μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον ὁ Τσάλλεντσερ.

— Ἐξαφανίστηκε κάτω ἀπ' τὸ πουκάμιό σου, κύριε συνάδελφε.

Ο Τσάλλεντσερ τινάχθηκε στὸν ἀέρα μουγκρίζοντας σὰν ἐξαγριωμένος ταῦρος καὶ ἄρχισε νὰ σβίξει τὸ πουκάμισό του ποσοπαθώντας νὰ τὸ βγάλει ἀπὸ πάνω του. Ὁ Σάμμερλη κι' ἐγὼ σπεύσαμε νὰ τὸν βοηθήσουμε ξεκαρδισμένοι στὰ γέλια. Σὲ λίγο τὸ πουκάμισο τοῦ Τσάλλεντσερ εἶχε μεταβληθεῖ σὲ ράκη. Πιάσαμε τὸ τοιμποῦρι ἀνάμεσα στὸ πυκνὸ τρίχωμα τοῦ στήθους του. Ὅλοι οἱ γύρω θάμνοι ἦταν γεμάτοι ἀπ' αὐτὰ τὰ ζωῖφια καὶ ἀποφασίσαμε ν' ἀπομακρυνθοῦμε.

Ἀλλὰ πρῶτα, ἔπρεπε νὰ συνεννοηθοῦμε μὲ τὸν πιστὸ μας Ζάμπο ποὺ δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ πάνω στὸ βράχο φορτωμένος μὲ ἀρκετὲς κονσέρβες κακάο καὶ κοντιὰ μπισκότων, ποὺ μᾶς τὰ πέταξε πάνω ἀπ' τὴν ἄβυσσο. Ἀπὸ τὰ ἐφύδια ποὺ ἔμεναν στὴν κατασκήνωση τοῦ εἴπαμε νὰ κρατήσουμε ὅσα θὰ τοῦ ἔφταναν γιὰ νὰ συντηρηθεῖ ἐπὶ δυὸ μῆνες. Οἱ Ἐρυθρόδεσμοι μποροῦσαν νὰ περῶν τὰ ὁλόκληρα ὥς ἀμοιβή γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τους καὶ γιὰ τὴ μεταφορά τῆς ἐπιστολῆς μου στὸ Μανός. Λίγες ὥρες ἀργότερα τοὺς εἶδαμε ν' ἀπομακρύνονται ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο στὴν πεδιάδα, κουβαλώντας ἀπὸ ἕνα μπόγιο στὸ κεφάλι τους. Ὁ Ζάμπο ἐγκατεστάθηκε στὴ μικρὴ σκηνή μας, κάτω ἀπὸ τὸ βασιλικὸ τεῖχος κι' ἔμεινε μόνος του γιὰ νὰ μᾶς περιμένει...

★

ΚΑΙ τώρα, ἔπρεπε νὰ πάρουμε μιὰν ἀπόφαση γιὰ τὴν κατεύθυνση ποὺ θ' ἀκολουθοῦσαμε.

Μετακινήθηκε ἀπὸ τοὺς θάμνους μὲ τὰ τοιμποῦρια, μέχρι ποὺ φτάσαμε σ' ἕνα μικρὸ ξέφωτο ἀνάμεσα στὰ πανύψηλα δέντρα. Ἐπὶ ἔρχονταν μερικὰ βράδια καὶ μιὰ δροσερὴ πηγή τοῦ κέντρου, κι' ἐκεῖ καθήσαμε γιὰ νὰ καταστρώσουμε τὰ σχέδιά μας. Τὰ πουλιὰ τιτίβιζαν στὰ φυλλώματα πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας, ἀλλ' ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἤχους δὲν ἀντιληφθήκαμε ἄλλα σημάδια ζωῆς ἐκεῖ γύρω.

Ἡ πρώτη μας φροντίδα ἦταν νὰ κάνομε μιὰ ἐπιθεώρηση τῶν ἐφοδίων ποὺ εἴχαμε μαζὶ καὶ γιὰ νὰ ξέρομε ποὺ διοικόμεθα ἀπὸ τὴν ὕπνηυσή. Μὲ τὰ πράγματα ποὺ εἴχαμε φέρεי μόνοι μας πρὶν ἀπὸ τὴν κατάρρευση τῆς γέφυρας

καὶ μὲ κείνα ποὺ μᾶς εἶχε πετάξει ὁ Ζάμπο μετὰ τὴν καταστροφή, οἱ προμήθειές μας ἦταν ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὲς. Τὸ σπουδαιότερο ἦταν πὼς εἴχαμε τὰ τέσσερα τουφεκία μας καὶ περίπου χίλιες τραχὺ-σιες σφαῖρες, εἴχαμε κι' ἕνα περιστροφὸ μὲ ἑκατὸν πενήντα σφαῖρες. Αὐτὰ θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν ν' ἀντιμετωπίζομε τοὺς κινδύνους ποὺ εἴμαστε δέβαιοι ὅτι θὰ συναντούσαμε στὸν ἄγνωστο κόσμο. Ὁ-σο γιὰ τροφίμα, εἴχαμε ἀρκετὰ γιὰ με-ρικὲς ἑβδομάδες, ὁ καπνὸς ἐπίσης δὲ μᾶς ἔλειπε καὶ εἴχαμε φέρει καὶ μερικὰ ἐπι-στημονικὰ ὄργανα, ἕνα μικρὸ τηλεσκόπιο καὶ τὰ κυάλια μας. Ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ συγκεντρώσαμε σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ ξέφωτου καὶ τὰ κρύψαμε κάτω ἀπὸ ἕνα σωρὸ ἀπὸ ἀγκυθωτοὺς θάμνους ποὺ κύψαμε μὲ τὰ μαχαίρια μας. Αὐτὸ τὸ ξέφωτο θὰ ἦταν πρὸς τὸ παρὸν τὸ στρατηγεῖο μας, ἡ βάση ἐξουμήσεως καὶ τὸ καταφύγιό μας σὲ περίπτωση κινδύνου καὶ συγχρόνως ἡ ἀποθήκη τῶν ἐφοδίων μας. Τὸ ὀνομάσαμε «Φρούριο Τσάλλεντσερ».

Ἦταν μεσημέρι ὅταν συμπληρώσαμε τὴν ὁργάνωση τοῦ «Φρουρίου Τσάλλεντσερ», ἀλλ' ἡ ἔσπεη δὲν ἦταν ὑπερο-λικὴ καὶ, γενικά, τὸ κλίμα τοῦ ὁροπεδίου, ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ θλάση τῆς θύ-μιζαν μᾶλλον τὶς εὐκατεστὲς ζώνες τῆς γῆς παρὰ τοὺς τροπικούς. Στὸ δάσος γύρω μας ὑπῆρχαν ἄφθονες βαλανιδιές, δρυεὺς καὶ σημύδες. Ἀλλ' ἀνάμεσά τους ὑπῆρχαν καὶ τὰ γιγαντιαία δέντρα «τζίγκχο» τοῦ Ἀμαζονίου. Στὴ σιὰ ἐ- νὸς τέτοιου δέντρου συνεχίσαμε τὴ συζή-τησή μας καὶ ἀκούσαμε τὸν λόρδο Ρόξ-τον ποῦ, στὶς κοίσιμες στιγμὲς ἀνε-λάμβανε πάντα τὴν ἡγεσία, νὰ μᾶς ἐκ-θέτει τὶς ἀπόψεις του:

— Ὅσο μένομε ἀπαράτητοι ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ζῶα σ' αὐτὴ τὴν περιοχή, εἴμαστε ἀσφαλεῖς. Τὰ θάσανά μας θ' ἀρχίσουν ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ θ' ἀντιλη-φθοῦν τὴν παρουσίᾳ μας. Φαίνεται πὼς ἀκόμα δὲ μᾶς ἔχουν ἀνακαλύψει. Ἡ στρατηγική μας, λοιπόν, θὰ εἶναι νὰ μένομε ὅσο μποροῦμε περισσότερο ἀπα-ρατήρητοι καὶ νὰ βλέπομε χωρίς νὰ μᾶς βλέπουν. Πρέπει νὰ ξέρομε τί μᾶς πε-ριμένει πρὶν ἔξοδου σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ ζωντανὰ πλάσματα αὐτῆς τῆς περιοχῆς...

— Ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ προχωρή-σουμε, παρατήρησε διαστακτικά.

— Θὰ προχωρήσουμε, μὴν ἀνησυχεῖς γι' αὐτὸ. Ἀλλὰ θὰ προχωρήσουμε μὲ περισκέψη. Ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀπομακρυν-θοῦμε τόσο ὥστε νὰ μὴν μποροῦμε νὰ ἐπιστρέψουμε στὴ βάση μας σὲ στιγμὴ κινδύνου. Καί, πρὸ πάντων, δὲν πρέπει ποτέ, ἐκτὸς ἂν εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου, νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ του-φεκία μας...

— Μὰ ἐσεῖς πυροβολήσατε χθὲς τὸν Γκομές, διέκοψε ὁ Σάμμερλη.

— Δὲν μποροῦσε νὰ γίνεαι ἄλλοιως. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἄνεμος φρουσε τοὺς πρὸς τὰ ἔξω καὶ εἶναι ἀπίθανον ν' ἀκουσθῆκε ὁ πυ-ροβολισμὸς σὲ μεγάλῃ ἀπόσταση στὸ ἐ-σωτερικὸ τοῦ ὁροπεδίου... Ἀλλὰ μιὰ καὶ μιλιὰς γιὰ τ' ὁροπέδιο τοῦ Χαμένου Κόσμου, θὰ πρέπει νὰ τοῦ δώσουμε κι' ἕνα ὄνομα. Τί προτείνετε;

Ἀναφέραμε μερικὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ Τσάλλεντσερ ἐπεκράτησε:

— Δὲ χρειάζεται καμμιά συζήτηση, νομίζω. Ὁ Χαμένος Κόσμος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πάρει τ' ὄνομα τοῦ πρωτοπόρου ποὺ τὸν ἀνεκάλυψε: Θὰ μείνει στὴ γεω-γραφία ὡς «χώρα τοῦ Μάπλ Χουάιτ», τοῦ Ἀμερικανοῦ καλλιτέχνη ποὺ πάτησε

πρῶτος ἐδῶ καὶ τὸ πλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ του.

Ἔτσι, σημείωσα τ' ὄνομα αὐτὸ στὸ χάρτη πορείας, ἡ σύνταξη τοῦ ὁποίου ἔχει ἀνατεθεῖ σὲ μένα.

★

ΤΟ πρόβλημά μας τώρα ἦταν ἡ εἰ-ρηνικὴ διελθὺση στὴ χώρα τοῦ Μάπλ Χουάιτ. Εἴχαμε διαπιστώ-σει μὲ τὰ μάτια μας πὼς ἡ περιοχή ἦταν κατοικημένη ἀπὸ παράξενα πλά-σματα καὶ ὅπῃ ἔρχε καὶ τὸ τετράδιο τῶν σχεδίων τοῦ Μάπλ Χουάιτ ποὺ μᾶς ἔπειθε ὅτι ἀκόμα πὺς παράξενα καὶ φο-βερὰ τέρατα μᾶς περιμέναν ἐδῶ κοντὰ. Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης νὰ ζοῦσαν ἐδῶ καὶ μερικὰ ἀνθρώπινα πλάσματα — αὐ-τὸ μποροῦσαμε νὰ τὸ ὑποπτευθοῦμε ἀπὸ τὸ σκελετὸ ποὺ βρήκαμε παλινκαμένο στὰ μπαμπού, κάτω ἀπ' τὸ βασιλικὸ τεῖχος: ὁ σύντροφος τοῦ Μάπλ Χουάιτ ἔπρεπε νὰ εἶχε πέσει ἀπὸ ψηλὰ καὶ τὸ πιδανώτερο εἶναι ὅτι κάποιος τὸν εἶχε ῥίξει στὸν γκρεμὸ, πάνω στὰ μπαμπού. Καί ἐφ' ὅσον, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, δὲν ὑπῆρχε καμμιά δυνατότητα νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὸν Χαμένο Κόσμο, κάθε μέτρο ἀσφαλείας ποὺ μᾶς ὑπεδεί-κνυε ἡ πείρα τοῦ λόρδου Ρόξτον ἦταν ἀπόλυτα δικαιολογημένο. Ἦταν, ὥστόσο ἀδύνατον νὰ μένομε στὶς παρυφῆς αὐ-τῆς τῆς χώρας τοῦ μυστηρίου, τὴ στιγ-μὴ ποὺ ἀνυπομονοῦσαμε νὰ τὴν ἐξερευ-νήσουμε ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη.

Ἔτσι, συμπληρώσαμε τὸ καμουφλάρι-σμα τῶν ἐφοδίων μας στὸ «Φρούριο Τσάλλεντσερ» καὶ ξεκινήσαμε, ἀργὰ καὶ μὲ πολλὰς προφυλάξεις, ἀκολουθώντας τὸ ρυάκι ποὺ πήγαζε ἀπὸ τὰ βράχια τοῦ ξέφωτου, τὸ ὁποῖο θὰ μᾶς ὡδη-γοῦσε πρὶν στὸ ὄχυρό μας.

Δὲν εἴχαμε προχωρήσει πολὺ, ὅταν συναντήσαμε ὀριζμένα σημάδια ποὺ μᾶς ἔπεισαν ὅτι πραγματικὰ πολλὰ θαύμα-τα μᾶς περιμέναν στὴν ἄγνωστη γῆ. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὲς ἑκατοντάδες μέτρα πορείας ἀνάμεσα σὲ πυκνὸ δάσος ποὺ περιεῖχε διάφορα δέντρα τελειῶς ἄγνω-στα σὲ μένα, τὰ ὁποῖα ὅμως ὁ Σάμ-μερλη, ποὺ ἐκτελοῦσε χρὴτὸ βοτανολόγου τῆς ἀποστολῆς, ἀνεγνώρισε ὡς προϊστο-ρικὲς κοιλιές κωνοφόρων, φτάσαμε σὲ μιὰ περιοχή ὅπου τὸ ρυάκι φάρδαινε καὶ σχημάτιζε ἕνα μικρὸ ποτάμι. Στὶς ὄχθες τοῦ ὑπῆρχον ψηλὲς καλαμιές ἐνδὺς ἄ-γνωστου εἶδους. Ἐαφνικὰ, ὁ λόρδος Ρόξ-τον, ποὺ δάδισε πρῶτος, μᾶς ἔκανε νόη-μα νὰ σταματήσουμε.

— Κυττάξτε ἐδῶ! μᾶς εἶπε. Εἶναι τ' ἀχνάρια ἐνδὺς πουλιοῦ καὶ ὁ διάβολος νὰ μὲ πάρει ἂν δὲν εἶναι ὁ πρόγονος ὅλων τῶν πουλιῶν τῆς γῆς!

Ἐνα πελώριο πέλμα μὲ τρία δάκτυλα ἦταν ἀποτυπωμένο στὴ μαλακὴ λάσπη τῆς ὄχθης. Τὸ παράξενο πλάσμα, ὅτι κι' ἂν ἦταν, εἶχε περάσει τὸ ποτάμι καὶ εἶχε χωθεῖ στὸ δάσος. Σταματήσαμε βλοῖ-για νὰ περιεργασθοῦμε τὸ τερατῶδες πέλμα. Ἀν ἦταν πραγματικὰ πουλὶ —καὶ τί ἄλλο μποροῦσε νὰ ἦταν; — οἱ διαστά-σεις τὸν θὰ ἦσαν ἀπίστευτα μεγάλες. Ὁ λόρδος Ρόξτον ὅπλισε τὸ τουφεκί του καὶ κύτταξε ἀνήσυχος γύρω του.

— Παίρνω ὄχι ὅτι τ' ἀχνάρια εἶναι πρόσφατα. Τὸ ζῶο πέρασε ἀπὸ δῶ τὸ πολὺ πρὶν ἀπὸ δέκα λεπτὰ. Λιάβολε! Κυττάξτε ἐδῶ! Νὰ κι' ἄλλο σημάδι ἀπὸ μικρότερο ζῶο!

Ἡ ΣΤΝΕΧΕΙΑ: Στὸ ἐπόμενο

Πὼς ὁ ἦχος ἐξουδετερώνει τὸν πόνο δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸ, γιὰτὶ ξέρομε πολὺ λίγα πράγματα γιὰ τὸ συν-αἶσθημα τοῦ πόνου. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸν ἐξουδετερώνει. Μιὰ καινούργια μέθοδος «ἡχητικῆς ἀ-ναισθητοποιήσεως» ποὺ ἀνακαλύφθηκε στὴν Ἀμερικὴ φαίνεται ὅτι θὰ συμφιλιώσει, μιὰ γιὰ πάντα, αὐτοὺς τοὺς προαιώνιους ἐχθροὺς: τὸν ὁδοντίατρο μὲ τὸν πε-λάτη του...

Ο ΗΧΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Ἐνα «ἡχητικὸ ἀναισθητικὸ» ατὴ διάδωση τῶν ὁδοντιᾶτρων

ΠΙΝ ἀπὸ λίγους μῆνες μιὰ νεαρὴ κυ-ρία ἦρθε στὸ ὁδοντιατρεῖο τοῦ δρος Ουάλλας Γκάρντερ, στὸ Καϊμπριτζ τῆς Μασαχουσέτης, καὶ κάθισε μὲ δυσ-φορία στὴν ὁδοντιατρικὴ πολυθρόνα. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ τῆς χρόνια εἶχε ὑποφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν κακὴ κατάστασή τῶν δον-τιῶν τῆς κι' αἰσθανόταν ἕνα φόβο σχε-δὸν ὑστερικὸ γιὰ τὸ τρυπάνι τοῦ ὁδον-τογιατροῦ. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ σφράγιση χαλασμένου δοντιοῦ καὶ τὸ τρυπάνι, φυσικά, ἦταν ἀπαραί-τητο.

Γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ γιατρός ἔχει στὴ διάθεσή του ἕνα τοπικὸ ἀναι-σθητικὸ, τὴ νοβοκαΐνη, ἀλλὰ στὶς σο-βαρώτερες περιπτώσεις μπορεῖ νὰ χρη-σιμοποιήσει κι' ἕνα γενικὸ ἀναισθητι-κὸ, ὅπως τὸ κλωροφόρμιο. Ὁ δρ Γκάρτ-νερ δὲν χρησιμοποίησε οὔτε τὸ ἕνα, οὔτε τὸ ἄλλο. Ρώτησε τὴν πελάτισσά του ἂν ἤθελε νὰ δοκιμάσει μιὰ καινούργια μέθο-δο ἀναισθητοποίησης: τὴ μουσική! Ἡ κυρία, ἐκπληκτικὴ, δέχθηκε νὰ δοκιμάσει καὶ ὁ ὁδοντίατρος ἀφοῦ τὴν ἐρώτησε ποῖα μουσικὴ προτιμοῦ, τοποθέτησε μιὰ ταινία μαγνητοφώνου σ' ἕνα μηχανη-ματάκι, τῆς ἔβαλε σ' αὐτὰ ἕνα ζευ-γάρι ἀκουστικὰ συνδεδεμένα μὲ τὸ μηχανή-μα καὶ τῆς ἐξήγησε τί ἔπρεπε νὰ κά-νει:

Πάνω στὸ μικρὸ μηχανήμα, ποὺ ἡ κυρία εἶχε στὰ γόνατά της, ὑπῆρχαν δυὸ κουμπιά, ἕνα κόκκινο κι' ἕνα μαῦρο. Ὁ δρ Γκάρντερ ἔστρεψε τὸ μαῦρο κουμ-πί καὶ μιὰ γλυκεῖα μελωδία ξεχύθηκε ἀπὸ τὸ μηχανήμα. Ἀν ἡ κυρία αἰσθα-νόταν πόνο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐ-πεμβάσεως, δὲν εἶχε παρὰ νὰ στρέψει τὸ μαῦρο κουμπὶ γιὰ ν' αὐξήσει τὴν ἔνταση τῆς μουσικῆς. Ἀν αὐτὸ δὲν τὴν ἀνακούφιζε, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ στρέψει τὸ κόκκινο κουμπὶ καὶ θ' ἄκουγε ἕνα συγκεχυμένο ἦχο, κάτι σὰν ὀρμητικὸ κα-ταρράκτη...

Τὸ ὁδοντιατρικὸ τρυπάνι ἄρχισε τὸ δουλεῦν... Ἀλλ' ἡ κυρία, γιὰ πρώτη φο-ρὰ στὴ ζωὴ της, δὲν τὸ αἰσθάνθηκε. Ἀ-κουγε μουσικὴ τοῦ Βάγκνερ... καὶ τοὺς καταρράκτες τοῦ Νισγάρα! Καὶ δταν ὁ γιατρός τελείωσε τὴ σφράγιση καὶ τῆς εἶπε ὅτι μπορεῖ νὰ πηγαίνει, ἡ κυρία ἀπάντησε ἱκετευτικά:

— Μά... θὰ ἤθελα νὰ μείνω λίγο ἀ-κόμα!

ΣΗΜΕΡΑ, ἡ ἀνακάλυψη τοῦ δρος Γκάρντερ, πασίγνωστη στὴν Ἀμε-ρικὴ, ἔχει πάρει τὴ μορφή ἐνδὺς

πολύπλοκου ἡλεκτρονικοῦ μηχανήματος ποὺ λέγεται «Ἀντιὰκ» (AUDIAC) καὶ φαίνεται ὅτι θὰ φέρει ἐπανάσταση στὴ ὁδοντιατρικὴ τεχνικὴ καί, πρὸ πάντων στὴ στάση τοῦ κοινοῦ ἀπέναντί της: Ὁ ὁδοντίατρος θὰ πάψει νὰ εἶναι ὁ δῆ-μιος τῆς ἱερᾶς Ἐξετάσεως ποὺ βασανί-ζει σαδιστικὰ τοὺς συνανθρώπους του καί... πληρώνεται ἀπὸ τὰ θύματά του. Ἡ μέθοδος ἔχει δοκιμασθεῖ ἀπὸ ἑκα-τοντάδες ὁδοντιάτρος στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὴν Ἀγγλία, ἔχει ἐν-δουσιάζει χιλιάδες ἀσθενεῖς ποὺ ζοῦσαν μὲ τὸν ἐφιάλητ τῶν ὁδοντιατρικῶν ἐρ-γαλειῶν καί, μὲ καταστροφικὰ συνέ-πειες γιὰ τὰ δόντια τους, ἀπόφευγαν νὰ ὁποδηθοῦν σὲ θεράπεια.

Ἀλλὰ γιὰτὶ θὰ πρέπει νὰ παραμερί-σουμε τὰ «ἐπισκὰ» ἀναισθητικὰ στὴν ὁ-δοντιατρικὴ; Ποιὰ εἶναι τὰ πλεονεκτή-ματα τῆς καινούργιας μεθόδου;

Πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὰ περισσότερα ἀν-αισθητικὰ εἰσάγονται στὰ οὖλα μὲ ἐνέ-σεις καί, γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἔνεση εἶναι ἕνα ἀφόρητο μαρτύριο. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀναισθητικὸ χρειάζεται ὀρι-σμένο χρονικὸ διάστημα γιὰ νὰ ἐ-πενεργήσει στὸ νευρικὸ σύστημα. Ἀντί-θετα, μὲ τὴν μέθοδο τοῦ ἀναισθητικοῦ ἤχου, ὁ γιατρός μπορεῖ ν' ἀρχίσει ἀ-μέσως δουλεῖα καὶ ὁπολογίζεται πὼς ἡ διάρκεια τῶν ὁδοντιατρικῶν ἐπεμβάσε-ων περιορίζεται, μὲ τὴν μέθοδο αὐτὴ, κατὰ 25%.

Τέλος, τὸ πῶς σημαντικὸ μειονέκτημα τῶν τοπικῶν καὶ τῶν γενικῶν ἀναισθη-τικῶν εἶναι ὅτι προκαλοῦν δυσάρεστες ἀντιδράσεις στὸν ὁργανισμό — ἀλλεργι-κὰ φαινόμενα, λιποθυμίες, ταχυκαρ-μία, στομαχικὲς διαταραχές, ναυτία. Ὁ ἀναισθητικὸς ἦχος δὲν προκαλεῖ τέτοι-ες ἀντιδράσεις.

Ὁ πόνος πνίγεται στὴ μουσικὴ

ΠΩΣ ὁ ἦχος ἐξουδετερώνει τὸν πόνο δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸ, γιὰτὶ ξέρομε πολὺ λίγα πράγ-ματα γιὰ τὸν ἴδιο τὸν πόνο. Ἀλ-λὰ τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸν ἐξουδετε-ρώνει καὶ οἱ ἐπιστήμονες ὑποθέτουν ὅ-τι αὐτὸ συμβαίνει κατὰ δυὸ τρόπους:

1. Ὁ ἦχος ποὺ χρησιμοποιεῖται στὶς ὁ-δοντιατρικὲς ἐπεμβάσεις εἶναι ισχυρὸς, πρὸ ἔντονος ἀπὸ τὸν πόνο καὶ ἀπασχολεῖ τὰ νευρικὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου ποὺ κανο-νικά θὰ ἔπρεπε νὰ καταγράφουν τὸν πόνο.
2. Εἰδικὰ στὴν περίπτωση τῶν ὁδον-

Ἡ συσκευή τοῦ ἤχου ἐναντίον τοῦ πόνου προκαλεῖ τὴν εὐάρεστη αὐτὴ ἐντύπωση ποὺ εἰκονίζεται στὴ φωτογραφία.

τιατρικῶν ἐπεμβάσεων ἢ μουσικὴ κατα-πνίγει τὸν ἀπαίσιο ἦχο τοῦ τρυπανιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐργαλείων πάνω στὸ κόκκαλο τοῦ δοντιοῦ. Ὁ ἐγκέφαλος ἀ-πασχολεῖται μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἤχους τοῦ «Ἀντιὰκ» καὶ οἱ ψυ-χολόγοι ξέρουν πὼς ὅταν συγκεντρώ-νομε τὴν προσοχή μας σὲ κάτι, τὸ συ-ναίσθημα τοῦ πόνου ἀμβλύνεται. Αὐ-τὸ συμβαίνει κάποτε στοὺς στρατιῶτες, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μάχης ποὺ ἀπορ-ροφᾷ τόσο τὴν προσοχή τους ὥστε δὲν ἀντιλαμβάνονται ἀμέσως ὅτι ἔχουν τραυ-ματισθεῖ.

Ὁ δρ Γκάρντερ ἄρχισε ν' ἀναζητεῖ τὸ «τέλειο ἀναισθητικὸ» γιὰ τὶς ὁδον-τιατρικὲς ἐπεμβάσεις πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια. Πειραματίστηκε μὲ ὅλα τὰ γνω-στὰ ἀναισθητικὰ, ἀλλὰ κανένα δὲν ἱκα-νοποίησε οὔτε τὸν ἴδιο οὔτε τοὺς πε-λάτες του.

Τὸ 1958, ἔκανε λόγο γιὰ τὶς προσπά-θειές του στὸν δρᾶ Λίκλιντερ, ἕναν ψυ-χολόγο ποὺ εἶχε ἀσχοληθεῖ μὲ τὶς ἀκου-στικὲς ἔρευνες καὶ εἶχε χρηματίσει πρὸς-δρος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκουστικῆς Ἑ-ταιρείας.

Συγχρονισμένοι δόρυβοι

Ὁ δρ Γκάρντερ εἶπε στὸν ψυχολόγο ὅτι, κατὰ τὴ γνώμη του, ὁ ἦχος τοῦ τρυπανιοῦ προκαλοῦσε νευρικὸ-τητα στοὺς πελάτες ἐνδὺς ὁδοντιατροῦ καὶ μείωνε τὴν ἀντίστασή τους στὸν πόνο. Ἀὲ θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ ἕνας ἄλλος ἦ-χος ποὺ θὰ κατέπνιγε τὸν ἦχο τοῦ τρυ-πανιοῦ;

Ἡ λύση τοῦ προβλήματος δὲν ἦταν δύ-σκολη. Ὁ δρ Λίκλιντερ μαγνητοφώνησε συγκεχυμένους ἤχους καὶ μὲ τὴ βοήθεια δυὸ ἀκουστικῶν κατασκευῶν τὸ πρῶτο «ἡχητικὸ» ἀναισθητικὸ μηχανήμα. Ὁ ἱ-διὸς ὑπῆρχε τὸ πρῶτο πειραματόζωο: Ὁ ὁδοντίατρος τοῦ ἔκανε μιὰ ἐξαγωγή δον-τιοῦ χωρίς ἄλλο ἀναισθητικὸ ἀπὸ τὸν ἦχο.

Ἀλλ' οἱ συγκεχυμένοι δόρυβοι, ἂν καὶ ἀποτελεσματικοὶ κατὰ τοῦ πόνου, δὲν εἶ-ναι εὐχάριστοι στὴν ἀκοή καὶ γίνονται ἀ-φόρητοι ὅταν ἡ ὁδοντιατρικὴ ἐπέμβαση τραβαίει σὲ μάκρος. Ἔτσι, ὁ δρ Γκάρτ-νερ καὶ ὁ δρ Λίκλιντερ ἀποφασίσαν ν' ἀναμίξουν τοὺς συγκεχυμένους ἤχους μὲ τὴ μουσικὴ. Κατασκευάσαν ἕνα σύνθετο μηχανήμα ποὺ μεταδίδει συγχρόνως μου-

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 48

Ο Ροσσίνι, την εποχή που έγραψε τον άθνατο «Κουρέα της Σεβίλλης».

Όλοι τον ξέρουν από τον πασίγνωστο και δημοφιλή «Κουρέα». Στην εποχή του ήταν ο βασιλιάς της όπερας και κανένας δεν μπορούσε να τον συναγωνισθεί. Τα έργα του θριάμβευαν σ' όλα τα λυρικά θέατρα. Και όμως, στην άκμή της ηλικίας του και στο απόγειο της δημιουργικής του δραστηριότητας, σε ηλικία 37 χρόνων, ο Ροσσίνι έπαψε ξαφνικά να συνθέτει. Το τελευταίο του μελόδραμα ο «Γουλιέλμος Τέλλος» ήταν και το αριστούργημά του. Έπειτα, ως το θάνατό του — πέθανε 76 χρόνων — δεν έγραψε παρά μόνο δυο έργα έκκλησιαστικής μουσικής. Ο συνθέτης αυτός, που μένει πάντοτε αγαπητός στο κοινό, είναι ένα από τα παράξενα φαινόμενα στην ιστορία της Τέχνης.

Ο «ΚΟΥΡΕΑΣ ΤΗΣ ΣΕΒΙΛΛΗΣ»

ΤΑ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΟССΙΝΙ

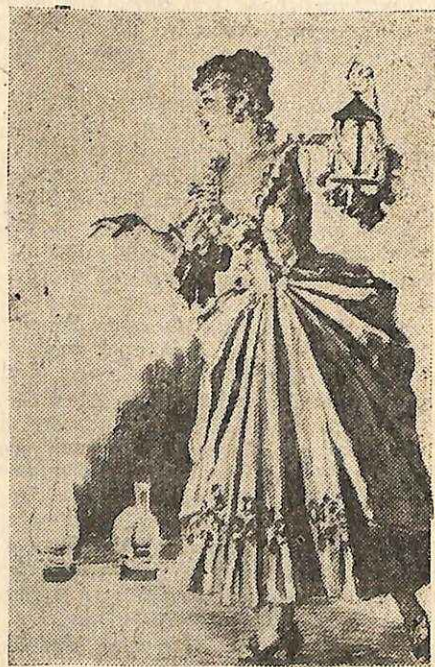
Του ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

σε το μελόδραμα, αναγνώριζε την ιδιοφυΐα του Ροσσίνι. «Δώστε μας κι' άλλα έργα σαν τον «Κουρέα», του είπε, όταν ο Ροσσίνι γεμάτος ένθουσιασμό για την «Ηρωική Συμφωνία», πήγε να τον ιδεί και να του εκφράσει το θαυμασμό του. Η συνάντηση αυτή των δύο συνθετών ήταν μία από τις πιο δραματικές στην ιστορία της μουσικής. Από το ένα μέρος ο πρόωρα γερασμένος Μπετόβεν, που ζούσε στην εξαθλιωμένη μοναξιά του κι' από το άλλο ο Ροσσίνι, νέος, κοσμικός, πνευματώδης, δημοφιλής, το χαϊδεμένο παιδί της Ευρώπης. Ο Ροσσίνι συγκινήθηκε τόσο πολύ από την αθλία κατάσταση του Μπετόβεν, ώστε αποπειράθηκε να οργανώσει έναν έρανο για να εξασφαλίσει μια πιο άνετη κατοικία στον μεγαλοφυή συνάδελφό του. Οι Βιεννέζοι, όμως, αρνήθηκαν να μετάσχουν στον έρανο κι' ο Ροσσίνι αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το σχέδιό του.

Ο «Κουρέας της Σεβίλλης»

Οι τέσσερις μήνες που έμεινε ο Ροσσίνι στη Βιέννη ήταν μια άτελειωτη σειρά από θριάμβους κι' από γιορτές προς τιμή του. Ο κυριώτερος τίτλος δόξας του ήταν ο «Κουρέας». Η όπερα αυτή είχε γραφεί το 1815, στη Ρώμη, και η σύνθεσή της είναι ένα από τα πιο άπιαστα θαύματα της μουσικής. Ο Ροσσίνι διάλεξε το περίφημο θεατρικό έργο του Μπωμαρσαί σχεδόν κατά τύχη, ψάχνοντας να βρει θέμα για ένα νέο μελόδραμα. Η κωμωδία του Μπωμαρσαί ωστόσο του άρεσε τόσο πολύ, του έδωσε τέτοια δημιουργική διάθεση, ώστε έγραψε ολόκληρο τον «Κουρέα» μέσα σε 15 μόνο μέρες! Είναι αλήθεια ότι χρησιμοποίησε μερικές μουσικές ιδέες από προη-

γούμενα μελοδράματά του. Έγραφε μέρα νύχτα, χωρίς διακοπή, χωρίς σχεδόν να κοιμάται, συνεπαρμένος από μιαν άκατανίκητη έμπνευση. Οι μελωδίες έβγαιναν άβίαστα από το μυαλό του. Έγραψε δυο φορές την εισαγωγή: η πρώτη έχει χαθεί κι' η δεύτερη — αυτή που παίζεται — είναι μία από τις ωραιότερες στιγμές της παγκόσμιας μουσικής. Οι μουσικολόγοι άπορούν ακόμα πώς ο «Κου-

Η περίφημη 'Ιταλίδα αιδός Τζιόρτζι Ριγκέτι, η πρώτη που τραγούδησε το ρόλο της Ραζίνας στον «Κουρέα».

ρέας» γράφτηκε σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα — ένα διάστημα που δεν επαρκεί για ν' αντιγράψει κανένας την παρτίτουρα της αθάνατης αυτής όπερας. Και ο άθλος του Ροσσίνι γίνεται πιο μεγάλος με την ποιότητα της μουσικής του «Κουρέας» — ενός έργου που μένει, ένα-μισ αιώνα τώρα, μία από τις δημοφιλέστερες κωμικές όπερες του κόσμου, αν όχι η πιο δημοφιλής. Οι μουσικοί, με επί κεφαλής τον Μπετόβεν και τον Βάγνερ, θαυμάζουν τον «Κουρέα» όχι λιγώτερο απ' όσο τον θαυμάζει το κοινό. Η μουσική του «Κουρέας» δεν είναι μόνο γοητευτική με το σπιθόβόλημα, τη ζωντανία και το σατιρικό χιούμορ της, αλλά και έρμηνεύει σωστά το θεατρικό έργο του Μπωμαρσαί, με κυρίαρχο πρόσωπο την ερωτική μορφή του Φίγκαρο.

Και όμως στην «πρεμιέρα» του, στις 20 Φεβρουαρίου 1816, ο «Κουρέας» σφυρίχθηκε από ένα κοινό, που φαίνεται ότι είχε γεμίσει το θέατρο αποφασισμένο να άποδοκιμάσει το έργο. Οι όπαδοί του Παϊζιέλλο — του αντίπαλου του Ροσσίνι, που είχε γράψει κι' αυτός έναν «Κουρέα» — πρωτοστάτησαν στην άποδοκιμασία. Ο Ροσσίνι άπογοητεύθηκε τόσο πολύ από την ύποδοξη του ρωμαϊκού κοινού, ώστε έφυγε κρυφά από το θέατρο και πήγε στο σπίτι του όπου η πριμα-ντόνα Τζιόρτζι Ριγκέτι, που πήγε άργα το βράδυ να τον παρηγορήσει, τον δρήςκε να κοιμάται. Γρήγορα, όμως, ο Ροσσίνι έκδικήθηκε: η δεύτερη παράσταση του «Κουρέας» ήταν θρίαμβος. Κι' από τότε η όπερα αυτή δεν γνώρισε παρά μόνο θριάμβους.

Ο «Γουλιέλμος Τέλλος»

Το 1824 ο Ροσσίνι, μετά τη σύντομη παράμονή του στη Βιέννη κι' ένα ταξίδι του στο Λονδίνο — όπου κέρδισε 175.000 φράγκα, ποσό τεράστιο για την εποχή εκείνη — έγκαταστάθηκε στο Παρίσι, που ήταν τότε το κέντρο του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Εκεί έγραψε μερικές από τις καλύτερες όπερές του, και πρό πάντων τον «Γουλιέλμο Τέλλο», το μουσικό αριστούργημά του. Το μελόδραμα αυτό έχει ξεχωριστή θέση στο έργο του με την πρωτοτυπία και τη φροντισμένη επεξεργασία του. Δεν είναι ένας μεγαλοφυής αυτοσχεδιασμός, όπως ο «Κουρέας». Είναι ένα έργο μόχθου, ύπομονής και ώριμότητας, που έπηρεάσε τον Βέρντι, τον Βάγνερ και τον Μεγερμπέρ. Ακόμα και σήμερα η εισαγωγή του, που είναι στην πραγματικότητα ένα συμφωνικό ποίημα σε μικρογραφία, παραμένει αναγνωρισμένο αριστούργημα.

Και όμως ο «Γουλιέλμος Τέλλος» δεν είχε ποτέ τη λαϊκή έπιτυχία που άξιζε ή ποιότητα της μουσικής του. Είχε, όμως, την εκτίμηση των φιλόμουσων. Όλοι οι μουσικοί, με πρώτο τον Μπερλιόζ, έχουν έξαρση την άξια αυτού του μελοδράματος. Άλλ' η «Όπερα του Παρισιού, όπου πρωτοπαίχθηκε, το άκρωτήριάζε κατάπιν σε τέτοιο σημείο, ώστε το περιώρισε σε μία πράξη.

Η περιπέτεια αυτή άποκαρδίωσε τον Ροσσίνι. Ήταν τότε 37 χρόνων, στο κορυφώμα της δημιουργικής δραστηριότητάς και της δόξας του. Και όμως, μετά τον «Γουλιέλμο Τέλλο» δεν έγραψε άλλα όπερα, μολονότι έζησε άλλα 39 χρόνια. Η σιωπή του αυτή είναι ένα από τα πιο παράδοξα φαινόμενα στην ιστορία

της Τέχνης. Δεν όφείλεται μόνο σ' άποκαρδίωση, αλλά και σε λόγους υγείας. Πραγματικά, από το 1830 η υγεία του Ροσσίνι άρχισε να μην είναι καλή. Η έκλυτη ζωή της νεότητάς του, η άπιαστη πολυφαγία του και η έντατική δραστηριότητά του — είχε γράψει 30 όπερες μέσα σε 12 χρόνια! — είχαν πειράξει τα νεύρα του πολύ σοδαρα. Είχε κυριευθεί από παθολογική εύαισθησία και δεν μπορούσε ν' άνθέξει σε καμία αντίξοότητα. Συνάμα είχε άρχισι να φοβάται ότι η μουσική του δεν ήταν πια της μόδας, ότι το κοινό προτιμούσε τις όπερες του Μεγερμπέρ, που ο ίδιος τις σιχαινόταν. Πίστευε ότι οι ήθοιοί του μελοδράματος δεν τραγουδούσαν πια τόσο καλά όσο άλλοτε και φοδόταν ότι η πτώση αυτή του καλλιτεχνικού επιπέδου τους θα γινόταν αίτία ν' άποτύχουν καινούργιες όπερές του.

Ο «Κουρέας» σφυρίχθηκε στην «πρεμιέρα» του, αλλά σημείωσε πρωτοφανή θρίαμβο στη δεύτερη παράσταση. Ο ένθουσιασμός του κοινού ήταν τέτοιος, ώστε πολλοί θαυμαστές του Ροσσίνι τον σήκωσαν στους ώμους μετά την παράσταση και τον περιέφεραν θριαμβευτικά στους δρόμους της Ρώμης. (Σχεδιάσμα ζωγράφου της εποχής)

Η ΣΙΩΠΗ του έπηρεάστηκε κι' από το χαρακτήρα του. Δεν χώνεσε το έπαναστατικό πνεύμα της εποχής του και τις νέες τάσεις του μελοδράματος. Δεν ήταν άκηρός, αλλά χρειαζόταν έναν έρεθισμό, μια παρακίνηση για να εργασθεί και η παρακίνηση τώρα έλειπε. Ήταν άρκετα πλούσιος, δεν είχε παιδιά, δεν άνησυχούσε για το μέλλον. Ο Χάινε θεωρούσε τη σιωπή του Ροσσίνι σαν σημάδι που ξεχώριζε τη μεγαλοφυΐα από το άπλο ταλέντο.

Δυο φορές μόνο ο Ροσσίνι διέκοψε τη σιωπή του στα σαράντα τελευταία χρόνια της ζωής του, για να γράψει δύο σημαντικά έργα έκκλησιαστικής μουσι-

κής: το περίφημο «Στάμπαν Μάτερ» το 1839 και τη «Μικρή έπίσημη λειτουργία» λίγο πριν πεθάνει. Το πρώτο είναι άναγνωρισμένο αριστούργημα. Το δεύτερο, μολονότι λιγώτερο γνωστό, είναι από τις κορυφαίες συνθέσεις του Ροσσίνι. Ο ίδιος το άποκαλούσε «Το τελευταίο θάνασιμο άμάρτημα των γερατιών μου» και το άφιέρωσε, καθώς και τον έαυτό του, στο Θεό με μιαν από τις πιο παρμένες άφιερώσεις που γράφθηκαν ποτέ. Ένα τρίτο έργο του, στα σαράντα χρόνια της σιωπής του, είναι οι μικρές διασκευαστικές συνθέσεις, που παίζονταν στις περισημες δεξιώσεις του κάθε Σάββατο στο διαμέρισμά του στο Παρίσι.

Μολονότι έγκατεστημένος μόνιμα στο Παρίσι, ο Ροσσίνι ταξίδευε συχνά στην Ευρώπη. Το 1845 νυμφεύθηκε μια μετανομήνη Μαγδαληνή, την Όλυμπια Πε-λυσσιέ, που άποδεχθηκε η πιο άφωσιω-

μένη σύζυγος και χωρίς τις στοργικές φροντίδες της όποιας είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα κατέληγε σε φρενοκομείο: τόσο είχαν πάθει τα νεύρα του.

Το 1836 ξαναγύρισε στην Ιταλία — στην Μπολόνια και στο Μιλάνο — όπου και άποτελείωσε το «Στάμπαν Μάτερ». Η υγεία του όμως χειρότερη σταθερά και κλονίσθηκε ακόμα περισσότερο το 1848, έπειτα από έχθρικές έκδηλώσεις εναντίον του, έπειδή επικρατούσε στο κοινό η αντίληψη ότι δεν ήθελε ν' άγωνισθεί για την Ιταλική άνεξαρτησία — αντίθετα με τον Βέρντι. Έτσι έζησε από το 1848 ως το 1855 στη Φλωρεντία όλο-

τέλα απομονωμένος, σε άθλια κατάσταση, υποφέροντας από όξυτατη νευρασθένεια κι' από βασιανιστική άπνεια και μη μωρώντας να φάει — αυτός που ήταν ο πιό περίφημος φαγάς της εποχής του.

Η Όλυμπια τον έπαισε να ξαναγυρίσουν στο Παρίσι κι' η αλλαγή του έκανε καλό. Γρήγορα ο Ροσσίνι ξαναβρήκε το κέφι του κι' έγινε πάλι ένα από τα είδωλα του Παρισιού. Όλες οι διασημότητες που περνούσαν από τη γαλλική πρωτεύουσα βεβαίως αναστασίαζαν τον επισκεφθούν. Μια από τις διασημότητες αυτές ήταν ο Βάγνερ, με τον οποίο ο Ροσσίνι είχε μιαν εξαιρετικά ένδιαφέρουσα συζήτηση για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της μουσικής. Παρά τις ριζικά διαφορετικές αντιλήψεις τους, οι δυο αυτοί συνθέτες σέβονταν βαθύτατα ο ένας τον άλλο.

Ο πιό «ευχάριστος» μουσικός

ΕΚΕΙ τότε, στο Παρίσι, ώργάνωνε τις δεξιότητες του κάθε Σάββατο, που έγιναν τόσο περίφημες, όσο κι' οι όπερές του. Έκει, λίγο πριν πεθάνει, έγραψε τη «Μικρή επίσημη λειτουργία», το κύκνειο άσμα του. Πέθανε, έπειτα από σύντομη άρρώστεια, σε μιαν έπαυλη που είχε χτίσει στο Πασσύ, στις 13 Νοεμβρίου 1868, σε ηλικία 76 χρόνων. Ός την τελευταία στιγμή στάθηκε στοργικά στο πλάι του η Όλυμπια, η γυναίκα του, η παλιά εταίρα. Τάφηκε στο νεκροταφείο του Πέρ Λασαίς, αλλά έπειτα από 19 χρόνια, η σορός του μεταφέρθηκε στην έκκλησία Σάντα Κρότσε της Φλωρεντίας, το Πάνθεο της Ιταλίας.

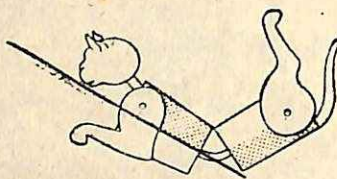
Ήταν άξιος γι' αυτή την τιμή γιατί, μολονότι δεν υπήρξε ποτέ ήρωας ούτε στη ζωή του, ούτε στην τέχνη του — όπως ένας Μπετόβεν ή ένας Βάγνερ — ήταν μεγάλος μουσικός, πλουσιότερα προικισμένος ίσως από τη φύση από κάθε άλλον — εκτός από τους μέγιστους. Κανένας άλλος μουσικός δεν ήξερε καλύτερα απ' αυτόν να ένοσκαρώνει στη μουσική τη χαρά της ζωής — όπως μαρτυρεί ο «Κουρέας της Σεβίλλης». Ακόμα και σήμερα, η πληθωρική ζωτικότητα του και το αυθόρμητο κέφι του εκπλήσσουν και γοητεύουν. Ήταν ουσιαστικά ένας έρασστής της χαράς και των άπολαύσεων του κόσμου και δεν ανέθηκε ποτέ στα υπέρτατα συγκινησιακά ή πνευματικά ύψη, αλλά ο κόσμος έχει δικίο να τον εύγνωμονεί για τις σπιθηροδόλες και συχνά γοητευτικές άρετές της μουσικής του. Όσο υπάρχουν άνθρωποι, ο «Κουρέας» θα συναρπάζει τον άκροατή: ποτέ άλλοτε, κανένας άλλος συνθέτης, δεν χάρισε με τη μουσική του τέτοιο κέφι και τέτοια δροσιά στο κοινό. Δεν είναι, βέβαια, Βάγνερ ή Βέρντι ο Ροσσίνι: η μουσική του δεν έχει τη δραματική ένταση, το τραγικό πάθος ή το συναίσθηματικό βάθος του «Τριστάνου» ή του «Οθέλλου». Είναι, όμως, ο πιό ευχάριστος μουσικός που γνώρισε ο κόσμος. Το έργο του είναι μια άδισκάπη απόλαυση, καμωμένη από χαρά, κέφι, χιούμορ και οπιθοβόλημα. Στην ταραγμένη και άγχώδη εποχή μας τίποτε δεν είναι πιό χρήσιμο και πιό αναπαυτικό από μια παράσταση του «Κουρέα». Είναι λίγο αυτό;

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Η ΠΡΟΣΓΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΓΑΤΑΣ

Χάρη στην εκπληκτική εύκαμψία της μέσης τους οι γάτες προσγειώνονται όμοια, δηλαδή με το τεσσερα πόδια, έστω κι' αν πεσουν από ύψος δέκα πατωμάτων.

ΕΠΕΙΤΑ από πολλά χρόνια έρασιτεχνικών έρευνών, ξένας Άγγλος γιατρός ο δρ Ντόναλντ Μακντόναλντ δημοσίευσε πρό ήμερών τα παρακάτω διαγράμματα που δίνουν την εξέλιξη των άκροβατικών ικανοτήτων της γάτας, ή οποία καταφέρει να προσγειώνεται με τα τεσσερα πόδια της στο έδαφος, έστω κι' αν πέσει άναποδα από μεγάλο ύψος. Ο δρ Μακντόναλντ φωτογράφησε την πτώση της γάτας με κινηματογραφικές μηχανές μεγάλης ταχύτητας.

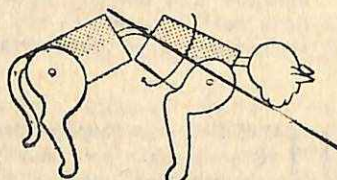

Η γάτα έχει την εκπληκτική ικανότητα να στρέφει κατά 180 μοίρες το έμπρόσθιο μέρος του σώματός της χωρίς να κινεί το έπίσθιο μέρος.

Με τον τρόπο αυτό, χρησιμοποιεί το έπίσθιο μέρος του σώματος ως σταθερή βάση για τη συστολή του έμπροσθιού μέρους.

Κατόπιν, χρησιμοποιεί κατά τον ίδιο τρόπο το έμπρόσθιο μέρος ως βάση για τη συστολή του έπίσθιου.

Κατά τη διάρκεια των συστολών αυτών ή ράχη της γάτας κυρτώνεται αυθόματα σαν τόξο κι' έτσι το έξω παίρνει άκριβως τη στάση που χρειάζεται για την προσγείωση με τα τεσσερα.

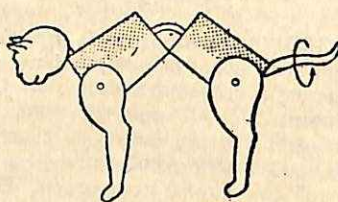
Όλες αυτές οι κινήσεις πραγματοποιούνται σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα, σ' ένα όγδοο του δευτερολέπτου, κι' η γάτα προφταίνει να προσγειωθεί με τα τεσσερα έστω κι' αν πέσει από πολύ μικρό ύψος. Για να φωτογραφίσει τις κινήσεις, ο δρ Μακντόναλντ χρησιμοποίησε μια κινηματογραφική μηχανή που παίρνει

1500 φωτογραφίες το δευτερόλεπτο.

Το σώμα της γάτας, ώστόσο, έχει ένα μικρό μειονέκτημα: Τό έπίσθιο μέρος είναι βαρύτερο από το έμπρόσθιο κι' έχει την τάση να συστρέφεται γρηγορότερα κατά την πτώση. Άλλ' ή γάτα καταφέρει να εξουδετερώσει αυτό το μειονέκτημα χρησιμοποιώντας την αίσθηση της σά μαστίγιο.

Οι γάτες της ράτσας Μάνξ που δεν έχουν ουρά, προσγειώνονται κι' αυτές με τα τεσσερα χάρη στις ταχύτατες συστολές ώρισμένων μυών του σώματος, όπως οι έμπεριροι άκροβάτες που ισορροπούν σ' ένα τεντωμένο σχοινί.

Τα γατάκια, σε ηλικία τεσσάρων εβδομάδων, έχουν κιόλας πλήρως άνεπτυγμένη αυτή την ένστικτώδη ικανότητα να προσγειώνονται με τα τεσσερα. Όσο μεγαλώνουν, γίνονται ακόμα πιό επιδέξια, ιδίως αν άποκτήσουν την πείρα μερικών πτώσεων.

Άλλ' οι γάτες δεν μπορούν να προσγειωθούν όμοια παρά μονάχα όταν βλέπουν. Άν τους δέσουμε τα μάτια, πέφτουν σαν άψυχες μάζες και τραυματίζονται. Η όραση φαίνεται πως παίζει πρωταρχικό ρόλο σ' αυτή την ικανότητα της προσγείωσης. Οι γάτες που έχουν γεννηθεί χωρίς τα φυσιολογικά όργανα της ίσορροπίας σ' αυτιά, μπορούν να προσγειωθούν όμοια χάρη στην όρασή τους.

Ο δρ Μακντόναλντ, που έρχονε τις γάτες του από ήφος λίγων μέτρων πάνω σ' ένα έλαστικό στρώμα, πιστεύει ότι θα μπορούσαν να προσγειωθούν όμοια έστω κι' αν πέσουν από αεροπλάνο. Αυτό, βέβαια, δεν έχει εξακριβωθεί, αλλά ξέρουμε πως οι γάτες μπορούν να επιζήσουν σε πτώσεις από ύψος δέκα πατωμάτων.

Τα ίνδικα χοιρίδια και τα κουνέλια έχουν την ίδια εύκαμψία στη μέση, αλλά κανένας άνθρωπος — άκροβάτης δέ θα μπορούσε να μιμηθεί το πήδημα της γάτας.

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

ΜΕΤ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Μουσικέν Ρούζ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΩΤΡΕΚ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Ο Άνρϋ Τολουζ - Λωτρεκ, γόνος μιας από τις άριστοκρατικότερες οικογένειες της Γαλλίας, σε ηλικία 8 έτών προσβάλλεται από μια άγνωστη άρρώστεια των ποδιών, που τον καθλώνει χρόνια στο κρεβάτι και αφήνει τα πόδια του άτροφικά. Η μητέρα του, μια υπέροχη γυναίκα που ο Άνρϋ τη λατρεύει, ζει μακριά από τον έπιπόλοιο άνδρα της κι' άφοσιώνεται στο μικρό κι' άρρωστο παιδί της. Στα δεκαεπτά του χρόνια ο Άνρϋ γίνεται καλά, αλλά το παραμορφωμένο σώμα του, που τον κάνει να φαίνεται σαν νάνος, τον έμποδίζει ν' ακολουθήσει τη ζωή που προορίζε γι' αυτόν ο πατέρας του. Από μικρός δείχνει κλίση στη ζωγραφική και τώρα νομίζει ότι θα ήταν ή μόνη άπασχόληση που θα μπορούσε να τον ευχαριστήσει. Η μητέρα του σκέπτεται πως τα μαθήματα της ζωγραφικής θα τον κάνουν να ξεχάσει τη μοναξιά του και δέχεται όχι μονάχα να φοιτήσει στη σχολή, αλλά και να ζήσει τη ζωή των ζωγράφων της Μονμάρτρης, με συντροφιά μια παρέα νέων με ζωηρή ίδιοσυγκρασία και έλεύθερες συνήθειες. Έτσι ο Άνρϋ άπόκτησε δικό του έργαστήρι. Εκεί ζούσε εύτυχισμένος ζωγραφίζοντας, σύμφωνα με τις οδηγίες του ζωγράφου Κορμόν. Το δεύτερο χρόνο των σπουδών του γνωρίζεται με τον Βίνσεντ Βάν Γκόγκ και γίνονται φίλοι.

10ον

— Γιατί δεν είχα καιρό. Έξ άλλου, ο πατέρας μου, είπε πως ήταν πορνογραφικό.

— Πρέπει να το τελειώσεις, πρόσταξε ο Βίνσεντ.

— Να, καμιάν απ' αυτές τις μέρες. Μην ταράζεσαι. Πίστευα πως οι Όλλανδοί ήταν ψύχραιμοι, αλλά έσοθόσαι εξαίρεση. Χαίρομαι όμως που σ' άρεσε. Κι' έγω το προτιμώ. Άν μπορούσα, θα ζωγράφιζα όλο τέτοια πράγματα.

— Γιατί δεν το κάνεις;

— Γιατί θέλω να μπώ στην Έκθεση, και οι κοπέλλες του καν — καν δεν σε μάθουν στην Έκθεση. Έλα, τώρα. Δείξε μου τα σκίτσα σου. Τό φως άρχίζει να λιγοστεύει.

Ο Βίνσεντ άρχισε να ξεκουμπώνει το φάκελλό του.

— Μην ξεχνάς, σε παρακαλώ, πως είμαι άκόμη άρχάριος. Δεν μπήκα ποτέ μου σ' ατελιέ, δεν σπούδασα ποτέ μου. Έτσι — δώ είναι ένα απ' τα πρώτα μου.

Ένα — ένα έβγαλε τα σκίτσα του.

— Αυτά είναι ψαράδες του Ρότερνταμ... Έδώ ένας γέρος όφρατης. Αυτή είναι ή Σιέν, ένα γνωστό μου κορίτσι...

Αυτά έδω είναι χωρικοί που έμεις τους λέμε πατατοφάγους.

Σαν έφτασε στο τελευταίο, είχε άρχισει πιά να σουροπώνει.

— Αυτά είναι, λοιπόν. Πώς σου φαίνονται; Πιστεύεις ακόμα πως θα μπορούσα να γίνω ζωγράφος; ρώτησε με φωνή τρεμουλιαστή.

Άρχα ο Άνρϋ άκούμπησε στο τραπέζι, το σχέδιο που κρατούσε. Για μια στιγμή κύταξε σκεφτικά τον Βίνσεντ, συγκρατημένος απ' την ταπεινότητα αυτού του άντρα, με τό γεμάτο φακίδες άποσπο που τον παρατηρούσε μ' άγωνία.

— Δηλαδή δεν τό ξέρεις; Μά, Βίνσεντ, να σκίτσα σου είναι υπέροχα! Καταπληκτικά! Πώς μπορείς νάχεις την παραμικρή άμφιβολία γι' αυτά και για τον έαυτό σου;

— Τό πιστεύεις; Τό πιστεύεις αληθινά; Η φωνή του Βίνσεντ ράγισε απ' τη συγκίνηση. Δεν τό λες από ευγένεια; Λες πράγματι να μπορούσα να γίνω ζωγράφος;

— Νά γίνεις; Μά, Βίνσεντ, είσαι ζωγράφος!

— Σ' ευχαριστώ. Σ' ευχαριστώ Άνρϋ, τραύλισε ο άλλος. Δεν ξέρεις τί σημαίνει αυτό για μένα. Λαχαρούσα να τ' άκούσω από κάποιον.

Άλληλοκιντήθηκαν για λίγο, χαμογελαστοί, μη ξέροντας πως να έκφράσουν τα συναισθήματά τους.

— Πιστεύω πως θα γίνουμε φίλοι, είπε τελικά ο Βίνσεντ μ' ένα άργό, διασταχτικό χαμόγελο.

— Τό πιστέω κι' έγω. Χαίρομαι άφάνταστα που ήρθες στο Παρίσι, Βίνσεντ. Ο Άνρϋ σημάδισε απ' το κάθισμά του. Άντε πάμε στο Λά Νουβέλ να πιούμε καμιά μπιρίτσα.

Άκούστηκε ένας διακριτικός κτύπος στην πόρτα. Μπήκε μέσα ή μαντάμ Λουμπέ, φέροντας δυο φυλτζάνια τίλλιο.

Ο Άνρϋ έκλεισε το μάτι στο Βίνσεντ.

— Δέ στώπα; του ψιθύρισε.

ΠΙΝ άκόμη απ' τα μέσα του χειμώνα, ο Άνρϋ παρατήρησε την αλλαγή που σημειώθηκε στους φίλους του. Έξακολουθούσαν να τσακώνονται για τη ζωγραφική και τις γυναίκες, να φτύνουν ο ένας στα μούτρα του άλλου, να φυσούν τον καπνό τους και να κομπάζουν για τον άνδρισμό τους, αλλά κάτω απ' όλα αυτά, εκείνος ένιωθε να κρύβεται άνησυχία για το μέλλον, που προδινόταν σε ξαφνικά έπιφανήματα θλίψης κι' άναστεναγμούς.

— Θυμάσαι αυτά που μας είχε πει εκείνος ο γέρος — μάσταρδος ο Ντεγκά, πέρσι στις Άλγουςίνες; Παρατήρησε ένα βράδυ ο Γκωζι. Για τους καλλιτέχνες που πεθαίνουν της πείνας, και περπατάνε με τρύπια παπούτσια; Τότε

δεν τοΰδωσα μεγάλη σημασία, αλλά μ' έβαλε σε σκέψεις.

— Κι' έμειναν, αναστέναξε ο Άνρϋ. Σά σκέφτομαι, πως θα μπορούσα νάχα εκείνη τη σπουδαία θέση στο ταχυδρομείο!

Έμειναν σιωπηλοί για μια στιγμή, ένωμένοι στις σκέψεις τους. Είχανε θελήσει να γίνουν ζωγράφοι. Έ, καλά, σε λίγο θα γινότανε. Κι' ύστερα; Πώς διάβολο θα βγάλανε τό ψωμί τους; Τό βαθύ ένστιχτο του Γάλλου μικροαστού τους προειδοούσε πως ή ζωή δεν ήταν ένα διαρκές γλέντι στο Έλν και στο Λά Νουβέλ, πως οι βλακειές του Κορμόν για τις Άρτέμιδες και τις Άφροδίτες μπορεί να σε ματάζανε στην Έκθεση, αλλά δεν υποσχότανε ταχτικά γεύματα.

Λίγες μέρες άργότερα ρώτησε, ξαφνικά, ο Γκρενιέ τον Άνρϋ:

— Τί ξέρεις για τις ταπεσαρίες; Είναι ενδιαφέρουσα δουλειά. Έχει πολύ ψωμί. Κι' είναι και καλλιτεχνική. Τι θάλεγες, να πούμε, για τό ζωγραφισμα μιας καλής ταπεσαρίας;

— Δεν τό πιστεύω, όμολόγησε ο Άνρϋ.

— Μά, που να πά' ή όργη, είναι μια τέχνη! Έσκυψε μπροστά, χαμηλώνοντας τη φωνή του.

— Θυμάσαι εκείνη τη νέα που γνώρισα τό Χριστούγεννα; Τη λένε Αιλή. Και είναι ένα πραγματικό κορίτσι, όχι καμιά απ' αυτές τις κοπέλλες της Μονμάρτρης που πλαγιάζουν με τον καθένα. Είναι καλοαναθρεμμένη. Τό λοιπόν, είναι ξετρολλαμένη μαζί μου κι' ο πατέρας της έχει έργαστήρι για ταπεσαρίες. Με φώναξε και μούπε πως ή καλλιτεχνική μου εκπαίδευση θα τόΰ ήταν άνεχτήμητη.

Ο καλόκαρδος, αίσθηματίας Γκρενιέ! Μάντευε κι' αυτός πως ή ζωή δεν ήταν γλέντι της Μονμάρτρης.

— Έχεις άπόλυτο δικίο, είπε ο Άνρϋ, όταν ο συγκάτοικός του τέλειωσε τις έξιολογήσεις του. Λένε πως ή παντορεία είναι κάτι τό ύπεροχο.

ΤΟ χειμώνα ο Άνρϋ έβλεπε συχνά τον Βίνσεντ. Τό έκανε τό πορτραίτο, καθισμένο μπροστά σ' ένα ποτήρι μ' άφέντι. Παρακολουθούσε προσεκτικά τις σκέψεις ενός μυαλού φλογισμένου απ' τό μυστικισμό, τό οινόπνευμα, την άρρώστεια και τό ταλέντο που έμπνυσε. Συνήθιζε στην παθητική του ταπεινοφροσύνη, τό διαταχτικό του χαμόγελο, τό ένοχλητικό του γέλιο, τοίς ήφαιστεϊώδικους ένθουσιασμούς του και τις μελαγχολικές του σιωπές. Έβλεπε τόν παλιό ίεροκήρυκα να φλερτάει άδέξια και να χορεύει — με τις έλαφρές μινιόντες και τις μικρούλες πλύστρες, που κοροϊδούσανε τη ξενική του όμιλία στην άδεξιότητα και τις πορτοκαλίές του φαβορίτες.

Όταν βρισκότανε μόνοι, τσακόνονταν

διαρκώς. 'Η φίλία τους ή βαθεία τους κατανόηση, τροφοδοτούσε τις διαφωνίες τους. 'Η διαφορά των χαρακτήρων και της ανατροφής τους προκαλούσε διάσχιση, που τους αφηναν εξαγριωμένους κι' ακόμη πιο φίλους από πριν.

— Βίνσεντ, έλεγε ο 'Ανρύ, θάχεις ψύλλους στα μυαλά. Δεν τ'όξερες πως οι καλλιτέχνες δεν μπορούν να ζήσουν μαζί; Κλείδωσε δυο ζωγράφους σ' ένα δωμάτιο και σε μια δομάδα θάχουνε κόψει ο ένας το λαιμό του άλλου.

Μαλλώνανε ακόμη και για την πολιτική.

— Δεν μπορώ να καταλάβω πως ένας θεοδόσιμος ιδεολόγος, όπως εσύ, μπορεί να είναι στα έργα του τόσο αντικειμενικός, διαμαρτυρόταν ο 'Ανρύ. Σύμφωνα με τους κανόνες έδωπε να ζωγραφίζεις γλυκανάλατες εικόνες, σαν τον ήρωά σας, τον Μιλλέ, αλλά δόξα τω Θεώ, που δεν τ'όκνεις. Οι πατατοφάγοι σου έχουν ζωντανά. Μπορεί να μαντέψει κανείς τα χαλασμένα τους δόντια, το βρωμοκόπημά τους και το πως είναι αφάνταστα φουκαράδες.

— Οι χωριάτες όληζαν πάντα φουκαράδες. Τον παλιό καιρό ήταν ακόμη χειρότερα, όταν ο βασιλιάς έκλεβε τις σοδειές τους...

— Που τις διάβασες ετούτες τις βλακείες;

— Είναι αλήθεια!
— Δεν είναι αλήθεια!
— Ναί, είναι!

— 'Όχι, δεν είναι. Μα το Θεό, τι κάνουν οι καίμενοι οι πεινασμένοι σας χωρικοί; Χορεύουν κάτω απ' τα δέντρα, μπουσκώνονται με φαγιά, αδειάζουν βαρέλια κρασιού. Κι' οι γυναίκες τους! Χοντρές σ'α φώκες, με στήθη που ξεχύνονται έξω απ' τις μπλούζες τους!

— Γιατί, λοιπόν, άρχισαν την 'Επαναστάση;

— 'Η δική σας αναθεματισμένη Δημοκρατία έφερε την πείνα στους χωρικούς, έφευγόντας τη στρατιωτική κατάταξη. 'Ένας βασιλιάς δεν θ'απολύσει ποτέ να πάρει έναν άνθρωπο απ' τη χώρα του... Και γιατί να τσακωνόμαστε δηλαδή; Δεν πάμε καλύτερα στο Λα Νουβέλ να παίξουμε και κανένα χαρτάκι. Νοιώθω πως άποψε έχω τύχη.

— 'Ο Βίνσεντ δεν άντεχε πια την αποδραστηρική ρουτίνα του 'Ατελιέ. Προτιμούσε να μέινει στο αδελφού του και να ζωγραφίζει. Πότε — τότε εξαφανίζονταν για δυο — τρεις μέρες, για να ξαναπαρουσιαστεί σ'ε μαύρο χάλι.

— Πήγα να δω τα δέντρα, έλεγε αδιάφορα. Στην πόλη δεν μπορώ ν' αναπνεύσω. Που κοιμόμουν; 'Ανρύ, είσαι άστειος! Δεν θυμάμαι που κοιμήθηκα. Σε κανένα παγκάκι του Σηκουάνα. 'Η βροχή; Αυτό είναι διασκεδαστικό. Δεν ξέρεις, πως έμειν' οι 'Ολλανδοί δ'ε γνοιαζόμεστε για την βροχή; Κόττα, 'Ανρύ. Κόττα τι έκανα, όσο έλειπα...

— 'Εσκυβε απολογητικά κι' άλλωνε ένα καμβά πάνω στον τοίχο.

Κάποτε πάλι, ώμοιωσε στο έργο-στηρί λαχανιασμένος, με το χαρτοφύλακα στη μασχάλη και στο κεφάλι ένα στρογγυλό, γούνινο καπέλλο, που τον έκανε να μοιάζει με 'Αμερικάνο κυνηγό.

— 'Ανρύ, πρέπει να μου μάθεις άνατομία! Πρέπει να τη μάθω άποσοδήποτε για να γίνω καλός ζωγράφος!

Λοιπόν, πως σου φαίνεται το καπέλλο μου; 'Εξοχο, δεν είναι; Πολύ πρακτικό. Τραβούσε μια μεγάλη ρουφηξιά που κι' αναστενάξε ευτυχισμένα.

— Λοιπόν δουλεύει. Και τ'ό μάθημα άρχισε. 'Αδελφά! Δεν θ'α μάθω ποτέ. Παρά είμαι μεγάλος και βλάκας. Πάμε να πιούμε κανένα στόκ-βιτς».

'Ετσι περνούσε ή ζωή του 'Ανρύ, τον τελευταίο χρόνο των σπουδών του. 'Ο 'Ανρύ όμως ζούσε μια διπλή ζωή. Κρυφά ήταν ένας άντρας. Πως καταφέρει κανείς άραγε ν' αποκτήσει μια κοπέλλα;

★

ΣΤΙΣ άρχές φαινότανε αλλό. "Τ-στερα όμως; Ποι' απ' όλα, που να τη βρείς; Στο 'Ελύ; 'Εκεί βρίσκανε τις κοπέλλες τους, οι πιότεροι φίλοι του. Τις διαλαρώνανε με ζεστό κρασί, χορεύανε μαζί τους λέγοντας τους πόσο μόνοι ήταν και τι υπέροχες ερωτικές νύχτες θ'α μπορούσαν να περάσουν μαζί. 'Αργά ή γρήγορα τις κουβαλούσανε σ'α δωμάτια τους. Ναί, αλλά για να τ'ό κάνει κανείς αυτό, θ'α πρέπει να μπορεί να χορεύει.

— 'Ο δρόμος; 'Α, ναί, μερικές φορές μπορούσαν να συναντήσουν σπουδαίες ευκαιρίες στο δρόμο. Πως, όμως, να πάρεις από πίσω μια κοπέλλα, όταν, μόλις και μετά βίας σέρνεται εσύ με τ' απομεινάρια των ποδιών σου; Και άντε τ'όκνεσε κι' αυτό, τι να της πεις; Τι να σου πει εκείνη, όταν γυρίσει και σε δει λαχανιασμένο, σκυφτό πάνω στο μπαστούνι σου; Πάει, λοιπόν, κι' αυτό.

Τι τότε, λοιπόν; Τ'ό μορνετέλλο; Τ'ό στενά σκαλιά που οδηγούν στο σαλόνι με την ελαιογραφία της Κλεοπάτρας, τα κόκκινα σακμιά, τη βρώμα του φτηνού άρώματος και της γυνικής σόφρας. Οι κοπέλλες τσιτσιδές κάτω απ' τα διάφανα μεσοφόρια τους, ή τις μακρυνές κροσώτες σόφρες. Τ'α ψυχρά τους χέρια, τ'α βαμμένα τους χείλια, σαν κόκκινες ούλες. Σούρχεται αναγκάσει στη σκέψη να φιλήσεις τούτες τις κοπέλλες, να κάνεις έρωτα μαζί τους. Σου θυμίζανε δημόσια αποχωρητήρια. 'Όχι, ό,τι δηποτέ άλλο, έχτος από μορνετέλλο. 'Ο-τιδήποτε...

Τότε, λοιπόν; Τότε εξακολουθείς να όνειροπολείς τη Ζυλί, να γδύνεις κοπέλλες με τη φαντασία σου και ν' αναφοκοκκινίζεις κάθε φορά που μια μοδιτρούλα περνά από δίπλα σου. Στριφογυρίζεις στο κρεβάτι σου, βόγκας στον ύπνο σου και ξυπνάς κατάκοπος, πασχίζοντας να γαληνέψεις τα νεύρα σου. Δουλεύεις τον «'Ικαρο», πίνεις μπύρα στο Λα Νουβέλ και ζεστό κρασί στο 'Ελύ. 'Ετσι καταφέρνεις να ζεις τη μια μέρα, όστερα απ' την άλλη, κρύβοντας το μυστικό σου σ'α νάτανε καμμία ταπεινωτική άρρώσταση. Και μια που δεν υπάρχει κανείς που να μπορείς να του έμπιστευτείς, κρατάς το στόμα σου κλειστό. 'Ισως αυτός ό καινούργιος πό-νος, αυτή ή φριχτή πείνα του κομπού να περνούσε τελικά. 'Ισως και να σιδέζανε τα πράγματα, με κάποιο τρόπο.

Τό Μάρτη ό Λούκας δήλωσε πως ό πόθος του για τη Ζυλί έδινε και πως είχε άρχισει να τη βαρύνει.

— Είναι καλή κοπέλλα και στις άρχές, όταν άρνιότανε και με χαστούκιζε, ήταν διασκεδαστική. 'Αλλά, σ'α νάθεμα, τώρα που σταμάτησε ή αντίσταση, θάπρεπε να νοιώσει πως είναι καιρός για τ'ό αντίο. Στο κάτω — κάτω,

μπορεί ν' άγωνιστείς σχολία για να φτάσεις στο Βόρειο Πόλο, αλλά αυτό δέ σημαίνει πως θ'α μέινεις εκεί για όλη σου τη ζωή, ψέματα; Δεν θ'α πιστέψεις ποτέ πως τρεις μήνες νωρίτερα αυτή ή κοπέλλα ήταν μια παρθένα, έ-τσι πούγινε τώρα! Ψοφάει διαρκώς για να πετάξει τα ρούχα της και να όρμησει στο κρεβάτι...

— Αυτό σήμαινε, παρατήρησε ό Ρα-σού, πως μια και καταφέρνεις να έρε-δίσεις τους άδένες μιας γυναίκας, γίνε-ται σαν τη γάτα σ'α κεραμίδα κι' έ-χεις σ'α χέρια σου μια τίγρισα και πως αυτές οι λεπτοκάμωτες, αλθέρεις ξανθούλες, πολλές φορές σ'ε ξαφνάζουν, ενώ κάτι γυναίκες με μάτια σαν της Κλεοπάτρας αποδειχνοται κοινές μελα-χροινούλες, όταν τις βάλεις ανάμεσα απ' τα σεντόνια.

Τα νέα αυτά της Ζυλί, που έζέπεσε απ' την ευαρέσκεια του έραστή της και ό φλογερός της αισθησιασμός την έκανε ά-κόμα πιο ποθητή, που άληθινή στον 'Ανρύ. Είχε γίνει γυναίκα με σάρκα και όστά, ασυλλόγιστη, παθάρια και δι-ψασμένη για έρωτα, όπως ό ίδιος.

Τον κυρίεψε λύσσα. 'Θάθελε να ξεφω-νίσει, να χτυπήσει τον τοίχο με τις γρο-θιές του. Με τη φαντασία του, της τρα-βούσε τα ρούχα, την πετούσε στο κρε-βάτι και οργινότανε επάνω της με λα-χτάρα. Της έλυωνε τα χείλη, της μάλαζε τη σάρκα με πυρετώδεια χέρια, την έ-κανε δική του με τέτοιαν άγριότητα που έκείνη, χάνοντας τις αισθήσεις της, γι-νότανε ένα θεμό, τσακισμένο πιωμα.

'Ενα βράδυ που δεν μπορούσε πια ν' άντέξει άλλο τράβηξε για μια μπυρα-ρία της Πλάς Κλίσυ.

Μόλις μπήκε μέσα, μάντεψε πως εί-χε έρθει στο σωστό μέρος. Κανένας γνωστός. Και γυναίκες — γυναίκες παν-τού! Ποιάν άραγε απ' όλες; Αδτή ή ξανθεία με την πράσινη μπέρτα, ή αυ-τή ή παχουλή μελαχροινούλα που πνι-γότανε απ' το σφίξιμο του κορσέ της; Δεν είχε σημασία, καμμιάν άπολύτως σημασία...

'Η ρουτίνα ήταν καθωρισμένη. 'Εμπαινε ένας άντρας, καθότανε σ' ένα τραπέζά-κι και παράγγελλε ένα ποτό. Σχεδόν άμέσως, τον πλησίαζε μια κοκοτίτσα και του ρουτούσε την ώρα. "Αν ό ύ-ποψήφιος της έδειχνε το ρολόι του τοίχου, έκείνη ξαναγύριζε στη θέση της. "Αν όμως έβγαζε το δικό του ρο-λόι, χαμογελαστός, τότε θ'α καθότανε κοντά του, και θάπανε κουβεντούλα σχε-τικά με ρολόγια. Αυτό δημιουργούσε κάποιαν άτιμόφαιρα φιλική κι' έδεινε την ευκαιρία στον πελάτη να έξυμνήσει τις χάρες της κοπέλλας, να μυρίσει τ'ό βαθύ άρωμά της, να νοιώσει τ'ό σφί-ξιμο του ποδιού της στο δικό του.

Τότε θ'α συνέβαιναν δυο πράγματα. 'Ο άντρας ή θ'α δήλωνε κοφτά πως πε-ρίμενε την γυναίκα του ή ένα φίλο και θ'α ζητούσε από τη δεσποινίδα να πά-ψει να τ'όν ένοχλεί. "Η θ'α της περ-νούσε ένα ποτό. Τότε άρχίζανε οι δο-σοληψίες.

Τότε ή κοπέλλα τον πλησίαζε, άρχιζε τάχατες άφηρημένα να σέρνει τα δάχτυ-λά της με τα μακρά νύχια, σ'α σημεία που γνώριζε από πείρα νάναι τα πιο ευαίσθητα, να του ψιθυρίζει σ'α αυτί τ'ό πόσο επιδέξια έρωμένη ήτανε, πως χάρι-ζε πάντοτε άπόλυτη ίκανοποίηση, και πως μ' έναν τόσο ώραιο κι' άρρενοπό άντρα δεν θ'α κατάφερε να συγκράτη-θεί και θ'α άφηνότανε στις μεγαλύτερες τρέλλες. Τελικά του ανέφερε ένα κοντι-

νό, καθαρό κι' άνετο ξενοδοχείο.

Τότε φτάνανε σ'α παζαρέματα. "Όλος ό κόσμος ήξερε πως ή τιμή της ήτανε πάντοτε είκοσι φράγκα, ποτέ λιγότερο. 'Αλλά γι' αυτόν, έπειδή ήτανε τόσο ώ-ραϊός και τ'ό βλέμμα του την τάραιζε, άντε θ'α κατέβαινε σ'α δεκαπέντε. Σ' αυτό, ό πελάτης άρχιζε τις διαμαρτυρίες. Για ποιόν τον περνούσε; Για κανέναν Τουρί-στα; 'Αμερικάνο; Πέντε φράγκα ήταν ή τελευταία του λέξη. Με πέντε φράγ-κα είχε όποια γυναίκα ήθελε. Τέλος πάντων, έπειδή είχε ξετρελλαθεί μαζί του, δέχοντανε για δέκα φράγκα. 'Αλλά να μην τ'όλεγε πουνέντα, γιατί θάτανε χαμένη. 'Αδειάζανε τ'α ποτήρια τους και βγαίνανε μαζί απ' τ'ο καφενείο.

Είκοσι λεπτά άργότερα, έκείνη ξανα-γύριζε, φρεσκοφτιασισμένη και μόνη.

— 'Ο 'Ανρύ διαπίστωσε παραξενεμένος, πως είχε περάσει κιόλας μια ώρα και δεν τον είχε πλησιάσει καμμία κοπέλλα. Τον κυρίεψε όργη. Μα τί συνέβαινε με τούτες τις γυναίκες; Δεν βλέπανε πως ήτανε μόνος; Μήπως τον δρίσκανε πολύ νεαρό και νομίζανε πως δεν είχε λεφτά;

Τό βλέμμα του καρφώθηκε σ'ε μια καστανομάλλα, που κάπνιζε σκεφτικά, σ' ένα κοντινό τραπέζι.

Είχε μάτια λαμπερά και στόμα σκλη-ρό. Την κτύπησε με τόσην έπιμονή που, τελικά, έκείνη στράφηκε προς τη με-ριά του. 'Εκείνος κοκκίνησε και της χαμογέλασε ντροπαλά σ'ε μια βουβή πρόσκληση. 'Η νέα δεν σηκώθηκε, παρά τον παρακολουτούσε μες' απ' τους κα-πνούς του τσιγάρου της, σταματώντας τ'ό βλέμμα της σ'α πόδια του. "Τότερα με την ίδια άπάθεια τράβηξε ακόμη μια ρουφηξιά κι' έστριψε άλλοτ'ό κεφάλι της.

'Εμεινε έμβρόντητος. Για ένα δυο λε-πτά τ'ό κόπηκε ή αναπνοή. Κάρφωσε τ'ό βλέμμα του επάνω της, μη μπορώντας να πιστέψει. Τό ποτηράκι τρεμούλιαζε σ'α χέρι του. Μα τί τ'ό άρνήθηκε; Μια φτηνή κοκότα τ'ό άρνήθηκε! Δεν ήθελε να τηνε δούνε να βγαίνει μ' έναν άνά-πλο...

'Η καρδιά του χτυπούσε, οι σκέψεις μπερδευότανε στο μυαλό του. Καμμία απ' αυτές δεν τον ήθελε. 'Ισως να μην τον ήθελε ποτέ καμμία κοπέλλα...

— 'Αρπαξε τ'ό μπαστούνι του κι' άρή-νοντας άγγιχτο τ'ό ποτό του βγήκε έ-ξω βιαστικός.

★

ΤΙΣ έπόμενες μέρες πάσχιζε δειλά να ξεγελάσει τον έαυτό του. 'Η κοπέλλα δεν σκόπευε να τ'ό άρνη-θεί. "Ητανε φανερό πως ήτανε δοσμένη στις σκέψεις της, πως περίμενε κάποιον. Οι άλλες; "Ητανε πολύ άπασχολημένες και δεν τον είχαν προσέξει — αυτό ήταν όλο. Τόσος κόσμος, τόσος θόρυ-βος...

'Εκανε πως τ'ό πίστευε. Προσπάθησε να διώξει άκόμα και κάθε σκέψη σχετι-κά με τις γυναίκες και τ'ό κατάφερε κάπως.

Με πάθος οίχτηκε στη δουλειά του. Στο άτελιέ, οι 'Αφροδίτες και οι Λή-δες του έγιναν άριστουργήματα γυ-αλάδας κι' ό Κορμόν ήταν κατενθουσια-σμένος.

— Περίφημα, Λωτρέκ, περίφημα. Μπορεί να μην έχεις την ειδυλλιακή λε-πομέλεια, ή έμφυτο ταλέντο, αλλά ά-πόδειξες πως ή σκληρή δουλειά κατορ-θώνει τ'α πάντα.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ Η ΣΤΝΕΧΕΙΑ

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΑΣ, ΤΟ ΚΡΑΣΙ...

Φάρμακο, τροφή και ασφαλιστική δικλείδα κατά του... αλκοολισμού.

ΓΕΤΜΑ χωρίς κρασί είναι σ'α μέρα χωρίς ήλιο, λέει μια γαλλική παροιμία. Οι άνθρω-ποι πίνουν κρασί από τον και-ρό που υπάρχει πολιτισμός και άνεκαθεν τ'ό θεωρούσαν ως άπαραί-τητο στοιχείο μιας ίσοροποιημένης διαίτας. Οι πιο πρόσφατες ιατρι-κές και διαιτολογικές έρευνες ά-ποδεικνύουν πως ή ένστικτώδης αυτή κλίση των ανθρώπων προς τ'ό κρασί είναι άπόλυτα δικαιολο-γημένη.

Μια ομάδα 'Αμερικανών έπι-στημόνων, έπειτα από έμπεριστα-τομένες έρευνες, κατέληξε σ'α συμ-πέρασμα ότι τ'ό κρασί πρέπει να πάρε τη θέση που τ'ό άρμόζει στο διαιτολόγιο κάθε οικογένει-ας. 'Αλλά, χωρίς να μ'ας τ'ό πουν οι 'Αμερικανοί έπιστήμονες, τη θέση αυτή την κατέχει από αι-ώνες, τουλάχιστον στη δική μας χώρα. 'Αξίζει πάντως να σημειώ-σουμε ότι, όπως αναφέρεται στην έκθεση των 'Αμερικανών έρευνη-τών, ε'το κρασί κατά τ'α γεύματα δεν είναι μονάχα μια άπόλαυση, αλλά και μια πολύτιμη θρεπτι-κή ουσία και συγχρόνως μια ασφα-λιστική δικλείδα κατά του αλκο-ολισμού!

Στην ίδια έκθεση αναφέρεται β'τι θ'α ήταν καλύτερα για μια οικογένεια να έδεύει λιγότερα γυήματα για γάλα (έκτος αν ή-πάρχουν μικρά παιδιά) και άλλα μη οίνοπνευματώδη ποτά και πε-ρισσότερα για κρασί. 'Ενα ποτή-ρι συνηθισμένου κρασιού παράγει τόσες θερμίδες, όσες κι' ένα ποτή-ρι γάλα, χωρίς να έχει τ'α δι-αιτολογικά, μειονεκτήματα τ'ού γάλακτος τ'ό οποίο πολλοί γιατροί θεωρούν ως ποτό έντελώς ακατάλ-ληλο για ένηλικούς.

★

ΠΡΟΣΦΑΤΑ μια ομάδα έπι-στημόνων τ'ού Πανεπιστημί-ου Γέηλ (ΗΠΑ) διεξήγαγε έξαντλητικές έρευνες για τις επι-δράσεις τ'ού οίνοπνεύματος και τ'όν αλκοολισμό. 'Εξ άρχής, ένα πα-ρόδοξο φαινόμενο τράβηξε την προσοχή τους: Κοντά σ'α πανε-πιστήμιο, σ'α Νιού Χέϊδεν της Κοννέκτικουτ, υπάρχει μια μεγάλη παροιμία 'Ιταλών μεταναστών. Με-τά τ'ων 'Ιταλών μεταναστών της πρώτης γενεάς τ'ό ποσοστό τ'ού αλκοολισμού είναι εκπληκτικά χα-μηλό. 'Αντίθετα, ή νεώτερη γενεά που έχει γεννηθεί και ανατρα-φεί στην 'Αμερική κι' έχει υιο-θετήσει τις συνήθειες της νέας πατρίδας, φαίνεται πως άρχίζει να χάνει αυτή την άνοσια σ'α αλ-κοολισμό.

Και όμως, οι 'Ιταλοί μετανά-

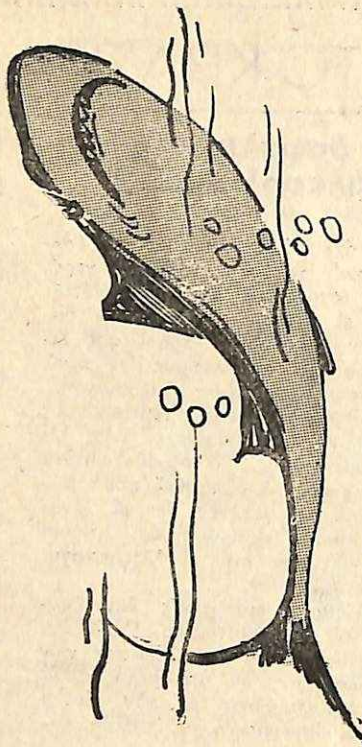
στες όχι μόνον έπιναν κρασί, άλ-λά και τ'α «κοπανούσαν» γερά. Μια στατιστική έρευνα απέδειξε πως οι 'Ιταλοί κατά μέσον όρο έπιναν περισσότερο κρασί και λι-γότερα μη οίνοπνευματώδη ποτά από τ'ους υπόλοιπους 'Αμερικανούς. 'Όστόσο, σ'ε όχτώ 'Αμερικανούς αλκοολικούς αντιστοιχεί ένας 'Ι-ταλοαμερικανός. Τό παρόδοξο αυτό δεν μπορεί να έξηγηθεί παρά μό-νο από τ'ό γεγονός ότι οι 'Ιτα-λοί πίνουν άπαραιτήτως κρασί σ'α γεύματα, ενώ οι 'Αμερικανοί τ'ό άποφεύγουν.

Τέσσερες διαπρεπείς έπιστήμη-νες τ'ού πανεπιστημίου Γέηλ έν-σωματώνουν τ' άποτελέσματα των έρευνών τους σ'ε μια μονογραφία που δημοσιεύθηκε με τ'όν τίτλο: «Τ'ο οίνοπνευμα σ'όν Ιταλικό πο-λιτισμό».

★

ΤΑ συμπεράσματά τους δίνουν έμφαση στην «ψυχολογική στάση» απέναντι τ'ού οίνο-πνεύματος που διαμορφώνεται με την κανονική οίνοποσία: Τό κρα-σί δεν πρέπει να είναι μια σπά-νια πολυτέλεια μόνο για τις έπιοι-μες κοινωνικές εκδηλώσεις και τις γιορτές αλλά ένα στοιχείο της κα-θημερινής διατροφής. Σ'ες έπιοι-μες εκδηλώσεις και σ'ες μεγάλες γιορτές μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί μια καλύτερη ποιότητα κρασιού σ'ε κάπως μεγαλύτερες ποσότητες. Τα παιδιά πρέπει να συνηθίσουν και ν' αγαπήσουν τη γεύση τ'ού κρα-σιού και όχι να τ'ό θεωρούν ως κάτι τ'ό επικίνδυνο και τ'ό άπηγο-ρευμένο... Στην Ιταλική παροι-μία τ'ού Νιού Χέϊδεν, παρατηρούν οι 'Αμερικανοί έπιστήμονες, τ'α παιδιά πίνουν κρασί άραιομένα με νερό κατά τ'α γεύματα, ενώ οι έφηβοι καταναλίσκουν άκοκτες πο-σότητες μαζί με τ'ους μεγάλους. Και όμως, έλάχιστοι γίνονται αλκοολικοί.

Τό κρασί είναι μια ιδεώδης διάλυση οίνοπνεύματος που μ'ας προσφέρει ή φύση, και ιδιαίτερα μ'ας όφελει όταν πίνεται κατά τ'α γεύματα. Οι έπιστήμονες άνεκαλύ-ψαν ότι τ'ό κρασί όταν πίνεται με γεμάτο στομάχι, δεν περνάει ά μέσως σ'α αίμα. 'Η άφομοίωση του επιβραδύνεται ενώ συγχρόνως α'ξάνεται ή όξειδωσή του με ά-ποτέλεσμα να μεταβάλλεται σ'ε πο-λύτιμη θρεπτική ουσία. Τό κρα-σί κατά τ'α γεύμα όποδοθ'α τη λειτουργία τ'ού ήπατος. 'Η έδωρε-τική του επίδραση κρατάει έξη ώρες μετά τ'ο γεύμα. 'Αντίθετα, μός άδειο στομάχι, τ'ό κρασί περ-νάει κατ' έθείαν σ'α αίμα και, κατά τη λαλή έκφραση, «χτυπά-ει σ'α κεφάλι».

Ἡ φήμη τῶν καρχαριῶν ὡς ἐπικινδύνων τεράτων τῆς θάλασσης εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἄν σκεφθοῦμε πόσα δυστυχήματα συμβαίνουν στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἐπαφή τους μὲ τ' ἄγρια ζῶα, ἢ ἀκόμα καὶ τὰ κατοικίδια, διαπιστώνουμε πὼς εἶναι ὑπερβολὴ νὰ κατατάσσουμε τοὺς καρχαρίες μεταξὺ τῶν «ἐχθρῶν τοῦ ἀνθρώπου». Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὰ 250 εἶδη τῶν καρχαριῶν, ἐλάχιστα εἶναι πραγματικὰ ἐπιφοβα.

Οἱ καρχαρίες δὲν εἶναι καὶ τόσο τρομεροί...

στήμονες μποροῦν νὰ μελετήσουν μὲ τὴν ἡσυχία τους ἕναν ζῶον τὸν «καρχαρία». Τὸ ζῶο τοποθετεῖται σ' ἕνα εἶδος μεγάλης πλωτῆς δεξαμενῆς. Ὁ δρ. Τζίλμπερτ ἐφαρμόζει μαύρους φακούς ἐπ' αὐτῆς στὰ μάτια του. Ἔτσι, ὅταν συνέλθει ἀπὸ τὸ ἀναισθητικό, ὁ καρχαρίας θὰ εἶναι τυφλός. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, παρακολουθώντας τὴν κίνησιν τοῦ καρχαρία στὴ δεξαμενὴ, ὁ δρ. Τζίλμπερτ προσπαθεῖ νὰ διαπιστώσει πὼς χρησιμοποιοῦ τὴν ὄρασίν του ὁ καρχαρίας γιὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς λείας. Μπορεῖ ἕνας τυφλὸς καρχαρίας νὰ βρεῖ τὴν λείαν του; Ἡ μήπως χρησιμοποιοῦ μονάχα τὴν ὄσφρησίν του; Μήπως ὑπάρχουν ὀρισμένα χρώματα ποὺ τὸν προσελκύουν ἰδιαίτερα, π.χ. τ' ἀνοιχτόχρωμα μαγιά; Ὁ δρ. Τζίλμπερτ δὲν θὰ καταλήξει σὲ ὀριστικὰ συμπεράσματα πρὶν ἀπὸ μερικὸς μῆνες...

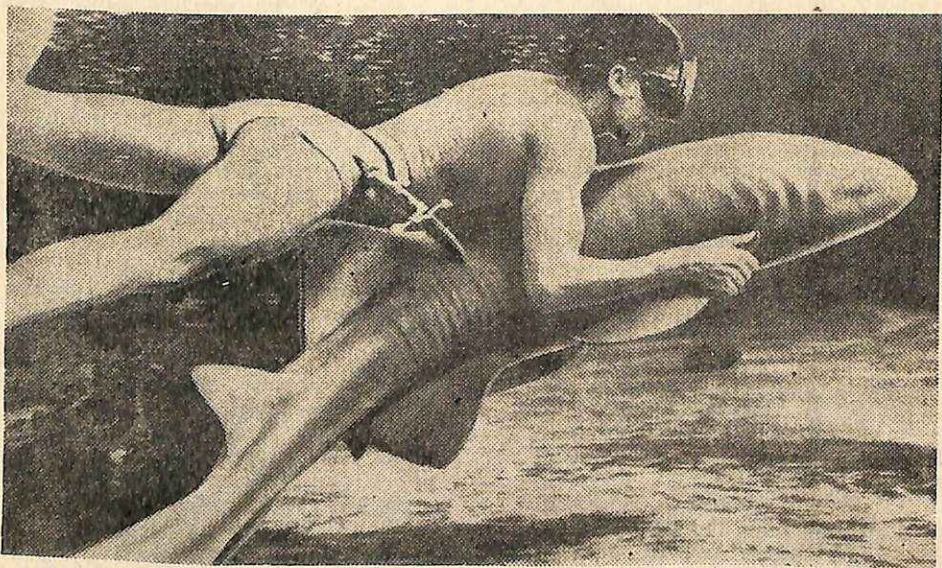
★

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ἐλάχιστες ἀμφιβολίες ὅτι ἡ ὄσφρησις εἶναι ἡ ὀξύτερη αἴσθησις τοῦ καρχαρία. Ἐχει διατυπωθεῖ μιὰ θεωρία πὼς ἡ ὄσμη ὀρισμένων ἀνθρώπων προσελκύει ἰδιαίτερα τοὺς καρχαρίες, οἱ ὁποῖοι φαίνεται πὼς

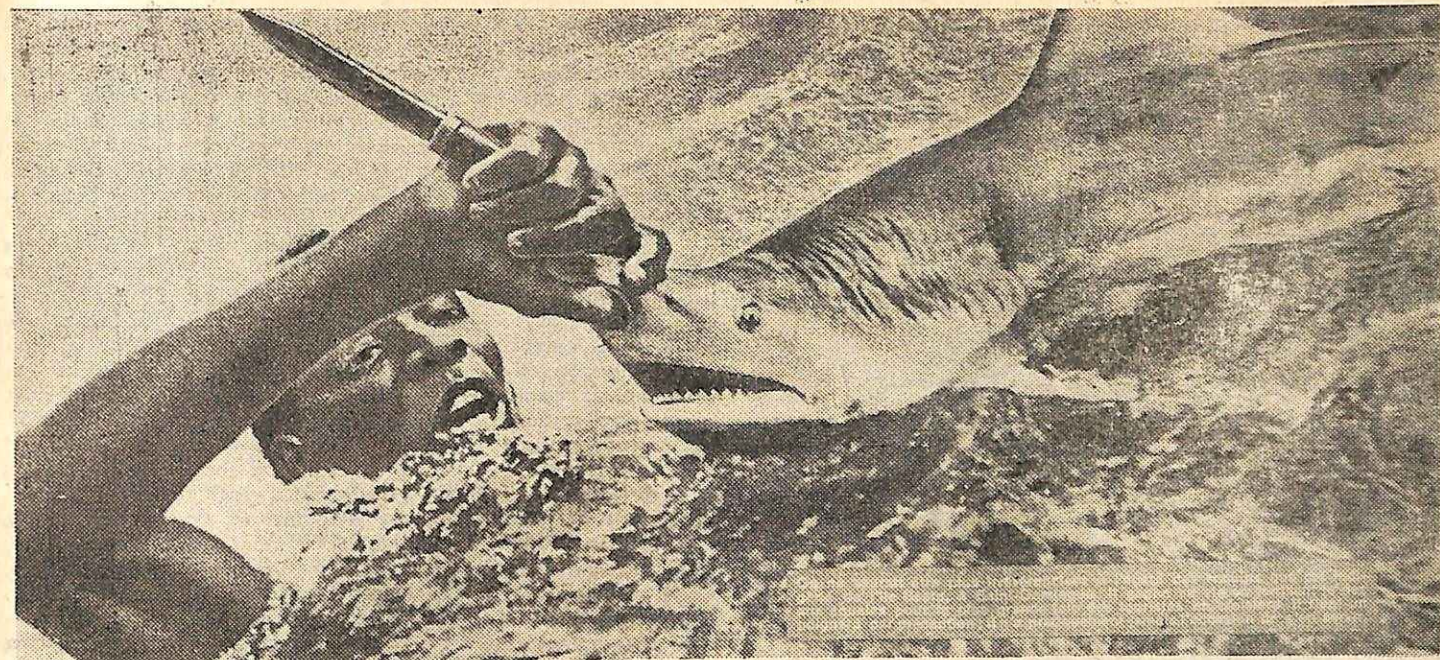
εἶναι πολὺ ἐκλεκτικοὶ στὰ θύματά τους. Ἄλλ' ἀφοῦ κανεὶς μέχρι σήμερα δὲν ἔχει μελετήσει ἀπὸ κοντὰ τοὺς ζωντανούς καρχαρίες, ἡ θεωρία δὲν ἔχει ἀποδισχθεῖ ἐπιστημονικὰ. Ὁ δρ. Τζίλμπερτ βουλώνει μὲ βαζελίνη καὶ βαμβάκι τὰ ρουθόνια τῶν ναρκωμένων καρχαριῶν τοῦ ἐργαστηρίου του. Ποιὲς εἶναι οἱ ἀντιδράσεις ἐνὸς καρχαρία χωρὶς ὄσφρησιν ἀπέναντι στὴν λείαν του; Πὼς ἀντιδρᾷ στὶς διάφορες ὀσμές; Θὰ χρειασθοῦν μακροχρόνια πειράματα γιὰ νὰ καταλήξουν οἱ βιολόγοι σ' ἕνα συμπέρασμα. Ἄλλ' οἱ καρχαρίες δὲν λείπουν ἀπὸ τὰ νησιά Μπαχάμας καί, μόνο τὴν περασμένη ἐβδομάδα, 65 πελώριοι καρχαρίες κακοπάθαν στὰ χέρια τοῦ δρος Τζίλμπερτ. Ἄν ἡ «θεωρία τῶν ὀσμών» ἀποδειχθεῖ σωστή, τότε δὲν θὰ εἶναι δύσκολο γιὰ τοὺς χημικοὺς νὰ βροῦν τὸ κατ'ἀλλῆλο χάπι, ποὺ θὰ τὸ καταπίνουμε καὶ ἡ ὄσμη τοῦ σώματός μας θὰ γίνεταί ἀποκρουστικὴ γιὰ τοὺς καρχαρίες.

★

ΕΙΝΑΙ γνωστὸ πὼς οἱ καρχαρίες δὲν ζοῦν σ' ὅλες τὶς θάλασσες. Κυκλοφοροῦν σὲ μιὰ ζώνη ποὺ περιορί-

Στὸ Μαϊάμι τῆς Φλωρίδας ὁ νεαρὸς Γάλλος Ζὰκ Μεγιέλ, ἄσος τῶν καταδύσεων, παίξει μ' ἕναν καρχαρία ποὺ ἀνήκει σ' ἕνα ἐπικίνδυνο εἶδος. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀσυνήθιστη αὐτὴ ἐπίδειξη ἔχει φάει κατὰ κόρον.

Ἐνας ἰθαγενὴς τοῦ νησιοῦ Μπεάτα στὸ Σάντο Ντομίγκο δὲν διστάζει νὰ τραβήξει ἀπὸ τὴ μύτη ἕναν καρχαρία Κρατάει ἕνα μαχαίρι γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τὸ χρησιμοποιοῦ.

ζεται ἀνάμεσα στὸν 40ὸ βόρειο καὶ τὸν 40ὸ νότιο παράλληλο. (Οἱ ἐλληνικὲς θάλασσες περιλαμβάνονται στὴν ἐπικίνδυνη ζώνη. Ὁ Σαρωνικὸς βρίσκεται στὸν 38ο βόρειο παράλληλο). Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, πολὺ λίγα πράγματα εἶναι γνωστὰ γιὰ τὶς μετακινήσεις τῶν καρχαριῶν. Ὁ δρ. Τζίλμπερτ θὰ προσπαθήσει νὰ διαλευκάνει αὐτὸ τὸ μυστήριο, προσαρμόζοντας ἕνα μικρὸ πομπὸ ἀσυρμάτου στὸ σκληρὸ δέρμα τῆς ράχης τῶν καρχαριῶν. Ὁ πομπὸς θὰ μεταδίδει αὐτομάτως σήματα καὶ ἡ διέλευσις τῶν καρχαριῶν ἀπὸ διάφορες ἀκτὲς θὰ παρακολουθεῖται ἀπὸ τοὺς ἐρασιτέχνες ἀσυρματιστές. Ἔτσι θὰ καθορισθοῦν οἱ μεταναστευτικὲς κινήσεις τῶν καρχαριῶν.

★

ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ, ἡ φήμη τῶν καρχαριῶν ὡς ἐπικινδύνων τεράτων τῆς θάλασσης εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἀσφαλῶς, ἀρκετοὶ κολυμβητὲς καὶ ναυαγοὶ ἔχουν γίνεи μεζίδες γιὰ τὰ σκυλόφαρα. Ἄλλ' ὅπως παρατήρησε ὁ Γάλλος καρχαριολόγος Πῶλ Μπουνκέρ, ἂν σκεφθοῦμε πόσα δυστυχήματα συμβαίνουν στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἐπαφή τους μὲ τ' ἄγρια ζῶα, τοὺς κροκοδείλους, τοὺς ἐλέφαντες, πόσες θανάσιμες ἐπιδημίες μεταδίδονται ἀπὸ τὰ μικρότερα ζῶα καὶ τὰ ἔντομα, διαπιστώνουμε πὼς εἶναι ὑπερβολὴ νὰ κατατάσσουμε τὸν καρχαρία μεταξὺ τῶν «ἐχθρῶν τοῦ ἀνθρώπου».

Οἱ καρχαρίες ἐμφανίζονται συνήθως κοντὰ στὰ λιμάνια, ἐκεῖ ποὺ βρίσκουν ἀφθονὰ ἀπορρίμματα γιὰ νὰ τρῶν. Ἐχουν ἰδιαίτερη προτίμησιν στὰ πτώματα, γι' αὐτὸ καί, ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ, τὰ «δυστυχήματα» ἀπὸ καρχαρίες συμβαίνουν πολὺ συχνὰ κοντὰ στὰ παρὰκτια σφαγεῖα, ὅπου οἱ ἄχρηστοι κατιμάδες πετιώνται στὴ θάλασσα... Ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα εἶναι ἴσως ἡ πρὶν καρχαριοδρική περιοχή τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, οἱ ναυαγοὶ ἔμειναν ἐπὶ ὥρες στὴ θάλασσα χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τοὺς καρχαρίες. Πρόσφατα

ἀκόμα, τὸ πλήρωμα ἐνὸς ἀλιευτικοῦ τῆς Ἰαπωνίας ποὺ εἶχε ναυαγήσει ἔμεινε μιὰ νύχτα ἀνάμεσα στοὺς καρχαρίες, οἱ ὁποῖοι περιεργάζονταν τοὺς ναυαγοὺς χωρὶς νὰ τοὺς ἀγγίζουσιν! Ἄν οἱ αὐτὲς εἶχαν πέσει σ' ἕνα κλουβὶ τίγρεων, ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄγριου ζώου τῆς στεριᾶς, ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὴ γλύτωναν τόσο φθ-

κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐντελὸς ἀπρόκλητα: Εἶναι ἕνας λευκὸς καρχαρίας μήκους δέκα μέτρων, ὁ «καρχαρόδους» (ποὺ καθένα ἀπὸ τὰ δόντια του φτάνει σὲ μήκος ἐφτὰ ἑκατοστῶν). Ἄλλ' οἱ καρχαρόδοντες εἶναι πολὺ σπάνιοι, ζοῦν σὲ μεγάλα βάθη καὶ ὑπάρχουν ἐλάχιστες πιθανότητες νὰ παραπλανηθοῦν στὰ ρηχὰ νερά... Τὰ ὑπό-

Ἄν σὰς ἐπιτεθεῖ ἕνας καρχαρίας...

Τὸ Ἀμερικανικὸ Ἰνστιτοῦτο Βιολογικῶν Ἐρευνῶν διεξήγαγε μιὰ στατιστικὴ ἔρευνα γιὰ τὰ δυστυχήματα ποὺ συμβαίνουν κάθε χρόνο ἐξ αἰτίας τῶν καρχαριῶν. Κατὰ τὸ 1959, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ ἐκθεση τοῦ Ἰνστιτοῦτου, σημειώθηκαν 50 ἐπιθέσεις καρχαριῶν σ' ὅλο τὸν κόσμον. Οἱ περισσότερες συνέβησαν στὶς ἀκτὲς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Βορείου ἀφρικῆς.

Ἡ ἐκθεση ὑποδεικνύει τὰ ἐξῆς προφυλακτικὰ μέτρα γιὰ τοὺς κολυμβητὲς:

- Μὴν κολυμπᾶτε ποτὲ μόνοι σας στὰ βαθειὰ νερά.
- Μὴν μπαίνετε ποτὲ στὴ θάλασσα ἂν ἔχετε τὸ ἐλάχιστον ματωμένο τραῦμα στὸ σῶμα σας. Τὸ αἷμα προσελκύει τοὺς καρχαρίες.
- Ἄν σὰς ἐπιτεθεῖ καρχαρίας, μὴν προσπαθεῖτε ν' ἀπομακρυνθεῖτε: Δὲν θὰ προφθάσετε. Φωνάξτε βοήθεια καὶ γυρίστε τὸ πρόσωπό σας πρὸς τὸν καρχαρία. Εἶναι ἀπίθανο ὅτι θὰ σὰς ἐπιτεθεῖ ἀμέσως. Συνήθως στριφογυρίζει ἀρκετὴ ὥρα γύρω ἀπὸ τὸ ζωντανὸ θῦμα του.
- Ὅταν σὰς πλησιάσει, χτυπήστε τὸν στὴ μύτη, κινήστε τὰ χέρια σας, φωνάξτε, κάνετε ἄφρους. Ἀντίθετα ἀπ' ὅτι πιστεύεται, ὁ καρχαρίας δὲν εἶναι πολὺ θαρραλὴς.
- Ἄν ἔχετε μαχαίρι, μὴν προσπαθεῖτε νὰ τὸ χρησιμοποιοῦτε. Θὰ χάσετε τὴν ὥρα σας καὶ θὰ τὸν ἐξαγριώσετε. Τὸ δέρμα τοῦ καρχαρία εἶναι πολὺ σκληρὸ καὶ ὑπάρχουν ἐλάχιστες πιθανότητες ὅτι θὰ μπορέσετε νὰ τὸ τρυπήσετε.

★

νά... Στὴν ἴδια περιοχή, οἱ ψαράδες τῶν μοργαριταριῶν βουτᾶνε ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ ἀνάμεσα στὰς «ἀνθρωποφάγους» καρχαρίες, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐπαθάν τίποτα.

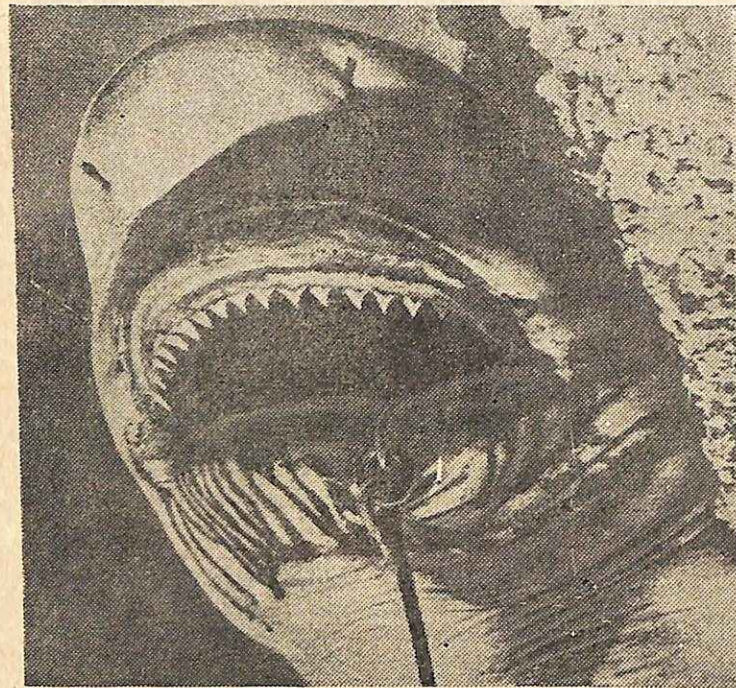
λίσιμα θεωρούμενα ὡς «ἐπικινδύνων» εἶδη, δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐπικίνδυνα — ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ τοὺς φροῦσατε μὲ κόποι... εὐγένεια. Στὸ ἀρχιπελάγος Τουαμότου τῆς Ὠκεανίας οἱ πατέρες, γιὰ νὰ σκληρογυγίσουν τ' ἀγόρια τους, τὰ βάζουν νὰ καβαλλᾶνε τοὺς καρχαρίες. Πρόκειται γιὰ ἕνα εἶδος μάλλον εἰρηνικῶν καρχαριῶν, ποὺ ἀρέσκονται νὰ ἐπιπλέουν στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ καὶ νὰ λιάζονται μισοναρκωμένοι. Τ' ἀγόρια σκαρφάζουν

ΕΞ ἄλλου, ἀπὸ τὰ 250 εἶδη τῶν καρχαριῶν μονάχα ἕνα εἶναι πραγματικὰ ἐπιφοβό, γιὰτὶ ἐπιτίθεται

★

ΓΙΑ νὰ δώσει μιὰν ἀπάντησιν σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα — ζωτικῆς σημασίας γιὰ τοὺς κολυμβητὲς καὶ τοὺς ναυαγούς — ὁ δρ. Τζίλμπερτ κατασκεύασε τὸ πρῶτον... ἀναισθητικό γιὰ τοὺς καρχαρίες (τὸ M5-222, μιὰ παραλλαγή τοῦ ἀναισθητικοῦ ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὶς ἐγχειρήσεις στὰ νοσοκομεία). Ὁ καρχαρίας συλλαμβάνεται μὲ δίχτυ, τὸ ἀναισθητικό εἰσάγεται στὸ στόμα του μ' ἕναν ψεκαστήρα γιὰ τὰ λουλούδια, καὶ ἔτσι, μισοναρκωμένος, χωρὶς ἀντίστασιν, ὁ καρχαρίας ὀδηγεῖται στὸ ὑδροβιολογικὸν ἐργαστήριον τοῦ δρος Τζίλμπερτ στὸ Μπίμινι τῶν νησιῶν Μπαχάμας. Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο μέρος τοῦ κόσμου ὅπου οἱ ἐπι-

στη ράχη τους και πρέπει να κρατηθούν εκεί όσο μπορούν, έστω κι' αν ο καρχαρίας βουτήξει στα βαθιά. Ποτέ δεν συνέβη ατύχημα σ' αυτά τα παιδιά... Όσο για τους φελαϊνοκαρχαρίες, είναι τόσο νωχελείς κι' ελάχιστα επιθετικοί, ώστε τ' αλιευτικά τους «πλευρίζουν» και

Το τρομερό στόμα ενός καρχαρία που συνελήφθη με αγκίστρι στη Φλωρίδα.

τους ανασύρουν απ' το νερό, σχεδόν χωρίς αντίσταση. Ο «αποδημητικός» καρχαρίας είναι επίσης τελείως ακίνδυνος.

★

ΟΛΑ τα είδη χαρακτηρίζονται από το επίμηκες «υδροδυναμικό» σχήμα, ένα στόμα που βρίσκεται σχεδόν στην κοιλιά, ρύγχος μυτερό, ισχυρά σαγόνια, πριγωνικά δόντια σαν πριόνι. Τα περισσότερα είδη είναι ζωοτόκα... Λένε πως ο καρχαρίας μπορεί να κόψει το πόδι ενός ανθρώπου με μια δαγκωνιά. 'Αλλ' αυτό είναι αναμφισβήτητο υπερβολικό. Είναι αλήθεια πως τα δόντια του καρχαρία είναι κοφτερά σαν ξυράφια, αλλ' αυτό δεν σημαίνει ότι μπορούν να κόψουν ένα πόδι με μια δαγκωνιά. 'Ο καρχαρίας - τίγρης έχει τα πιο κοφτερά δόντια, αλλ' είναι πολύ σπάνιος και δεν συναντάται παρά μόνο στις τροπικές θάλασσες. Στην πραγματικότητα, πολλά είδη καρχαριών έχουν δόντια ελαφρώς κυρτά προς τα μέσα και δεν μπορούν να «κόψουν» απόλυτως τίποτα. Τους χρησιμεύουν απλώς για ν' αρπάζουν τα μικρά ψάρια, που είναι τα συνηθισμένα θύματά τους.

★

ΕΝΑ πράγμα είναι βέβαιο: Οί καρχαρίες είναι ζώα σαρκοβόρα και α-διδάγα. Σε 24 ώρες καταναλώνουν τροφή ύψους ίσου με το βάρος του σώματός τους! Αυτό σημαίνει ότι ένας συνηθισμένος καρχαρίας μήκους τεσσάρων μέτρων και βάρους 500 κιλών, χρειάζεται μισό τόνο τροφής την ημέρα. Και δεν περιφρονούν κανένα είδος τροφής. Σ'

έναν καρχαρία που ψαρεύθηκε στον 'Ατλαντικό, υπήρχαν πενήντα τέσσερα αγκίστρια ψαριών μπηγμένα στο έσωτερικό του στόματός του! 'Η χρησιμότητα του στομάχου τους είναι άπιστευτα μεγάλη εν σχέση με το ύπολοιπο σώμα τους. 'Ο οίσοφάγος δεν είναι πιο στενός από το στόμα τους και, συνεπώς, ότι μπορεί να περάσει από το στόμα, περνάει κι' από τον οίσοφάγο.

Αυτό τους επιτρέπει να καταβροχθίζουν πολλά ψάρια συγχρόνως άμασητα. Καταβροχθίζουν όμως και πολλά άλλα πράγματα: Πρόσφατα, κοντά στο Σίδνεϊ, συνελήφθη ένας «καρχαρόδους» (το επικίνδυνο αυτό είδος συναντάται κυρίως στις θάλασσες της Αυστραλίας). Στο στομάχι του βρέθηκαν όχτω αρνίσια μπουτάκια, ένα μεγάλο ζαμπόνι, το πτώμα ενός σκύλου, ένα σχοινί, τ' άπομεινάρια ενός αλόγου, μια σκούπα κι' ένα άδειο σακί! Σε άλλες περιπτώσεις έχουν βρεθεί τα πιο έτερόκλητα αντικείμενα στα στομάχια των καρχαριών: 'Ενα καραβόπανο, ένα κιβώτιο γεμάτο καρφιά, άκόμα κι' ένα κουτί με κοσμήματα μεγάλης αξίας. 'Εχει βρεθεί επίσης και μια μπουκάλια σφραγισμένη και άνεπαφη με κρασί Μαδέρας. Και στο ναυτικό μουσείο του Κίγκστον της 'Ιαμαϊκής μπορούμε άκόμα να ιδούμε σε μια βιτρίνα τα έγγραφα που ένοχοποίησαν έναν πειρατή του 17ου αιώνα και τον ώδήγησαν στην άγχόνη: Έίχαν βρεθεί στο στομάχι ενός καρχαρία λίγες μέρες μετά τη σύλληψη του πειρατή!

★

Α μπορούσαμε να διερωτηθούμε τι γίνονται όλα αυτά τ' αντικείμενα που συσσωρεύονται στο στομάχι του καρχαρία. Τα καρφιά και τ' άλλα κοσμήματα δεν άφομοιώνονται. 'Αλλ' ο καρχαρίας έχει την ικανότητα ν' αναποδογυρίζει εν μέρει τον πεπτικό σωλήνα του από το στόμα, για ν' άδειάσει κάθε τι που δεν μπορεί να χωνέψει.

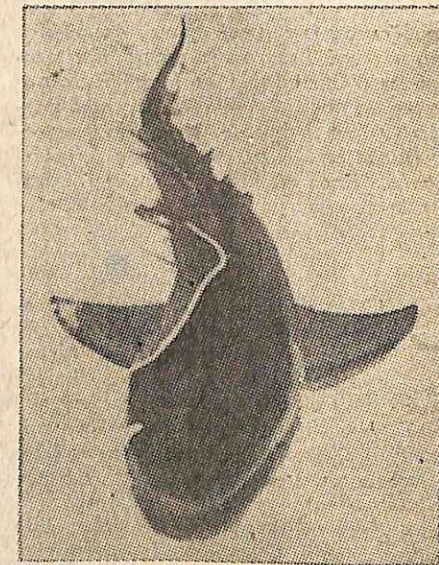
★

ΤΟ δέρμα του καρχαρία, κατεργασμένο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη βιομηχανία. Το κρέας του τρώγεται και ιδιαίτερα τα πτερύγιά του θεωρούνται ως νόστιμοι μεζέδες στις χώρες της 'Απω 'Ανατολής. Οί Κινέζοι άποδίδουν στα πτερύγιά του καρχαρία ιδιότητες διεγερτικές και τα χρησιμοποιούν ως έρωτικά φίλτρα. Το λάδι που βγαίνει από το σκετόπι του καρχαρία περιέχει άφθονη βιταμίνη Α, όπως και το σκετόπι της μουρούνας. 'Αλλ' η άνακάλυψη της συνθετικής βιταμίνης Α, το 1950, έχει καταστρέψει τις βιομηχανίες

της 'Αφρικής που παραισχυάζαν αυτό το λάδι του καρχαρία. 'Ετσι, το ψάρεμα των καρχαριών δεν είναι πιά άποδοτικό. 'Ενώ οί φάλαινες κινδυνεύουν να έξολοθρευθούν από την έντατική άλίεία, οί καρχαρίες αύξάνονται και πληθύνονται άνεόχλητοι. Το ψάρεμά τους δεν είναι παρά ένα σπόρ για πλούσιους έκκεντρικούς. Το καμάκι και το άγκίστρι πολύ σπάνια χρησιμοποιούνται στο ψάρεμα του καρχαρία. Οί ψαράδες άπλώνουν ένα γερό δίχτυ με άνοίγματα 20 ως 30 έκατοστών. Δολώματα προσαρμόζονται στο δίχτυ, άποσυντεθειμένα κρέατα ή μια κύστη γεμάτη φρέσκο αίμα. Οί καρχαρίες δεν άργούν να φανούν. 'Ορμάνε πάνω στα δολώματα και μπερδεύονται στα δίχτυα. Το κεφάλι τους περνάει μέσα απ' τ' άνοίγματα και είναι άδύνατο να το τραβήξουν πίσω γιατί τα σχοινιά σφίγγονται γύρω απ' τις βραγχιακές πτυχές του λαιμού. 'Εκτός αυτού, ο καρχαρίας είναι άνίκανος να κινηθεί προς τα πίσω, ή άνατομία του δεν του το επιτρέπει. Το δίχτυ άνεβάζεται στο κατάστρωμα — κι' εκεί συχνά συμβαίνουν δυστυχήματα στους άπρόσεκτους ψαράδες. Με τους έπιθανάτους σπασμούς του ο καρχαρίας μπορεί να τιναχθεί σε ύψος ένα μισού μέτρου και τα χτυπήματα της ούρας του είναι φοβερά.

★

ΜΕΡΙΚΟΙ ψαράδες ισχυρίζονται ότι άρκει να ρίξει κανείς μια σταγόνα γλυκού νερού στο στόμα ενός πληγμένου καρχαρία για να τον σκοτώσει. Σ' ένα ταξίδι του 'Ιταλικού άκεανογραφικού πλοίου «Φόρμικα» στην 'Ερυθρά Θάλασσα, ή 'Αγγλίδα Πρίσιλλα Χάστιγκς

'Ενας μικρός πομπός άσυρμάτου προσαρμωσμένος στη ράχη του καρχαρία, θα επιτρέψει στους έπιστήμονες να παρακολουθήσουν τις μεταναστευτικές κινήσεις αυτών των επικίνδυνων ψαριών.

βέλησε να εξακριβώσει αν έχει κάποια βάση αυτός ο θρύλος. 'Ενας μεγάλος καρχαρίας είχε άνεβασθεί στο κατάστρωμα της «Φόρμικας». 'Ηταν άκόμα ζωντανός. 'Η κ. Χάστιγκς δεν είχε πρόχειρο γλυκό νερό, άλλά κρατούσε στα χέρια της ένα φλυτζάνι τσάι. Το άδειασε στο στόμα του καρχαρία. Το ζώο τινάχθηκε κι' έπεσε νεκρό, σαν κεραυνοβολημένο! 'Αλλ' ή κ. Χάστιγκς είναι μια κουτσόμπόλα δημοσιογράφος και οί έχθροί της βρήκαν την ευκαιρία να πούν πως ήταν

φυσικό να πεθάνει ο καρχαρίας, άφου ήπιε τσάι από το φλυτζάνι της! 'Ετσι, ο θρύλος παραμένει άνεπιβεβαίωτος.

★

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πολλές σκοτεινές πτυχές στη ζωή των καρχαριών, άλλά σ' ένα τουλάχιστον σημείο συμφωνούν οί φυσιοδίφες: 'Ο καρχαρίας είναι το ταχύτερο ψάρι, και το καλύτερα έξωπλισμένο από τη φύση για το κυνήγι της λείας του. 'Αξιοσημείωτες είναι οί υδροδυναμικές ιδιότητες της σωματικής τους διαπλάσεως, που θυμίζουν τα σύγχρονα ύποβρυχια και τ' άεροπλάνα. 'Η μέση ταχύτητα των περισσότερων καρχαριών φτάνει την ταχύτητα των τελειότερων κλασικών ύποβρυχιών εν καταδύσει: 9 κόμβοι την ώρα (περίπου 15 χιλιομέτρα). 'Αλλ' ο καρχαρίας - τίγρης και ο άποδημητικός καρχαρίας είναι άκόμα ταχύτεροι (21 κόμβοι ή 38 χιλιομέτρα) κι' ένας γαλάζιος καρχαρίας που παρατηρήθηκε στον 'Ατλαντικό, έφτασε στην έκπληκτική για το ύγρo στοιχείο ταχύτητα των 70 χιλιομέτρων... 'Οστόσο, αυτό δεν σημαίνει πως οί καρχαρίες μετακινούνται πάντα με τόσο μεγάλη ταχύτητα. Τις περισσότερες φορές γλυστράνε με νωχέλεια έδώ κι' εκεί άναζητώντας την τροφή τους.

★

ΤΟ μυθιστόρημά του «'Ο γέρος και ή θάλασσα» ο 'Ερνεστ Χέμινγουεϊ άφηγείται πως ο άκεανός γεμίσε από καρχαρίες, μόλις έπεσαν μερικές σταγονές αίματος από έναν πληγωμένο ξιφία. 'Η ιστορία είναι άληθινή και ο «γέρος» του μυθιστορήματος, ο Μιγκουέλ Ραμίρες, που ζει στη Χαβάνα, την είχε άφηγηθεί πριν από χρόνια στο συγγραφέα. Οί καρχαρίες προσελκύονται πάντα από το αίμα. Και όμως, ή όρασή τους δεν είναι πολύ ισχυρή και οί όσμες δεν μεταδίδονται σε μεγάλη άπόσταση στο ύγρo στοιχείο. 'Αλλά τότε πως προσελκύονται; Φαίνεται ότι κοντά στο στόμα, στην πλάτη και στα πλευρά του ζώου άπειράριθμα μικροσκοπικά κύτταρα του δέρματος «αίσθάνονται» τις χημικές αλλοιώσεις του περιβάλλοντος. 'Εξ άλλου, κατά μήκος του σώματος ύπάρχει μια γραμμή από μικροσκοπικές κύστες γεμάτες βλέννα, με τη δόθεια των όποιων ο καρχαρίας αίσθάνεται τις πιο άνεπαίσθητες δονήσεις του νερού. Τέλος, στο έξαιρετικά εύαίσθητο ρύγχος του άνορθίμτοι πόροι που λέγονται «φλύκταινες του Λορεντσίνι» (άπό τ' όνομα του φυσιοδίφη που τις άνεκάλυψε) αντιλαμβάνονται τις μεταβολές της υδροστατικής πίεσεως. Τα όργανα αυτά είναι άληθινά ύποβρυχια μανόμετρα: Μετρώνε το βάθος στο όποιο κινείται ο καρχαρίας και, χάρη σ' αυτά, οί καρχαρίες ποτέ δεν έξοκειλουν όπως οί φάλαινες. 'Αλλά παρά τα τέλεια αίσθητήρια όργανά τους, οί καρχαρίες δεν είναι από τα πιο έξυπνα ζώα της θάλασσας. 'Οταν επιτίθενται, τραβάνε κατ' ευθείαν έμπρός με το στόμα άνοιχτό για να χάσουν τη λεία τους. 'Αν ή λεία μετακινήθει προς το πλάι, ο καρχαρίας θα περάσει δίπλα της άνίκανος ν' άνακόψει την ταχύτητά του, όπως οί ταύροι των ταυρομαχιών. Και, όπως είπαμε πιο πάνω, έχουν πολύ εύαίσθητη μύτη: 'Αν σάς έπιτεθεί ένας καρχαρίας, μη γυρίσετε ποτέ τις πλάτες. Δώστε του μια γροθιά στη μούρη και θα εξαφανισθεί προμοκρατημένος. 'Εκτός αν στο μεταξύ έχετε πεθάνει... από το φόβο σας.

Ο Γαμβέττας υπήρξε ένας από τους κορυφαίους πολιτικούς που ανάδειξε ο γαλλικός 19ος αιώνας. 'Αλλά στη μεγαλοφυΐα του και τους άγώνες του πρέπει να προστεθεί και ένα άλλο στοιχείο, που άπαρτίζει τη δόξα του 'Ιταλικής καταγωγής αυτού πολιτικού: ο άκρατος πατριωτισμός του, που τον έκανε να πεθάνει καθημερινά από άγάπη προς την Γαλλία. 'Ο τυχαίος πυροβολισμός, που έθεσε τέρμα στη ζωή του, υπήρξε άπλως μια τελευταία λεπτομέρεια στον διαρκή αυτό θάνατο.

ΛΕΩΝ ΓΑΜΒΕΤΤΑΣ

Ο μεγάλος πολιτικός που πέδαινε καθημερινά για τη Γαλλία.

Του ΖΑΚ ΣΑΣΤΕΝΕ, της Γαλλικής 'Ακαδημίας

Ο ΠΩΣ ο Μαζαρίνος, όπως ο Ναπολέων, όπως κι' άρκετοί άλλοι που έθεσαν την προσωπική τους σφαγίδα στην ιστορία του γαλλικού έθνους, ο Λέων Γαμβέττας είχε στις φλέβες του 'Ιταλικό αίμα.

Ο πατέρας του, ο 'Ιωσήφ Γαμβέττας, είχε γεννηθεί στην περιοχή του Τσέλλε — Λιγκούρε, στον μαγευτικό κόλπο της 'Ρένοςας. 'Εχοντας έγκατασταθεί από πολύ νέος στην Καόρ, άνοιξε ένα μαγαζί άποικιακών κι' ειδών κυκαλλερίας και λίγο άργότερα παντρεύθηκε μια Γαλλίδα, τη Μαρία — Μαγδαληνή Μασσαβί, κόρη ενός φαρμακοποιού από την πόλη Τάρν — έ — Γκαρόν. 'Απ' αυτό τον γάμο, στις 2 'Απριλίου του 1838, γεννήθηκε ο μέλλον μεγάλος πολιτικός.

Από τα πρώτα παιδικά χρόνια του, ο Λέων δείχνει την έξαιρετική ευφυΐα κι' εδαισθησία του. Σε ηλικία δέκα χρόνων, εκδηλώνεται ως δημοκρατικός και γράφει στον πατέρα του. «Κάτω ο Βοναπάρτης!». 'Εντεκα χρόνων, έχει πού παίζει στο λογάσθι ενός μαχαιροποιού, χάνει το ένα του μάτι από μια άδέξια κίνηση του άνθρώπου εκείνου. 'Ο Γαμβέττας δεν θύγανε παρά σπάνια λόγο γι' αυτό το άτύχημα και μονάχα χαριτολογώντας. 'Οστόσο, όπως συμβαίνει σε πολλούς αναπήρους, το άτύχημα αυτό θα καταστήσει πιο εδαισθητή την ψυχική του ιδιοσυγκρασία.

Μπαίνει δεκαεσσάρων χρόνων στο λύκειο της Καόρ και 18 χρόνων παίρνει το άπολυτήριό του. 'Η μικρή αυτή έπαρχιακή πόλη, με τα άυστηρά ήθη της και το άποτελεσματικό πνευματικό της κλίμα, του φαίνεται τώρα σωστή φυλακή. Νοιώθει μέσα του την άνάγκη ν' άναπτύξει σε άλλα, εδρότερα πλαίσια, τον εαυτό του. 'Ετσι, καταφέρνει να πάρει την άδεια του πατέρα του και να πάει να σπουδάσει νομικά στο Παρίσι.

Το 1857, σε ηλικία δεκαεννιά χρόνων, ο Γαμβέττας μπαίνει στην Πρωτεύουσα. Μέσα σε δέκα χρόνια, θα την έχει κατακτήσει.

'Εγκαθίσταται σ' ένα δωμάτιο, στο... 'Ο Γαμβέττας, σε ηλικία 44 χρόνων, λίγους μήνες πριν από το μοιραίο δυστύχημα.

Καρτιέ Λατέν, και παρακολουθεί με άρετη έπιμέλεια τις παραδόσεις των καθηγητών, στη νομική σχολή. Πιο επιμελής, όμως είναι στις συγκεντρώσεις των φοιτητών, που γίνονται στα διάφορα κρασοπουλιά, όπου, κάτω από τα γεμάτα θαυμασμό βλέμματα των φιλενάδων τους, οί νεαροί αυτοί διανοούμενοι έκφωνούν φιλιππικούς εναντίον του Ναπολέοντος Γ'. 'Αλλά από παντός, μια κι' ή Βουλή είναι κλειστή, παρακολουθεί με πάθος τις μεγάλες δίκες, όπου έχει πολλά να διδαχθεί από τη ρητορική των διασήμων δικηγόρων της εποχής.

'Αλλά ή δικανική ρητορική δεν τον

ενδιαφέρει αυτή καθ' εαυτήν. Τη θεωρεί, απλώς, μία απαραίτητη προπαρασκευή για την πολιτική δραστηριότητα. Γιατί, ο μεγάλος του πόθος είναι να γίνει ένας πολιτικός πρώτου επιπέδου.

Περνούν μερικά χρόνια. Ο Λέων Γαμβέττα έχει τώρα έγγραφη στον δικηγορικό σύλλογο του Παρισιού και δείχνει το ταλέντο του στις πρώτες δίκες που αναλαμβάνει. Με τον θάνατο του Καβούρ, απευθύνει μία «Εγκύκλιο προς την Ιταλική νεολαία», που την αναδημοσιεύει όλος ο Τύπος κι' όπου, ανάμεσα στις άλλες, λαμπροκόπη ή εξέστη, φράση, που προοιωνίζεται τη μοίρα του συγγραφέα: «Ο Καβούρ πέθανε από τὸν πόλο του πατριωτισμού. Είναι ο άνθρωπος που απευθύνθηκε στις μεγάλες ψυχές».

Ο νεαρός δικηγόρος είναι τώρα πολύ γνωστός, όχι μονάχα στον νομικό, αλλά επίσης στον πολιτικό και τον δημοσιογραφικό κόσμο. Ένας βουλευτής λέει γι' αυτόν: «Γύρω του διαλέει το άρωμα μιας πολιτικής ιδιοφυΐας».

Για την Αυτοκρατορία, έχουν φθάσει τα δύσκολα χρόνια. Η έκστρατεία του Μεξικού έχει οικτρό τέλος. Το 1866, ο Γαμβέττα γράφει: «Η πολιτική κατάσταση γίνεται πολύ σοβαρή. Αναγκάζομαι να περιορίσω το διάβασμα και το γράψιμο, για να πάρω πιο ενεργητικό και πιο αξιο μέρος στα γεγονότα. Μά, σ' ένα στενό του φίλο, εξομολογείται, όχι χωρίς κάποια μεσογειάζκη εμφαση: «Έχω μυαλό, που μπορεί να κυβερνήσει όλη την ύφήλιο!»

Δεν του άπομένει παρά η ευκαιρία, για να μπει στο πρώτο πλάνο της πολιτικής σκηνής. Κι' η ευκαιρία αυτή παρουσιάζεται με την υπόθεση Μπωντέν.

Διπλή έκλογική επιτυχία

Ο ΜΠΩΝΤΕΝ ήταν ο δημοκρατικός εκείνος βουλευτής, που κατά το πραξικοπήμα της 2ας Δεκέμβρη, είχε σκοτώσει στα όδοφράγματα, δηλώνοντας: «Κυτάχτε, φίλοι μου, πώς πεθαίνει κανείς για εικοσιπέντε φράγκα τη μέρα!». Το 1818, οργανώθηκε ένας έρανος για να του στηθεί ένα άγαλμα. Η αυτοκρατορική κυβέρνηση οδηγεί τους οργανωτές στο εδώλιο. Ένας απ' αυτούς, ο Ιακωβίνος Ντελεκλύς, αναθέτει την υπεράσπιση του στον Γαμβέττα.

Η υπεράσπιση, λοιπόν, αυτή είναι άρκετά παράξενη. Ο Γαμβέττας δεν θράζει ένα λόγο για τον πελάτη του. Βγάζει ένα φιλικό, καμωμένο μ' απολαύσεις, έναντιον της Αυτοκρατορίας. Η εντύπωση είναι μεγάλη. Ορισμένα αποσπάσματα αυτού του λόγου αποστηδίζονται από πολλούς. «Όπως το παρακάτω:

«Ναι, στις 2 του Δεκέμβρη, γύρω από ένα φιλόδοξο, συσπειρώθηκαν άνθρωποι που η Γαλλία δεν τους γνώριζε ως τότε, χωρίς ταλέντο, χωρίς τιμή, χωρίς όνομα. Άνθρωποι που, σε όλες τις εποχές, γίνονται συνωμότες και πραξικοπηματίες. Άνθρωποι, για τους οποίους μπορεί κανείς να επαναλάβει, τι είπε ο Σαλλούστιος για τον έσομο που περιτριγύριζε τον Κατίλινα, ότι ο ίδιος ο Κάισαρ είπε ζωγραφίζοντας τον χαρακτήρα των συνεργατών του: «Άνθρωποι βουτηγμένοι ως τον λαιμό στα χρέη και στο έγκλημα».

Όταν ο οήτορας, με το πρόσωπο κρόδο, με το κολλάρλο ξεκούμπωτο, με την τήβεννο σε άταξία, ξαναπέφτει ξανάλη-

μένος στο κάθισμά του, ή αϊθούσα του δικαστηρίου σείεται από τα χειροκροτήματα.

Ο Ντελεκλύς καταδικάστηκε σε φυλάκιση έξι μηνών. Άλλα καταδικάστηκαν κι' η Αυτοκρατορία. Ο Γαμβέττας είναι πια διάσημος. Έχει μπει στην Ιστορία.

Σε λίγο, θα διανεργηθούν εκλογές. Ο Ναπολέων Γ' σκέφτηκε ότι θα ήταν φρόνιμο να ανακοινωθεί κάπως από τις εδύθνες, μοιράζοντάς τες μ' ένα νομοθετικό Σώμα. Ο Γαμβέττας προχωρεί στο Ριζοσπαστικό Κόμμα, που ανήκει στην Άκρα Αριστερά, εκθέτει υποψηφιότητα συγχρόνως στο Παρίσι και στη Μασσαλία, εκλέγεται και στις δυο πόλεις και προτιμά τη δεύτερη.

Οι επιτυχίες που σημειώνει στο βήμα του ανακτόρου των Βουρβόνων, όπου στεγάζεται ή Βουλή, ανταποκρίνονται στις ελπίδες που στηρίχθηκαν πάνω του. Τις μέρες που πρόκειται να μιλήσει αυτός, τα θεωρεία είναι κατ'αμετα από κόσμο. Ανάμεσα στο πλήθος των ακροατών, είναι και μια όμορφη νεαρή γυναίκα. Ψιθυρίζεται ότι πρόκειται για την έρωμένη του Τροβουά, του διευθυντή της προσωπικής αστυνομίας του αυτοκράτορα. Λέγεται Λεονί Λεόν. Από τη δίκη της υποθέσεως Μπωντέν, είναι εξοριωμένη παράφορα με τον Γαμβέττα. Γι' αυτήν, ο άνδρας εκείνος είναι πια ολόκληρος ο κόσμος. Τὸν παρακολουθεί βήμα προς βήμα. Του στέλει φλογερά μπιλιέτα. Εκείνος, όμως, που ή καρδιά του κι' ή σκέψη του είναι στραμμένες αλλού, την προσπερνά αδιαφορώντας.

Τρείς έπίδοξοι

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ του 1870. Μόλις έφθασε ή είδηση για την ήττα του Σεντάν, το παρισινό πλήθος παραβιάσει τα κυκλοδωμάτια των ανακτόρων των Βουρβόνων και ξεχύθηκε στο ήμικύκλιο του νομοθετικού Σώματος. Είναι ή επανάσταση. Ο Γαμβέττας κατορθώνει να κάνει υπάκουο τον έξαλλο λαό, πετώντας στη μέση τη μαγική λέξη «Δημοκρατία», τον οδηγεί στο Δημοκράτειο, ανατρέπει εκεί την κυβέρνηση των εξορισμένων που είχε σχηματισθεί στο μεταξύ και φτάνει με γνήσιους δημοκράτες, υπό την προεδρία του στρατηγού Τρωσύ, την κυβέρνηση Εθνικής Αμύνης. Ούτε μια σταγόνα αίματος δεν χύθηκε.

Οι όχθες του Λείγρηα τώρα: ο Γαμβέττας εγκαταλείπει το πολιορκούμενο Παρίσι με αερόστατο και διευθύνει στο Τονρ το κλίμακιο της κυβερνήσεως, της οποίας το κύριο σώμα παρέμεινε στην πρωτεύουσα, που οι Πρώσοι είχαν περιρικλώσει.

Μ' άλλα λόγια, σε ήλικία τριάντα δυο χρόνων, είναι ένας ουσιαστικά δικτάτορας της Γαλλίας. Η μιά από τις δυο στρατιές της Αυτοκρατορίας έχει αιχμαλωτισθεί στο Σεντάν. Η άλλη ακολουθεί την ίδια τύχη στο Μέτς. Ο Γαμβέττας χτυπά με το πόδι του το γαλλικό έδαφος και κάνει να ξεφυτρώνουν μυριάδες μαχητές, που μπορεί να είναι πρωτόπειροι, που μπορεί να είναι κακά ωπλισμένοι, αλλά τους διέπει ακράτητος πατριωτισμός, ικανός να σώσει τολάχιστο την τιμή της Γαλλίας.

Θα μπορούσαν να περισωθούν περισσότερα, αν, όπως το είχε εσχηθεί ο Γαμ-

βέττας, συνεχίζονταν ο αγώνας ως τον Γαρόνα, ως τα Πυρηναία, ακόμα ως την Άλγερία! Δεν είναι άπλυντα βέβαιο. Πάντως, ο Γαμβέττας αξίζει τον έπαινο που θα του απευθύνει ένας έχθρος, ο Γερμανός στρατάρχης Φόν ντερ Γκόλτς. «Αν ποτέ — ο μη γένοιτο! — ή πατρίδα μας επρόκειτο να ύποστεί τη δοκιμασία που υπέστη ή Γαλλία στο Σεντάν, θα εσκόμουν να είχαμε κι' εμείς ένα Γαμβέττα για να μάς έμφυσησει το πνεύμα της αντιστάσεως».

Οι Βερσαλλίες, ύστερα: ή εθνική συνέλευση, που εκλέχθηκε για να κάμει την ειρήνη, θυσιοδομεί εκεί μέσα και για ένα άλλο σκοπό. Τα μέλη της είναι μοναρχικοί και θέλει να παλινωρθώσει τη μοναρχία.

Άλλα ποιά μοναρχία; Του Βοναπάρτη; Της Όρλεάνης; Των Βουρβόνων; «Γάργουν τρεις έπίδοξοι κι' ένας μονάχα θρόνος», λέει ο γηραιός Θιέρσος, ο οποίος, έχοντας εκλεγεί αρχηγός του εκτελεστικού, δεν έπιθυμεί τη μοναρχία, παρ' όλο ότι τον θεωρούσαν βασιλόφρονα, αλλά τη Δημοκρατία. Ο Θιέρσος κι' ο Γαμβέττας, που άλλοτε δεν αλληλογωνεύονταν, πλησιάζουν ο ένας τον άλλον μυστικά. Κι' όταν, το 1873, ο Θιέρσος θα ανατραπεί από τους μοναρχικούς, θ' αποδειχθεί αυτός ο διαθυλούμενος συμ-πλησιασμός.

Ο γηραιός πολιτικός, ωστόσο, θα παραμένει στα παρασκήνια, ενώ ο Γαμβέττας θα διευθύνει σ' αναπεπταμένο πεδίο τον αγώνα για τη Δημοκρατία.

Η επιτυχία, στο τέλος, στέφει τον αγώνα αυτόν. Η μοναρχική πλειοψηφία, που δεν τη διακρίνει πια ή παλιά συνοχή, υποκύπτει κι' άφηνει να γίνει ή Δημοκρατία. Ο Γαμβέττας δεν καταρρέει τη νίκη. Ρίχνοντας νερό στο κρασί των εξορισμένων της άριστερας κι' αδιάφορος για το έπίθετο «οπορτουνιστής» που του κολλούν στο μέτωπο, επιδίδεται στην έπεξεργασία του αριστουργήματος εκείνου πολιτικής σοφίας και συνέσεως, που είναι το Σύνταγμα του 1875.

Ο πολιτικός κατακτάται

Η ΕΘΝΙΚΗ συνέλευση, στο τέλος, διαλύεται. Οι εκλογές, που επακολουθούν, φέρνουν στην επιφάνεια μια Βουλή με δημοκρατική πλειοψηφία. Εφθασε, λοιπόν, ή στιγμή για τον Γαμβέττα να πάρει τα ήνια στα χέρια; Όχι, Γιατί, αν ή Βουλή είναι δημοκρατική, ή Γερουσία απεναντίας διέπεται από συντηρητικό πνεύμα, όπως συντηρητικός είναι κι' ο στρατάρχης Ντε Μάρ - Μαόν, που κατέχει τον προεδρικό θώκο στα Ήλυσια.

Στις 16 του Μάη, ή μετριοπαθής κυβέρνηση, που επί κεφαλής της είναι ο μινουατικός Ζυλ Σιμόν, ανατρέπεται θάνασσα. Η Βουλή διαλύεται και μια κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τον δούκα Ντε Μπρολί, αναλαμβάνει την εξουσία κι' άπασχολεύεται να έτοιμάσει εκλογές. ενοήτως για τους συντηρητικούς.

Ο Γαμβέττας κινεί γή κι' ούρανό στην προεκλογική του έκστρατεία. Κοιμάται πια ελάχιστα, δεν προφθάνει ούτε να φάει, γράφει, μιλά, ταξιδεύει, σκορπίζει παντού το φως των ιδεών του. Βρίσκει, ωστόσο, καιρό να γράφει και σύντομα, φλογερά έρωτικά γράμματα στην αγαπημένη του.

Η ΣΤΝΕΧΕΙΑ: Στο επόμενο

Σώμερσετ Μώμ — Ουίλλιαμ: «Άγγλος συγγραφέας, σύγχρονος. γεννημένος στα 1874 στο Παρίσι. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Αϊδελβέργης της Γερμανίας και το 1892 μπήκε στην Ιατρική Σχολή του Αγίου Θωμά του Λονδίνου, όπου και τελείωσε τις σπουδές του. Αρχισε να έ- ξασκαί το έπάγγελμα του γιατρού, για να το εγκαταλείψει σ' ένα χρόνο και να έπιδοθεί στη λογοτεχνία. Έζησε πολλά χρόνια στη Νότιο Γαλλία και ταξίδεψε σε πολλές χώρες και κυρίως στις Ήνωμ. Πολιτείες. Το πρώτο του έργο, «ή Λίζα του Λάμπρεθ», δημοσιεύθηκε το 1897 και σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Είναι ένα μυθιστόρημα, θαλαμένο απ' τη ζωή του συγγραφέα, και περιγράφει με ζωηρό ύφος τη ζωή των κατώτερων λαϊκών στρωμάτων της μεγαλοπόλεως. Έχει γράψει πολλά μυθιστορήματα, διηγήματα, νουβέλλες, μικρές ιστορίες κ. ά. Τα κυριότερα από αυτά είναι: «Ο ή- ρωας», «Ανθρώπινη δουλεία», «Πάνω σε μια κινέζικη σκηνή», «Η κόρη του θυραφίου», «Τότε και τώρα», κ. ά. Από τα θεατρικά του έργα, κυριώ- τερα είναι τα έργα «Ένας τίμιος άνθρωπος», «Η χώρα της υποσχέσεως», «Η γυναίκα του Καίσαρος», «Η πιστή σύζυγος» «Το γράμμα», κ. λ. π. Είναι από τους γνωστότερους συγγραφείς σ' όλο τον κόσμο και τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες».

Ένα κολλιέ με χάνδρες

Διήγημα του ΣΩΜΕΡΣΕΤ ΜΩΜ

ΤΙ ΕΥΤΥΧΙΑ να είμαι πλάι σου! είπε ή Λάουρα, την ώρα που καθόμασταν στο τραπέζι για φαγητό.

— Για μένα πού πολύ, αποκρίθηκε ευγενικά.

— Αυτό θα το δούμε, είπε κείνη χαμογελώντας. Ήθελα να σε δω, για να σου μιλήσω — έχω μιαν ιστορία να σου πώ...

Η καρδιά μου χτύπησε παράξενα.

— Θα προτιμούσα να μου μιλούσες για σένα, είπα. Ή ακόμα και για μένα.

— Καλά, καλά... Όμως, πρέπει να σου πώ τούτη την ιστορία. Νομίζω, πως κάπου θα την χρησιμοποιήσεις...

— Αφού π ρ ε π ε ι, θα την ακούσω. Άλλ' άς δούμε, πρώτα, τι θα φάμε.

— Δεν θέλεις να μ' ακούσεις; θύμωσε κείνη λίγο. Νόμιζα, πως θα χαίροσυνα... — Ασφαλώς χαίρομαι! Και έξω για τι πράγμα πρόκειται? Έγραψες ένα θεατρικό έργο και θέλεις να μου το διαβάσεις, έτσι;

— Όχι ακριβώς. Αυτή ή ιστορία είναι αληθινή και έτυχε σε κάποιους φίλους μου.

— Αυτό δεν είναι κάτι τόσο «επεί» της ιστορίας σου. Πολλές φορές, μιά αληθινή ιστορία δεν είναι ποτέ τόσο αληθινή, όσο είναι μια φανταστική.

— Τι θέλεις να πεις μ' αυτό;

— Τιποτα σπουδαίο, χαμογέλασα άόριστα. Άλλα νομίζω, πως σαν έκφραση είναι όμορφο, δεν είναι;

— Θάθελα να μ' άφηνες να σου πώ την ιστορία...

— Είμαι γεμάτος προσοχή. Δεν θα φάω ούτε και τη σούπα. Παχαίνει, άλλωστε...

★

ΜΕ ΚΥΤΤΑΞΕ λοξά, κι' άρχισε ύστερα να διαβάσει τον κατάλογο των φαγητών.

— Αφού έχεις σκοπό να φάς μονάχος σου, είπε χωρίς να με κυττάξει,

θα κάνω κι' εγώ το ίδιο, καί...

— Άς αφήσουμε τώρα το φαγητό, κι' άς έρθουμε στην ιστορία την διέκοινα.

— Λοιπόν: βρίσκoμoυνα εκεί όταν έγινε αυτό. Έτρωγα με τους Λιβινγκστώνς, τους ξέρεις;

— Νομίζω όχι...

— Άς είναι. Αυτοί μπορούνε να σου επιβεβαιώσουν τα λόγια μου: Λοιπόν κείνη τη μέρα είχαν τραπέζι σε πολλά άτομα κι' επειδή ένας δεν μπόρεσε να έρθει, ο αριθμός των συνδαιτημόνων ήταν 18. Έτσι, φέρανε στο τραπέζι και την γκυοβερνάντα τους, τη μίς Ρόμπινσον, ένα χαριτωμένο κορίτσι, νέο, γύρω στα είκοσι και πολύ έξυπνη. Έξέ άλλου, είναι κόρη εφημέριου κι' έχει πολύ αίσθητες άοχές...

Σταμάτησε για μια στιγμή κι' ύστερα συνέχισε σε πολύ ζωηρό τόνο:

— Στο τραπέζι, ήταν κι' ένας άνδρας παράξενος, που δεν νομίζω να τον ξέρεις, ούτε να τον έχεις άκούσει ποτέ. Είναι κάποιος Μπορσέλι, που ξέρει τόσα πολλά για τις πολυτιμες πέτρες, όσα κανένας άλλος. Έτυχε να κάθεται πλάι στη Μαίρη Λίγκεντ, που καμαρώνει πολύ για τα κοσμήματά της.

Σε κάποια στιγμή τον ρώτησε τι γνώμη είχε για το κολλιέ που φορούσε. Εκείνος της είπε πως το βρίσκει πολύ ωραίο. Εκείνη όμως δεν έμεινε ευχαριστημένη απ' την απάντηση και του είπε πως κοστίζει όχτι χιλιάδες λίρες.

— Ναι, βέβαια, πρέπει να κοστίζει τόσο, της είπε κείνος.

Η μίς Ρόμπινσον καθότανε απέναντί τους. Ήτανε πολύ όμορφη εκείνη το βράδυ, κι' άς φορούσε ένα παλιό φουστά- νι της κυρίας Λιβινγκστώνν.

— Αυτό το κολλιέ που φοράει ή αντί- κρυνή κοπέλλα, είναι πολύ όμορφο, είπε ο Μπορσέλι, δείχνοντας τη μίς Ρόμπιν- σον.

— Ώ! Μα αυτή ή κοπέλλα είναι ή γκυαβερνάντα της Λιβινγκστώνν! είπε θυ-

μωμένη ή Μαίρη Λίγκεντ.

Δεν έχει σημασία είτε κείνος. Φοράει, όμως, ένα από τα πιο θαυμάσια κολλιέ που έχω ξαναδεί, και πρέπει να κοστίζει 50 χιλιάδες λίρες.

— Άνοησίες είπε ή Μαίρη Λίγκεντ. ταραγμένη.

— Σας δίνω το λόγο μου γι' αυτό.

Η Μαίρη Λίγκεντ έγινε έξω φρενών. Γύρισε στη μίς Ρόμπινσον και της είπε με φωνή άπάσια απ' την ταραχή της:

— Μίς Ρόμπινσον, ξέρετε τι λέει ο κύριος Μπορσέλι; της φώναξε σχεδόν. Λέει, πως αυτό το κολλιέ με τα μαργα- ριτάκια που φοράτε, αξίζει 50 χιλιάδες λίρες!

Όλοι γύρισαν και κύτταξαν τη μίς Ρόμπινσον. Εκείνη κοκκίνισε λίγο και γέ- λασε.

— Νομίζω πως πέτυχα μιαν αληθινή ευκαιρία, είπε, γιατί πλήρωσα μονάχα 15 σελίνια γι' αυτό το κολλιέ.

— Ασφαλώς ήταν μια ευκαιρία, είπε ή Μαίρη Λίγκεντ με ανακούφιση.

Γελάσαμε όλοι. Ήτανε πραγματικά γε- λούτο, να σκέφτεται κανείς πως μια κοπέ- λα μπορούσε να κάνει ακόμα την γκυοβε- ρνάντα, αφού θα είχε ένα κολλιέ αξίας 50 χιλιάδων λιρών... Ήτανε φανερό πως ο κ. Μπορσέλι είχε κάνει λάθος, ή φά- ρσα. Και τότε, κάτι εκπληκτικό συνέ- βηκε: Έφτασε ή μοιραία σύμπτωση!

— Δεν μπορεί, πετάχτηκε. Έχεις δια- βάσει εκείνο το χαριτωμένο διβλίο που λέγεται το «Λεξικό της Άγγλικής Χρή- σεως»;

— Θάθελα να μη με διακόπτετε, ιδι- αίτερα τώρα που μπαίνω στο πιο ενδια- φέρον μέρος της ιστορίας.

— Συνέχισε, συνέχισε, της είπα, τρώ- γοντας ένα μεγάλο κομμάτι σοκολά. Εί- μασταν εκεί που ή μοιραία σύμπτωση ήρ- θε καί...

— Λοιπόν, άκουσε: Εκείνην ακριβώς τη στιγμή, ο ύπνρτής πλησίασε και σκύ- βοντας στη μίς Ρόμπινσον, της είπε κάτι πολύ σιγά. Εκείνη, χλώμιασε ξαφνικά και φάνηκε σά να τρώαζε.

Κυρία Λιβινγκστώνν, είπε σιγανά ή μίς Ρόμπινσον. Ο Ντόανσον λέει πως έχω είναι δυο κύριοι που με χρειάζονται και πρέπει να μου μιλήσουν άμέσως...

— Μπορείς να πηγαίνεις... είπε ή κυ- ρία Λιβινγκστώνν.

Η μίς Ρόμπινσον βγήκε απ' το δωμάτιο άμέσως, κι' έμεινε μείνιμα όλοι σιωπηλοί, έχοντας την ίδια σκέψη στο μυαλό μας.

Πρώτη εγώ τόλμησα να έκφράσω την απορία μου.

— Ελπίζω να μην ήρθαν για να τη συλλάβουν, είπα στη Σόφη Λιβινγκστό- νν.

— Είστε σίγουρος πως ήτανε ένα αλη- θινό κολλιέ, κύριε Μπορσέλι; ρώτησε κείνη.

— Σίγουρος, απάντησε λακωνικά ο έμειτος...

— Δε θα μπορούσε, ωστόσο, να το φορέσει άποψε, αν ήταν κλεμμένο είπα εγώ.

— Μη λέτε άνοησίες, είπε ο κύριος Λιβινγκστώνν. Πως θα μπορούσε ή μίς Ρόμπινσον ν' άποκτήσει ένα κολλιέ με μαργαριτάκια;

— Μπορεί να της το χάρισαν, είπα εγώ.

— Έχει, στ' αλήθεια, πολύ καλές προτάσεις, είπε ή Σόφη Λιβινγκστώνν.

Πάλι διέκοψα τη Λάουρα.
— Δεν είχες, όμως, ξεκαθαρισμένη αν-
τίληψη για την υπόθεση αυτή; 'Ας ποι-
με, δεν ήσουνα σίγουρη για την τιμωρη-
ση της μίς Ρόμπινσον.
— Βέβαια, δεν ήξερα τίποτα εναντί-
ον της μίς Ρόμπινσον και είχα κάθε
λόγο να την πιστεύω για τίμια και α-
θώα. 'Αλλά θάτανε, στ' αλήθεια, πολύ
έντυπωσιακό ν' ανακαλύψει κανείς πώς
αυτό το ήσυχο και γλυκό κορίτσι, ήταν
έναν κοινός κλέφτης και, μάλιστα, μέλος
μίας διεθνούς συμμορίας από γκάγκστερς.
— 'Όπως γίνεται στον κινηματογρά-
φο, δηλαδή. Είμαι απόλυτα σίγουρος,
πώς αυτά τα πράγματα γίνονται μονάχα
στα φιλμ, ξέρεις...

— Λοιπόν, συνεχίζω: Μείναμε με
κρατημένη την ανάσα μας να την περι-
μένουμε.
Αυτή η απόλυτη ήσυχία μας χτυπούσε
στά νεύρα... Καί, ξαφνικά, η μίς Ρόμ-
πινσον, εμφανίστηκε στην πόρτα, χωρίς
το κολλιέ στο λαιμό της. 'Ήτανε χλωμή
και αναστατωμένη. Κάθησε ξανά στη θέ-
ση της και μ' ένα χαμόγελο στο πρό-
σωπό της περίεργο, πέταξε πάνω στο..
— Πάνω σε ποιό; την διέκοψα.
— Στο τραπέζι, άνοιξε. 'Ένα κολλιέ
με μαργαριτάρια. — Αυτό είναι το κολ-
λιέ μου είπε.

— 'Ο κύριος Μπορσέλι το κτύπησε προ-
σεκτικά.
— Μά, αυτό είναι ψεύτικο, είπε.
— Σας τύχα πει πώς είναι ψεύτικο,
είπε κελνή.
— Ναί, μάλιστα έδω το κολλιέ δεν
είναι κείνο που φορούσατε πριν από λίγα
λεπτά.

— 'Εκείνη κούνησε το κεφάλι της, χα-
μογελώντας, με μυστήριο. 'Όλοι είμασταν
πολύ περίεργοι. Καί η Σόφη Λίβινγκ-
στον ήτανε πραγματικά πολύ εκνευρισμέ-
νη όταν είπε, με τρόπο απότομο στην
μίς Ρόμπινσον, πώς θα έκανε καλά να μάς
δώσει κάποια εξήγηση.

★

ΤΟΤΕ η μίς Ρόμπινσον μάς είπε πώς
ήταν βγήκε έξω, είδε στο χώλλ δυο
άνγνωστους να την περιμένουν. Της
είπαν πώς έρχονταν απ' το κατόστημα
του Τζάροτς. 'Εκείνη είχε αγοράσει από
το κατόστημα το κολλιέ της για 15 σελ-
λίνια και τότε ξαναπάει εκεί για να
φτιάξουνε κάτι. Τόχε πάει πίσω μόλις
σήμερα και τώρα οι δυο άγνωστοι της
είπαν πώς, κατά λάθος, της είχαν δώ-
σει άλλο κολλιέ, με αληθινά μαργαρι-
τάρια. 'Ετσι, άποψε, η μίς Ρόμπινσον
φορούσε, χωρίς η ίδια να το ξέρει, ένα
κολλιέ που άξιζε 50 χιλιάδες λίρες!
Τους το επέστρεψε, βέβαια, άμέσως, παί-
νοντας πίσω το δικό της κολλιέ, που
άξιζε 15 σελλίνια. Οι επισκέπτες, της
πρόσφεραν τότε σαν ένα είδος ψυχικής ο-
δύνης ή βτι άλλο θέλετε, ένα τσέκ 3
χιλιάδες λίρες. 'Η μίς Ρόμπινσον μάς το
έδειξε με πολλή χαρά.

— Πραγματικά, ήτανε πολύ τυχερή.
— Ναμίζεις; 'Από κει αρχίζει η κα-
ταστροφή της, είπε η Λάουρα.
— Δηλαδή;
— Λοιπόν άκου: 'Όταν ήρθε η έπο-
χή των διακοπών, η μίς Ρόμπινσον πήγε
στη Ντωβίλ για να ξεοδέσει τις 3.000
λίρες. 'Η Σόφη Λίβινγκστον, βέβαια,
προσπάτησε να την εμποδίσει. 'Εκείνη
 όμως ήταν αποφασισμένη ν' αχίσει ένα
μήνα, σαν πλοσία και μεγάλη κυρία.

Κι' έφυγε, για τη Ντωβίλ, παίρνοντας
μαζί της ένα σωρό τουαλέτες. Τι νομί-
ζετε πώς έγινε εκεί τότε;
— Δεν μπορώ να φανταστώ, είπα. 'Α-
σφαλώς θα είχε τη «μεγάλη ευκαιρία»
της ζωής της εκεί, έτσι;
— Λίγο πριν να λήξει η άδειά της,
έγραψε ένα γράμμα στη Σόφη Λίβινγκ-
στον, και της ζητούσε να την συγχω-
ρήσει, που δεν θα μπορούσε να ξανα-
γυρίσει στην ύπηρεσία της. Είχε βρει μι-
α πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση για δουλειά.
Στην πραγματικότητα η μίς Ρόμπινσον
είχε βρει κάποιον πλούσιο 'Αργεντινό
στη Ντωβίλ, και την είχε πάρει μαζί του
στο Παρίσι. 'Εκεί την είδα κι' εγώ, με
αληθινά μαργαριτάρια γύρω στο λαιμό
και στα χέρια θραχιόλια χρυσά και κάθε
λογής κοσμήματα επάνω της.

— Λένε πώς έχει ένα σπίτι στο δάσος
της Βουλώνης και μι-α Ρόλς-Ρόυς. 'Τι-
στερα από λίγον καιρό, εγκατέλειψε τον
'Αργεντινό και βρήκε κάποιον πλούσιο
'Ελληνα — και σήμερα βέβαια, δεν ξέ-
ρω με ποιόν είναι, αλλά εκείνο που είναι
σίγουρο, είναι τουτό έδω: Είναι η πιο
φίνα και περιζήτητη γυναίκα στους έ-
λαφρούς κύκλους του Παρισιού!

— 'Όταν είπες, πριν από λίγο, πώς
άρχισε στη Ντωβίλ η καταστροφή της,
χρησιμοποίησες όπως βλέπω, τούτη τη
λέξη, με την απόλυτως τεχνική και σω-
στή έννοια του όρου, είπα λίγο ειρωνικά.

— Δεν ξέρω τι θέλεις να πεις μ' αυτό,
είπε η Λάουρα, αλλά δεν νομίζεις ότι μπο-
ρείς να φτιάξεις μιαν ιστορία από τούτη
έδω τη διήγηση;

— Δυστυχώς, έχω κιόλας γράψει μιαν
ιστορία γύρω από ένα μαργαριταρένιο κολ-
λιέ. 'Ο καθένας μπορεί να γράψει τέ-
τοιες ιστορίες.

— Θάθελα να την έγραφα εγώ, λοι-
πόν, είπε η Λάουρα σκεπτική. 'Όμως
ήθελες ν' αλλάξω το τέλος της ιστο-
ρίας, δεν μ' αρέσει τέτοιο που είναι.

— Καί τ' τέλος θα τοδίνεις; ρώτησα με
άρκετη περιέργεια.

— Θα την αρραβώνιασα μ' έναν τραπε-
ζιτικό υπάλληλο, που θα είχε τραυμα-
τιστεί στον πόλεμο, και θαε παραμορ-
φωθεί το μισό του πρόσωπο: Θα τους
έφτιαχνα στο κείμενό μου βέβαια, άπελ-
πισμένους και φτωχούς, βστερα από την
καταστροφή του πολέμου, και κείνο να
χτίζει με τις τελευταίες οικονομίες του
ένα σπίτι για να παντρευτούν. Καί τό-
τε, να τυχαίνει στην ίδια αυτή η περι-
πέτεια με το λάθος του κολλιέ και να
παίρνει τις 3.000 λίρες: Δεν μπορούν
να το πιστέψουν απ' τη χαρά τους, εκεί-
νη κλαίει στον όμο του σαν μικρό παιδί,
και στο τέλος παντρεύονται κι' είναι
φυσικά, πολύ ευτυχισμένοι. 'Ακόμα,
θάβαζα και τη γοιά μητέρα της να ζει
μαζί τους, και την μίς Ρόμπινσον,
να δουλεύει πάντα σαν γκουβερνάντα.
Να περιποιείται τον άντρα της
σά νάτανε μοιρό, γιατί εκείνος, όπως
καταλαβαίνετε, θα όποφρεί απ' το
τραύμα του. Καί θα είναι όλα τόσο πολ-
λό ξεστιά, και δημοφιλία και γαλήνια έ-
κεί μέσα, και θάναι μι-α αληθινή ευτυ-
χία αυτό το σπίτικό..

— Μάλλον άνόητη μου φαίνεται όλη
αυτή η ιστορία.. της είπα άρκετά θυμω-
μένος απ' την άσκοπη αλλαγή αυτής
της ιστορίας.

— Ναί, άρκετά άνόητη, έχεις δίκιο.
'Όμως ήθικη! είπε σταθερά η Λάουρα.
Πώς να ξέρεις βστερα, τι θέλουν οι
γυναίκες!..

(Μετ. Κ. Μητροπούλου)

Οί ξυλιές στα μαλακά και οί όρμονικές έκκρίσεις

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πώς οί πατροπαρά-
δοτες «ξυλιές στα μαλακά» και
τά χάδια που, από άμνημο-
ν χρόνων, αποτελούν άναπό-
σπαστο μέρος της έμπειρίας των
παιδιών, δεν έχουν άπλως ήθικη ση-
μασία, αλλά και ψυχολογική σημα-
σία, καθώς κι' ενδιαφέρουσες ψυ-
χοσωματικές επιδράσεις.. Αυτό είναι
το συμπέρασμα των μελετών που
διεξήγαγε, επί έξη χρόνια, ένας
'Αμερικανός έπιστήμων, ο κ. Σέι-
μου Λέβιν.

— Επί έξη χρόνια ο κ. Λέβιν χάρ-
δενε και ξύλιζε — όχι τα παιδιά
του, αλλά τα ποντίκια του έρ-
γαστηρίου του. 'Ετσι άνεκάλυψε ό-
τι τα ποντίκια που θωπεύονται και
ξύλίζονται, δείχνονται πιο ζωντά
και πιο τομηρά από τα ποντίκια που
δεν έχουν άπολαύσει αυτό.. το θείο
δώρο, τις ξυλιές και τά χάδια.

— 'Η έκτίμηση αυτής της διαφοράς
δεν είναι άπλως ύποκειμενική: Εί-
ναι επίσης αντικειμενική και ή ποσο-
τική, πράγμα που δίνει έξαιρετικό
ένδιαφέρον στις ανακαλύψεις του κ.
Λέβιν. 'Αναλύοντας το αίμα των
ποντικών, ο 'Αμερικανός έπιστήμων
παρατήρησε ότι, στα ζώα που υπέ-
στησαν ξυλιές και θωπείες, ή πα-
ραγωγή των όρμονών και ιδιαίτερα
της όρμόνης ACTH, είναι πολύ με-
γαλύτερη. Οί ξυλιές και οί θωπείες
είχαν ως άποτέλεσμα την αύξηση
του μεταβολισμού.

— Οί αντίδρασεις των ζώων έγιναν
πολύ πιο ζωντές. (Παρόμοιο άποτέ-
λεσμα είχαν και μερικοί άλλοι έρε-
θισμοί, όπως ή ψυχολογία και το
ήλεκτροσόκ).

— Τα συμπεράσματα των έρευνών
του κ. Λέβιν δεν είναι δύσκολο να
μεταφερθούν σ' έναν άλλο τομέα, την
ανατροφή των παιδιών και την εκ-
παίδευση: Τα παιδιά έχουν ανάγκη
από θωπείες, όσο και από ξυλιές..

ΑΝΘΝ. ΕΛΛΗΝ. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΑ' ΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ
ΜΕΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
(Άριθ. Διακ. 726) 126)

— 'Η 'Ανώνυμος 'Ελληνική 'Εταιρεία 'Υ-
δάτων προκηρύσσει μειοδοτικών διαγω-
νισμόν δι' ένοσφραγίστων προσφορών
διά την προμήθειαν:

1.500 τεμ. 'Εξανώνων χαλυβδίνων
τριπάνων διαμ. 1.1/4 και μήκους 2 ποδών.
Πρός τούτο δέχεται έγγραφους προ-
σφοράς καθημερινώς και μέχρι της 12ης
μεσημβρινής ώρας της 26ης Αύγουστου
1960, ήμέραν της έδδομάδος Παρασκευ-
ην εις τά έν 'Αθήναις Γραφεία της 'Ε-
ταιρείας, Κολοκοτρώνη 4.

— Σχετικοί όροι του διαγωνισμού και
πληροφορίες παρέχονται καθ' έκάστην
εις τά ως άνω Γραφεία της 'Εταιρείας,
3ος όροφος, δαμάτιον άριθ. 7 και ώρας
8 — 13.30'.

— 'Αθήναι, τη 21)7)60
— 'Εκ της Διευθύνσεως

Οί βρυχηθμοί των θηρίων γίνονται χα-
μόγελα. Οί κρίσεις των ψυχοπαθών έ-
ξουδετερώνονται. Το τρομώδες παρ-
λήρημα των άλκοολικών άνακουφίζεται.
Οί έγκληματίες γίνονται πραιοί και πει-
δαρχικοί... Αυτές είναι οί έκπληκτικές
επιδράσεις ενός επαναστατικού φαρμά-
κου που άνοίγει καινούργιους όρίζον-
τες στην ψυχοθεραπευτική...

Το Λίβριον

Το νέο φάρμακο που εξημερώνει τ' άγρίμια και τους έγκληματίες.

ΟΙ Βρεταννοί γιατροί δια-
θέτουν σήμερα ένα νέο
άπαναστατικό φάρμακο
που μπορεί να μεταμορφώσει
το πιο άιμοβόρο άγρίμι της
ζούγκλας σε παινιδιάρικο
και άκακο ζωάρακι, ένα φάρ-
μακο που έχει επίσης τις ί-
διες εξημερωτικές επιδράσεις
άκόμα και στους άιμοδιψείς
έγκληματίες και στους επι-
κίνδυνους ψυχοπαθείς. Το φάρ-
μακο λέγεται «Λίβριον».

— Μιά κάψουλα από την ουσία
αυτή «το χημικό της όνομα
είναι μεθαμινωδιαζεποξείδιο»
είναι άρκετό για να εξημερώ-
σει ένα πεινασμένο τσακάλι.
Πίθηκοι, βαβουίνοι, άγρίοσκυ-
λα της Αυστραλίας «ντίγκο»
χρησίμευσαν ως πειραματό-
ζωα στις δοκιμές του λιβρί-
ου, που σε όλα είχε το ίδιο
κατευναστικό άποτέλεσμα. Το
φάρμακο άνακαλύφθηκε έπει-
τα από μακροχρόνια έρευνα
'Αμερικανών και 'Αγγλων έ-
πιστημόνων. Τους τελευταί-
ους λίγους μήνες δοκιμάσθη-
κε σε άγρια ζώα, σε ψυχοπα-
θείς και σε καταδίκους των
φυλακών του Χιούστον στο
Τέξας. Οί βρυχηθμοί των ζώ-
ων γίνονται χαμόγελα. Οί
κρίσεις των ψυχοπαθών εξου-
δετερώνονται. Το τρομώδες
παρλήρημα των άλκοολικών
άνακουφίζεται. Οί έγκληματί-
ες γίνονται πραιοί και πειθα-
ρχικοί...

★
— ΜΕΡΙΚΑΝΟΙ και 'Αγ-
γλοι έπιστήμονες που
συνεργάσθηκαν στην κα-
τασκευή της έκπληκτικής αυ-
τής ουσίας τονίζουν ότι πρό-
κειται για τη σημαντικότερη
άνακάλυψη από την εποχή που
άρχισαν να χρησιμοποιούνται
τά κατευναστικά.

— 'Αλλά το «Λίβριον» δέ συ-
γενεύει με τά κατευναστικά.
Είναι μι-α έντελώς καινούργια
χημική σύνθεση. 'Επενεργεί
σε διαφορετική από τά κατε-
ναστικά περιοχή του έγκε-
φάλου και φαίνεται ότι δεν
προκαλεί τις δυσάρεστες δευ-
τερεύουσες αντίδρασεις των
κατευναστικών.

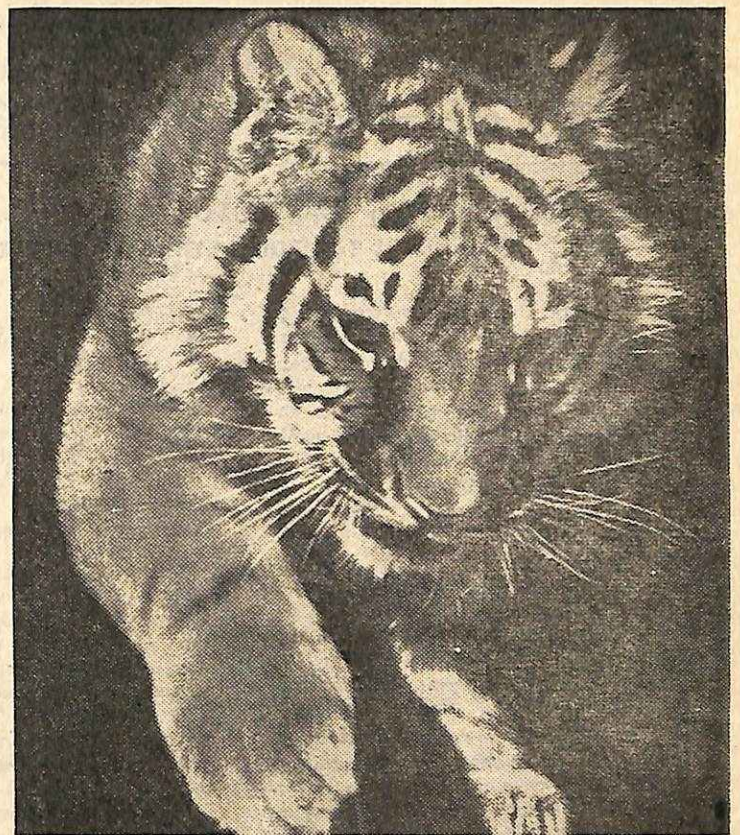
— Τα κατευναστικά προκα-
λούν πάντα μι-α σχετική άμ-
δυνση των αισθήσεων, «μου-
διάζουν» το σώμα και το
πνεύμα. Το Λίβριον εξουδετε-
ρώνει τον εκνευρισμό άλλ' ά-
φήνει ξύπνια το πνεύμα και
τις αισθήσεις. Τά κατευναστι-
κά περιορίζουν την όρεξη, το
Λίβριον την αύξάνει.

— 'Αλλ' αυτό που κυρίως εξέ-
πληξε τους έπιστήμονες είναι
ή επίδραση του νέου φαρμά-
κου στα ζώα. 'Ο εύρωπαικός
λύγξ είναι γνωστός για την
αγριότητά του άκόμα και
στην αίχμαλυσία. 'Ένα απ'
αυτά τά ζώα, αίχμάλωτο σ'
ένα ζωολογικό κήπο, μόλις κα-
τάπτε μι-α κάψουλα λιβρίου, έ-
γινε ήμερο σαν άρνάκι.

— 'Ο δρ. Λόουελ Ράνταλ, που
διεξήγαγε τά πειράματα στα
ζώα, αναφέρει σε μι-α πρόσ-
φατη ανακοίνωσή του ότι «το
Λίβριον είναι μοναδικό στην
εξημέρωση των άγριων πιθή-
κων... Θα ήταν ενδιαφέρον να
μάθουμε σε ποιά περιοχή του
έγκεφάλου επιδρά το φάρμακο
για να προκαλέσει την εξου-
δετέρωση των άγριων ένστι-
κτων των ζώων».

— Το φάρμακο δοκιμάσθηκε έ-
πίσης στα ποντίκια που είχαν
γίνει άγρια, έπειτα από μι-α
χειρουργική επέμβαση στον
έγκέφαλο. Τά ποντίκια εξημε-
ρώθηκαν όπως και οί βαβουί-
νοι και τ' άγρια σκυλιά «ντί-
γκο» της Αυστραλίας.

★
— Δρ. Κίνρος Ράιτ ανέλα-
βε τη μελέτη των επι-
δράσεων του φαρμάκου
στον άνθρωπο. Τά ποντίκια
κυρίως για τη θεραπεία των
νευρωτικών και ψυχοπαθο-
γικών καταστάσεων. Δεν ά-

«Οί περισσότεροι απ' αυ-
τούς τους έγκληματίες, γρά-
φει ο δρ. Κίνρος Ράιτ, μπο-
ρούν να θεωρηθούν ως τυπικές
περιπτώσεις άπρσάρμοστης
προσωπικότητας με μακρο-
χρόνια άντικοινωνική δράση.
'Ακόμα και στις φυλακές, ή
συμπεριφορά τους άποτελεί
πρόβλημα. Αυτότραυματίζον-
ται ή διαπληκτίζονται άπρό-
κλητα με τους άλλους φυλα-
κισμένους, προκαλούν έμπρη-
σμούς και άρνούνται γενικά
να πειθαρχήσουν. 'Όστόσο, με
το Λίβριον οί περισσότεροι,
χωρίς ν' αλλάξουν περιβάλλον,
άλλάξαν χαρακτήρα κι' έγιναν
άπιαστευτά πειθαρχικοί. 'Ε-
τσι, μπορούμε να προβλέψου-
με ότι το νέο φάρμακο θα
είναι χρήσιμο και στην πρόλη-
ψη της έγκληματικότητας, ιδί-
ως μεταξύ των εφήδων...»

★
— 'Αγγλοι γιατροί άνε-
κάλυψαν ένα άλλο περί-
εργο χαρακτηριστικό του
νέου φαρμάκου: 'Όταν το Λί-
βριον χορηγείται το βράδυ, με-
τά την κατάκλιση του άρρώ-
στου, το Λίβριον ενεργεί ως
ήπιο ύπνωτικό. 'Αλλ' όταν χο-
ρηγείται την ήμέρα, έχει μάλ-
λον διεγερτικές επιδράσεις
και τονώνει το νευρικό σύστη-
μα. Τά συμπεράσματα των
άγγλικών έρευνών για τις έ-
πιδράσεις του λιβρίου δέ θα
δημοσιευθούν πριν από το
φθινόπωρο.

— Είναι πολύ πιθανόν ότι το
φάρμακο θα χρησιμοποιηθεί
κυρίως για τη θεραπεία των
νευρωτικών και ψυχοπαθο-
γικών καταστάσεων. Δεν ά-

ποκλείεται όμως να χρησιμο-
ποιηθεί και στα νοσοκομεία
για τη θεραπεία των σοβαρών
περιπτώσεων άλκοολισμού.
Φαίνεται πώς οί 'Αμερικανοί
έχουν αυτή την κατεύθυνση.
'Αλλ' ίσως το Λίβριον θα έ-
πιτρέψει στους έπιστήμονες ν'
άνακαλύψουν πώς λειτουργεί
το ύγιες και το άρρωστο πνεύ-
μα. Το φάρμακο ύποτίθεται
ότι επιδρά στους μεταβολί-
κούς του έγκεφάλου και έ-
ξουδετερώνει τις επιθετικές
ροπές. 'Αποδείχθηκε ωφέλιμο
στους έπιληπτικούς.

— Καί, ίσως, ένα φάρμακο ο-
πως το Λίβριον μπορεί να τε-
λειοποιηθεί άρκετά ώστε να έ-
πιδράσει στον έγκέφαλο με
τον τρόπο που ή πεινικιλίνη
επιδρά στο σώμα. Πολλοί έ-
ρευνήτες πιστεύουν ότι πολύ
σύντομα θα πετύχουμε τη μό-
νιμη θεραπεία των λιγώτερο
σοβαρών ψυχοδυναμικών πα-
θήσεων με τη βοήθεια των χη-
μικών ουσιών.

— 'Ετσι, το Λίβριον μπορεί
να γίνει πολύτιμο όπλο στον
άγώνα κατά των παθήσεων
αυτών που στην εποχή μας ά-
ποτελούν σοβαρό κοινωνικό
πρόβλημα.

— Καί όταν βρεθεί μι-α θερα-
πεία για τις ελαφρές ψυχοδι-
ανοητικές παθήσεις, δεν άπο-
κλείεται να βοοηθεί και ή αίτία
της έγκληματικής συμπεριφο-
ράς. Το φάρμακο που μετα-
βάλλει ένα λεοντάρι σε άρνά-
κι μπορεί επίσης να σώσει
πολλά από τ' άθρώπινα πλά-
σματα που ή κοινωνία είναι
ύποχρεωμένη να κλειδώνει στις
φυλακές.

ΖΑΧΑΡΗ ΑΠΟ ΗΛΙΑΧΤΙΔΕΣ

Η ανακάλυψη της συνθετικής χλωροφύλλης θα λύσει το πρόβλημα της διατροφής;

ΔΤΟ Γερμανοί επιστήμονες από το Μόναχο, ο Μάρτιν Στρέελ και ο Άντον Καλογιάνοφ, έπειτα από είκοσι χρόνων έρευνες, κατορθώσαν να κατασκευάσουν συνθετική χλωροφύλλη. Μερικές εκατοντάδες μίλια πέρα από το Μόναχο, στο αμερικανικό πανεπιστήμιο Χάρβαρντ, ένας άλλος επιστήμων, ανεξάρτητα από τους Γερμανούς συναδέλφους του, είχε τάξει ως σκοπό της ζωής του την παραγωγή συνθετικής χλωροφύλλης. Είναι ο καθηγητής Ρόμπερτ Γουντγουόρντ που οι μακροχρόνιες έρευνές του κατέληξαν στο ίδιο αποτέλεσμα. 'Αλλά, μ' όλο που η ανακοίνωση της γερμανικής και της αμερικανικής ανακάλυψης έγινε σχεδόν ταυτόχρονα, ο Άμερικανός επιστήμων, όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων, έχασε τα πρωτεία για τρεις μήνες διαφορά. 'Οσο και σπουδές τρεις αυτούς έρευνες αξίζει κάθε τιμή, γιατί η ανακάλυψή τους δεν αποκλείεται να βοηθήσει την ανθρωπότητα να κερδίσει οριστικά τη μάχη κατά της πείνας.

Πριν από δυο αιώνες οι επιστήμονες ανέκαυαν ότι τα φυτά, με μίαν από τις πιο μυστηριώδεις λειτουργίες της φύσεως, χρησιμοποιούν το φως του ήλιου για να παράγουν σάκχαρο, λίπη και άλλες θρεπτικές ουσίες από νερό και διοξείδιο του άνθρακος. 'Αλλά μόνο στα μέσα του περασμένου αιώνα οι επιστήμονες έμαθαν ότι η ζωτική αυτή λειτουργία των φυτών — ή φωτοσύνθεση — οφείλεται στη χλωροφύλλη, μια παράξενη πράσινη ουσία που το μόριο της έχει ένα μοναδικό άτομο μαγνησίου πλαισιωμένο σαν πολύτιμο περάδι στο κέντρο του. 'Αμέτρητοι χημικοί προσπάθησαν κατά τα τελευταία εκατό χρόνια να κατασκευάσουν συνθετική χλωροφύλλη. Μόνο οι δυο Γερμανοί επιστήμονες το κατάφεραν (και τρεις μήνες αργότερα ο Άμερικανός συνάδελφός τους). Ποιά είναι η σημασία αυτής της ανακάλυψης; 'Αν μάθουμε το μυστικό της χλωροφύλλης, το μυστικό των φυτών, θα μπορούμε να κατασκευάσουμε απεριόριστες ποσότητες θρεπτικών υφισίων από καθαρό νερό, διοξείδιο του άνθρακος και ήλιαχτιδες! 'Αλλά τα πράγματα, βέβαια, δεν είναι τόσο απλά.

ΤΟ πρόβλημα είναι να μάθουμε πώς τα φυτά, ακόμα και τα πιο ταπεινά χορτάκια της γης, χρησιμοποιούν τη χλωροφύλλη για να φτιάχνουν σάκχαρο και πρωτεΐνες. 'Η παραγωγή της συνθετικής χλωροφύλλης δε θα μάς ωφελήσει αν δεν καταλάβουμε την πολύπλοκη λειτουργία της φωτοσύνθεσης.

Οι ακτίνες του ήλιου αποτελούνται από κόκκινες φωτός που οι φυσικοί τους ονομάζουν «φωτόνια». Μερικά απ' αυτά τα φωτόνια αιχμαλωτίζονται από τους μικροσκοπικούς πράσινους δίσκους (τα χλωροπλάστα, που δεν είναι μεγαλύτερα από λίγα χιλιοστά του χιλιοστού) της χλωροφύλλης. Με μια λειτουργία που είναι ακόμα άγνωστη, τα φωτόνια αφομοιώνονται από τη χλωροφύλλη και μετατρέπονται σε ενέργεια.

Το μόνο που ξέρουμε γι' αυτό το φαινόμενο είναι πως ενέργεια του φωτός, παγιδευμένη από τη χλωροφύλλη, χρησιμοποιείται άμεσα από το φυτό για την αποσύνθεση του νερού που έχει απορροφήσει από το έδαφος. 'Από τα συστατικά του νερού, το δξυγόνο αποβάλλεται, το υδρογόνο συνδυάζεται με το διοξείδιο του άνθρακος που έχουν απορροφήσει τα φύλλα απ' τον αέρα.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ αυτή θα καταλήξει στο σχηματισμό των θρεπτικών ουσιών του φυτού. Το μεγάλο μυστήριο του φυσικού βασίλειου είναι ακριβώς αυτή η χρησιμοποίηση της φωτεινής ενέργειας σε μια χημική σύνθεση που μεταμορφώνει το υδρογόνο, το δξυγόνο και τον άνθρακα σε θρεπτικές ουσίες. 'Η παραγωγή φυσικής χλωροφύλλης δεν είναι δύσκολη. 'Αρκεί να πολτοποιήσουμε τα πράσινα φύλλα και να φυγοκεντρήσουμε τον πολτό. Σήμερα διαθέτουμε και συνθετική χλωροφύλλη. 'Αλλ' από εκεί και πέρα, τα πράγματα περιπλέκονται. Δεν αρκεί να πάρουμε ένα μπουκαλάκι συνθετικής χλωροφύλλης, να το εκθέσουμε στον ήλιο και να περιμένουμε το θαύμα της φωτοσύνθεσης. Το μπουκαλάκι της συνθετικής χλωροφύλλης δεν θα γεμίσει με ζάχαρη ή με λάδι. 'Η ανακάλυψη της συνθετικής χλωροφύλλης δεν είναι παρά ένα ακόμη βήμα προς την καλύτερη κατανόηση του μυστηρίου της φωτοσύνθεσης.

Ο ΗΧΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 33
σική και άλλους ήχους. 'Αργότερα το μηχανήμα τελειοποιήθηκε ακόμα περισσότερο: Τα μικρά παιδιά π. χ. που δεν ενδιαφέρονταν για τη μουσική, μπορούν ν' ακούσουν ένα παραμύθι την ώρα που κάθονται στην οδοντιατρική πολυθρόνα, ή, αν προτιμούν το θόρυβο ενός τρένου, ενός καταρράκτου κλπ.

Συνεργασία του άσθενους

Από τα πειράματα του δρος Γκάρνερ αποδείχθηκε πως ο ήχος εξουδετερώνει τελείως τον πόνο στα 63% των περιπτώσεων, τον ελαττώνει αρκετά στα 25% των περιπτώσεων, ενώ στο υπόλοιπο 12% δεν έχει αποτέλεσμα, κυρίως επειδή οι άσθενείς έχουνται προκατειλημένοι και δεν έχουν έμπιστοσύνη παρά μόνο στα κλασικά αναλγητικά.

Φυσικά, ακόμα και στην 'Αμερική, ο αναλγητικός ήχος δεν έχει εισχωρήσει σ' όλα τα οδοντιατρεία. Αυτό συμβαίνει γιατί η συσκευή «'Ωντιά» έχει ένα σοβαρό μειονέκτημα: Κοστίζει 1.600 δολάρια. 'Ελπίζεται όμως ότι σύντομα η τιμή της θα γίνει πιο προσιτή και τα πλεονεκτήματα της μεθόδου θα επιβληθούν.

Ο δρ Γκάρνερ εξηγεί πως η μέθοδος απαιτεί κάποια συνεργασία εκ μέρους του άσθενους. Π. χ. αν αρχίσει να αισθάνεται πόνο πρέπει ν' αψήσει μόνος του την ένταση του ήχου. 'Αλλά πολλοί άσθενείς έχουνται στο ιατρείο τόσο τρομαγμένοι από την ιδέα του πόνου, ώστε είναι ανίκανοι να καταβάλουν ακόμα κι αυτή τη μικρή προσπάθεια.

Ο γιατρός, όμως, μπορεί να χειριστεί μόνος του τα κομμάτια της συσκευής.

Ο αναλγητικός ήχος δε χρησιμοποιείται μονάχα στην οδοντιατρική. 'Εχει χρησιμοποιηθεί μ' επιτυχία και σε χειρουργεία μικρών καρδιακών δγκων καθώς και σε τοκετούς. Σε σοβαρές χειρουργείες που διαρκούν πολλή ώρα και προκαλούν ισχυρό πόνο ο αναλγητικός ήχος μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με τα τοπικά αναλγητικά, εκτός αν ειδικοί λόγοι επιβάλλουν τη χρήση ενός γενικού αναλγητικού.

ΖΗΤΗΣΑΤΕ

Βιβλιοδετημένους τόμους (Α' και Β') του περιοδικού

ΚΟΣΜΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ
για να έχετε στη βιβλιοθήκη σας μια ζωντανή και επίκαιρη έγκυκλοπαίδεια.

Τιμή τόμου	100 δρχ.
Τιμή βιβλιοδεσίας	25 δρχ.
Τιμή καλύμματος	20 δρχ.
Τιμή καλύμματος για τις έπαρχίες	23 δρχ.

Οι κατακτήσεις της επιστήμης

ΟΙ θεωρίες του καθηγητή Μπρέισγουελ, του πανεπιστημίου Στάνφορντ, για την εκτόξευση ήλιακού δορυφόρου από κάποιο άστρο του Γαλαξία μας, έγιναν δεκτές με ζωή ενδιφέρον εκ μέρους των επιστημονικών κύκλων της Ουάσιγκτον. 'Ο δορυφόρος αυτός θα μετέδιδε μηνύματα προς πολιτισμούς που θα μπορούσαν να τα συλλάβουν, πολιτισμούς από άλλους πλανήτες οι οποίοι, κατά τη γνώμη του 'Αμερικανού επιστήμονος, δεν αποτελούν ουτοπία. Για να υποστηρίξει τη θέση του, ο κ. Μπρέισγουελ αναφέρει ανεξήγητα φαινόμενα που παρατηρούνται στον τομέα των ηερτιανών κυμάτων έδω και πολλά χρόνια και τα ήπειρα, κατά τη γνώμη του, δεν αποκλείεται να παρέχονται από πλανήτη του Στερεώματος. 'Αλ' οι θεωρίες του καθηγητή Μπρέισγουελ δεν πρόκειται σύντομα να επαληθευθούν. Το 'Εθνικό 'Αστεροσκοπείο του Γκρήνιπαρκ, στη Δυτική Βιργίνια, που έρευνά συνεχώς για τη σύλληψη μηνύματος από άλλους κατοικήμενους πλανήτες του Διαστήματος (σχέδιον 'Οξμα) δεν πέτυχε μέχρι σήμερα κανένα θετικό αποτέλεσμα. 'Εξ άλλου, δορυφόροι επιστημονικοί κύκλοι παρατηρούν ότι θ' αποτελούσε εξαιρετική σύμπτωση αν ένας «πολιτισμός» που βρίσκεται σε απόσταση πολλών εκατομμυρίων χιλιομέτρων από τη Γη, έχοταν σ' επαφή με το δικό μας πολιτισμό. Έστω κι' αν υποθέσουμε ότι θα πραγματοποιηθεί σύντομα μεγάλη πρόοδος στον τομέα των τεχνικών δορυφόρων

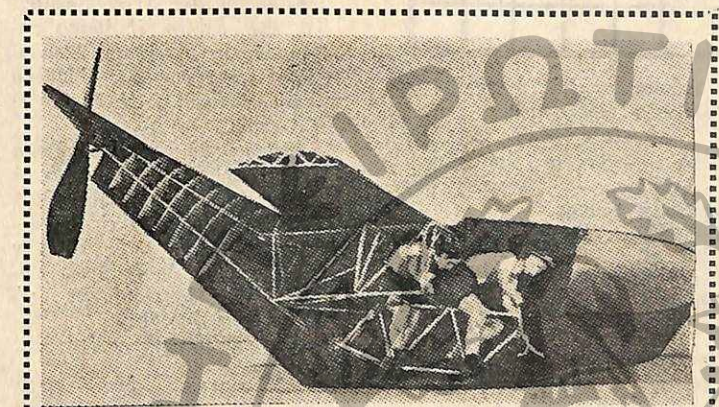
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

πει το θαλασσινό νερό σε πόσιμο, για οικιακή χρήση.

Η «Βασιλική 'Εταιρία» του Λονδίνου που ιδρύθηκε το έτος 1660, θα εορτάσει την τριακοστή επέτειο της ίδρύσεώς της. 'Η 'Εταιρία αυτή είναι η αρχαιότερη 'Ακαδημία 'Επιστημών του κόσμου. Περιλαμβάνει σήμερα 594 μέλη εκ των οποίων τα 63 είναι ξένων εθνικοτήτων. 'Ενα από τα πρώτα και τα πιο ένδοξα μέλη της Βασιλικής 'Εταιρίας ήταν ο 'Ισαάκ Νεύτων, που εξέλεξε το 1671 σε ηλικία μόλις 29 ετών και ήπρησε ως πρόεδρος από το 1703 ως το 1727. Οι νόμοι της βαρύτητας και της απόσυνθεσης του φωτός που διτύπωσε ο Νεύτων, επέφεραν επανάσταση στη φυσική. Το τηλεσκόπιο του, που συνέβαλε ανυπολόγιστα στην πρόοδο της αστρονομίας, εκτίθεται σήμερα σε μια αίθουσα της Βασιλικής 'Εταιρίας. 'Ιδρυμα τελείως ανεξάρτητο, η Βασιλική 'Εταιρία συνεργάζεται με τη βρετανική κυβέρνηση στα εθνικής ομολογίας επιστημονικά ζητήματα. 'Οργάνωσε την αγγλι-

κή συμμετοχή στο Διεθνές Γεωφυσικό 'Ετος και συνέστησε την 'Εθνική 'Επιτροπή που συμβουλεύει την κυβέρνηση για τα προβλήματα των διαστημικών έρευνών. Πάνω από 150 αντιπρόσωποι από 'Ακαδημίες και Πανεπιστήμια 47 χωρών παρευρίσκονται στις τελετές της επιτημονικής αυτής επέτειου.

ΤΟ συνέδριο της διομηχανίας του μετάν συνεκέντρωσε 1.000 αντιπροσώπους από 25 χώρες στη Στοκχόλμη. Παράλληλα οργανώθηκε και μια ειδική έκθεση των διαφόρων εφαρμογών του μετάν καθώς και των μηχανημάτων που χρησιμοποιούν στην κατασκευή του. 'Ενα από τα πιο ενδιαφέροντα θέματα ήταν μια έπαυλη έρτα δωματίων που κατασκευάστηκε, διακοσμήθηκε και επιπλώθηκε σε 11 ώρες από σουηδική φίρμα. Το σπίτι έχει όφελιμη επιφάνεια 132 τ.μ. που καλύπτεται από μίαν αυτόνομη στέγη, ώστε όλα τα εσωτερικά χωρίσματα μπορούν να μετακινούνται κατά τα γούστα και τις ανάγκες των

Στον αιώνα των πυραύλων και των δορυφόρων, οι άνθρωποι ονειρεύονται ακόμα να πετάξουν αποκλειστικά με τις δικές τους δυνάμεις, τις δυνάμεις του μυϊκού τους συστήματος, όπως τα πουλιά. Οι επιστήμονες δεν θεωρούν ως παράλογο ή αναχρονιστικό το όνειρο αυτό. Πρόσφατα, η Βασιλική 'Αεροναυτική 'Εταιρία του Λονδίνου προκήρυξε έναν διαγωνισμό (μόνο για Βρετανούς) για την απόνομή του «Κροσβέιου Κρόμερ», αξίας 420.000 δρχών, που θα χορηγηθεί στον εφευρέτη ενός αεροσκάφους που θα μπορεί να πετάξει σε ώριμη απόσταση, με μόνη κινητήρια δύναμη το μυϊκό σύστημα του πιλότου. Πολλοί 'Αγγλοι εφευρέτες θα διεκδικήσουν αυτό το σεβαστό ποσό. 'Ο κ. Τέρενς Νονγουάιλερ υπέβαλε το παραπάνω σχέδιο. 'Εχει θέσει για δυο άνδρες που με τα πόδια και τα χέρια τους κινούν τον έλικα ενός ελαφρού αεροπλάνου (συνολικού βάρους μόλις 80 κιλών) αναπτύσσοντας μια κινητήρια δύναμη 1,5 ίππων, αρκετή για την απογείωση. 'Από εκεί και πέρα θα βοηθήσει ο άνεμος.

Επιτεύγματα της τεχνικής

ενοίκων. Χρειάστηκαν μόνοι ενδεκα ώρες για να χτισθεί το σπίτι, γιατί χρησιμοποιήθηκαν προπαρασκευασμένα υλικά.

ΣΤΟ νησί Γουόλοπς της Βιργίνιας οι 'Αμερικανοί εξέταζαν τον πυραύλο τύπου «Στρογγάρι», προωριζόμενο να διευκολύνει τις επιστημονικές μελέτες, για τα άρατα στρώματα της ατμόσφαιρας. 'Ο πυραύλος είχε βάρος μεγαλύτερο των τριών τόνων. 'Η δοκιμή δεν ήταν απόλυτα πετυχημένη γιατί ο πυραύλος δεν έφθασε στο προβλεπόμενο ύψος των 1.700 χιλιομέτρων, αλλά συγκεντρώθηκαν σημαντικές πληροφορίες που θα επιτρέψουν την τελειοποίηση της τεχνικής των πυραύλων.

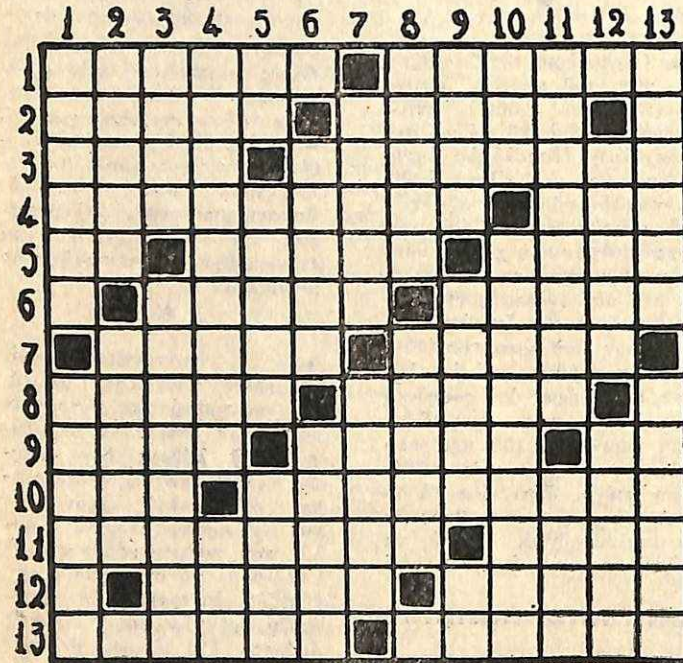
ΣΤΟ πανεπιστήμιο του Μπεξανσόν της Γαλλίας κατασκευάσαν «ατομικό» ρολόι του οποίου το περιθώριο του λάθους δεν υπερβαίνει το ένα δευτερόλεπτο σ' εκατό χρόνια. Είναι το πρώτο ατομικό ρολόι που κατασκευάστηκε στη Γαλλία με τη συνεργασία της εθνικής επιτροπής επιστημονικών έρευνών της εθνικής ακίνης. Οι ειδικοί βεβαιώνουν πως η εξαιρετική ακρίβεια του οργάνου αυτού θα επιτρέψει να καταμετρηθεί η ταχύτητα των τεχνητών δορυφόρων. Για το σκοπό αυτό, το ατομικό ρολόι θα συνδέεται μ' ένα ραντάρ. Με το νέο αυτό δοργανο θα είναι δυνατή και η ακριβής μελέτη των ανωμαλιών της περιστροφής της γήινης σφαίρας.

ΕΝΑ τραγικό περιστατικό που συνέβη στην Κατάνη της 'Ιταλίας αποδεικνύει ακόμα μια φορά πόσο επικίνδυνα για την υγεία των σύγχρονων ανθρώπων έχουν γίνει τα είδη διατροφής: 'Ενα κορίτσι 10 ετών πέθανε και δώδεκα κινδυνεύουν να πεθάνουν επειδή έφαγαν φρούτα για την καλλιέργεια των οποίων είχαν χρησιμοποιηθεί θλαβερά χημικά φάρμακα. Τα παιδιά έπαιζαν σ' έναν κήπο και έφαγαν μερικά ροδάκινα από τα δέντρα. Λίγο αργότερα ένοιωσαν ισχυρούς πόνους στην κοιλιά και μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο. 'Εκεί η κατάσταση της άτυχης μικρής επιδεινώθηκε και σε λίγο ξεπύχησε με φρικτούς πόνους.

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- 1) Χαρτοπαικτικός όρος. — Συνοδεύεται από πτώσι βροχής.
- 2) Ανατολίτικος τίτλος. — Θαυμαστικός.
- 3) Τα αρχικά κυπριακού κόμματος. — Πρόχειρο γλύκισμα.
- 4) Φαίνεται πολύ καλά. — Γράμματα που θυμίζουν ναυτική άρχη.
- 5) Για τους Γάλλους είναι χρυσάφι. — Οι γονείς του α- νήκουν σε διαφορετική φυλή.

- 6) Εριστικό ... φρούτο.
- 7) Γιορτάζει στις 15 Αι- γυπτίου. — Περιφέρεται στα .. κεραμίδια των σπιτιών.
- 8) Νησί των Κνκλάδων. — Κάλυμμα της κεφαλής.
- 9) Μαύρο αλόγο. — Δου- λος της.. κουλίας είναι.
- 10) Ολόκληρος (αίτ.). — Γάλλος αρχαιολόγος, που ασχο- λήθηκε ιδιαίτερα με τις έλλη- νικές αρχαιότητες. — Των δυσπιστούντων λέξεις.
- 11) Τπολογίζεται από την επερίφραση. — Γραμμή πλοίου, παράλληλη προς την επιρά- νεια της θάλασσας.
- 12) Παράσκηνάξεται με κι- μά και λαχανικά. — Μονωδία.
- 13) Ενδιαφέρουν τους ήθο- ποιούς. — Περίφημος ήταν και ο Ίσοκράτης.
- 14) Την αρχή της διετύπω- σε πρώτος ο Άρχιμήδης. — Λυσιπάρχεις τους ναυτες ενός πλοίου.

ΚΑΘΕΤΩΣ

- 1) Πόλις της Ρωσίας, κέν- τρον πετρελαιοφόρου περιοχής. — Ανθρώπινα σώματα.
- 2) Μάρκα αυτοκινήτων. — Αναφέρεται στο παρελθόν.
- 3) Γαλλικός εκδοτικός οί- κος. — Αποπλανώ.

- 4) Ειρωνικά, ένας λόγιος. — Διεθνές σήμα.
- 5) Ήχητικώς — κάνουν ένα σύμφωνο. — Έπώνυμο Έλλη- νος κινηματογραφικού παρα- γωγού. — Τποδηλώνει την επανάληψη.
- 6) Ο μεγαλύτερος ποταμός της Ίθρηνης χερσονήσου. — Έχει χάσει έντελως το ήθικό του.
- 7) Άνδρικό όνομα, αλλά και χρονικό διάστημα. — Πόλις που θυμίζει τον Ρή- γα Βελεστινλή.
- 8) Όνομαστό διεθνές δικα-

- 9) Αιτός κάνει την ζωή του. — Τέτοιος ήταν και ο Άνταϊος. — Άρχαία αιγυ- πτιακή θεότητα.
- 10) ... Τσάνεϊ: παλιά δό- ξα της οθόνης. — Τα πε- τρωμένα είναι μια από τις ποιητικές του συλλογές.
- 11) Το είναι αδύνατον να.. σπαράσει. — Γάλλος συγγρα- φεύς παγκοσμίου φήμης.
- 12) Έχει και η ζωή μας το δικό της. — Λέξεις που θυμίζει θυμολικό Σπαρτιάτη.
- 13) Μπορεί να φέρει κάτι σε πέρας. — Πόλις του Ιράκ.

ΛΥΣΙΣ

- ΤΟΤ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΤ
ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ
1. ΜΠΑΞΕΣ — ΚΑΝΚΑΝ
 2. ΠΑΤΗΡ — ΜΟΝΤΑΝΑ
 3. ΑΓΟΡΙΑ — ΝΑΙ — ΑΟ.
 4. ΚΟΝΑΚΙΑ — ΟΚΤ 5.
 5. ΚΙΟΣ — ΚΡΟΤΜΟΣ 6.
 6. ΣΙΒΑΣ — ΗΠΑ 7. ΑΙΡΕ- ΣΙΣ 8) ΜΠΑ — ΝΗΣΟΣ
 9. ΠΑΤΟΤΧΑΣ — ΒΑΤΑ
 10. ΕΝΑ — ΛΙΒΑΝΟΣ 11.
 12. ΑΛΑΟΝΕ — ΣΑΡΙΚΙ 12. Α

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κύριε Διευθυντά,
Είμαι τακτικός αναγνώστης του θαυμαστού περιοδικού σας, το οποίο ομολογουμένως πα- ρουσιάζεται συν τω χρόνω περισσότερο βελτιωμένο και άριστο.

Εκείνο το όποιον έστενα- χώρησαν έμε και πολλούς φί- λους μου επίσης τακτικούς αναγνώστας σας, είναι το γε- γονός ότι καταργήσατε την στήλη των επικαιρών συντό- μων ειδήσεων διά τας «Κα- τακτήσεις της Έπιστήμης» τας άφορώσας ιδίως την Ί- ατρικήν.

Διατελούμεν μεθ' ύποληψως Έκ μέρους και άλλων αναγνωστών
ΙΩΑΝΝ. ΣΙΑΗΡΟΠΟΤΛΟΣ
ΒΥΡΩΝΟΣ 3
Πάτριαι

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΤ «ΚΟΣΜΟΤ»

Η εισήγηση του Πατρινού επιστολογράφου μας και πολ- λών άλλων αναγνωστών είναι, πράγματι, ορθή. Γι' αυτό ά- πό το περασμένο τεύχος έχου- με επεκτείνει τις «επικαιρό- τητες» στο χώρο μιας ολόκλη- ρης σελίδας.

Άγαπητό μου Περιοδικό,
Τακτική αναγνώστριά του εκλεκτού ύλικού που μάς προ- σφέρεις, έπρόσεξα την προσ-θήκη της σελίδας «Μικρά ά- ριστουργήματα Πεζογραφίας» εις την όποίαν εδιάβασα πε- ζογράφημα γνωστού Άμερι- κανού συγγραφέως. Ήθελα όμως να πω το εξής πάνω σ' αυτό:

Μήπως θά ήταν καλύτερα ν' άσχοληθείς αποκλειστικά με Έλληνες πεζογράφους ώστε να μάς δώσεις έτσι την ενκαί- ρια να γνωρίσουμε έργα δικών μας, με τα όποια ίσως πο- τε άλλοτε δε μπορούσαμε να έλθουμε σ' επαφή;

Θά ήθελα μια γνώμη επ' αυτό.

Εύχαριστώ,
Με Έκτίμησι
ΕΛΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
Φραγκόκλησσα
ΒΡΙΑΝΣΙΑ
Άθήναι 14)7)60

.....
ΝΑΤΟΛΗ — ΡΟΔΟΝ 13.
ΣΑΡΙΖΑ — ΓΥΝΑΙΑ.
ΚΑΘΕΤΩΣ
1. ΜΠΑΚΚΑΣ — ΜΠΕΛΑΣ
2. ΠΑΝΟΙ — ΜΠΑΝΑΝΑ.
3. ΑΤΟΝΟΣ — ΑΤΑ —
ΑΡ 4. ΞΗΡΑΣΙΑ — ΟΤΙ
5. ΕΡΙΚ — ΒΙΖΙΤΗΝΟΣ. 6.
ΛΙΚΑΡ — ΕΛΑ 7. ΑΡΞΕ-
ΝΑΛ 8. ΚΟΝ — ΣΗΣΙΣ
9. ΑΝΑΛΤΗΝ — ΒΑΡΤ 10.
ΝΤΙ — ΣΟΒΑΡΟΝ 7. ΣΗΣΙΣ
ΩΜΗ — ΣΑΝΙΔΑ 12 ΑΝΑ-
ΚΟΠΗ — ΤΟΚΟΙ 13. ΝΑ-
ΟΤΣΑ — ΦΑΣΙΝΑ.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΤ «ΚΟΣΜΟΤ»

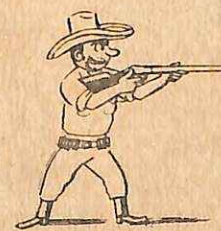
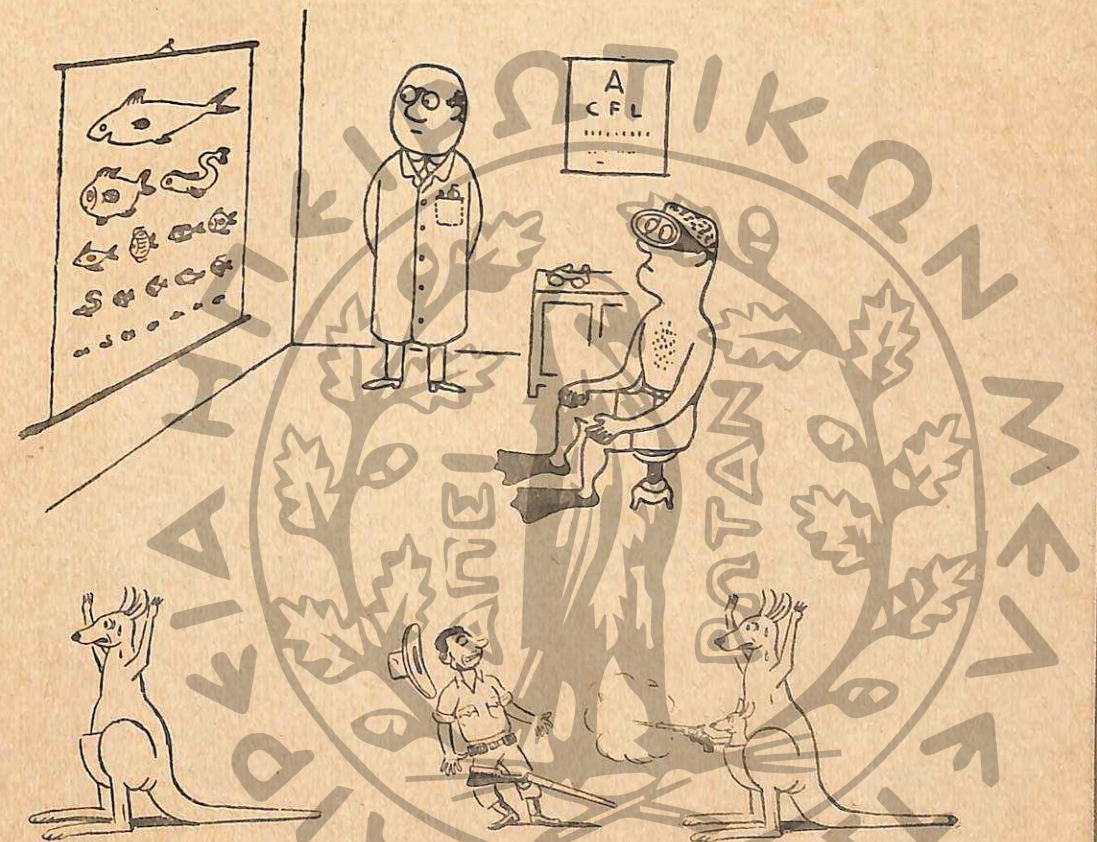
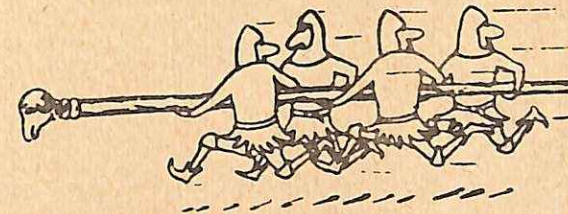
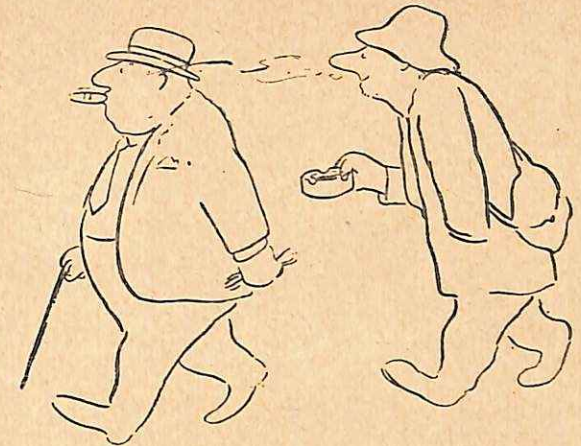
Το θέμα που θίγει ή καλή αναγνώστριά μας εξετάζεται με προσοχή από τη σύνταξη του «Κόσμου». Κι' ως τώρα δεν έχει αποφασισθεί αν τα ελληνικά διηγήματα θά πε- ριληφθούν στο γενικό τίτλο «Μικρά άριστουργήματα της πεζογραφίας», μαζί με τα διη- γήματα των ξένων συγγραφέ- ων, ή θ' άπασχολήσουν απο- κλειστικές σελίδες του περιο- δικού μας. Για το ζήτημα αυ- τό θά θέλαμε τη γνώμη ά- ναγνωστών μας, των όποιων οι ύποδείξεις είναι πραγματι- κά πολύτιμες.

Άγαπητέ κ. Διευθυντά,
Στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού σας δημοσιεύθηκε, εκ παραδρομής βέβαια, κάτι το άπολύτως ανακριβές: στη λεζάντα της φωτογραφίας του Μπέρτραντ Ράσελ αναφέρε- ται ότι ο μεγάλος φιλόσοφος φυλακίσθηκε για τις ιδέες του στην Άμερική. Κάτι τέ- τοιο θά ήταν βέβαια αδύνα- το, άφού ο Μπέρτραντ Ράσελ είναι όχι μόνο Άγγλος ύπή- κοος, αλλά και κόμης (EARL OF RUSSEL). — Όμως υπάρχει κάποια σχέση των λέξεων, αν όχι του νοήματος της λεζάντας αυτής προς την αλήθεια: ο Μπέρτραντ Ρά- σελ φυλακίσθηκε στην Άγ- γλία, διότι έγραψε έναντί- ον της Άμερικής. Ο ίδιος λέγει πως, όσο έγραφε κατη- γορώντας την άγγλική πολι- τική, κανείς δεν του έδινε σημασία, μόλις όμως έγραψε κατά της άμερικανικής πο- λιτικής τον έβαλαν φυλακή. Έγραφα, αλλά δεν μπόρεσα, δυστυχώς, να ξαναβρω το χω- ρίο αυτό, το θυμούμε όμως πολύ καθαρά. Εύρηκα πάντως κάτι άλλο που λέγει ο ίδιος σχετικά, σε έναν επικήδειο που έγραψε για τον εαυτό του το 1937: «Πρέπει να ύποτε- θή πως οι μαθηματικές μελέτες του έκαμαν να πάρη μια έ- σφαλμένη ποσοτική άποψη που άγνοούσε το θέμα των ιδεο- λογικών άρχών της ύποθέσε- ως. Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου εξακολούθησε να έ- πιμένει πως θά έπρεπε να σταματήσει με όποιουσδήποτε δρους. Όπότε το Κολλέγιο του Τρίνιτι πολύ σωστά τον έδιωξε από το διδακτικό του προσωπικό και για μερικούς μήνες το 1918 έμεινε στη φυλακή». (Στο βιβλίο του UNPOPULAR ESSAY, έκδ. ALLENAND UNWIN, 1950, σελ. 222).

Αυτό, αν όχι για τίποτε άλ- λο, από σεβασμό προς την ακριβολογία και την αλήθεια.
Μετά τιμής
(Ε. Τ. ΡΑΚΙΤΖΗΣ)
Καρπενήσιον 20)7)60

ΧΙΟΥΜΟΡ

Χωρίς λόγια

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΧΕΙΟΝ

Εισέρχεται εἰς τὰς παραμονὰς
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

ἥτις δ' ἀρχίση εἰς τὰς 28 'Ιουλίου
καὶ δὰ διαρκέση μέχρι τέλους
Αὐγούστου.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ:

Κατ' αὐτὴν 360.000 τυχεροὶ κατὰ
δέκατα γραμματίων, δὰ κερδίσουν
ἐν συνόλῳ
ΔΡΧ. 76.212.500

Ἀνανεώσατε ἐγκαίρως
τὰ γραμματίά σας.

Καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἅς ἀγοράσουν
καὶ τώρα ἓνα ἀριθμὸν δια τὴν συμ-
μετοχὴν εἰς τὰ πλούσια κέρδη
καὶ τὸ

ΔΩΡΟΝ τῶν 5.000.000

